

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Bc. Andrea Šveřepová

Etika překladatelské činnosti

Translation Ethics

Praha 2016

Vedoucí práce: PhDr. et Bc. Tomáš Svoboda, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. et Bc. Tomáši Svobodovi, Ph.D., za čas a ochotu při vedení práce, jakož i cenné metodologické rady a připomínky, dále Mgr. Pavlu Hanžlovi za konzultaci právnických otázek, Mgr. Tereze Švorcové za pomoc při přípravě dotazníku a v neposlední řadě také své rodině, přátelům a všem, kteří mě při studiu podporovali.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. srpna 2016

Andrea Šveřepová

Abstrakt

Tématem této práce je etika překladatelské činnosti. V teoretické části definujeme klíčové pojmy z oblasti normativní etiky a následně podáváme přehled dosavadního zkoumání etiky v translatoologii. Popisujeme tři způsoby, kterými lze na toto téma nahlížet, a posléze vyčleňujeme hlavní okruhy překladatelské etiky. Dále se věnujeme historii etických kodexů a upozorňujeme na některé problematické aspekty těchto psaných etických norem. Následně se zaměřujeme na jejich obsah a podrobně popisujeme jednotlivé povinnosti a práva překladatelů, které z různých etických kodexů vyplývají a na základě kterých lze jednání překladatelů označit za etické či neetické. Zaměřujeme se také na otázku, jakým způsobem může překladatele ovlivňovat neetické rozhodování jiných osob. Na závěr teoretické části se věnujeme etice v souvislosti s nástroji CAT a strojovým překladem. V empirické části analyzujeme data získaná z dotazníkového šetření, které mělo za cíl zkoumat jednání překladatelů v eticky problematických situacích. Nejprve popisujeme metody výzkumu a jednotlivé části dotazníku, posléze analyzujeme odpovědi respondentů se zvláštním zřetelem na otázku, jak respondenti své jednání zdůvodňovali. Data srovnáváme pomocí dalších informací o respondentech, jako je například délka překladatelské praxe a členství v profesních organizacích. Na základě této analýzy pak vyvozujeme obecné závěry o jednání překladatelů v eticky problematických situacích.

Klíčová slova

Etika, překlad, etický kodex, profesní organizace, deontologie, norma, hodnota, loajalita, odpovědnost, právo, povinnost

Abstract

The topic of this thesis is translation ethics. The theoretical part provides definitions of key concepts in the field of normative ethics, as well as an overview of the existing research into ethics in translation studies. Three possible ways of approaching this topic are presented and the main themes of translation ethics identified. The thesis then describes the history of codes of ethics with special attention to problems regarding these written ethical norms. With focus on their content, the thesis provides a detailed description of translators' individual rights and obligations, as defined in various codes of ethics, which deem a translator's behaviour ethical or unethical. The thesis also explores how translators can be affected by the unethical decisions of other people. The end of the theoretical part focuses on translation ethics in connection with CAT tools and machine translation. The empirical part analyses data collected through questionnaire research, the aim of which was to study translators' behaviour in ethically challenging situations. First, research methods and individual parts of the questionnaire are described. The thesis then provides an analysis of respondents' answers with a special focus on the reasoning behind their decisions. The data is compared using other information about the respondents, such as years of professional experience and professional association membership. Based on this analysis, the thesis then presents general conclusions about translator's behaviour in ethically challenging situations.

Keywords

Ethics, translation, code of ethics, professional association, deontology, norm, value, loyalty, responsibility, right, obligation

OBSAH

1 ÚVOD	10
2 MÍSTO ETIKY V TRANSLATOLOGII	12
2.1 ÚVOD	12
2.2 ETIKA Z POHLEDU PRAKTICKÉ FILOZOFIE	12
2.3 DOSAVADNÍ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	14
2.4 HRANICE PŘEKLADATELSKÉ ETIKY	18
2.4.1 Etika v užším kontextu	19
2.4.2 Etika v širším kontextu	20
2.4.3 Osobní etika	22
2.5 ZÁVĚR	23
3 HLAVNÍ OKRUHY PŘEKLADATELSKÉ ETIKY	24
3.1 ÚVOD	24
3.2 ETIKA REPREZENTACE	24
3.3 ETIKA SLUŽBY	25
3.4 ETIKA KOMUNIKACE	27
3.5 ETIKA NOREM	29
3.6 ETIKA ZÁVAZKU	32
3.7 ZÁVĚR	35
4 ETICKÉ KODEXY	37
4.1 ÚVOD	37
4.2 HISTORIE ETICKÝCH KODEXŮ	37
4.3 KRITIKA ETICKÝCH KODEXŮ	39
4.4 PRÁVA A POVINNOSTI PŘEKLADATELŮ	43
4.4.1 Práva překladatelů	44
4.4.1.1 <i>Vážnost a důstojnost profese</i>	44
4.4.1.2 <i>Práce za vyhovujících podmínek</i>	44
4.4.1.3 <i>Autorská práva a právo na uvedení jména</i>	45

4.4.1.4	Právo odmítnout zakázku	47
4.4.1.5	Právo na spravedlivou odměnu	48
4.4.2	Povinnosti překladatelů	52
4.4.2.1	Vykonávat činnost podle nejlepšího vědomí a svědomí	52
4.4.2.2	Řešit spory dohodou	53
4.4.2.3	Soustavné doplňování odborných znalostí	53
4.4.2.4	Odmítnout práci v případě nedostatečné kompetence	54
4.4.2.5	Překládat věrně a přesně	55
4.4.2.6	Nekrátit práva či důstojnost jiných osob	57
4.4.2.7	Zachování mlčenlivosti a nezneužívání informací	57
4.4.2.8	Nestrannost a neutralita	58
4.4.2.9	Profesní kolegialita	59
4.4.2.10	Subdodavatelství a zprostředkování práce	60
4.4.3	Etika a moderní technologie	60
5	EMPIRICKÁ ČÁST	66
5.1	ÚVOD	66
5.2	CÍLE A METODY VÝZKUMU	66
5.2.1	Části výzkumu	67
5.2.2	Pilotní výzkum	68
5.3	ANALÝZA SEBRANÝCH DAT	69
5.3.1	Segmentační otázky	69
5.3.2	Modelové situace	74
5.3.2.1	Modelová situace č. 1	75
5.3.2.1.1	Rozhodnutí informovat klienta	79
5.3.2.2	Modelová situace č. 2	82
5.3.2.2.1	Důvěrnost informací	84
5.3.2.2.2	Rozhodnutí informovat klienta	86
5.3.2.3	Modelová situace č. 3	88
5.3.2.3.1	Sazba	92
5.3.2.4	Modelová situace č. 4	95
5.3.2.4.1	Kontaktování klienta	99
5.3.2.5	Modelová situace č. 5	103

5.3.2.5.1 Rozhodování podle typu textu	106
5.3.2.5.2 Překlad problematického jazyka.....	107
5.3.2.5.3 Preventivní jednání.....	109
5.3.2.6 Modelová situace č. 6.....	110
5.3.2.6.1 Osobní a profesní etika.....	115
5.3.2.7 Modelová situace č. 7.....	116
5.3.3 Škálové otázky.....	122
5.3.3.1 Škálová otázka č. 1	122
5.3.3.2 Škálová otázka č. 2	126
5.3.3.3 Škálová otázka č. 3	131
5.3.3.4 Škálová otázka č. 4	135
5.3.3.5 Škálová otázka č. 5	139
5.4 SHRNU TÍ VÝZKUMU	142
5.4.1 Modelové situace.....	142
5.4.2 Škálové otázky.....	145
5.4.3 Obecné závěry.....	146
5.5 DISKUZE.....	148
5.5.1 Shromážděná data	148
5.5.2 Ověření hypotéz.....	151
5.5.2.1 Hypotéza č. 1	151
5.5.2.2 Hypotéza č. 2	152
5.5.2.3 Hypotéza č. 3	152
5.6 ZÁVĚR	153
6 ZÁVĚR.....	154
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	156
8 SEZNAM PŘÍLOH	165

SEZNAM ZKRATEK

ASKOT – Asociace konferenčních tlumočnicků v České republice

ATA – American Translators Association

AUSIT – Australian Institute of Interpreters and Translators

FIT – Fédération Internationale des Traducteurs (Mezinárodní federace překladatelů)

ITI – Institute of Translation and Interpreting

ITIA – Irish Translators' and Interpreters' Association

JTP – Jednota tlumočnicků a překladatelů

KST ČR – Komora soudních tlumočnicků České republiky

NAATI – National Accreditation Authority for Translators and Interpreters

NDA – dohoda o mlčenlivosti (Non-Disclosure Agreement)

SATI – South African Translators' Institute

SMT – statistický strojový překladač (Statistical Machine Translation)

1 ÚVOD

Tato diplomová práce je teoreticko-empirická a předmětem jejího zkoumání je etika překladatelské činnosti. Práce si klade za cíl podat ucelený (avšak nikoli zcela vyčerpávající) přehled oblastí, jichž se etika překladu dotýká, a poskytnout tak pevný základ k diskuzi o tématu, kterému v naší jazykové oblasti dosud nebylo věnováno příliš mnoho pozornosti. Toto téma jsme si vybrali z důvodu jeho zajímavosti pro výzkum a z důvodu jeho poměrně častého výskytu v diskuzích překladatelů na internetových fórech i mimo ně. Přestože se etika překladu může jevit jako téma příliš teoretické a abstraktní, je nedílnou součástí překladatelské praxe, v níž nabývá zcela konkrétní podoby.

Protože podstatou etiky je zkoumání jednání jedince ve společnosti, středobodem této práce bude osobnost překladatele¹ jako jedince, který jedná v širokém kontextu na pomezí společností a kultur. Naším cílem tedy bude popsat, jaké etické aspekty může činnost překladatele zahrnovat, a to jak z hlediska textového, tak i z hlediska vztahu k ostatním osobám v tomto kontextu – autorům, klientům, čtenářům a kolegům překladatelům – i kulturám a společnosti jako celku. Na základě poznatků získaných v teoretické části poté budeme v části empirické zkoumat, jak k etickým otázkám přistupují sami překladatelé, a to prostřednictvím řešení modelových, eticky problematických situací.

V první kapitole teoretické části nejprve definujeme klíčové pojmy z oblasti etiky a následně podáme přehled dosavadního výzkumu tohoto tématu v translatologické literatuře. Následně představíme tři způsoby, jimiž lze k etice překladu přistupovat, a to na základě rozsahu překladatelovy odpovědnosti za text. Podle prvního pojetí je překladatel odpovědný za text, který vytvoří, nikoli však za jeho následky a za názory v něm obsažené. Podle druhého pojetí je naopak překladatel odpovědný i za potenciální následky šíření textu i názorů v něm uvedených. Třetí pojetí poté dává do souvislosti překladatelskou etiku se samotnou osobou překladatele coby individua s vlastním systémem hodnot, které jeho překladatelskou činnost do veliké míry ovlivňují.

V druhé kapitole poté představíme hlavní okruhy překladatelské etiky, které vyplývají z toho, který aspekt překladatelské činnosti zdůrazníme. Překladem v první řadě rozumíme věrný převod původního textu a v tomto ohledu lze etiku pojímat jako překladatelovu odpovědnost vůči originálu a jeho autorovi. Překlad lze ale také pojímat jako typ služby a v tomto případě etiku představuje překladatelova odpovědnost vůči klientovi a jeho

---

¹ Přestože v této práci používáme pro označování osob generické maskulinum – překladatel, autor, čtenář apod. – pod tato pojmenování pochopitelně vždy zahrnujeme i osoby ženského pohlaví.

požadavkům. Překlad je ale zároveň komunikací dvou kultur a etikou překladu zde rozumíme samotné zprostředkování této komunikace a její určitá pravidla. Překlad je také činnost částečně řízená různými typy norem, které samy o sobě mohou obsahovat různé etické hodnoty. V neposlední řadě pak můžeme překlad z hlediska etiky vnímat jako určitý závazek překladatele vůči sobě samému, vůči překladatelské profesi i vůči společnosti jako celku.

Ve třetí kapitole se budeme věnovat etickým kodexům profesních organizací. Krátce shrneme jejich historii, zdůrazníme roli psaných etických norem a zároveň popíšeme některé problémy, které nastávají při jejich aplikaci v praxi. Na základě srovnání některých etických kodexů a dostupné odborné literatury poté podrobně popíšeme povinnosti a práva překladatelů, které z nich vyplývají. V závěru této kapitoly se také budeme věnovat tématu, které dosud není v etických kodexech reflektováno – otázce etiky ve vztahu k nástrojům CAT a strojovému překladu.

V empirické části se zaměříme na analýzu dat získaných z dotazníkového šetření. Popíšeme metodiku výzkumu, představíme tři stanovené hypotézy a jednotlivé části dotazníku. Jeho cílem bude zkoumat jednání překladatelů v modelových situacích, při nichž dochází ke konfliktu konkrétních etických hodnot. Při analýze se kromě popisu samotného jednání respondentů zaměříme i na důvody, které překladatele k danému jednání vedly. Posléze zanalyzujeme odpovědi respondentů na pět uzavřených otázek zaměřujících se na jedno vybrané etické pravidlo či povinnost, přičemž odpovědi respondentů srovnáme podle vybraných kritérií (například délky překladatelské praxe). Na závěr výsledky šetření shrneme, poukážeme na problematické aspekty výzkumu a uvedeme, zda se nám podařilo potvrdit stanovené hypotézy.

2 MÍSTO ETIKY V TRANSLATOLOGII

2.1 Úvod

Cílem této kapitoly bude nejprve definovat několik základních pojmů z oblasti praktické filozofie, jako jsou etika, norma, povinnost, hodnota, deontologie a utilitarismus. Následně nastíníme dosavadní stav zkoumané problematiky v českých i zahraničních zdrojích. Dále se zaměříme na to, jaký je rozdíl mezi profesní (překladatelskou) etikou a osobní etikou překladatele jako jednotlivce. Poukážeme na to, že hranice mezi těmito dvěma oblastmi nejsou pevně dané a závisejí na tom, jak jednotliví autoři vnímají rozsah překladatelovy odpovědnosti. Následně vymežíme a blíže charakterizujeme tři hlavní přístupy k pojmání etiky v translatologické literatuře. Vzhledem k veliké šíři tématu nebude tento přehled vyčerpávající, ale poukáže na rozdílná pojetí toho, které aspekty překladatelské činnosti pod etiku spadají a které nikoli.

2.2 Etika z pohledu praktické filozofie

Pro potřeby této diplomové práce je nejprve potřeba definovat několik klíčových pojmů z oblasti praktické filozofie, které budeme používat v průběhu celé diplomové práce. Jedná se o pojmy etika, norma, povinnost, hodnota (ctnost), deontologie a utilitarismus.

Etika je filozofická disciplína, jejímž předmětem zkoumání je morálka (Kulihová, 2013, s. 4). Zabývá se tedy otázkou, jaké jednání je v daném kontextu morálně správné či špatné ve vztahu k ostatním jedincům (Baker, 2011). Z hlediska praktické filozofie budeme pro potřeby této diplomové práce používat termíny z oblasti normativní etiky, která zkoumá obecné zásady, principy a normy morálního jednání a zabývá se i otázkami povinností a hodnot (Linhart et. al., 1996, s. 273). Důležité pro nás budou zejména pojmy norma, povinnost a hodnota.

Etickou normu chápeme jako požadavek na jednání nebo vlastnosti člověka, které vedou k eticky správnému jednání a popisují, co je správné (přijatelné), přičemž tyto normy mohou být jak psané, tak nepsané, a liší se svou mírou závaznosti (Linhart et. al., 1996, s. 692). Etické normy jsou společensko-historicky podmíněné, vznikají na základě sdílených povinností a hodnot a zároveň se na jejich pozadí tyto povinnosti a hodnoty utvářejí.

Povinnost je pak morální úkol, který je člověku uložen nějakým obecným principem nebo autoritou, a jednání v souladu s ním opět zaručuje eticky správné jednání (Linhart et. al., 1996, s. 820).

S povinnostmi úzce souvisí směr etiky nazývaný deontologie, který považuje za etické chování takové, jež vychází z přijetí a dodržování jistého systému pravidel a povinností (neporušitelných principů), a to bez ohledu na případné následky (Skorupski, 2010, s. 440). To, zda je jednání etické, tedy nelze odvodit až z jeho důsledků: jednání v souladu se stanovenými principy je etické samo o sobě. Opakem deontologie je pak teleologie (někdy také konsekvencialismus, tamtéž). Podstatou teleologie je rozhodování na základě možných (žádoucích) následků jednání, neexistuje tedy žádné jednání, které by bylo dobré či špatné samo o sobě: o tom, zda je jednání etické, rozhoduje vždy záměr, s jakým bylo dané rozhodnutí učiněno. Speciálním typem teleologického přístupu je utilitarismus, jehož cílem je usilovat o takové následky, které budou dobré jak pro původce jednání, tak pro většinu společnosti (nikoli pouze pro jedince, který dané rozhodnutí činí) (Linhart et. al., 1996, s. 1361). Jedná se v podstatě o rozhodování na základě „výhodnosti“ či „nevýhodnosti“ určitého jednání (Baker, 2011, s. 278).

V určitém protikladu k deontologickému přístupu založenému na povinnostech stojí etika ctností, která je založena na hodnotách. Hodnoty (ctnosti) chápeme jako relativně stabilní způsoby jednání a postoje jednotlivce (Linhart et. al., 1996, s. 375). Pokud jedinec jedná v souladu s těmito hodnotami (má ctnosti, které jeho jednání ovlivňují), jeho jednání lze vždy považovat za etické. Nejedná se tedy o mravní imperativy přicházející zvenčí, ale zevnitř. Hodnoty i povinnosti jsou však do veliké míry vzájemně provázané – etické hodnoty, které jedinci sdílí, napomáhají vytvářet povinnosti, které pak zpětně společnost (vnější autorita) jedincům ukládá.

Jak je patrné, k etickým otázkám lze přistupovat buď na základě zkoumání hodnot jedince (etika ctností), jednání samotného (deontologie), či jeho žádoucích následků (utilitarismus). Zvolení jednoho přístupu však do určité míry vede k rezignaci na dva ostatní, jednotlivé přístupy se spolu také mohou dostávat do konfliktu, čímž dochází ke vzniku etických dilemat. Pokud například jednání podle systému eticky správných pravidel bude mít nežádoucí následky, jedná se ještě stále o etické jednání? A naopak – může dobrý záměr obhájit na první pohled neetický čin (účel svěť prostředky)? Jedná se o poměrně složité a abstraktní otázky, které však v reálném životě mohou nabývat velice konkrétních podob při jakékoli činnosti, jež musí zohledňovat svůj dopad na ostatní jedince a společnost, tedy i při činnosti překladatelské. Ani v translatoologii ale nepanuje shoda na tom, který z daných tří

přístupů je ten „správný“ či nejpraktičtější pro překladatelskou praxi, protože i samotná definice překladatelské etiky je problematická, jak podrobněji přiblížíme v následujících podkapitolách.

2.3 Dosavadní stav zkoumané problematiky

Etika je v translatologii velice široký a dosud ne zcela jednoznačný pojem, vždy však byla nedílnou součástí překladatelské a tlumočnické činnosti. V této podkapitole stručně nastíníme, jak se chápání tohoto pojmu proměňovalo v souvislosti s tím, jak se pod překladatelskou etiku postupně začaly zařazovat různé aspekty překladatelské činnosti. Jednotlivým tématům se poté budeme podrobněji věnovat v následujících kapitolách a podkapitolách.

V rámci translatologie je etika většinou zařazována pod praxeologii, která společně s didaktikou překladu a tlumočení tvoří složky tzv. aplikované translatologie (Vilímek, 2008, s. 1). Etikou translatologická literatura dlouho rozuměla ekvivalenci překladu a originálu, soustředila se tedy pouze na vztah dvou textů (Inghilleri a Maier, 2009, s. 100). Souvisela s dichotomií „věrnosti“ a „volnosti“ překladu, tedy s otázkou, zda by překlad měl zachovávat spíše slova, nebo myšlenky originálu (Munday, 2001, s. 19). Jedná se o jedno z hlavních témat, které bylo v popředí zájmu teoretických prací o překladu od dob svatého Jeronýma až do poloviny 20. století (tamtéž). Rozdílné názory autorů na to, co je to ekvivalence a jakými překladatelskými metodami jí docílit, vedly také k rozdílnému názoru na to, jaký překlad zachovává záměr autora a smysl původního textu. Ekvivalentní překlad byl pak v zásadě totožný s překladem etickým.

Do popředí zájmu translatologie se otázky etiky výrazněji dostaly ke konci 90. let dvacátého století. Speciální číslo časopisu *The Translator*, které je věnováno překladatelské etice, uvádí Pym (2001, s. 137) předmluvou o návratu translatologie k etickým otázkám. Newmark (2006) dokonce hovoří o tzv. „etickém obratu“ v translatologii, za jehož začátek považuje počátek nového tisíciletí. Sám Newmark se překladatelskou etikou začal zabývat již na konci 80. let, je tedy v zásadě prvním, kdo se tomuto tématu věnoval podrobněji, přestože, jak upozorňuje Klabal (2014, s. 110), je jeho prvenství v této oblasti do velké míry stále nedoceno. Newmark (1988) založil překladatelskou etiku na systému hodnot, především hodnotě pravdy, a to pravdy faktické a morální. Hodnoty, které vycházejí z principů mezinárodních úmluv o lidských právech, považoval za nedílnou součást překladatelské činnosti. Ve svém pojetí etiky se také přestal zaměřovat pouze na obsah textu a zahrnul pod ni i širší komunikační kontext, který překlad obklopuje, včetně osob, které jsou jeho součástí.

Tímto Newmark v podstatě předznamenal vývoj překladatelské etiky v 90. letech. Vliv účastníků komunikačního kontextu na rozhodování překladatele je výrazně patrný v německé teorii skoposu², která překlad pojímá jako jednání směřující k určitému cíli stanovenému v překladatelské zakázce. Teorie vychází z předpokladu, že každý text vzniká za nějakým účelem a cílem překladatele je tento účel naplnit. Z hlediska etiky je důležité, že teorie zdůraznila roli iniciátora (zadavatele, klienta) překladu coby osoby, která do veliké míry účel překladu stanovuje, a ovlivňuje tedy rozhodování překladatele. Zároveň ale teorie zavedla systém hierarchizovaných pravidel překladu, kvůli nimž byla posléze kritizována právě na základě etických důvodů. Z těchto pravidel totiž vyplývalo, že cíl překladu je nadřazen otázce ekvivalence výchozího a cílového textu, a ospravedlňovala tak možnou manipulaci s originálem a tedy i neetické jednání překladatele. Nordová (1991) posléze tyto námitky vyřešila zavedením etického principu loajality.

Posléze se pod etiku začaly zahrnovat i aspekty ideologické a politické, tedy otázky odpovědnosti překladatele vůči výchozím i cílovým kulturám a jazyku. Domestikující metoda překladu, která stírá jedinečnost originálu, začala být kritizována pro svou neetičnost vůči výchozí kultuře. Berman, na nějž posléze navázal Venuti a jiní zastánci dekonstruktivismu (Inghilleri a Maier, 2009, s. 100), prosazoval exotizující překlad (tedy metodu věrného překladu) jako prostředek zachování kulturní specifičnosti a jinakosti originálu a obrany proti „deformaci“ původního textu přijímající kulturou.

Součástí zájmu etiky se stala i samotná osoba překladatele jako eticky jednajícího jedince s vlastním systémem hodnot, který si je vědom možných následků svých rozhodnutí (například samotného přijetí zakázky na překlad eticky problematického textu). Zároveň se do popředí dostává otázka, do jaké míry je překladatel skutečně svobodný činit etická rozhodnutí, tedy jak moc je omezen například ze strany svého zaměstnavatele. Mezi autory zaměřující se na roli překladatele patří Pym (2012), Tymoczková (2007) nebo Bakerová (2006).

V současnosti je etika překladu nejčastěji spojována s etickými kodexy různých překladatelských a tlumočnických organizací³, které upravují profesní povinnosti a práva překladatelů. Jedná se o hlavní prameny překladatelské etiky, a tedy psané etické normy,

---

² Podrobněji viz práce zakladatelů teorie skoposu Reissové a Vermeera (2013) nebo monografie Nordové (1991), která na teorii skoposu navázala a rozšířila ji o nové aspekty textové a aplikované lingvistiky (Munday, 2001, s. 81).

³ V českém prostředí se jedná především o Jednotu tlumočnicků a překladatelů (JTP), Komoru soudních tlumočnicků České republiky (KST ČR) a Asociaci konferenčních tlumočnicků v České republice (ASKOT), v mezinárodním měřítku je to pak například Mezinárodní federace překladatelů (FIT) nebo Americká asociace překladatelů (ATA).

založené na deontologickém přístupu k etice (tedy systému neporušitelných pravidel). Tyto seznamy zásad etického jednání vycházejí z hodnot, které by měli sdílet příslušníci překladatelské a tlumočnické profese, a přetvářejí je v povinnosti, jejichž dodržování by mělo zaručovat etické jednání (například pravidlo zachování mlčenlivosti a nezveřejňování informací). Zkoumáním etických kodexů se zabývala řada autorů, mezi jinými např. Pym (2012), McDonough Dolmayaová (2011a), Corsellisová a Leandro (2001) aj.

Překladatelské etiky se ale dotýkají i obecné principy podnikatelské etiky, která je ve své podstatě založena na utilitarismu (Abdallah, 2012, s. 35), a v tomto ohledu považujeme za stěžejní Gouadecovu (2007) monografii, která se zabývá převážně praktickými otázkami překladatelské činnosti, které s podnikatelskou etikou souvisejí, jako je profesionální jednání s klienty apod.

V současné době je v oblasti etiky patrný posun od teoretického pojmání k empirickému výzkumu v oblasti překladatelského trhu: práce o etice se většinou zaměřují na úzkou oblast překladatelské praxe, v níž se věnují konkrétním otázkám. Zatímco dříve se etické problémy zkoumaly za pomoci případových studií⁴, dnes se častěji setkáváme i s výzkumem⁵ prováděným mezi překladateli (studenty i profesionály). Stále více se také do otázek etiky promítají nová témata, jako je používání nástrojů CAT⁶ nebo etika v rámci hromadného dobrovolnického překladu, tzv. crowdslation či fanslation⁷.

Ve slovenském prostředí se ve svých textech o praxeologii etickým otázkám věnoval Popovič (1975). Konkrétně se zabýval otázkou substandardního překladu a důvody jeho vzniku⁸. Substandardní překlad je překlad, který deformuje originál, například nezachováním jeho významných stylistických rysů, jedná se tedy o překlad neetický. Dále je vhodné zmínit Popovičovo pojetí překladu jako metatextu, který souhlasně navazuje na prototext (originál). Za odchylky od ideálního metatextu můžeme považovat například překlad polemický (obsahující kritické poznámky překladatele), překlad cenzurovaný či autocenzurovaný a dále překlad plagiarižující, tedy situaci, kdy překladatel záměrně (a utajeně) používá překladatelská řešení jiného překladatele. Z hlediska etiky se jedná o poměrně problematické případy, kterým se budeme podrobněji věnovat v dalších kapitolách. Otázce, jak je překladatel ovlivňován rozhodováním ostatních účastníků překladatelského procesu, se

---

⁴ Viz např. Baker (2006) nebo Laygues (2001).

⁵ Viz např. Kruger a Crots (2014), Abdallah (2012) či McDonough Dolmaya (2011b).

⁶ Viz např. Pym (2004), Garcia (2009), Kenny (2012) nebo Drugan a Babych (2010).

⁷ Viz např. Drugan (2011) či McDonough Dolmaya (2011b).

⁸ Mezi tyto důvody řadí Popovič (1975) nepřímé překlady (přes druhý jazyk), nedostatek překladatelské konkurence a překlad určitého typu literatury (komerční).

věnoval jak Popovič (1975), jenž se zabýval vlivem redaktora na překlad, tak Ferenčík (1982) ve své práci o nakladatelské praxi.

U předního českého teoretika překladu Jiřího Levého lze etické aspekty překladu spatřovat v jeho konceptu tzv. minimaxu i překladu coby rozhodovacího procesu. Pomocí tzv. minimaxové strategie překladatel usiluje o dosažení maximálního efektu za použití minimálního úsilí (Levý, 1971). Překladatel tedy usiluje o „nejlepší průměr“, čímž ovšem není míněn průměrný překlad, nýbrž optimální překlad, který bude ve výsledku nejlépe přijat a pochopen čtenáři. Jedná se tedy o snahu o co nejlepší vystihnutí všech kvalit původního textu na základě očekávané čtenářské reakce. S tím souvisí i Levého (1971) pojetí překladu inspirované teorií her, tedy překladu jako hry o konečném počtu tahů, v němž každý tah (překladatelské rozhodnutí) ovlivňuje tahy následující. Je důležité, že tyto tahy mohou být jak náhodné, tak i řízené nějakým mechanismem podle nějakého pravidla (nejčastěji se jedná o různé typy norem⁹) či osobní volbou. V případě osobní volby se v rozhodovacím procesu projevuje samotná osoba překladatele, což je při zkoumání překladatelské etiky velice důležitý faktor.

V současné době se otázka etiky nezdá být v našem prostředí tolik reflektovaná, většinou je tématem pouze kratších odborných prací, jejichž počet je poměrně skromný. Otázce etiky v činnosti překladatelů a tlumočnicků se věnují Kulihová (2013) a Rády (2004), dále Vilímek (2008, 2012), kteří ve svých odborných článcích shrnují základní okruhy překladatelské etiky a zároveň i základní rysy etických kodexů. Obsahem etických kodexů se zabývá také Richterová (2015) ve své diplomové práci *Strategie ochrany tváře tlumočnicka*. Etikou se zabývá také Kufnerová (2009), a to konkrétně plagiátorstvím či překladem eticky problematických textů nebo brakové literatury. O etice překladu je dostupná pouze jedna bakalářská práce *Etika tlumočení a překladu* (Kauer, 2012), kde se autor zabývá například otázkou plagiátorství v překladu, ale jako celek není téma etiky zpracováno příliš kompaktně, tudíž k této práci budeme přihlížet jen okrajově.

V této diplomové práci se chceme zaměřit především na oblast překladu, nikoli tlumočení. Přestože se spolu obě oblasti z hlediska etiky překrývají (například etické kodexy často zahrnují obě profese), pro účely této diplomové práce by etika ve všech aspektech překladatelské i tlumočnické činnosti byla příliš rozsáhlé téma. K etice tlumočení se tedy budeme uchýlovat v případech, kdy lze její závěry považovat za obecně platné i pro překlad, jako je tomu např. u výše zmíněných studií o etických kodexech.

---

⁹ Levý (2012) uvádí čtyři hlavní typy norem – jazykovou, žánrově-stylistickou, estetickou a překladatelskou. Lze ale předpokládat, že překladatel je v rozhodovacím procesu ovlivňován i normami etickými. O normách v této práci více pojednáme v podkapitole 3.5.

2.4 Hranice překladatelské etiky

Hranice překladatelské etiky stále nejsou pevně dané a rozsah toho, co si jednotliví autoři pod pojmem etika představují, se výrazně liší. Zásadní otázkou je to, které oblasti ještě zařazovat pod profesní etiku a které již stojí mimo zájem translatologie. S nástupem zkoumání etiky v 90. letech se do popředí začala dostávat otázka, jestli by překladatel měl být „pouze“ nestranným zprostředkovatelem komunikace, nebo jestli je oprávněn (či dokonce povinován) svou překladatelskou činností sledovat nějaký záměr, prosazovat určité hodnoty¹⁰ apod. Inghilleriová a Maierová (2009) kladou tento nový zájem překladatelské etiky do souvislosti s rostoucí globalizací a nástupem nových směrů například v literární vědě, jako je gender nebo postkolonialismus.

Pojetí profesní etiky u většiny autorů se shoduje s definicí, že etika překladu znamená „hodnotové a systémové principy související s výkonem překladatelské a tlumočnické profese“ (Vilímek, 2012, s. 2). Velmi zjednodušeně řečeno se tedy profesní etika týká kontextu, v němž jsou zadávány a vypracovávány překlady.

Vedle profesní etiky existuje ovšem ještě osobní etika překladatele jako individua, které má své vlastní etické přesvědčení, hodnoty a morální postoje (Kruger a Crots, 2014, s. 154). Sporným bodem v diskuzích o profesní etice je otázka, do jaké míry je tato osobní etika překladatele součástí etiky profesní. Hranici mezi oběma typy etiky totiž klade každý z autorů jinak, tudíž to, co někteří autoři považují již za etiku osobní, mohou jiní autoři zařazovat ještě pod etiku profesní.

V současné době lze v translatologii vyčlenit tři hlavní způsoby pojetí etiky, které se liší svým rozsahem odpovědnosti překladatele (Kruger a Crots, 2014). Prvním je etika v rámci užšího komunikačního kontextu, který zkoumá odpovědnost vůči klientovi, textu a překladatelské profesi. Druhé, širší pojetí zahrnuje také odpovědnost překladatele vůči společnosti jako celku a s tím i dodržování obecných etických principů jako rovnost a spravedlnost (tamtéž). Třetí kategorií je osobní etika překladatele jako jednotlivce, založená na loajalitě k hodnotám, které překladatel vyznává (tamtéž). Jedná se o velmi zjednodušenou kategorizaci (navíc se jednotlivé kategorie mohou vzájemně překrývat), která nám však umožní lépe porovnat pojetí etiky u jednotlivých autorů ve vztahu k oblastem překladatelské etiky, uvedeným v kapitole 3.

---

¹⁰ Jak uvádí Klabal (2014), o aktivní prosazování určitých hodnot v rámci překladatelské činnosti se již v 80. letech výrazně zasazoval Newmark.

2.4.1 Etika v užším kontextu

Prvním pojetím je etika v rámci užšího komunikačního kontextu, který omezuje odpovědnost překladatele na odpovědnost vůči textu, autorovi textu, klientovi, čtenářům a kolegům překladatelům. Toto vymezení do veliké míry koresponduje s obsahem etických kodexů překladatelských a tlumočnických organizací, které upravují profesní vztahy v rámci užšího komunikačního kontextu překladatel – klient – text.

Toto užší pojmání etiky prosazuje například Chesterman (2001, s. 152), který spatřuje zásadní rozdíl mezi etikou profesní a etikou osobní. Profesní etiku a zároveň i profesní odpovědnost překladatele podle Chestermana (tamtéž) vymezují hlavní hodnoty překladatelské profese, tedy hodnoty pravdy, jasnosti, loajality a důvěry, kterým je nadřazena hodnota porozumění (nejen porozumění textu, ale i porozumění záměru autora, požadavkům klienta, porozumění potřebám čtenáře apod.). Osobní hodnoty překladatele již nejsou součástí jeho překladatelské činnosti, přičemž za osobní hodnoty Chesterman (2001) považuje i angažovanost překladatele (tak, jak ji pojmají např. Tymoczko [2007] či Venuti [1998], viz níže). Ta profesní etiku pouze doplňuje, ale netvoří ji. Představu překladatelů jako angažovaných nositelů společensko-kulturních a politických změn v rámci profesní etiky tedy Chesterman (2001) odmítá.

S tímto vymezením v zásadě souhlasí i Pym (2012), který profesní etiku ohraničuje překladatelovou odpovědností za obsah textu, odpovědností vůči klientovi a odpovědností vůči překladatelské profesi. Angažovanost překladatelů Pym považuje za nereálný ideál a odmítá jej s odůvodněním, že nerovnoprávné mocenské vztahy, které proces vzniku překladu obklopují (např. v případě překladatele-zaměstnance, který je podřízen svému zaměstnavateli), v podstatě překladateli takovéto aktivity znemožňují. Pym (2012, s. 65) uvádí, že překladatelé nejsou autoři, tudíž po nich ani nelze požadovat, aby dokládali pravost, správnost a pravdivost textů, které překládají (s tímto zásadně nesouhlasí Newmark [2007], viz níže). Překladatelé tedy podle Pyma (tamtéž) nejsou odpovědní za obsah zprávy, kterou předávají (a v tomto ohledu by tedy měli požívat jisté ochrany). Jsou ale odpovědní za následky, které taková zpráva může vyvolat. Překladatel tedy není za text odpovědný přímo, je ale odpovědný za jeho *možné* důsledky. S tímto již nesouhlasí Chesterman (2001, s. 152), podle nějž překladatel nikdy nemůže předvídat, jak bude s výsledným textem manipulováno a k jakému okruhu čtenářů se nakonec dostane. To, jak účastníci komunikace text dále použijí, je podle Chestermana (tamtéž) již záležitostí jejich vlastní etické volby.

Prvotní odpovědností překladatele podle Pyma (2012) je ale jeho rozhodnutí text vůbec přeložit. Eticky jednající překladatel totiž dle Pyma (2012) usiluje o zajištění nejen mezikulturní komunikace, ale přímo mezikulturní *spolupráce*. Pym (2012) si klade otázku, zda je překlad skutečně vždy tím nejlepším řešením pro zajištění takovéto spolupráce. Tímto pojetím překladatelské etiky, kterému se budeme blíže věnovat v podkapitole 3.4, se Pym (2012) přibližuje následujícímu modelu etiky, který vnímá roli překladatele v širším komunikačním kontextu.

2.4.2 Etika v širším kontextu

Druhé, širší pojetí zařazuje odpovědnost překladatele do širšího společensko-kulturního a politického kontextu. Tento přístup etiky vychází z předpokladu, že překladatelé sledují jistý etický záměr (jedná se tedy o teleologický přístup), mohou činit určitá rozhodnutí a jsou za ně také odpovědní (Kruger a Crots, 2014). Autoři často hovoří o tzv. *political agency* překladatelů, (Tymoczko, 2007, s. 189), kterou překládáme jako *politické jednání*¹¹. Toto pojetí zahrnuje odpovědnost překladatele vůči výchozí a cílové kultuře a společnosti jako celku a s tím i dodržování obecných etických principů, jako je rovnost a spravedlnost (Kruger a Crots, 2014). Staví překladatele do více aktivní role, součástí etického jednání překladatele je tak i jistá míra jeho politického aktivismu a angažovanosti (tamtéž). Překladatel je zároveň také odpovědný za volby, které v rámci širšího společensko-kulturního kontextu činí, a je tedy i odpovědný za to, jaké následky bude jeho překlad mít. Do popředí se tedy dostávají otázky jako nestrannost překladatele, etičnost překladatelských strategií (domestikující vs. exotizující překlad), přijetí či odmítnutí zakázky z ideologických důvodů, otázka zachování mlčenlivosti, manipulace s výchozím textem apod.

Tymoczková (2007, s. 197) poukazuje na to, že díky vlivu postkolonialismu v literární vědě se translatologie přestala zaměřovat na převládající eurocentrický diskurz a překlad přestal být vnímán jako prostředek komunikace mezi dvěma kulturami, ale jako určitý mocenský prvek působící mezi kulturou dominující a dominovanou (ať již z hlediska jazykového, kulturního nebo politického). Jak uvádí Munday (2012, s. 134), z pohledu postkolonialismu je překlad vnímán jako prostředek, který kolonialismus podporoval, protože šířil ideologii dominující kultury o kultuře dominované, a jako takový je překlad prostředkem politickým a ideologickým.

---

¹¹ Vycházíme z definice pojmu *agency* podle teorie strukturace. *Jednání* zde neznamená reaktivní chování, ale chování opakované, vědomé a kontrolované, které může „aktivně a významně zasahovat do sociálního dění“ (Šubrt a Balon, 2010, s. 197).

Postkoloniální přístup k překladu zastává především Venuti (1998), který etičnost překladu spatřuje ve volbě překladatelských postupů. Venuti (tamtéž) považuje překlad za v podstatě násilný akt, který nahrazuje původní kulturu kulturou cílovou a stírá tak kulturní specifickou originalitu, což výchozí kulturu poškozuje (jak upozorňuje Tymoczko [2007], Venutiho přístup vychází ze specifického kontextu americké kultury, která má silné domestikující tendence). Venuti (1998) tedy prosazuje, aby byla nerovnováha moci mezi anglosaskou kulturou a ostatními kulturami vyrovnána zcizující metodou překladu. Pokud tedy je dominantní překladatelská norma domestikující, eticky jednající překladatel by ji měl cíleně porušit (Venuti [1998] pro toto jednání používá metaforu překladatelského „odboje“ [*resistance*] proti převládajícím silám). Tím dochází k narušování kulturní dominance přijímající kultury a zachování rysů kultury původní. Volba mezi překladatelskými postupy exotizace a domestikace je tedy pro Venutiho volbou etickou.

Překlad ale může být zároveň prostředkem, který cílovou kulturu pomáhá utvářet. Tato role překladu je patrná například v českém národním obrození, kdy překlady umělecké literatury neplnily zpočátku funkci estetickou, ale vlastenecky utilitární (Levý, 1996), překlady tedy byly prostředkem utváření české národní identity. Národní idea řídila jak výběr textů pro překlad, tak i překladatelské metody – adaptace a lokalizace textů do českého prostředí měly zajistit vytvoření čtenářské základny pro recepci české literatury (hlavně z řad lidových vrstev) (Levý, 1996). Pro překladatele byla důležitá také otázka jazyková a právě překlad byl jedním z prostředků obohacování jazyka (např. tvorbou neologismů prostřednictvím překladů z příbuzných jazyků, např. polštiny).

Politické jednání překladatelů se však netýká pouze nerovnoprávného vztahu dvou kultur, jak ji chápe postkolonialismus. Otázka angažovanosti překladatelů souvisí se situacemi, v nichž dochází k politické polarizaci, společenské nerovnosti a k asymetrickému rozdělení moci obecně (Tymoczko, 2007, s. 200). Souvisí tedy například i s otázkou feministického překladu, který upozorňuje na problematiku genderu (více viz např. Simon, 1996), ale celkově s překladem, který rozporuje převládající diskurz o určité rase, třídě, menšině apod. (Tymoczko, 2007, s. 191). Jak uvádí Tymoczková, v globalizovaném světě se asymetrie moci projevuje například ve vlivu nadnárodních korporací, lobbingu, institucí, médií apod. Z tohoto hlediska může překladatel svými překlady tyto stávající mocenské struktury (či převládající hodnoty) podporovat, či se vůči nim vymezovat. Překladatelé tedy mohou být aktivními nositeli společenských a politických změn (Tymoczko, 2007, s. 200) a jako takoví jsou eticky odpovědní za svá překladatelská rozhodnutí, kterými mohou přispívat k vytváření spravedlivějšího světa.

Tato politická činnost se však nemusí týkat pouze překladatelů jako jednotlivců. Bellová (2010) uvádí příklad překladatelské agentury Alboum¹², která se zaměřuje na překlady pro oblast veřejného zdravotnictví, školství, kultury, ochrany životního prostředí, ale především na boj proti tabákovému průmyslu, kde spolupracuje s neziskovými organizacemi, vládními institucemi, univerzitami apod. Na angažovaném přístupu k překladu firma v zásadě vybudovala svou značku. Dalším podobným příkladem je agentura Rainbow Translations¹³, která se zaměřuje výhradně na překlady textů s LGBTI tematikou. Je samozřejmě otázkou, jestli sami zaměstnanci těchto firem pojmají tyto aktivity jako inherentní součást své překladatelské činnosti. Jak uvádí Bellová (2010), v případě agentury Alboum jsou tyto hodnoty vštěpovány shora, od vedení firmy, s čímž se můžeme setkat i u firem z jiných oblastí, než je poskytování jazykových služeb. V případě Rainbow Translations můžeme předpokládat, že se již více jedná o sdružení překladatelů vyznávajících stejné hodnoty, které souvisejí také s jejich osobní etikou, jak popisujeme v dalším oddílu.

2.4.3 Osobní etika

Třetí kategorií je osobní etika překladatele jako jednotlivce, založená na loajalitě k hodnotám, které vyznává sám překladatel (Kruger a Crots, 2014). Rozhodování překladatele tak řídí jeho vlastní etické hodnoty. V tomto pojetí etiky je tak překladatel odpovědný především sám sobě a své morální integritě. Jedná se o kategorii, která je spjata s oběma předcházejícími. Většina teoretiků překlada osobní etiku pod profesní etiku nezařazuje, v odborné literatuře je o ní tedy pojednáno poměrně skromně, a to nejčastěji v souvislosti s tím, že překladatelé by neměli do textů vnášet své vlastní etické postoje a hodnotové soudy (Chesterman, 2001; Newmark, 2007).

To ovšem neznamená, že osobní etika nehraje při rozhodování překladatelů roli. Odmítnutí zakázky z důvodu neslučitelnosti s osobními hodnotami je koneckonců právem překladatele, které je zakotveno ve většině etických kodexů. Překladatel vegetarián například může cítit potřebu odmítnout překlad reportáže z jatek, případně jakýkoli text od klienta z oblasti masného průmyslu (Baker, 2011, s. 288).

Na osobní etiku byl zaměřen výzkum Krugerové a Crotsové (2014), v rámci něhož byli překladatelé konfrontováni s několika problematickými texty (např. s rasistickými či sexistickými jazykovými jevy). Následně autorky zkoumaly, jestli se překladatelé při volbě, zda text vůbec překládat (a pokud ano, jak), řídí profesní, či osobní etikou. Výzkum ukázal, že

---

¹² Viz <http://www.alboum.com>.

¹³ Viz <http://rainbowtranslations.net>.

podíl osobní etiky na rozhodování překladatelů rozhodně není zanedbatelný. Překladatelé při odmítnutí zakázky udávali mnohem častěji důvody osobní než profesní a v případě, že se text rozhodli přeložit, více tíhli k tomu dané jazykové jevy nivelizovat či vůbec nepřekládat.

Lze souhlasit s tím, že osobní hodnoty překladatelů v zásadě nesouvisejí s podstatou jejich povolání, tudíž skutečně nejsou součástí překladatelské etiky jako takové. Osobní etiku však nelze v diskuzi o překladatelské etice opomíjet, protože hraje důležitou roli při rozhodování překladatelů.

2.5 Závěr

V této kapitole jsme přiblížili několik základních pojmů z oblasti normativní etiky a uvedli různé způsoby, jimiž lze definovat etické jednání. Následně jsme se věnovali dosavadnímu stavu zkoumané problematiky v zahraniční i české sekundární literatuře. Poukázali jsme na to, že oblast překladatelské etiky je velice široká a i samotné vymezení jejích hranic je problematické, protože závisí na způsobu, jakým jednotliví autoři pojmají rozsah překladatelské odpovědnosti. Zatímco někteří autoři ohraničují odpovědnost za překladatelská rozhodnutí užším komunikačním kontextem, v němž překlad vzniká, jiní autoři tuto odpovědnost rozšiřují na odpovědnost vůči společnosti jako celku, čímž do profesní etiky zařazují i požadavek na překladatelovu společenskou angažovanost a jeho roli při prosazování hodnot, jako je spravedlnost a rovnost. Třetí oblastí etiky je pak osobní etika překladatele jako jednotlivce, která není inherentní součástí překladatelské činnosti jako takové, ale může ovlivňovat překladatelovo rozhodování v případě etických dilemat.

3 HLAVNÍ OKRUHY PŘEKLADATELSKÉ ETIKY

3.1 Úvod

Z předchozí kapitoly vyplývá, že rozsah etické odpovědnosti překladatelů není stále jednoznačně vymezen. Tato odpovědnost se ale zároveň vztahuje k různým aspektům překladatelské činnosti (odpovědnost vůči textu, odpovědnost vůči zadavateli apod.). Pro základní přehled těchto typů odpovědnosti budeme vycházet z Chestermana (2001), který uvádí pět hlavních způsobů, jak lze etiku překladu pojímat. V rámci těchto přístupů můžeme za etický překlad považovat takový, který věrně reprezentuje výchozí text (etika reprezentace), je vytvořen v souladu s požadavky zadavatele (etika služby), zaručuje úspěšnou komunikaci (etika komunikace) a dodržuje převládající překladatelské normy (etika norem). Pátým pojetím překladatelské etiky je etika závazku založená na ctnostech (hodnotách). V následujících podkapitolách jednotlivé modely popíšeme podrobněji.

3.2 Etika reprezentace

Jedná se o nejtradičnější pojetí překladatelské etiky, které má základ v překladu svatých textů. Eticky přeložený text je takový, který je věrnou reprezentací originálu, zachovává intenci autora a text žádným způsobem nerozšiřuje, nezkracuje a nemění. Zároveň tento model souvisí s požadavkem na věrnou interpretaci kulturní specifičnosti originálu, jedná se tedy o požadavek na věrný překlad¹⁴. Tento etický model podle Chestermana (2001, s. 140) vyzdvihuje hodnoty *věrnosti* a *pravdy* – etický překlad je věrným obrazem výchozího textu, záměru autora či výchozí kultury jako celku.

Problematika tohoto pojetí etiky spočívá ve stále otevřené debatě ohledně pojmu ekvivalence, tedy toho, co to vůbec znamená „věrné“ zobrazení originálu. Při převodu cizího jazykového materiálu do domácího prostředí totiž vždy vyvstává otázka, zda by se překladatel měl více snažit o vystihnutí kulturní specifičnosti originálu s důrazem na jeho cizí a jedinečné prvky (překlad reprodukční – věrný), nebo zda je oprávněn se od textu více odchylovat tak, aby myšlenky originálu byly zcela srozumitelné cílovému čtenáři v nové komunikační situaci (překlad adaptační – volný). Jak uvádí Levý (1996), v průběhu jednotlivých historických

---

¹⁴ Požadavek na věrný, až doslovný překlad byl výrazný především v období romantismu (Chesterman, 2001, s. 140), v současnosti jej znovu prosazuje například Venuti (1998).

(literárních) období dochází vždy k dominanci jedné z metod, která pak také určuje, jaký překlad bude považován za ekvivalentní.

V tomto modelu etiky je ale neetický překlad v podstatě jakýkoli, který nějakým způsobem výchozí text pozměňuje. To může být ovšem zapříčiněno mnoha relevantními překladatelskými důvody. Jak uvádí Simonsová (2010), klient očekává, že text bude věrným obrazem originálu (a nebudou se do něj promítat například překladatelovy osobní preference), zároveň ale vyžaduje text, který bude znít přirozeně a bude v cílové komunikační situaci plnit určitou funkci. Překladatel tak například musí s ohledem na porozumění cílového čtenáře určité prvky explicitovat či substituovat. To ale tento model již nijak nereflektuje, protože se soustředí výhradně na kontext výchozí komunikační situace, nikoli cílové (Pym, 2004). Tento problém do jisté míry řeší teorie skoposu. Její zakladatel, Hans Joachim Vermeer, stanovil hierarchizovaná pravidla pro překlad všech typů textů, která lze zjednodušeně shrnout následovně: nejdůležitějším pravidlem je skopos (účel překladu), po tomto pravidlu následuje požadavek na vnitřní koherenci překladu, kterému následuje požadavek ekvivalentního vztahu překladu a originálu (Munday, 2001, s. 79). Podle těchto pravidel tedy požadavky účelu (tedy i požadavky cílové komunikace) ospravedlňují odchylky od výchozího textu¹⁵.

Dalším problémem je otázka jazyková. Pokud například originál obsahuje rasistické či sexistické prvky, podle tohoto modelu by bylo etické tyto prvky zachovat. To je ale v silném rozporu s představou širší etické odpovědnosti překladatele, která by jej za následky takového překladu činila odpovědným¹⁶. Model také opomíjí možnost úpravy a vylepšování defektních textů (Chesterman, 2001, s. 142). Simonsová (2010) uvádí, že správný překladatel by se měl vždy snažit vytvořit co nejlepší text, je tedy v jeho zájmu (i v zájmu jeho klienta) chyby opravit a vylepšit i případný špatný styl originálu. Rozsah toho, o kterých problémech překladatel klienta informuje a které opraví mlčky, pak závisí na uvážení překladatele, na typu a rozsahu problému. Zatímco drobné jazykové chyby lze pravděpodobně opravit bez komentáře, jak uvádí Simonsová (2010), větší zásahy do textu je vždy vhodné konzultovat s klientem.

3.3 Etika služby

Překlad lze také chápat jako komerční službu vykonávanou pro klienta. Etický překlad v tomto pojetí je takový překlad, který respektuje požadavky klienta (zadavatele) a splňuje

---

¹⁵ Tato pravidla ale zároveň mohou ospravedlňovat neetické jednání překladatele, jak přibližuje následující podkapitola.

¹⁶ Podrobněji se k tomuto problému vyjadřuje Newmark (2007), viz podkapitola 3.6.

účel, kvůli kterému překlad vzniká (tedy skopos). Tento model se tedy, na rozdíl od předchozího, zaměřuje na cílovou komunikační situaci. Překladatel pak jedná eticky v tom případě, že jeho překlad splňuje funkci, kterou má v dané cílové komunikační situaci mít. S pojetím překladu jako služby dále souvisejí principy běžné podnikatelské etiky – etický překladatel dodržuje stanovené termíny, šetří čas a peníze (hlavně klienta), klienta včas informuje o problémech, pracuje efektivně¹⁷ apod. (Chesterman, 2001, s. 140). Základní hodnotou tohoto modelu je *loajalita*. Loajalita stojí v určitém protikladu k otázce věrnosti – zatímco ta se zaměřuje na text, loajalita existuje ve vztahu k osobám v komunikačním kontextu. Jak upozorňuje Nordová (1991, s. 94), loajalita překladatele je v zásadě dvojí – jak k vysílateli výchozího textu, tak k příjemci textu cílového. Jak již bylo zmíněno, zavedením principu loajality se Nordová (tamtéž) pokusila vyrovnat s námitkami vůči systému hierarchizovaných pravidel teorie skoposu, který ospravedlňoval manipulaci s výchozím textem ve prospěch cílové komunikace. Je-li překladatel loajální k autorovi výchozího textu, neměl by se v zásadě takového jednání dopustit.

Důležitou proměnnou tohoto modelu je ale klient¹⁸. Možným problémem tohoto modelu je to, že staví překladatele ve vztahu ke klientovi do podřazené, v zásadě pasivní role (Chesterman, 2001, s. 142). Pojetí překladatele jako klientova „žoldáka“ (Pym, 2012) může vést k tomu, že překladateli v podstatě ospravedlní opomíjení etických otázek. Toto také úzce souvisí se zmíněnou hodnotou loajality, v tomto případě ke klientovi. Co například dělat v případě, kdy klient požaduje takový překlad, který podle překladatele nebude pro cílového čtenáře vhodný (Pym, 2004), případně výrazně pozměňuje myšlenky původního textu? Pravidla skoposu jasně uvádějí, že skopos je nadřazen koherenci originálu a překladu (Munday, 2001, s. 79), úpravy výchozího textu jsou tedy možné. Pokud ale přihlédneme k hodnotě věrnosti, nejednalo by se v takovém případě o neetické jednání vůči autorovi?

Pym (2012, 159) uvádí, že slepě následovat klientova přání je ze strany překladatele vždy neetické. I z toho důvodu, že pokud překladatel upozorní klienta na špatnou koncepci překladu, navrhne lepší řešení a/nebo za použití pádných argumentů odmítne klientem navrhované nežádoucí změny, jako odborník na mezikulturní komunikaci jedná vlastně v klientův prospěch. Zdá se tedy, že možným řešením problému je to, aby překladatel

---

¹⁷ Viz Levého (1971) minimaxová strategie

¹⁸ Je třeba rozlišovat mezi klientem, tedy osobou, pro kterou je překlad vyhotovován, a zprostředkovatelem překladu, tedy například překladatelskou agenturou.

zdůraznil svou odbornou kompetenci a pokoušel se s klientem vyjednávat. Pokud ale klient navrženou alternativu odmítne, jaké je pak etické řešení takovéto situace¹⁹?

Tento model, v návaznosti na teorii skoposu, také předpokládá, že překladatel má před samotnou překladatelskou činností dokonalou informaci o zakázce (pro jaký účel text překládat, komu je určen apod.), kterou může získat právě například od zadavatele překladu. Podle Pyma (2012, s. 79) ale toto není v praxi příliš běžné, řadu těchto rozhodnutí musí ve výsledku učinit překladatel. Pym (tamtéž) také uvádí, že čím více rozhodnutí udělá překladatel sám, tím se jeho závislost na klientovi snižuje a jeho vyjednávací pozice při případných problémech je silnější.

3.4 Etika komunikace

Dalším modelem je *etika komunikace*, která pojímá překlad jako překonávání komunikačních a kulturních bariér a zprostředkování komunikace (Chesterman, 2001, s. 141). Eticky podle tohoto modelu jedná překladatel tehdy, když je zprostředkovatelem komunikace, jehož cílem je zajistit mezikulturní porozumění. Překladatel tedy usiluje o takovou podobu cílového textu, při jehož interpretaci čtenář porozumí komunikačnímu záměru autora výchozího textu. Základní hodnotou tohoto pojetí etiky je hodnota *porozumění*. Hlavním zájmem etiky v tomto modelu je vztah překladatele k výchozí a cílové kultuře, mezi kterými funguje jako prostředník.

Jak jsme uvedli v oddílu 2.4.1, hlavním zastáncem tohoto typu etiky je Pym (2002), který překladatele vnímá jako odborníka na mezikulturní komunikaci, jehož cílem je dosáhnout mezikulturní spolupráce. Zásadní etickou otázkou tedy pro Pyma (2012) není *jak* překládat, ale *jestli vůbec* překládat. Podle Pyma (2012, s. 134) současné pojetí etiky připouští možnost odmítnout překlad pouze v situaci, kdy překladatel vyhodnotí, že nemá pro daný úkol dostatečnou kvalifikaci. Pym (2012, s. 145) však namítá, že existují i situace, při nichž úsilí vynaložené na produkci překladu (náklady na překlad) nekoresponduje s přínosem (finančním, sociálním, kulturním,...) takového překladu²⁰. Pym (2012) pojímá etickou komunikaci jako vzájemně výhodnou, dlouhodobou a opakující se spolupráci obou stran.

---

¹⁹ Tuto modelovou situaci (klient požaduje změny vůči originálu) uvádí ve svých akreditačních zkouškách pro překladatele a tlumočníky australský poskytovatel překladatelské a tlumočnické certifikace NAATI (*National Accreditation Authority for Translators and Interpreters*) ve své přípravné brožuře pro akreditační otázky týkající se překladatelské etiky (*Ethics of interpreting and translating. A guide to obtaining NAATI credentials*, 2013, s. 3). Přímé uposlechnutí klientových požadavků hodnotí jako neetické, překladateli doporučuje s klientem vyjednávat, a pokud klient na změnách trvá, měl by si překladatel vyžádat pozměněnou verzi originálu, kterou posléze přeloží. Je ovšem otázkou, zda je poslední navrhované řešení v praxi skutečně proveditelné.

²⁰ Pym (2012, s. 136) tento princip přirovnává k Levého (1971) strategii minimaxu.

Z tohoto hlediska tak může být v některých případech pro dlouhodobou spolupráci výhodnější například upřednostnit výuku cizího jazyka před překladem²¹. V situacích, kdy dochází k mezikulturní komunikaci, ale nikoli spolupráci, je tedy dle Pyma (2012, s. 134) etičtější nepřekládat, a to i v případě, že by to mohlo vést k menší poptávce po překladech. Pymovo pojetí etiky je tedy ve své podstatě utilitaristické – etické jednání je takové, které přinese prospěch co nejvíce stranám, v tomto případě zprostředkováním komunikace.

Příkladem situace, kdy se ale model etiky komunikace stává problematickým, je otázka zprostředkování komunikace v případě, že tato komunikace může mít neetické následky: například v případě překladu textu na výrobu ničivé zbraně (Chesterman, 2001, s. 142). Simonsová (2010) dochází k závěru, že pokud by se překladatel nesnažil zjistit, kdo a za jakým účelem takový text potřebuje, rozhodně by se jednalo o neetické jednání a překladatel by byl za následky vytvoření takového překladu odpovědný. Simonsová (2010) doslova uvádí, že každý překladatel by měl odmítnout zakázku, která mu přijde byť jenom trochu podezřelá²². Překlad očividně nelegálního textu koneckonců zakazují etické kodexy prakticky každé tlumočnické nebo překladatelské organizace. Jedná se ale o neetické jednání, pokud se překladatel rozhodne přeložit takovýto text například pro vládní bezpečnostní složky, které zkoumají praktiky teroristů? Podle Simonsové (2010) nikoli, překladatel tím naopak přispívá dobré věci. Tento názor rozporuje Bakerová (2008, s. 295) a upozorňuje na to, že ani vládní zájmy či samotné zákony nemusejí být vždy etické. Bakerová (tamtéž) uvádí, že ve své době byla v Jihoafrické republice legální politika apartheidu, kterou za etickou považovat nelze, stejně jako jiné zákony v jiných zemích, které diskriminují menšiny nebo určité skupiny obyvatel. Jedná překladatel eticky, pokud jedná v souladu s morálně pochybnou vládnoucí mocí? Lze říci, že etickým jednáním by naopak byla „záškodnická“ či „podvratná“ činnost překladatele.²³ Pochopitelně se v této situaci nemůže překladatel rozhodovat zcela svobodně. Jedná se o velice zajímavé téma, které z důvodu rozsahu této diplomové práce nemůžeme zkoumat podrobněji, nicméně poukazuje na to, že skutečnost, že je určité jednání legální, nutně neznamená, že je zároveň etické.

---

²¹ Zde Pym (2012, s. 155) udává příklad olympijských her v Barceloně roku 1992, které si z organizačních důvodů vyžádaly překlady velkého množství textů po dobu čtyř let. Vzhledem k tomuto časovému rámci Pym (tamtéž) podotýká, že by bývalo bylo efektivnější poskytnout španělským a katalánským organizátorům intenzivní kurzy angličtiny a francouzštiny. Kritizuje také překladatelskou politiku Evropské unie – překlady dokumentů do všech jazyků členských států –, která dle něj (Pym, 2012, s. 156) z čistě ekonomického hlediska způsobuje nadměrně vysoké náklady na překlad a navíc vede k vytváření textů, které jsou již při svém vzniku psané pro překlad, a to nezajímavým, byrokratickým jazykem.

²² „If the nature of the client were sufficiently obscure to raise even the slightest concern, no translator in his right mind would accept such an order.“ (Simons, 2010)

²³ Podrobněji se tomuto tématu věnuje Pokornová (2012) ve své monografii zaměřené na vliv komunistické ideologie na překládání dětské literatury v zemích sovětského bloku.

3.5 Etika norem

Etika norem dle Chestermana (2001, s. 143) přišla s nástupem deskriptivní translatologie a Touryho (1995) teorií překladatelských norem. Etický překlad je v tomto pojetí takový překlad, který je v souladu s převládajícími normami, jež ovlivňují vznik a recepci překladů v dané kultuře a době. Etické jednání překladatele je v tomto modelu jednání v souladu s normami: překladatel respektuje představu čtenáře a klienta o tom, co to překlad je a jak by měl vypadat. Základní hodnotou tohoto modelu je tedy otázka *důvěry* – překladatelé, kteří jednají předvídatelně a v souladu s očekáváním příjemce, jsou vnímáni jako důvěryhodnější, a tedy i eticky jednající. Překladatel, který tyto normy zásadně poruší (překlad je např. více adaptační, než čtenář očekává, je výrazně redukovaný apod.), by měl na tuto skutečnost čtenáře výslovně upozornit, například v předmluvě, jinak bude tato důvěra porušena (Chesterman, 2001, s. 142). Hlavním zájmem etiky je v tomto modelu tedy vztah překladatele k převládajícím překladatelským normám.

Jak jsme již uvedli dříve, normy mohou být psané či nepsané a jsou společensko-historicky a kulturně podmíněné. Jsou také intersubjektivním faktorem, který ovlivňuje rozhodovací proces překladu (Levý, 1971). Z hlediska míry závaznosti Chesterman (2016) klade normy mezi právní předpisy a konvence. Za případné porušení norem tedy nehrozí právní postih, přesto jsou normy závazné, ačkoli rozdílnou mírou, a jejich porušení může mít za následek společenské sankce (kritika, odmítnutí překladu). Chesterman (2016) dále uvádí, že normy jsou jednak upevňovány směrem shora určitou normativní autoritou (literární kritik, učitel), jednak svou validitu získávají směrem zdola, tím, že je akceptována jejich samotná existence. Vyplývá z toho tedy, že překladatelé normy upevňují jednak jejich dodržováním, jednak ale i poukazováním na ně z pozice autority, například prostřednictvím kritiky překladu. Je také třeba připomenout, že normy jsou v čase proměnlivé a nezřídka vedle sebe může existovat více norem s tím, jak se vytvářejí nové normy a převládající normy postupně zastarávají (Toury, 1995).

V translatologii lze hovořit o několika různých typech norem, v této diplomové práci jsme se rozhodli pracovat s typologií norem podle Chestermana (2016). Ten překladové normy dělí na sociální, etické a technické. Sociální normy jsou normy v klasickém behaviorálním slova smyslu, tedy normy, které regulují chování jedinců ve společnosti a pomocí nichž je možné určité jednání označit za „správné“ či „špatné“ (Chesterman, 2016). Etické normy jsme podrobněji definovali již v podkapitole 2.2, jedná se opět o normy, které sdílí jedinci v určité společnosti a jsou většinou nepsané. Mohou se ale vyskytovat i v psané

podobě, a to jako etické kodexy příslušníků jisté profese, čímž podporují samotnou existenci této profese. O etických kodexech podrobněji pojednáme v následující kapitole.

Technické normy dělí Chesterman (2016) na produktové (*product norms*) a procesní (*process norms*)²⁴. Jediná produktová norma, norma *očekávání* (*expectancy norm*), je očekáváním čtenářů, jak by měl vypadat překlad určitého typu textu (produkt), a to jak na makrostylistické, tak i mikrostylistické úrovni. Je to tedy norma, která je založena na cílové komunikační situaci a řídí všechny ostatní (procesní) normy, protože představa finálního produktu ovlivňuje průběh překladatelského procesu. Tuto normu Chesterman (2016) zakládá na hodnotě *srozumitelnosti*, což je hodnota lingvistická, související s jasností a pochopitelností jazyka. Tato norma může zčásti nabývat také psané podoby – kodifikace. Ta normu jednak popisuje (ačkoli s jistým časovým zpožděním) a jednak předepisuje prostřednictvím různých kodifikačních příruček (např. Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovného jazyka českého apod.). Kodifikační příručky však zachycují pouze normy spisovného jazyka. Další psané normy, které ale nejsou kodifikacemi (mají pouze deskriptivní charakter), jsou například frazeologické a slangové slovníky, stylistické příručky apod. Dále existují české státní normy (ČSN) týkající se odborné terminologie z různých oborů a také evropská norma pro překlady *ČSN EN 15038:2006* a nově i norma *ISO 17100*. Jedná se ale o normy, které překladatelskou činnost upravují spíše z hlediska managementu překladatelského procesu, budeme se jimi více zabývat v podkapitole 4.4.

Mezi procesuální normy se řadí *vztahová* norma (*relation norm*), jejíž dodržení má za cíl, aby mezi zdrojovým a cílovým textem existoval vztah podobnosti, určitého typu vazby jednoho textu na druhý. Chesterman (2016) se záměrně vyhýbá termínu ekvivalence, protože je podle něj příliš úzký a je na překladateli, aby určil, jaká míra vztahu podobnosti je u daného překladu žádoucí. Tato norma je založena na hodnotě *pravdy*.

Další procesní norma, norma *komunikační* (*communication norm*), je norma, která vede překladatele k tomu, aby optimalizoval komunikaci s ohledem na její účastníky. Je založena na hodnotě *porozumění* a staví překladatele do role komunikačního experta, jehož cílem je zmenšovat počet potenciálních čtenářů, kteří by mohli být z komunikace vyloučeni.

Poslední norma, norma *odpovědnostní* (*accountability norm*), je norma etická. Tato norma je založena na hodnotě *důvěry*. Jak uvádí Pym (2012), důvěra je hlavní hodnotou, s níž překladatelé obchodují a na níž jsou překlady založeny. Podle Touryho (1995) je překlad cokoli, co čtenář za překlad považuje. Důvěra v překladatele a v celý proces překladu, v to, že

---

²⁴ V případě těchto dvou norem vycházíme z překladu Valenty (2007), překlady ostatních Chestermanových norem jsou naše vlastní.

překlad splňuje určité náležitosti a že i překladatel jedná v zájmu čtenáře, je klíčová pro samotnou existenci překladů. Jedná se ale zároveň i o důvěru překladatele v to, že výchozí text vznikl za nějakým účelem, že vypracování překladu má smysl a že čtenáři budou překlad číst v dobré víře. Jedná se tedy o důvěru oboustrannou (Chesterman, 2016).

Jedná-li tedy překladatel v souladu s touto normou, jedná tak, že si uchovává důvěru zúčastněných stran. Jak uvádí Chesterman (2016), jednání překladatelů se v této oblasti dá spíše popsat jako preventivní. Překladatelé operují s důvěrou v ně vloženou a jejich cílem většinou není tuto důvěru nějak výrazně posilovat, ale spíše ji udržovat a především o ni nepřijít. S důvěrou souvisí také to, že překladatel je vždy při překladu někomu odpovědný. Překladatel by měl zůstat loajální autorovi originálu, zadavateli, předpokládanému čtenáři, výchozí nebo cílové kultuře, ale i sám sobě a překladatelské profesi²⁵ jako celku (Chesterman, 2016). Jak již bylo zmíněno dříve, může se stát, že vůči sobě budou jednotlivé typy odpovědnosti v konfliktu – v takovém případě si překladatel volí (může-li), komu zůstane odpovědný. Jak uvádí Chesterman (2016), v tomto případě často vstupuje do hry i osobní etika překladatele. Chesterman pak souhlasí s Pymem (1992), že překladatelé by primárně měli zůstat loajální překladatelské profesi jako takové.

Je patrné, že do modelu etiky norem se v podstatě promítají všechny předchozí modely etiky a v zásadě lze tak tento model považovat za model zastřešující. Ani tento model však není zcela bezproblémový. Překladatel se totiž může z různých důvodů rozhodnout normy porušit. Jak jsme zmínili dříve, například Venuti (1998) dlouhodobě vybízí k porušování normy očekávání, tedy k odmítání čtenářské preference domestikačního překladu, jelikož tento požadavek považuje za neetický vůči kultuře výchozího textu (etická norma je tak vlastně nadřazena normě očekávání). Stejně tak může tuto normu porušit reklamní text, který právě díky tomu může své adresáty více zaujmout (Chesterman, 2016), překladatel může tuto normu porušit také v případě, že se rozhodne svým překladem vnést do cílové kultury nový styl (žánr, metrum).²⁶ Chesterman (2016) k tomuto dodává, že časté porušování norem se postupem času může samo stát novou normou.

Chesterman (2016) dále uvádí, že hodnoty, které normy řídí, jsou důležitější než normy samotné. Uvádí to na příkladu normy očekávání, která se například v případě administrativních textů může u čtenáře projevat v očekávání komplikovaného a těžce srozumitelného textu. Podle Chestermana (tamtéž) se překladatel může (resp. měl by se) rozhodnout tuto normu porušit, vyprodukovat snáze čitelný text a zachovat tak hodnotu

---

²⁵ Srov. Pym (1992, s. 26): „Translator’s prime loyalty must be to their profession as an intercultural space.“

²⁶ Viz stylistické postoje překladatele podle Popoviče (1975).

srozumitelnosti. V případě, že ale dojde ke konfliktu hodnoty srozumitelnosti a některé z ostatních hodnot (pravdy, důvěry, porozumění), hodnota srozumitelnosti coby hodnota jazyková bude těmto hodnotám podřízena (Chesterman, 2016). Příkladem může být třeba text, který záměrně deformuje jazyk, čímž ale čtenáři předává určité sdělení (např. v případě reklamy či uměleckého textu). Cílem překladatele by mělo být zachovat vazbu na výchozí text (pravda) a zároveň zajistit předání sdělení (porozumění) a hodnotu srozumitelnosti porušit.

3.6 Etika závazku

Chesterman (2001) v reakci na předcházející modely popisuje vlastní, pátý model etiky, a to sice *etiku závazku* založenou na ctnostech (*virtues*) překladatele. Definuje ctnost jako „lidskou vlastnost, která jedinci pomáhá usilovat o to, aby byl ve své profesi co nejlepší“ (2001, s. 145, vlastní překlad). Jak uvádí Chesterman (2001), překladatelská profese se od ostatních (např. lékařská, právnická) liší v tom, že není zcela jednoznačně definována nějakým společným zájmem, který by její příslušníky spojoval (právníci usilují o prosazování práva apod.), a je jen z omezené části ošetřena nějakým typem regulace či certifikace²⁷. Přináležitost k jakékoli profesi ovšem podle Chestermana (2001) také znamená, že se jedinec dostává do kontaktu s její autoritativností, tradicí a s jinými příslušníky této profese, přijímá (měl by přijímat) její standardy kvality a snaží se je dodržovat, nebo dokonce překonávat. Přináležitost k profesi je tedy pro Chestermana (2001) jistou formou závazku, který propojuje příslušníky profese s hodnotami této profese.

Chesterman považuje za nejdůležitější překladatelskou ctnost vědomou snahu překladatele *být dobrým překladatelem* a usilovat o to, aby svou profesi vykonával co nejlépe (2001, s. 146). Předpokladem toho, aby překladatel činil eticky správná rozhodnutí, je tedy již samotná *snaha* překladatele o eticky správné jednání. Jako další důležité ctnosti uvádí důvěryhodnost, pravdomluvnost, loajalitu vůči profesi, čestnost, empatii (schopnost předvídat reakci čtenáře, klienta, původního autora), cílevědomost a odvalu. Chesterman (2001, s. 152) po vzoru Hippokratovy přísahy navrhuje zavedení tzv. Jeronýmovy přísahy, v níž se

---

²⁷ Otázka překladatelských certifikací je poměrně rozsáhlé téma, které by zasluhovalo podrobnější zpracování. V zahraničí můžeme nalézt různé způsoby certifikace překladatelů, například v Austrálii musejí všichni překladatelé skládat certifikační zkoušky NAATI, zkouškami je také regulována práce překladatelů například v Evropské unii. V českém prostředí je ale překladatelství živnost volná a v podstatě neregulovaná, s výjimkou soudních tlumočnicků, jejichž činnost je regulována zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Další výjimku tvoří již zmiňovaná evropská norma ČSN EN 15038:2006, *Překladatelské služby – Požadavky na poskytování služby*, kterou se budeme detailněji zabývat v podkapitole 4.4. Stejně tak se v této podkapitole budeme věnovat normě ISO 17100, *Překladatelské služby – Požadavky na překladatelské služby*, která nabyla účinnosti v roce 2016 a evropskou normu, na níž je založena, postupně nahrazuje.

překladatel zavazuje k dodržování hlavních hodnot etického překladatele. Jedná se například o závazek čestně informovat o vlastní odborné způsobilosti pro překlad a odmítnout zakázku nad rámec vlastní kompetence, závazek dělit se o své odborné zkušenosti s kolegy a studenty dané profese, závazek, že překlad bude reprezentovat výchozí text pravdivým způsobem, apod. Složení takovéto přísahy by bylo komisivním aktem, který by byl vyjádřením závazku k překladatelské profesi. Podle Chestermana (2001) by takováto přísaha mohla vést například k většímu mezinárodnímu uznání překladatelské profese a odlišila by odborníky od amatérských překladatelů.

Do určité míry podobné pojetí zastává i Peter Newmark, který překladatelskou etiku zakládá na hodnotách, jež překladatele zavazují k určitému typu jednání. Podle Newmarka (2007) je základní hodnotou, o níž překladatel usiluje, hodnota *pravdy*. Newmark (2007) chápe překládání jako vznešenou činnost, při níž jde především o hledání pravdy. Jedná se ale o jiné pojetí hodnoty pravdy než u Chestermana (2016), který pravdu pojímá jako existenci určité vazby překladu na originál. Na rozdíl od kultury, která je specifická a relativní, je podle Newmarka (tamtéž) pravda absolutní a univerzální (stejně jako jsou univerzální a na kulturu nezávislé otázky dobra a zla) a překladatelé mají závazek tuto objektivní pravdu chránit.

Newmark (2007, s. 112) pravdu chápe jako určitý ideál, který dělí na pět podtypů pravd: pravdu faktickou, morální, estetickou, logickou a jazykovou. Vzhledem k tématu této diplomové práce nás budou zajímat především první tři.

Faktická pravda stanovuje překladateli jednak odpovědnost za to, že cílový text významově odpovídá výchozímu, jednak konečnou odpovědnost za faktickou správnost cílového textu (Newmark, 2007, s. 113). Tedy za to, že překlad neobsahuje nepravdivá tvrzení či údaje neodpovídající realitě. Překladatel by tedy podle Newmarka (tamtéž) neměl spoléhat na to, že je faktická správnost zaručena autorem, a měl by ověřovat přesnost informací uváděných v originálu. Případné nalezené chyby by měl překladatel opravit a upozornit na ně zadavatele překladu. Jak podotýká Klábal (2014, s. 49), vůči překladatelům se jedná o velice přísné pravidlo, které pracuje s předpokladem, že překladatel je v daném tématu dostatečně zběhlý na to, aby faktickou správnost textu dokázal zaručit. Je však otázka, jestli takovéto míry odbornosti může překladatel vůbec dosáhnout.

Pravda estetická, která do jisté míry připomíná Levého normu uměleckosti (2012), je zaměřena na jazyk a styl. U věcných textů se projevuje jasným, jednoduchým a výstižným jazykem (Newmark, 2007, 112), u textů imaginativních (umělecká próza) pak co nejpřesnějším zachováním původního autorova stylu.

Morální pravda není ani subjektivní pravdou překladatele, ani pravdou konkrétní kultury, ale univerzální pravdou, která vychází z mezinárodních úmluv, deklamací a listin o ochraně lidských práv a svobod (Newmark, 2007, s. 112). Odpovědností překladatele je pak v textu odhalovat jazykové projevy, které nejsou s touto morální pravdou v souladu. Newmark (tamtéž) mezi ně řadí projevy genderově nekorektního jazyka (sexistický jazyk by měl být podle něj bez výjimek opravován) a dále předsudků na základě rasy, etnika, náboženství, věku, duševního zdraví apod. Pro Newmarka (tamtéž) je morální povinností překladatele, aby tyto projevy předsudků v textu odkrýval a čtenáře na ně upozorňoval tak, aby čtenář nikdy nebyl uveden v omyl. Překladatel by ale nikdy neměl čtenáři podsouvat svou vlastní, subjektivní pravdu (tamtéž). K upozornění na projevy předsudků Newmark (2007, s. 113) doporučuje například formu vnitrotextových (například: „[sic!]“) či vnětextových poznámek (předmluva, poznámka pod čarou), v nichž překladatel přesně identifikuje problematická místa a distancuje se od nich.

Opravy problematických jazykových jevů či upozorňování na ně však záleží na typu překládaného textu. Překladatel se může dobře distancovat od obsahu textů s expresivní funkcí, především tzv. autoritativních textů, tedy těch, jejichž „jazykové ztvárnění je stejně důležité jako jejich obsah“ (Newmark, 1998, s. 190, cit. dle Klabal, 2014, s. 64). Jedná se například o autobiografie, memoáry, osobní korespondenci či vážnou beletrii. Při překladu autoritativního textu si překladatel podle Newmarka (1993) nemůže dovolit prakticky žádné zásahy do jazyka textu, může s ním však vyjádřit explicitní nesouhlas. Newmark (2009) uvádí příklad třeba překladu knihy *Mein Kampf*, kde se překladatel může od obsahu distancovat v předmluvě.

Jiná je situace u textů neautoritativních s vokativní funkcí (Newmark, 1998) – např. reklama, propaganda, polemické texty – u nichž není důležitá osobnost autora a tyto texty často nedávají překladateli možnost se odpovědnosti vnětextově zříci (např. rasistická propaganda ve formě letáku). Překlad problematického textu z této kategorie by podle Newmarka (1991) měl překladatel vždy odmítnout.

Poslední kategorií jsou texty s informativní funkcí, například publicistické, vědecké nebo odborné texty. Zde Newmark (2007) uvádí, že se často může jednat o texty defektní a je povinností překladatele případné chyby opravit, problémy z hlediska morální pravdy u tohoto typu textů Newmark (tamtéž) příliš nepředpokládá.

Jak popisuje Klabal (2014, s. 68), Newmark klade svou teorii do protikladu s teoriemi, které podle něj etické otázky přehlížejí. Deskriptivní translologie podle Newmarka hodnoty zcela odmítá, teorie skoposu zase opomíjí otázky stylistické. Newmark (2007, s. 104) se

vymezuje i vůči postkoloniálním teoriím a nesouhlasí s tím, že překladatel je oprávněn (či dokonce povinen) zkreslit formu i obsah původního textu z důvodu vlastních komerčních, propagandistických nebo kulturních cílů. Newmark (2008) připouští, že překladatel není ve svém rozhodování vždy zcela svobodný, jelikož je ovlivněn požadavky vydavatele, redaktora či zaměstnavatele. Odmítá však myšlenku, že překladatel by měl být primárně loajální vůči vysílateli výchozího textu a současně příjemci cílového textu (jak otázku loajality pojímá Nordová [1991]). Překladatel by měl podle Newmarka (2007) být primárně loajální vůči univerzální pravdě a lidstvu. Stále přitom zůstává odpovědný autorovi i čtenáři – autorovi tím, že překlad odpovídá originálu²⁸, čtenáři tím, že překlad neobsahuje chybné informace a je napsaný dobrým stylem. Překladatel je pak podle Newmarka (2007, s. 113) také tím, kdo v zásadě nese finální odpovědnost za cílový text: jak za pravdu v něm obsaženou, tak i za jeho obsah a formu. Ve svém pojetí odpovědnosti za překlad je tedy Newmark vůči překladatelům přísnější než například Chesterman (2001) nebo Pym (2012), kteří se shodují na tom, že překladatelé nejsou autoři, a tudíž nemohou ani nést absolutní odpovědnost za texty, které překládají.

3.7 Závěr

V této kapitole jsme představili pět hlavních modelů etiky. Prvním modelem je etika reprezentace, založená na věrném zobrazení výchozího textu textem cílovým. Druhý model, etika služby, chápe etické jednání jako jednání, které je v souladu s požadavky klienta. Třetí model, etika komunikace, staví překladatele do role zprostředkovatele komunikace, jehož etickým záměrem je překonávat mezikulturní bariéry. Čtvrtý model, etika norem, považuje za etické jednání takové jednání, které je v souladu s převládajícími normami. Poslední model, etika závazku, je založen na ctnostech překladatele, které samy o sobě zaručují jeho etické jednání, přičemž nejdůležitější ctností je překladatelova snaha být dobrým překladatelem. Pod tento model jsme zařadili také Newmarkovo pojetí etiky založené na závazku, který pro překladatele představují mezinárodní deklarace a úmluvy o lidských právech. Odpovědností překladatele je z tohoto pohledu jednat v souladu s univerzální a absolutní morální pravdou, kterou tyto právní prameny představují.

Poukázali jsme na to, že každý z modelů má svá specifika a že spolu nejsou modely navzájem příliš kompatibilní. Uvedli jsme také několik příkladových situací, při nichž může

---

²⁸ S výjimkou situace, kdy je text z morálního, faktického či jazykového hlediska problematický.

docházet k etickým dilematům způsobeným konfliktem různých hodnot, na nichž jsou tyto modely založeny, a poukázali na možné způsoby jejich řešení.

4 ETICKÉ KODEXY

4.1 Úvod

V této kapitole se chceme věnovat etickým kodexům jako psané etické normě, která ustanovuje základní etická pravidla překladatelské profese a upravuje jak povinnosti, tak i práva překladatelů. Budeme se zabývat otázkou, do jaké míry jsou etické kodexy závazné a jestli se jejich ustanovení vztahují pouze na příslušníky dané organizace, nebo jestli mají obecnější platnost. Dále popíšeme, jaké konkrétní povinnosti z etických kodexů pro překladatele vyplývají, a zaměříme se také na témata, která kodexy dle našeho názoru dosud dostatečně nepokrývají, konkrétně na etiku překladu při práci s nástroji CAT a strojovým překladem.

4.2 Historie etických kodexů

Etické kodexy²⁹ jsou psanými etickými normami. Stanovují pravidla chování členů překladatelských a tlumočnických organizací a většinou zahrnují překladatelskou i tlumočnickou profesi zároveň, protože organizace často sdružují obě tyto profese.³⁰

Rády (2004, s. 72) uvádí dva hlavní důvody, proč profesní organizace vůbec etické kodexy vytvářejí. Je to zaprvé snaha o zamezení kontraproduktivní konkurence mezi členy profese a zadruhé snaha profesní skupiny definovat se vůči svému okolí, dodavatelům a spotřebitelům. Cokely (2000) k tomuto ještě dodává, že etické kodexy mohou sloužit k odlišení neprofesionálů od profesionálů. Zároveň tyto profesionály sjednocují vyjádřením určitých společných hodnot.

Jak uvádí Vilímek (2012, s. 2), až zhruba do poloviny 20. století nebylo překladatelství považováno za samostatnou profesi, tudíž veškerá doporučení týkající se etiky měla spíš povahu kusých komentářů a nenajdeme žádné zdroje, které by se k překladatelské etice vyjadřovaly podrobněji. Prvním uceleným etickým kodexem byla tzv. *Charta*

---

²⁹ Etické kodexy také často najdeme pod názvem etické zásady, standardy profesionální práce, kodex chování, charta překladatelské profese (Richterová, 2015, s. 30), příp. kodex dobré praxe. Tyto dokumenty kromě etických zásad často obsahují také zásady podnikatelské etiky či například informace o autorských právech překladatele. Nejsou s etickými kodexy zcela totožné, ale protože se tyto pojmy v praxi často překrývají, budeme v této práci vycházet i z dokumentů s těmito názvy.

³⁰ Výjimkou je ale například organizace AUSIT (*Australian Institute of Interpreters and Translators*), která svůj etický kodex dělí na část společnou oběma profesím, na část týkající se pouze překladatelů a část týkající se pouze tlumočnicků.

překladaatele („Dubrovnická charta“) přijatá v roce 1963 Mezinárodní federací překladatelů (FIT). Tato charta se pak stala vzorem pro další etické kodexy. Etické principy v ní uvedené zahrnovaly například požadavek na věrnost překladu, zachování mlčenlivosti a nezneužívání informací a byla doporučujícím dokumentem pro všechny profesní organizace, které FIT v té době sdružovala. O tři roky později vydala FIT *Kodex etické praxe a práv překladatelů*, jeden z prvních moderních etických kodexů (Vilímek 2012, s. 6). Jedním z dokumentů, který na tento kodex a také na *Chartu překladaatele* navázal, je tzv. *Doporučení z Nairobi* („Doporučení o právní ochraně překladatelů a překladů a o praktických prostředcích pro zlepšení postavení překladatelů“) přijaté v roce 1976 Organizací OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) (Vilímek 2012, s. 3). Uvádí podobné etické principy jako *Charta překladaatele*, zaměřuje se ale především na právní ochranu překladatelů, a to konkrétně ochranu autorských práv a nároku na odpovídající publicitu³¹, ochranu nároku na spravedlivou odměnu za provedenou práci, nároku na sociální zabezpečení apod. S cílem zlepšit úroveň překladů dokument doporučuje, aby ve všech smlouvách s překladateli byly reflektovány následující zásady: zásada přiměřené časové lhůty na překlad, nárok překladaatele na veškeré podpůrné dokumenty, zásada, že k překladu přes druhý jazyk se má přistoupit pouze v případě, že je to absolutně nezbytné apod. (Doporučení z Nairobi, čl. V. odst. 14). Dokument také státy vyzývá, aby podporovaly vznik organizací sdružujících překladaatele – zároveň ale dodává, že v dokumentu zmíněná práva se vztahují na všechny překladaatele, bez ohledu na to, jestli jsou členy takovéto profesní organizace, nebo ne (Doporučení z Nairobi, čl. III. odst. 8). Jak uvádí Vilímek (2012, s. 3), důležité na tomto dokumentu je, že má povahu doporučení pro všechny členské státy OSN, nikoli pouze pro profesní organizace, jako tomu je v případě *Charty překladaatele*.

V současnosti lze za zastřešující kodex pro evropský prostor považovat *Kodex profesní praxe* FIT („Code of Professional Practice“) z roku 2009, který je vzorem etického kodexu pro organizace, které FIT sdružuje. V zásadě každá překladaatelská a tlumočnická organizace má svůj vlastní etický kodex, který uvádí hlavní práva a povinnosti jejích členů. Povinnost členů tento kodex dodržovat je pak většinou uvedena ve stanovách organizace (Drugan, 2011, s. 111). Při porušení zásad etického kodexu pak může být překladatel z organizace vyloučen.³² Například *Etický kodex tlumočnicka a překladaatele* JTP (2006) je součástí stanov této organizace. Podle odst. 8 písm. e) pak členství překladaatele v JTP zaniká

³¹ Jak ale uvádí Druganová (2011, s. 121), téměř padesát let po přijetí tohoto dokumentu se situace v této oblasti jeví spíše horší než lepší.

³² Je ale otázka, jak tento proces funguje v praxi. Jak uvádí Druganová (2011, s. 117), kontrolovat, zda překladatelé skutečně etické kodexy dodržují, lze jenom velice těžce, stejně tak jako nějakým způsobem odměnit ty překladaatele, kteří upozorní na případné neetické jednání svých kolegů.

v případě, že hrubě poruší její stanovy (tedy i etický kodex). Konkrétněji tento proces popisuje Komora soudních tlumočnicků ČR.³³ V případě stížnosti podané na člena KST ČR je případ projednáván před disciplinární komisí, v případě opakovaného porušení povinností může být člen v souladu se stanovami KST ČR z komory vyloučen (*Etický kodex KST ČR*, 2015, odst. 18.). Toto je dáno i povahou činnosti soudních tlumočnicků (překladatelů), která je ošetřena zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v němž je výslovně uvedena např. povinnost mlčenlivosti, nestrannosti apod., při jejichž porušení je tlumočnick vyškrtnut ze seznamu soudních tlumočnicků.

Rády (2004, s. 73) uvádí, že neexistuje všeobecný závazný kodex³⁴ překladatelské a tlumočnické etiky, pouze jednotlivé národní varianty tohoto nepsaného standardu. Navíc se jedná o varianty kodifikované jen pro jednotlivé profesní organizace. Nelze tedy říci, že etické kodexy jsou jednoznačným vodítkem, podle něhož by bylo možné určovat etičnost jednání překladatelů – už jen z toho důvodu, že neexistuje jeden kodex závazný pro všechny překladatele, ale varianty, které se liší svým rozsahem i konkrétností (McDonough Dolmaya, 2011a). Etický kodex je navíc z praktického hlediska závazný pouze pro překladatele, který je členem organizace, jež daný kodex vytvořila. Přesto lze ale předpokládat, že i překladatelé, kteří k žádné organizaci nepřísluší, jsou obeznámeni se základními etickými pravidly své profese a tato pravidla by měli dodržovat. Překladatelství je činnost provozovaná často tzv. „na volné noze“, a přestože se dříve možná jednalo o povolání poměrně izolované, v současné době je díky moderním technologiím pro překladatele snazší udržovat kontakt s kolegy i mimo rámec profesních organizací a sdílet s nimi své zkušenosti a vědomosti. Navíc skutečnost, že překladatel není členem určité organizace, neznamena, že o její existenci nikdy neslyšel a že není obeznámen s její činností, stejně jako se základními etickými pravidly profese, kterou vykonává.

4.3 Kritika etických kodexů

Za zajímavé téma považujeme uplatnitelnost etických kodexů v praxi a otázku, do jaké míry skutečně překladatelům poskytují oporu při řešení problematických situací.

Etické kodexy jsou založeny na deontologickém principu, vytvářejí tedy systém neporušitelných pravidel, jejichž dodržování má mít za následek etické jednání. Jak jsme již

---

³³ Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, nerozlišuje mezi překladateli a tlumočníky. Soudní tlumočnick v zásadě vykonává jak překlad, tak tlumočení. Nicméně v současné době je v připomínkovém řízení návrh zákona, který by měl odlišit překladatele od tlumočnicků a zavést některé další změny, viz pododíl 4.4.1.5.

³⁴ Srov. Chestermanův (2001) návrh na zavedení tzv. Jeronýmovy přísahy, která by byla univerzálně platná pro všechny překladatele.

uvedli dříve, podstatou deontologie je teze, že jednání je etické, dospěje-li se k němu dobrým procesem. Opakem je přístup teleologický, podle kterého je rozhodnutí etické, pokud má dobrý výsledek (Ciešlarová a Klimusová, 2012, s. 285). Hlavním důvodem, proč jsou kodexy někdy kritizovány pro svou omezenou použitelnost v praxi, je existence situací, při nichž by následování deontologického přístupu mohlo mít paradoxně za následek neetické jednání (jako například zatajování informací spojených s nelegální činností). Pravidla jsou tedy platná jenom do určité míry a jejich neporušitelnost je diskutabilní. Ciešlarová a Klimusová (2012, s. 287) také namítají, že člověk nemůže být na úrovni hodnot zcela racionální, neutrální a přísně logický, protože se vždy budou hlásit o slovo jeho vlastní hodnoty. Meacham (2007, cit. dle Ciešlarová a Klimusová, 2012, s. 288) také varuje, že hodnoty přicházející shora (od autority) mohou mít za následek určitou morální netečnost a automatizaci jednání, při nichž vzniká dojem, že za následky svého jednání není odpovědný člověk sám, ale autorita, která pravidla vytvořila. I Bakerová (2011) uvádí, že překladatelé by se měli spíše naučit kritickému uvažování, aby byli schopni řešit etické problémy sami a nemuseli spoléhat na abstraktní etické kodexy. Kodexy totiž podle ní (2011a) nikdy nemohou z důvodu své obecnosti pokrýt veškeré etické problémy, které mohou při překladatelské činnosti nastat. Kodexy navíc vytvářejí lidé, nelze tedy předpokládat, že jsou vždy bezchybné. Podle Bakerové (2011) má překladatel právo ustanovení kodexu zpochybňovat, pokud má pocit, že by mohlo v určité situaci vést k neetickému jednání.

Současně je ale problematické rozhodovat se vždy na základě teleologického přístupu, tedy podle odhadu následku jednání. Jak uvádějí Ciešlarová a Klimusová (2012, s. 288), skutečný následek jednání nelze nikdy zcela předvídat, situace se často vyvíjí různě, navíc se v tomto přístupu mohou mnohem více projevovat různé osobnostní vlivy či předsudky. Zároveň se nejedná o ideální model v případě, že jedinec musí rozhodnutí učinit rychle – v případě překladatelů zřejmě tyto situace nenastávají, v případě tlumočnicků však mohou. V takové situaci pak může být etický kodex zásadní oporou. Kodexy navíc nepochybně hrají důležitou a pozitivní roli v definici základních hodnot překladatelské a tlumočnické profese, jako jsou nestrannost, zachování mlčenlivosti, pravdivé informování o vlastní odborné kvalifikaci, kolegialita apod. Zároveň o těchto hodnotách informují i klienty překladu a mohou tak napomáhat budování důvěry v překladatelskou profesi³⁵. Etické kodexy navíc mohou sloužit jako určitá obrana proti nátlaku na překladatele (či tlumočnický).

---

³⁵ Jak jsme zmínili v předcházející kapitole, důvěra je hlavní hodnotou, na níž je překlad založen. Jak zmiňuje Levý (2012), překlad je vlastně iluzí, určitou hrou, na kterou přistupují všechny strany. Pokud překladatelé vysílají konkrétní zprávu, že tato hra má určitá etická pravidla, může to vést k posílení jejich důvěryhodnosti.

Kodexy se často liší jak svým rozsahem, tak mírou konkrétnosti – a právě z důvodu své přílišné obecnosti jsou někdy terčem kritiky (Drugan, 2011, s. 120). Etické kodexy jsou v podstatě soupisy pravidel (v kombinaci příkazů a zákazů), která je ale potřeba interpretovat (Drugan a Megone, 2011, s. 188). Toto je ovšem problém, pokud některé etické kodexy ani nedefinují termíny, které samy používají, jako je například „přesnost“ nebo „věrnost“ (Drugan, 2011, s. 117). Zatímco etické kodexy některých organizací (FIT, ITIA, AUSIT) mají několik stran a jsou značně obsáhlé, jiné (JTP, SATI) jsou pouze jednostránkové a poměrně strohé. Pokud srovnáme například požadavky kodexů na další vzdělávání překladatele, je patrné, že kodexy neposkytují překladatelům stejné množství informací.

All members of the Institute shall undertake:

[...]

Constantly to pursue **self-improvement** in order to improve the quality of their work.

(South African Translators' Institute, 2007)

1. CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT

1.1 For as long as they continue in practice, members and, in the case of corporate members, their translator and interpreter employees, are required to undertake **continuing professional development** as appropriate, in order to continue to offer the highest possible standards of work by maintaining and updating their **language skills, subject knowledge or any other skills or knowledge necessary for the work.**

(Institute of Translation and Interpreting, 2013)

8. PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Interpreters and translators continue to develop their professional knowledge and skills.

Explanation: Practitioners commit themselves to **lifelong learning**, recognising that individuals, services and practices evolve and change over time. They continually upgrade their **language** and **transfer skills** and their **contextual** and **cultural understanding**. They keep up to date with the **technological advances** pertinent to their practice in order to continue to provide quality service. Practitioners working in languages where there is no standard training or credential may need to assess, maintain and update their standards independently.

(Australian Institute of Interpreters and Translators, 2012)

17.

Soudní tlumočnick je povinen neustále zvyšovat svou kvalifikaci, a to nejen v příslušné **jazykové oblasti**, ale i v souvisejících **oblastech odbornosti**, jako je např. **znalost právního prostředí** jazykových oblastí, v jejichž jazycích překládá a/nebo tlumočí. Samozřejmostí je **udržování vysoké**

informovanosti a rozhledu. Jen vysoce vzdělaný a dobře informovaný soudní tlumočnický může podat kvalitní tlumočnický či překladatelský úkon.

(Komora soudních tlumočnicků České republiky, 2015)

Zatímco kodex SATI (2007) překladatelům a tlumočnickům pouze ukládá povinnost dalšího vzdělávání, aniž by blíže upřesňoval, co je tím míněno, další kodexy jsou již podrobnější a zmiňují nejen vzdělání v oblasti jazyka, ale i kulturní rozhled, práci s novými technologiemi a zvyšování odbornosti v oblastech, v nichž překladatel působí. Naproti tomu jiné etické kodexy (např. JTP nebo *Kodex etické praxe a práv překladatelů* FIT) se k otázce dalšího vzdělávání nevyjadřují vůbec.

Druganová (2011, s. 112) uvádí, že profesionální překladatelé by se překvapivě mohli při tvorbě kodexů částečně inspirovat kodexy amatérských a dobrovolných překladatelů, kteří často operují mimo tradiční síť profesionálů a naopak se sdružují ve vlastních komunitách³⁶. Druganová (2011) ve své studii zkoumala etické kodexy překladatelských organizací a porovnávala je s kodexy různých amatérských překladatelských skupin (např. překladatelé Wikipedie apod.). Uvádí, že etické kodexy neprofesionálů například konkrétně definují jednotlivé pojmy, přesně vypisují, jaké jednání je tím míněno, a také uvádějí, jaké konkrétní sankce mohou jeho porušení následovat. Kodexy také žádají všechny členy, aby případné porušování etických zásad jiným členem vždy nahlásili. Velice často je v úvodech kodexů zdůrazněn určitý společný zájem či hodnota, která spojuje všechny příslušníky dané komunity (Drugan, 2011, s. 118). Překladatelé jsou také prostřednictvím kodexů vyzýváni k tomu, aby vyjadřovali podporu svým kolegům a sdíleli s nimi své znalosti, důraz je kladen na odpovědnost vůči celé amatérské překladatelské komunitě jako celku.

Stejně jako Chesterman (2001) i Druganová (2011, s. 121) uvádí, že důraz na společné sdílené hodnoty je něco, co překladatelské profesi v kodexech stále chybí. A ačkoli i v překladatelských kodexech často najdeme položku o profesní kolegiálnosti, Druganová (tamtéž) poukazuje na to, že v kodexech amatérských překladatelů je tento aspekt mnohem více zdůrazňován. U amatérských překladatelů tak dochází k vytváření jakési „firemní kultury“, v níž jednotliví členové spolupracují na řešení problémů a zároveň se vzájemně kontrolují, zda etické zásady dodržují.

---

³⁶ Tento jev souvisí s fenomény, jako je např. crowdslation nebo fansubbing, kdy na jednom projektu (překlad webové stránky, titulky k filmu) spolupracuje více překladatelů, a to buď zcela zadarmo, nebo pouze za symbolickou odměnu. Překladatele v těchto komunitách většinou spojuje nějaký společný zájem (politický cíl, nadšení pro určité téma, filmy, seriály apod.). Jedná se o téma, které bylo již podrobněji zkoumáno v jiných pracích, nebudeme se jím tedy zabírat do hloubky.

Právě komunikace s ostatními překladateli a sdílení profesních znalostí je z hlediska etiky velice důležitým faktorem. Vilímek (2012, s. 9) uvádí, že etické povědomí je jednou z překladatelských kompetencí, kterou nelze získat pouze prostřednictvím naučených a osvojených hodnot, ale především vlastními zkušenostmi s řešením etických problémů. Zdůrazňuje schopnost reflexe a analýzy úspěšného a neúspěšného rozhodování, ať již se jedná o vlastní zkušenost, nebo o zveřejněný případ jednoho z kolegů. Podíváme-li se na oblast didaktiky překladu, i Bakerová a Maierová (2011) navrhuji, aby se studenti překladatelství učili o etických otázkách prostřednictvím případových studií, simulovaných situací a následné otevřené diskuze. Předpokládají, že studenti tak budou více citliví na možnost existence etických problémů v situacích, které by jim jinak mohly připadat jako běžné a bezproblémové. Stejnou metodu navrhuji i Druganová a Megone (2011, s. 188), kteří uvádějí, že překladatel musí etický problém nejdříve identifikovat, poté jej analyzovat a nakonec vyřešit, a to způsobem, který je pak schopen ospravedlnit. Za nejlepší způsob k získání těchto kompetencí považují případové studie a vzájemnou diskuzi studentů, které jim umožní vytvořit si dobrý úsudek.

Jak již bylo řečeno, překladatelská profese již není profesí izolovanou: překladatelé spolu spolupracují, vzájemně si zprostředkovávají práci a diskutují o problémech z praxe. Jednak osobně na různých překladatelských konferencích a seminářích, jednak v rámci skupin nebo fór na sociálních sítích – např. Facebook nebo LinkedIn – či sítích, které pomáhají zprostředkovat práci mezi překladateli a klienty (agenturami) a slouží i jako informační portály a diskuzní fóra – např. ProZ.com nebo TranslatorsCafe. Jak vyplývá z předchozích kapitol, etické problémy nejsou v překladatelské praxi ničím vzácným. Domníváme se, že členství v profesních organizacích, ale i v internetových skupinách sdružujících překladatele mohou výrazně přispívat k diskuzi o etických problémech, a tedy i k získání kompetencí potřebných k řešení těchto problémů. Jak totiž upozorňují Druganová a Megone (2011), je výhodnější naučit se o etických problémech uvažovat před tím, než se s nimi překladatel ve svém vlastním životě skutečně setká.

4.4 Práva a povinnosti překladatelů

V této podkapitole se budeme zabývat právy a povinnostmi překladatelů z pohledu etických kodexů. Z důvodu rozsahu práce není naším cílem podrobně srovnat všechny etické kodexy dostupné v našich pracovních jazycích. Vyjdeme především ze studie McDonough Dolmayaové (2011a), která srovnala 17 etických kodexů organizací, které jsou členy FIT. McDonough Dolmayaová (2011a) tyto kodexy následně porovnávala s nejčastěji

pokládány dotazy na překladatelských fórech (zjišťovala tedy, jak se obsahy kodexů překrývají s praktickými problémy, kterým překladatelé čelí). Konkrétně tedy identifikovala, jak etické kodexy jednotlivé oblasti upravují a ke kterým se naopak nevyjadřují vůbec. Kromě toho budeme také přihlížet k etickým kodexům následujících organizací: AUSIT, ITI, ITIA, JTP, KST ČR, NAATI. V případě FIT budeme vycházet ze dvou dokumentů – pro zjednodušení označujeme *Chartu překladatele* FIT jako FIT (1994) a *Kodex profesní praxe* FIT jako FIT (2009). Budeme vycházet také z *Kodexu etické praxe a práv překladatelů*.

U jednotlivých oblastí se chceme také zaměřit na otázku, jak mohou být jednotlivá práva a povinnosti překladatelů ovlivněny neetickým rozhodováním ostatních lidí (klient, zprostředkovatel/agentura, editor, kolega překladatel). Zároveň se také budeme věnovat tomu, jak jsou překladatelé ve svých etických volbách omezováni ideologií, mocenskými strukturami či povahou prostředí, ve kterém svou práci vykonávají (překladatelé a tlumočníci ve válečných zónách apod.).

4.4.1 Práva překladatelů

4.4.1.1 Vážnost a důstojnost profese

Překladatelé mají právo na to, aby jejich profese požívala stejné vážnosti a důstojnosti jako profese jiné. Pomocí legislativních a jiných cest mají překladatelé právo usilovat o zajištění důstojných životních podmínek a o stejné sociální a finanční výhody, jaké mají pracovníci jiných zaměstnání (Kodex etické praxe a práv překladatelů 1966).

4.4.1.2 Práce za vyhovujících podmínek

Každý překladatel má právo žádat o takové pracovní podmínky, za nichž bude moci vykonávat svou práci dobře a důstojně. Pro překladatele v zaměstnaneckém poměru pracovní podmínky v zásadě upravuje zákoník práce (pracovní doba, přestávky v práci, zákaz diskriminace apod.). Překladatelé na volné noze si pracovní podmínky do jisté míry sjednávají sami s klientem, popřípadě s agenturou, a to podpisem každé nové smlouvy.

Právo na práci za vyhovujících podmínek znamená právo na splnitelné termíny vyhotovení překladu, získání referenčních podkladů a podpůrných dokumentů pro překlad (např. fotodokumentaci výrobku, styleguide klienta, v případě soudních tlumočnicků možnost seznámit se s příslušnými spisy), dodání textu k překladu včas a v žádaném formátu, dodržování splatnosti faktur klientem apod. Etický kodex KST ČR (2015) výslovně uvádí, že pokud soudnímu tlumočnickovi není umožněno seznámit se s materiály, které jsou pro jeho

práci potřebné, či mu není na práci poskytnuta rozumná lhůta, má právo odmítnout provedení úkonu. Etický kodex AUSIT (2012) zase upozorňuje na to, že pokud klient nedodal překladateli požadované materiály, což přímo zapříčinilo sníženou kvalitu překladu, nenese překladatel za nedostatky překladu odpovědnost.

Právo na práci za vyhovujících podmínek však může znamenat i naprosto zásadní – a zdálo by se, že samozřejmé – požadavky, jako je například dodržování základních lidských práv. V kodexu JTP (2006), paragraf 9, se dočteme, že „výkon povolání nezkracuje tlumočníka a překladatele na jeho osobních lidských a občanských právech a nesmí být na újmu jeho důstojnosti“. Překladatelé a tlumočníci mohou být z povahy svého povolání vystaveni situacím, při nichž jednají jako prostředníci mezi dvěma zneprátelenými stranami. Bohužel v takovém případě nebývá výjimkou, že tlumočníci a překladatelé nemají důvěru ani jedné ze stran (Baker, 2008, s. 19). Jak upozorňuje Bakerová (2008, s. 13), překladatelé a tlumočníci se přímo účastní mnoha násilných politických konfliktů – a následkem toho se sami stávají oběťmi únosů, mučení a vražd. Nejedná se však pouze o překladatele a tlumočnický ve válečných zónách – jak uvádí internetová petice za ochranu překladatelů a tlumočnicků po celém světě adresovaná OSN³⁷, cílem útoků se stávají i soudní tlumočníci, vyjednávači nebo literární překladatelé³⁸. Petice upozorňuje na to, že překladatelé a tlumočníci nejsou chráněni ani Ženevskými úmluvami, ani rezolucí OSN (jako například novináři), a žádá o přijetí rezoluce, která by překladatele a tlumočnický výslovně chránila.

4.4.1.3 Autorská práva a právo na uvedení jména

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, stanovuje, že překladatel vlastní autorská práva ke svému překladu. Následné nakládání s překladem (jeho zveřejnění, publikace, vysílání, adaptace či úpravy) podléhá těmto autorským právům (FIT, 1994). Za každé uveřejnění svého díla má být překladatel odměněn sazbou, která je stanovena smluvně nebo zákonem (tamtéž). Překladatel má zároveň právo na zajištění přiměřené publicity – uvedení jména na titulní stránce, obálce, záložce, na divadelním programu, u titulků, při lokalizaci softwaru v seznamu tvůrců programu apod. V případě, že se jedná o komerčně vydaná nebo předváděná díla, má překladatel právo podílet se na úspěchu tohoto díla a dostat patřičný podíl z honorářů (FIT,

---

³⁷ Viz <https://www.change.org/p/urge-the-un-to-protect-translators-and-interpreters-worldwide>.

³⁸ Připomeňme překladatele Hitošiho Igarashiho, který byl zavražděn za překlad *Satanských veršů* Salmana Rushdieho.

1994). Skutečnost, že tato zásada není ale v praxi příliš často dodržována, kritizuje Venuti (1998).

Řada kodexů (AUSIT, 2012; FIT, 1994) také stanovuje, že překladatel má právo být informován o změnách, které byly v jeho textu učiněny před uveřejněním (tj. zásahy revizních pracovníků, redaktora apod.). V případě, že jsou tyto zásahy učiněny bez jeho vědomí, nenese překladatel za text odpovědnost a jeho jméno nesmí být u textu uvedeno, aniž by toto ovlivnilo smlouvenou odměnu za překlad (Kodex etické praxe a práv překladatelů, 1966). Pokud je tato zásada porušena, jedná se o neetické jednání vůči překladateli, které může vést až k poškození jeho dobrého jména. Z diskuzí na překladatelských fórech lze usuzovat, že tato zásada je ctěna spíše v případě uměleckého překladu, kde dochází k bližší spolupráci překladatele, editora a korektora. V případě překladatelských agentur je bohužel poměrně běžné, že překladatelům zrevidované překlady již zpětně nepošílají, nevyjednají-li si překladatel toto sám při podpisu smlouvy.

Proces revizí podrobně upravuje evropská norma pro překlady *ČSN EN 15038:2006*. Ta jednotlivcům i organizacím umožňuje získat certifikaci na poskytování překladatelských služeb, přičemž se zaměřuje na management kvality a téměř výhradně na stránku procesu vyhotovení překladu, nikoli na produkt jako takový (Svoboda, 2013). Norma konkrétně definuje jednotlivé kroky při zpracování překladatelské zakázky od náboru překladatelů až po řešení případných reklamací (tamtéž). V procesu revizí norma stanovuje pět rovin kontroly, od překladatele přes revizní pracovníky až po finální korekturu – v každé fázi přitom musí být dokumentováno, které změny a kým byly provedeny. V případě nespokojenosti klienta lze tedy snadněji dohledat, v jaké fázi překladu došlo k chybě a kdo je za ni zodpovědný.

Tuto normu od března 2016 začíná postupně nahrazovat norma *ISO 17100*, která je na evropské normě založena a do veliké míry je s ní shodná. Tato norma nově požaduje zavedení procesů, pomocí nichž poskytovatel služby analyzuje zpětnou vazbu klienta z důvodu vyhodnocení jeho spokojenosti a případně i nápravných opatření (Safar, 2014). Tato zpětná vazba by měla být vždy předána překladateli (Pich, 2014).

V souvislosti s autorskými právy lze za neetické (a nekolegiální) jednání ze strany překladatelů označit plagiátorství, tedy vydávání práce jiného překladatele za dílo vlastní. V případě, že překladatel použije řešení jiného překladatele (například ustálený název uměleckého díla), měl by uvést autora použitého překladu (FIT, 2009). K plagiátorství dochází nejčastěji u beletristické prózy, která bývá překládána opakovaně. Jak uvádí Skoumalová (1994), plagiátorství překladu je oblast velmi problematická, protože poznat plagiát je poměrně složité. Dva překlady se totiž určité míře podobnosti vyhnout nemohou,

což je dáno omezeným počtem vhodných překladatelských řešení v cílovém jazyce (daných charakterem jazyka, cílovým čtenářem, stylem a jinými faktory). Je tedy potřeba zkoumat jednotlivá řešení v kontextu a nikoli pouhou metodou srovnání dvou textů a vyjádřením, z kolika procent si texty odpovídají (Skoumalová, 1994).

Obavy překladatelů, že by mohli být nařčeni z plagiátorství, mohou bohužel někdy vést k tomu, že při překladu záměrně volí jiná, někdy až neústrojná překladatelská řešení (Kufnerová, 2009). V zásadě tak jednají jako plagiátor – mají snahu se od původního překladatele co nejvíce odlišit. Plagiátor však nezná originál, tudíž okopíruje i případné chyby v překladu – podle nich lze poté plagiát poznat nejlépe (tamtéž).

S otázkou autorských práv souvisí také otázka ochrany dobrého jména překladatele. Je pochopitelné, že uvedení jména u nekvalitního překladu může reputaci překladatele poškodit, s čímž souvisí otázka používání pseudonymů. Kufnerová (2009) na příkladech překladů brakové literatury uvádí, že překladatelé často používají pseudonymy v případě, že se stydí za svůj překlad. Nikoli za kvalitu překladu jako takového, jako spíše za „nekvalitu“ výchozího textu, který se z finančních důvodů rozhodli přeložit. Lze uvažovat o tom, že ze strany překladatele se jedná v zásadě o neetické jednání, ačkoli se jím snaží chránit své dobré jméno. Kufnerová (tamtéž) zastává názor, že texty, za které se překladatel stydí, by jednoduše překládat neměl. Nicméně pseudonym může překladatel použít i v případě, že překládá dílo, které není v souladu s vládnoucí ideologií a za jehož šíření by mohly následovat sankce (viz pododdíl 4.4.2.5), nebo v případě, že je například klientem či nakladatelem přinucen provést v textu takové změny, se kterými nesouhlasí. V takovém případě použití pseudonymu jako neetické hodnotit nemůžeme.

4.4.1.4 Právo odmítnout zakázku

Překladatel má právo odmítnout zakázku, která by mohla způsobit újmu jeho osobní či profesní důstojnosti (Vilímek, 2012, s. 4). Gouadec (2007, s. 237) konkrétně uvádí odmítnutí zakázky v případě, že zakázka je v rozporu s náboženským, etickým nebo morálním přesvědčením překladatele, tedy s jeho osobní etikou, tak jak byla popsána v oddílu 2.4.3. V případě, že překladatel zakázku přijal a na etický problém narazil až v průběhu zpracování zakázky, má podle kodexu AUSIT (2012) klienta o této skutečnosti informovat a pokusit se od zakázky odstoupit, případně se dohodnout na jiném způsobu řešení. Podle Gouadeca (2007, s. 237) má překladatel v takových případech zákonné právo využít doložku o právu na svobodu svědomí a vypovědět smlouvu. Tato doložka je poměrně obvyklá ve smlouvách ve Spojených státech, v České republice je záležitostí individuální dohody smluvních stran. Platí

tedy, že pokud si překladatel s klientem podobnou doložku nesjedná, nemůže legálně ani od vyhotovení překladu odstoupit. Domníváme se, že možným řešením tohoto problému je například distancovat se od obsahu problematického textu pomocí předmluvy.

Odmítnutí překladu z etických důvodů ale může být problematické v případě překladatelů-zaměstnanců, kteří nemají takovou volnost rozhodování v otázce textů, které překládají, jako překladatelé na volné noze (Gouadec, 2007, s. 237). Stejně těžce se toto pravidlo bude uplatňovat v případě překladatelů a tlumočnicků ve válečných zónách.

4.4.1.5 Právo na spravedlivou odměnu

Jedná se o poměrně problematickou kategorii, protože je značně závislá na mnoha faktorech, (charakter překládaného textu, doba na vyhotovení překladu) a i na ostatních právech a povinnostech překladatelů (profesní kolegiální, práce za vyhovujících podmínek). Za neetické se považuje nedodržování „jisté kolektivně stanovené úrovně cen“ (Rády, 2004, s. 78), tedy jak cen příliš nízkých (dumpingových), tak i cen značně nadhodnocených. Kodex ITIA (2009) svým členům výslovně zakazuje pracovat za sazby, které by byly nepřiměřeně nižší, než je převládající úroveň v zemi klienta (je tedy neetické pracovat za sazby, které jsou standardní v zemi překladatele, ale dumpingové v místě klienta). Určitým referenčním bodem pro stanovení této úrovně mohou být překladatelské portály (například ProZ.com uvádí průměrné sazby za překlad za slovo) nebo minimální sazby stanovené profesními organizacemi, například *Doporučené tarify JTP (2015)*³⁹, které každý rok doporučují minimální sazby za různé typy překladatelských a tlumočnických služeb. Uvedené tarify mají reflektovat nejnižší částku, za kterou by měl překladatel překlad vyhotovit, horní hranice uvedena není (dokument výslovně uvádí, že v případě „špičkového výkonu“ není obvyklé držet se minima). Za překlad z velikého cizího jazyka (př. AJ) do mateřštiny například tarify JTP pro rok 2016 uvádějí částku 390 korun za normostranu.

V případě soudních tlumočnicků je sazba stanovena zákonem o znalcích a tlumočnících a v současné době se pohybuje v rozmezí od 100 do 350 korun za hodinu či normostranu. Horní hranice sazby soudních tlumočnicků je paradoxně ještě nižší než minimální sazba, kterou uvádějí tarify JTP pro rok 2016. Je tedy patrné, že soudní tlumočníci nemusí vždy za odvedenou práci obdržet adekvátní odměnu. V současné době je v nicméně připomínkovém řízení návrh zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích, který by měl tuto situaci změnit. Zákon by měl začít rozlišovat mezi překladateli a tlumočníky a navýšit

---

³⁹ Doporučené minimální tarify pro překladatele a tlumočníky na rok 2016. *ToP (tlumočení-překlad)*. Praha: JTP, 2015, roč. 26, č. 118, s. 22–26. V textu budeme dále uvádět jako *Doporučené tarify JTP (2015)*.

odměny soudním tlumočnickům na 300–550 korun na hodinu, soudním překladatelům pak na 200 až 400 korun za normostranu. Ministerstvo spravedlnosti by pak mělo jednou za tři roky tyto sazby přezkoumat a případně pozměnit⁴⁰.

Podle ustanovení většiny námi zkoumaných kodexů se zdá, že se snaží zabránit především příliš nízkým sazbám. Je proto zajímavé, že podle kodexu ATA (2010) mají všichni poskytovatelé překladatelských služeb právo vyjednat si takové sazby, které realisticky reflektují jejich zkušenosti, dovednosti a kvalitu služeb. Jak uvádí McDonough Dolmayová (2011), pouze jeden z jí zkoumaných kodexů uváděl možnost, že překladatelé mohou překládat i bezplatně, a to jako dobrovolníci pro neziskové organizace. To nás přivádí k problému, který je v souvislosti se sazbami za překlad třeba zmínit – a sice to, že odměna, za kterou překladatelé pracují, nemusí být jenom finanční. Hovoříme-li o odměně, je vhodné zmínit Bourdieho (1990) koncepty ekonomického, sociálního, symbolického a kulturního kapitálu. *Ekonomickým* kapitálem rozumíme materiální bohatství, tedy peněžní částku obdrženu za překlad. *Sociální* kapitál představuje sociální síť, tedy známosti a kontakty – na nové kolegy, klienty, nakladatele apod. Tento kapitál má poté jednak hodnotu kvantity (velikost sítě kontaktů), jednak kvality (pevnost vazeb a „kvalita“ daných jedinců). Lze říci, že tento kapitál je významný především pro začínající překladatele vstupující do profese. *Symbolickým* kapitálem se rozumí explicitní nebo praktické uznání osoby, která jej získala, tedy jistou úctu a prestiž. V případě překladatele tak může jít například o uznání související s překladem významného literárního díla, uznání schopností překladatele ze strany ostatních příslušníků profese apod. Nejkomplexnější ze všech, *kulturní* kapitál, lze rozdělit na tři složky: objektivizovaný (vlastnictví předmětů – knih, obrazů, uměleckých děl, techniky), institucionalizovaný (vzdělání) a inkorporovaný (všechny kompetence – znalosti, schopnosti, dovednosti).

Překladatelé mohou obchodovat se všemi typy kapitálu. Překladatel může také snížit své nároky na jeden kapitál, aby dosáhl kapitálu jiného. Začínající překladatel může například cítit potřebu snížit své nároky na ekonomický kapitál, aby dosáhl kapitálu sociálního a inkorporovaného (kontakty a praxe v oboru). Z důvodu získání kapitálu symbolického a sociálního to samé může učinit překladatel, který dostal nabídku na špatně placený překlad svého oblíbeného literárního autora. Překladatelé mohou někdy také poskytovat své služby

---

⁴⁰ Zákon by oddělil právní úpravu práce soudních tlumočnicků od soudních znalců a dále by zavedl například právní nárok na zápis do seznamu soudních tlumočnicků a soudních překladatelů. Tlumočnick také nebude moci vykonávat činnost překladatele, pokud není v seznamu zapsán také jako soudní překladatel (toto by pochopitelně platilo i v opačném případě). Podmínkou pro zápis by bylo složení vstupní zkoušky, která by testovala právní znalosti tlumočnicka/překladatele a náležitosti tlumočnického úkonu. Více viz 145/16 *Návrh zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích*, 2016.

zcela zdarma, například v případě projektů pro různé neziskové organizace apod. Do jaké míry je toto jednání pochopitelné a kde již začíná být neetické z hlediska pravidla dodržování „kolektivně stanovené úrovně cen“? Na různých překladatelských fórech se lze setkat s názory, že by překladatelé neměli přistupovat na sníženou sazbu za překlad výměnou za získání praxe v oboru, referenci v životopise apod., a měli by pracovat buďto za standardní sazby, nebo zcela zdarma jako dobrovolníci.

Poměrně problematická je tato situace u studentů překladatelských a tlumočnických oborů, u nichž je potřeba získat praxi velmi vysoká. Jak upozorňuje Humaránová (nedatováno), snaha studentů získat praxi vede některé překladatelské agentury k tomu, že této skutečnosti zneužívají a zaměstnávají studenty za dumpingové ceny výměnou za pracovní zkušenosti. Tuto situaci podle ní způsobuje skutečnost, že začínající překladatelé v podstatě nemají možnost, jak získat praxi jiným způsobem, než skutečně vykonávat svou práci – tedy překládat (na rozdíl od například studentů práv, kteří mohou vypomáhat v advokátní kanceláři, ale nebudou obhajovat klienta u soudu). Této situace pak mohou někteří neetičtí podnikatelé zneužívat. Humaránová (nedatováno) upozorňuje na to, že se jedná o značně rozšířený jev, který vede k tomu, že se studenti stávají oběťmi neetických praktik, a současně způsobuje cenovou deformaci celého překladatelského trhu.

Do otázky sazeb se také výrazně promítá činnost neprofesionálních překladatelů. Jak jsme již zmínili dříve, překladatelství je (s několika výjimkami) profesí spíše neregulovanou. Na překladatelském trhu – a jak uvádí Vilímek (2008, s. 9), na českém a slovenském zejména – působí poměrně velký segment neprofesionálů. Jejich jednání a případné nedodržování etických principů může poškozovat překladatelskou profesi jako celek. Na překladatelských fórech je jako nejčastější problém zmiňováno nedodržování určité úrovně sazeb za překlad a ochota neprofesionálních překladatelů poskytovat překladatelské služby za ceny, které lze označit za dumpingové, což vede k deformaci trhu. To může v kombinaci s nižší kvalitou překladů od neprofesionálů vést ke snížení reputace překladatelského řemesla jako takového, což je v přímém protikladu s právem překladatelů, aby jejich profese byla vnímána se stejnou vážností a důstojností jako profese jiné.

Poměrně časté neetické jednání, kterému překladatelé čelí dlouhodobě, je pozdní proplácení faktur za odevzdané překlady ze strany klientů nebo agentur. Jedná se o porušení základní podnikatelské etiky. V případě, že klient (agentura) nereaguje na opakovaně zasílané výzvy k zaplacení, doporučuje etický kodex ATA (2010) použít běžných nápravných prostředků, tedy společností na vymáhání pohledávek, případně řešení sporu soudní cestou.

Jak upozorňují Druganová a Megone (2011), překladatelé se v těchto případech také často uchylují k tzv. kampaním „name and shame“, tedy k veřejné kritice daného klienta či agentury, nejčastěji na sociálních sítích či překladatelských fórech⁴¹. Jak uvádí Stemwedelová (2013), toto jednání bývá často označováno jako neetické. Je přitom činěno s dobrým záměrem uchránit kolegy před špatnou zkušeností, což je jistě v souladu s principy profesní koležičtosti. Pokud například překladatelská agentura opakovaně neproplácí faktury, případně často rozporuje kvalitu překladů nebo množství přeloženého textu ve snaze snížit cenu, je jistě v zájmu překladatelů s touto společností nespolupracovat a upozornit na její jednání ostatní kolegy. Podle Stemwedelové (2013) je veřejné upozornění na nepřijatelné chování ospravedlnitelné, pokud má poškozená osoba pocit, že je to za daných okolností vhodný způsob, jak takovému chování v budoucnu zabránit; zejména pokud v daném případě neexistují sankce, které by takovéto chování postihovaly automaticky. Stemwedelová (2013) také připomíná, že upozorňováním na nepřijatelné chování členové dané komunity (profese) deklarují, že toto chování nebudou tolerovat, a současně konkrétněji vymezují, co to vlastně „nepřijatelné“ chování je.

Ne vždy je ale neetické jednání tak jednoznačné a snadno prokazatelné. Některé agentury totiž mohou zneužívat systému „zkušebních překladů“. Je běžnou praxí, že pokud chce překladatel začít spolupracovat s agenturou, obdrží nejprve zkušební překlad, po jehož posouzení agentura zváží, zda s překladatelem spolupráci naváže, či ne. Agentury přitom poměrně často vyžadují vypracování překladu zcela zdarma, přičemž rozsah i obtížnost textů se mohou značně lišit. Otázka, zda by zkušební překlady měli překladatelé vypracovávat zadarmo, nebo za běžnou sazbu, je sama o sobě poměrně problematická. Etické kodexy se k tomuto nevyjadřují⁴². Výzkum překladatelů z portálu ProZ.com⁴³ vypracovaný v únoru 2009 ukázal, že téměř 60 % překladatelů vypracovává zkušební překlady zadarmo, 30 % uvedlo, že záleží na okolnostech, a pouze 10 % uvedlo, že neplacené zkušební překlady odmítá. Zdá se tedy, že neplacené zkušební překlady jsou poměrně běžnou normou, přičemž existuje řada argumentů pro a proti nim⁴⁴. Přestože by tyto překlady měly sloužit pouze k tomu, aby otestovaly schopnosti překladatele, existují případy agentur⁴⁵, které se pomocí

---

⁴¹ Například stránka *Translation Ethics* (<http://translationethics.blogspot.cz/p/blog-page.html>) uvádí seznam překladatelských agentur, u nichž bylo opakovaně zaznamenáno neetické jednání vůči překladatelům.

⁴² Jak uvádí McDonough Dolmayová (2011), toto jednání výslovně zakazoval pouze kodex organizace ATA. Jedná se však o starý kodex: v novém, z roku 2010, již toto pravidlo chybí.

⁴³ *Performing free test translations*, ProZ.com Wiki, (http://wiki.proz.com/wiki/index.php/Performing_free_test_translations).

⁴⁴ Více viz výzkum portálu ProZ.com, viz předchozí poznámka pod čarou.

⁴⁵ Přestože pro zjednodušení používáme slovo „agentury“, může se pochopitelně jednat i o jednotlivce vydávající se například za projektové manažery rozsáhlých překladatelských zakázek.

nich s velkou pravděpodobností pokoušejí snížit své náklady na překlad – a to sice rozdělením skutečné zakázky do několika menších textů a jejich následným rozesláním coby zkušebních překladů. Je velmi pravděpodobné, že kvalita takto vytvořeného kompilačního překladu bude velice nízká, nicméně tímto způsobem agentura minimalizuje své náklady. Výzkum ukazuje, že takovýto podvodný „zkušební překlad“ lze nejlépe odhalit podle toho, že má přesně stanovený termín, do kdy musí být zhotoven, je v řádu několika normostran a nemá jasný začátek ani konec.

Dalším ve výzkumu zmiňovaným podvodem je zneužití zkušebních překladů od profesionálních překladatelů s cílem získání zakázek – agentura zašle text klientovi ke schválení, případný následný překlad ale vyhotoví jiný (často méně kompetentní a hůře placený) překladatel než ten, který zkušební překlad zpracoval. Tato nekalá praktika má hodně společného s dalším typem „scamu“, a to sice s odcizením životopisu překladatele, pomocí něhož pak agentura získává zakázky⁴⁶. Agentura zašle překladateli podvodnou nabídku ke spolupráci a vyžaduje od něj zaslání životopisu. Jeho jménem pak soutěží o zakázku, čímž může v důsledku vážně poškodit jméno překladatele. Výše zmíněné neetické jednání lze ve většině případů jen velice těžko dokázat a nějakým způsobem postihovat. Možnou obranu proti těmto podvodům může poskytovat právě taktika „name and shame“ a existence tzv. černých listin podezřelých zprostředkovatelů překladatelských zakázek.

4.4.2 Povinnosti překladatelů

4.4.2.1 Vykonávat činnost podle nejlepšího vědomí a svědomí

Tato povinnost je ve shodě s Chestermanovou (viz podkapitola 3.6) nejvyšší překladatelskou ctností, tedy snahou být dobrým překladatelem. Podle Rádyho (2004, s. 75) tento požadavek v podstatě znamená, že si tlumočnick či překladatel uvědomuje důležitost svého výkonu a svou odpovědnost za něj, odpovědnost vůči všem účastníkům komunikace, překladatelské profesi jako celku i sobě samému. Lze tedy říci, že tento požadavek v podstatě zastřešuje všechny následující.

Překladatelé by měli jednat tak, aby nepoškozovali důstojnost a vážnost své profese. Pod tento bod tedy můžeme zahrnout požadavek na čestné a transparentní jednání vůči klientům a překladatelským agenturám (AUSIT, 2012).

---

⁴⁶ Seznam e-mailových adres a falešných překladatelských účtů (např. na ProZ.com nebo LinkedIn), z nichž jsou tyto podvodné nabídky zasílány, uvádí stránka *Translator Scammers Directory* (<http://www.translator-scammers.com/>).

Měli by se vždy snažit odvést co nejlepší práci a poskytnout svým klientům co nejlepší služby (FIT, 2009). Domníváme se, že zde je namístě opět zmínit Levého (1971) princip minimaxu. Lze totiž předpokládat, že ačkoli překladatel může usilovat o co nejlepší výkon, mohou ho svazovat zcela praktické otázky překladatelské činnosti, jako jsou odměna za překlad a časové možnosti. Překladatelé se tak pravděpodobně v praxi budou snažit najít rovnováhu mezi kvalitním výkonem a zároveň finančně udržitelným tempem práce.

4.4.2.2 Řešit spory dohodou

Etické kodexy ve většině případů ustanovují, že překladatelé by se měli snažit řešit veškeré spory kultivovanou formou a pokud možno dohodou. Pokud má překladatel výhrady k práci svého kolegy, měl by je nejprve soukromě sdělit tomuto kolegovi, než se rozhodne podniknout případné další kroky (FIT, 2009). V případech sporu s kolegou se někdy mohou překladatelé obrátit přímo na svou profesní organizaci (ITIA, 2009; ATA, 2010), která spor projedná, do obchodních vztahů ale tyto organizace nezasahují. Rozhodnutí disciplinární komise je zároveň závazné pouze pro členy dané profesní organizace.

Řešení sporů dohodou však může zkomplikovat nerovné postavení obou aktérů sporu, které jednu stranu může zcela demotivovat ve snaze spor vůbec řešit. Laygues (2001) ve své studii pojednává o případu začínající překladatelky, která byla vystavena silně neetickému jednání ze strany svého v oboru vysoce uznávaného kolegy, který vydával její překlad za svůj a pomocí několika nevýhodných smluv ji následně připravil i o nárok na jakoukoli finanční odměnu za práci. Překladatelka si nedovolila proti svému kolegovi otevřeně vystoupit z důvodu jeho vysokého postavení v kruhu finských literárních překladatelů v obavách, že by ze sporu pravděpodobně vyšla jako poražená strana. Následkem tohoto neetického jednání ze strany svého kolegy se překladatelka rozhodla překladatelskou profesi zcela opustit.

4.4.2.3 Soustavné doplňování odborných znalostí

Požadavek na soustavné zvyšování odbornosti není výsadou pouze překladatelské profese, zaručuje totiž, že člen profese bude stále schopen vykonávat svou práci kvalitně. V případě překladatelů se jedná o znalosti jazykové, překladatelské, odborné a kulturní, ale i znalosti v oblasti moderních technologií a nástrojů CAT⁴⁷ či v oblasti podnikatelských praktik. Podle kodexu ATA (2010) by se tak překladatelé například měli účastnit seminářů a konferencí, být

---

⁴⁷ Nelze ovšem předpokládat, že například překladatelé výhradně umělecké literatury potřebují zvyšovat svou odbornost v oblasti používání nástrojů CAT. Každá profesní organizace klade na své členy jiné důrazy z hlediska odbornosti v závislosti na tom, v jaké oblasti překladatelé působí.

aktivní na překladatelských fórech a využívat všech dalších dostupných možností vzdělávání. I evropská norma pro překlady ČSN EN 15038:2006 uvádí „trvalý odborný vývoj“ překladatelů i revizních pracovníků jako povinnost pro získání certifikace (Svoboda, 2013). Stejnou podmínku stanovuje i norma ISO 17100, která navíc vyžaduje, aby byl trvalý odborný vývoj překladatelů pravidelně monitorován a dokumentován (Pich, 2014).

4.4.2.4 Odmítnout práci v případě nedostatečné kompetence

V zásadě každý etický kodex stanovuje, že překladatel nesmí přijmout zakázku, na jejíž splnění nemá dostatečnou kompetenci⁴⁸. Překladatel by zároveň neměl přijmout zakázku, aniž by předem viděl práci, kterou má překládat (Kodex etické praxe a práv překladatelů, 1966). Podle Vilímka (2012, s. 4) je překladatel a tlumočnick povinen přistupovat k zakázce odpovědně, tedy zvážit, zda jeho jazykové a odborné znalosti, ale i fyzické a psychické možnosti jsou dostačující k jejímu provedení v náležitě kvalitě. Překladatelé by měli pracovat pouze v jazycích, na které jsou kvalifikováni (AUSIT, 2012), a nikdy by neměli podávat o svých kompetencích nepravdivé informace, ať již přímo zadavateli, nebo například na svých webových stránkách či v životopise (ATA, 2010).

Rády (2004, s. 75) ale upozorňuje na to, že tento požadavek v praxi předpokládá úzkou specializaci tlumočnicků a překladatelů a přijímání pouze zakázek z určitého oboru, což je v případě malých jazyků z finančního hlediska v podstatě nemožné. Rády (2004, s. 76) tedy doporučuje pojímat tento bod jako širší požadavek na kompetenci se na zakázku *odborně připravit*⁴⁹. Nelze předpokládat, že překladatel bude v určitém oboru stejný odborník jako osoby, které v něm profesionálně působí (ačkoli takovou možnost úplně nezavrhujeme). Překladatel může část své nedostačující kompetence „kompenzovat“ právě konzultací s odborníky. V případě konzultace s odborníkem by ale překladatel neměl zapomenout na zásadu důvěrnosti informací: při poskytování nutného informačního kontextu by tak měl například dbát na to, aby z dostupných informací nešlo jednoznačně identifikovat jeho klienta apod. (ATA, 2010).

---

⁴⁸ Norma ISO 17100 mezi povinné kompetence překladatelů řadí překladatelskou kompetenci (která musí být doložena různými typy certifikátů), jazykovou kompetenci ve výchozím a cílovém jazyce, technické a kulturní znalosti a schopnost vyhledávat a zpracovávat informace (Pich, 2014). Nově norma zavádí požadavek, aby byl překladatel odborníkem na určitou oblast. V tomto případě ale norma nevyžaduje žádný doklad, který by tuto odbornost dokazoval (Safar, 2014).

⁴⁹ V zásadě se tedy jedná o stejný požadavek jako na tlumočnický, kteří mají povinnost se na každou zakázku náležitě připravit. Pokud není v jejich silách toto udělat, měli by zakázku odmítnout.

4.4.2.5 Překládat věrně a přesně

Otázky, co je to „věrný“ a „přesný“ překlad, jsou poměrně problematické a blíže jsme se k nim vyjádřili v podkapitole 3.2. Kodex ATA (2010) tyto termíny definuje jako předání obsahu původního sdělení tak, aby byl zachován záměr autora výchozího textu a aby měl překlad stejný účinek na příjemce překladu, jako měl originál na příjemce originálu. Kodex ATA (2010) také uvádí, že věrný překlad neznámá doslovný překlad a že překladatel by neměl text nijak rozšiřovat ani redukovat. Připouští ale, že překladatel může z různých důvodů explicitovat kulturně specifické informace nebo používat poznámky pod čarou. I kodex AUSIT (2012) uvádí, že překlad je věrný v rámci možností a požadavků cílového jazyka a kultury s přihlédnutím k zamýšlenému účelu překladu. FIT (1994) zase upozorňuje na to, že věrným překladem může být míněna i adaptace.

Jak uvádí McDonough Dolmayová (2011), kodexy většinou neuvádějí, jak má překladatel postupovat v případě, že originál obsahuje chyby. Výjimkou je například kodex AUSIT (2012), který uvádí, že překladatel má použít svůj profesionální úsudek a klienta upozornit na jakékoli nesrovnalosti, faktické nepřesnosti, jazykové chyby, nejednotnou terminologii, diskriminující vyjádření apod., které by mohly ohrozit splnění účelu překladu. Kodex ale uvádí, že toto neplatí v případě soudního překladu nebo překladu, jehož účelem je právě přesně zachovat obsah, jazyk a styl originálu. Podle kodexu FIT (2009) by překladatel měl klienta upozorňovat na *významné* chyby či nesrovnalosti v textu; v případě, že překlad zprostředkovala agentura, se však mají s touto informací obracet na agenturu, nikoli přímo na klienta. Podle kodexu ATA (2010) by se zase překladatel nikdy neměl snažit zjemňovat či eliminovat nevhodné výrazy originálu a ve většině případů by neměl přenášet genderově neutrální vyjadřování angličtiny do jazyků, které jsou ze své podstaty patriarchální⁵⁰.

FIT (2009) uvádí, že překladatel by měl usilovat o věrný převod významu a stylu originálu, pokud ovšem klient nevyžaduje něco jiného. Kodex ale neuvádí, co přesně je tímto míněno. Jak jsme upozorňovali dříve, klienti mohou požadovat takové změny vůči originálu, že se dostane do střetu překladatelova odpovědnost vůči autorovi původního textu a vůči klientovi. FIT (2009) ale zároveň uvádí, že požadavky klientů neodůvodňují porušení zásad etického kodexu a překladatel by nikdy neměl text cíleně dezinterpretovat. Záleží tedy na překladateli, jak si daná pravidla interpretuje a jaké změny v obsahu či stylu originálu již bude považovat za neetické. Lze se domnívat, že záleží na typu překládaného textu a důležitosti a rozsahu daných změn.

---

⁵⁰ Srov. Newmarkovy názory na práci s jazykově problematickými texty a sexistickým jazykem, viz podkapitola 3.6.

Na tomto místě je také důležité si položit otázku, jak jsou překladatelé ve své snaze o „věrný“ a „přesný“ překlad svobodní. Překladatelé totiž nevykonávají svou práci v izolaci – jsou ovlivňováni ostatními osobami, které se nějakým způsobem produkce a cirkulace překladů v cílové kultuře účastní. Munday (2001, s. 154) upozorňuje na to, že překladatelé jsou často vůči těmto osobám (či institucím) v nerovném mocenském postavení. Jak uvádí Lefevre (1992), produkci⁵¹ překladů v cílové kultuře ovlivňují tři hlavní faktory: převládající ideologie (určuje, které texty jsou přijatelné a které nikoli), patronát (osoby, které ovlivňují produkci a cirkulaci textů – kritikové, recenzenti, překladatelé, editoři, nakladatelství, média, politické strany, vzdělávací instituce) a převládající poetika (definuje, co je považováno za kvalitní literaturu). Překladatel tak může být při svém překladu ovlivněn například rozhodnutím osoby, která překlad aprobuje ze své pozice patrona – tedy editora nebo nakladatele. Venuti (1998) upozorňuje na to, že editor může například odmítnout navrhanou koncepci překladu a prosazovat jinou, kterou překladatel nepovažuje za vhodnou. Jak uvádí Ferenčík (1982), cílem editora by nemělo být překladatele nahrazovat, nýbrž jej doplňovat, jejich spolupráce by měla být tvořivá a nikoli kontraproduktivní. Paradoxně ale i spolupráci editora a překladatele může dojít k neetickému jednání, jako v případě francouzského překladu románu *Žert* Milana Kundery. Překladatel a editor se rozhodli jednat v souladu s převládající poetikou, porušit syžet románu a změnit pořadí kapitol tak, aby za sebou následovaly chronologicky a byly tak pro francouzského čtenáře přístupnější (Munday, 2001, s. 154).

Překladatelé jsou pochopitelně ovlivňováni i převládající ideologií, a to zejména (ale nikoli výhradně) v případě nedemokratických režimů. Ideologie může do jejich práce zasahovat prostřednictvím cenzury, následkem čehož mohou překladatelé přistupovat i k autocenzuře, tedy k tomu, že již v procesu překladu sami eliminují v textu „problematické“ jevy (Pokorn, s. 2012). Toto jednání je neetické vůči autorovi původního textu a výchozí kultuře a je v protikladu s požadavkem na věrnost a přesnost překladu – zároveň je ale výsledkem nerovného společenského postavení překladatele. Jak uvádí Pokornová (2012), důvody k autocenzuře překladatelů jsou v zásadě tři: buďto se překladatel preventivním jednáním snaží vyhnout postihu, nebo se přizpůsobil ideologickému nátlaku a vnitřně se ztotožnil s principy cenzury, nebo s převládající ideologií souhlasí.

---

⁵¹ Lefevre (1992) jako hlavní představitel tzv. manipulační školy používá termín „přepisování literatury“ a ve svých pracích se zabývá především otázkou uměleckých textů.

V neposlední řadě mohou být překladatelé omezeni svou finanční „závislostí“ na klientech, překladatelských agenturách a zaměstnavatelích. Tomuto tématu jsme se již podrobněji věnovali v podkapitole 3.3.

4.4.2.6 Nekrátit práva či důstojnost jiných osob

Překladatel je povinen odmítnout zakázku, která může podle jeho názoru sloužit k protiprávním či nečestným cílům či která je proti veřejnému zájmu a není v souladu s dobrými mravy (ITI, 2013). Toto pravidlo je v zásadě ošetřené platnou legislativou – ačkoli jak jsme uvedli v podkapitole 3.4, ani platné zákony nemusejí být ve všech případech etické.

4.4.2.7 Zachování mlčenlivosti a nezneužívání informací

Všechny informace, které se překladatel při zpracovávání textu dozvěděl, jsou důvěrné, bez ohledu na skutečnost, zda jsou jako důvěrné označeny, nebo ne (Vilímek, 2012, s. 5). Nesmí být dále šířeny a poskytovány třetím stranám či využívány ve vlastní prospěch (například v případě získání informací o výrobku, který bude teprve uveden na trh), je také nutné zajistit jejich odpovídající ochranu (tamtéž). Podle kodexu ATA (2010) lze za důvěrný považovat i fakt, že překladatel pro určitého klienta vůbec překlad vyhotovil. Jak uvádí Vilímek (2012, s. 5), jakékoli informace je možné zveřejnit pouze s výslovným souhlasem zadavatele, a to i např. v případě referenčních překladů. Soudní tlumočníci jsou pak vázáni zákonem č. 36/1967, o znalcích a tlumočnících, který jim ukládá povinnost zachovávat mlčenlivost, s výjimkou případů, kdy informace použijí „přiměřeným způsobem pro vědecké nebo vzdělávací účely“. Tlumočnicka může mlčenlivosti zbavit i orgán veřejné moci.

Rády (2004, s. 76) uvádí, že neexistuje přesná hranice této povinnosti, protože překladatelé a tlumočníci si potřebují předávat zkušenosti, což by při absolutním zachování mlčenlivosti nebylo možné. Požadavek na nevyužívání informací ve svůj prospěch je podle něj (tamtéž) také relativní, protože veškeré informace, které se překladatel či tlumočnick při výkonu profese dozví, se stávají součástí jeho širšího obrazu světa.

Zvlášť problematickým aspektem této povinnosti je její dodržení v případě, že překladatel (tlumočnick) dostane přístup k informacím, které vyhodnotí jako protiprávní či škodlivé a cítí povinnost tyto informace zveřejnit (viz 4.4.2.6). Trestní zákoník jasně stanovuje oznamovací povinnost při zjištění, že někdo spáchal trestný čin, což je překladatelské povinnosti zachovat mlčenlivost nadřazeno. Situace ale může být komplikovanější například v případě interních překladatelů tajných služeb, kteří jsou vázáni přísnými pravidly mlčenlivosti, jejichž porušení je také považováno za protiprávní. Bakerová

(2008, s. 20) zmiňuje případ z roku 2003, kdy interní překladatelka britského Vládního komunikačního ústředí (GCHQ) Katherine Gunová zveřejnila plány na nezákonnou špionážní operaci vůči členům OSN, jejímž hlavním organizátorem byly USA a jejímž cílem bylo posvěcení plánované invaze do Iráku ze strany OSN. Gunová jako důvod uvedla protiprávnost takového jednání z pohledu mezinárodního práva a jeho vysokou neetičnost. Přestože stanula před soudem, nakonec byla zproštěna obžaloby. Jedná se o případ tzv. „whistleblowingu“, k němuž se v teoretické literatuře autoři staví různě – zatímco například Pym (2012) nepovažuje whistleblowing za otázku, které by se měla etika překladu věnovat, Bakerová (2006) dochází k závěru, že neetické jednání (porušení mlčenlivosti) může mít někdy etické následky (odhalení nezákonné činnosti). Zastává tedy odlišné stanovisko než například Gouadec (2007, s. 236), který uvádí, že důvěrnost informací nesmí být porušena z naprosto žádného důvodu, ať již úmyslně, nebo neúmyslně. V případě whistleblowingu se však jedná o značně komplikovaný problém i z hlediska právního, nejenom etického, a jako takový přesahuje rámec této diplomové práce.

4.4.2.8 Nestrannost a neutralita

Požadavek na neutralitu a nepodjatost je jedním ze zásadních pravidel, které je v etických kodexech zmiňováno. Nejenom že je základem překladatelovy důvěryhodnosti, ale zároveň má sloužit i jako jeho ochrana – překladatel pouze předává slova a myšlenky, není jejich autorem. Etický kodex KST ČR (2015) například uvádí, že „soudní tlumočnické dodržuje zásadu nezávislosti a nestrannosti a nepřipustí, aby mu někdo určoval, jakým způsobem má přednesený výrok tlumočit či překládat“. Překladatelé by také neměli přijímat zakázky, při jejichž vypracování by mohli být ve střetu zájmů⁵² (FIT, 2009).

Jak uvádí Bellová (2010), otázka neutrality je častěji spojována s tlumočnickými, nikoli překladatelskými. I překladatelé se však pochopitelně setkávají s texty, se kterými nemusejí vnitřně souhlasit, a v praxi bude mít pravděpodobně málokterý překladatel možnost překládat pouze texty, se kterými se bude názorově ztotožňovat. Podle Bellové (2010) ale může být pro překladatele složitější zachovat zcela neutrální postoj, pokud překládá text, se kterým nesouhlasí. Uvádí (tamtéž), že je zcela legitimní, pokud překladatel přijme zakázku na překlad textu, s nímž nesouhlasí, pokud ví, že dokáže zachovat neutralitu; případně nabídku odmítne, pokud ví, že neutrální být nedokáže. Za problematickou kategorii ale považuje překladatele,

---

⁵² Jak uvádí NAATI ve své přípravné brožuře pro akreditační otázky týkající se překladatelské etiky (*Ethics of interpreting and translating. A guide to obtaining NAATI credentials*, 2013, s. 4), tímto střetem zájmů je například situace, kdy by se překladatel rozhodl přeložit závěť svého rodinného příslušníka. Takovýto překlad je pochopitelně snadno právně napadnutelný.

kterí nedovedou sami sobě objektivně stanovit, jaké hranice jejich neutralita má, a přijímají zakázky bez ohledu na případné problémy se zachováním nestrannosti.

Bakerová (2008) ovšem existenci absolutní překladatelské neutrality odmítá. Kritizuje (tamtéž) představu překladatelů a tlumočnicků coby neutrálních zprostředkovatelů komunikace s odůvodněním, že jakoukoli zprávu je třeba interpretovat a zvážit, které její prvky jsou více podstatné a které méně, které vypustit a které zachovat. Překladatelé jsou ovlivňováni vládnoucí ideologií a mocenskými strukturami a diskurzem, který v daných kulturách převládá – překladatel tak v zásadě při překladu každého textu stojí před volbou, zda bude překládat podle převládajícího diskurzu (ideologie), nebo v protikladu s ním (Bakerová, 2008), nikdy tedy nemůže zaujmout zcela neutrální postoj.

4.4.2.9 Profesní kolegialita

Jak uvádí Vilímek (2012, s. 5), principy profesní kolegiality částečně vycházejí z podnikatelské etiky, jejíž některé části jsou upraveny i zákonem (např. nepoužívání praktik nekalé konkurence). Gouadec (2007, s. 239) i FIT (2009) v tomto ohledu zdůrazňují neetičnost soutěžení o zakázku na základě nižší ceny. Kolegiální překladatel a tlumočnick dále podle Rádyho (2004, s. 77) nepoškozují vážnost profesního stavu, nepodniká neopodstatněné útoky vůči kolegům, jeho hodnocení kolegů je věcné a důstojné, zároveň kritiku od kolegů přijímá s pokorou. Kodex FIT (2009) uvádí, že kolegiální překladatel také zprostředkovává vhodným kolegům zakázky, které sám nemůže nebo nechce přijmout. Součástí kolegiality je také veřejně nekritizovat ostatní překladaatele.

Hlavní zásadou profesní kolegiality je však spolupráce s ostatními překladaateli a tlumočnickými a vzájemná podpora. Kodex ATA (2010) uvádí, že součástí profesní kolegiality je sdílení znalostí s ostatními kolegy, například prostřednictvím webových fór, dobrovolnou činností, psaním odborných článků a příspěvků pro konference či semináře apod.

Je třeba doplnit, že se jedná zároveň o povinnost, ale i právo překladaatele – tedy že každý překladatel má právo na to, aby ve vztahu k němu ctily tyto zásady i ostatní překladaatelé. Gouadec (2007, s. 238) uvádí, že překladatel by měl odmítnout spolupracovat s někým, kdo etická pravidla a závazky překladatelské profese porušuje. Neříká ale již nic o tom, zda je povinností překladaatele neetické jednání kolegy nahlásit a komu.⁵³

---

⁵³ Více viz podkapitola 4.4.2.2.

4.4.2.10 Subdodavatelství a zprostředkování práce

Subdodavatelstvím se rozumí postoupení zakázky jinému překladateli. Za zcela neetické jednání je považováno subkontraktování zakázek bez vědomí klienta (Vilímek, 2012, s. 5), a to z jakéhokoli důvodu. Podle Gouadeca (2007, s. 239) by se měl překladatel vždy ujistit, že osoba, jíž práci zprostředkovává, dodržuje etické zásady profese a splňuje požadavky klienta na překlad.

Otázka subdodavatelství také souvisí s otázkou odměny za zprostředkování. Podle kodexu JTP (2006) by měl překladatel zprostředkovávat kolegům práci vždy bezplatně. Vilímek (2012, s. 5) uvádí, že toto platí zejména v případě předání kontaktu na překladatele klientovi, kdy smlouvu s klientem uzavírá sám doporučený překladatel. Za jinou ale považuje situaci v případě zprostředkování, při kterém na sebe překladatel bere jistou míru rizika a odpovědnosti za kvalitu odvedené práce svého kolegy – například v rámci dlouhodobé spolupráce s daným klientem. Vilímek (2012, s. 5) uvádí, že v tomto případě není neetické za zprostředkování požadovat odměnu. Zprostředkování zakázky kolegovi, který nemá na provedení překladu dostatečnou kvalifikaci, může poškodit nejen klienta, ale i překladatele, který jej doporučil, a samozřejmě profesi jako celek.

Jak uvádí McDonough Dolmayaová (2011a), subdodavatelství může také někdy v etických kodexech označovat kontaktování koncového klienta svého zprostředkovatele (například firmy, která si u překladatelské agentury zažádala o překlad) překladatelem (tedy subdodavatelem). Bez výslovného svolení agentury je takovýto kontakt považován za velmi neetický, protože dochází k narušení obchodních vztahů mezi účastníky. Tento požadavek je úzce provázán s požadavkem na zachování mlčenlivosti a nezneužívání informací, které se překladatel dozví během své práce (zde jméno koncového klienta). Jak uvádí McDonough Dolmayaová (2011a), za neetické lze považovat jakékoli „obcházení“ agenturního zprostředkovatele, ať již tento návrh přišel ze strany koncového klienta, nebo překladatele, a dále také případy, kdy se překladatel uchází jako překladatel na volné noze o zakázku, pro niž má být subdodavatelem v rámci spolupráce s agenturou. Tato zásada platí i v případě, že překladatel nemá s agenturou podepsanou smlouvu, která by takovéto jednání výslovně zakazovala.

4.4.3 Etika a moderní technologie

V tomto oddílu bychom se chtěli zabývat tím, jak s překladatelskou etikou souvisejí moderní technologie. Této otázce se totiž etické kodexy nevěnují. Zaměříme se především na určité

aspekty práce s nástroji CAT a také na tzv. strojové překladače. Strojové překladače lze dělit na pravidlové, statistické a hybridní. Pravidlové strojové překladače jsou klasické překladače založené na systému překladových pravidel, která se snaží zachytit gramatické a lexikální struktury obou jazyků a na základě nich k sobě „přiřazovat“ odpovídající prvky v jazykovém systému (Kenny, 2012). Statistické strojové překladače (SMT – Statistical Machine Translation) naproti tomu využívají již existujících paralelních korpusů zdrojových textů a jejich překladů (vytvořených lidmi) (Kenny, 2012). Použitím statistických metod se pak tyto nástroje „učí“ predikovat pravděpodobné překlady zdrojových segmentů různé délky. Čím rozsáhlejší je pak korpus, ze kterého může strojový překladač čerpat, tím více dat může pro svůj statistický odhad použít a tím „přesnější“ výstup lze předpokládat. Mezi nejznámější statistické strojové překladače patří Google Translate⁵⁴, Microsoft Translator, dále Google Translator Toolkit⁵⁵ nebo program Moses⁵⁶. Hybridní překladače pak kombinují přístupy obou předchozích typů.⁵⁷

Z hlediska etiky můžeme za problematické považovat především statistické a hybridní strojové překladače (dále souhrnně označujeme jako SMT) – způsobují totiž „zneviditelnování“ překladatelů. Dnešní opensourcové strojové překladače původně vznikly pro velké firmy (Google, Microsoft) nebo specializované společnosti, které měly k dispozici technické zázemí i odborníky pro vytváření takovýchto programů. S tím, jak se postupně ovládní strojových překladačů pro koncového uživatele zjednodušovalo, rozšiřovalo se i jejich používání. V současné době, kdy jsou strojové překladače volně přístupné na internetu, dochází k situaci, kdy je jejich používání až „příliš jednoduché“ (Kenny a Doherty, 2014, s. 288). Toto pak může vést k dojmu, že překlad je něco, co se děje automaticky, bez účasti lidského faktoru (tamtéž). Přitom jak již bylo řečeno výše, SMT využívají pro své statistické predikce právě překlady vytvořené lidmi, jelikož jsou založeny na předpokladu, že tyto texty budou obsahovat dobrá řešení překladatelských problémů a budou víceméně kvalitní (Kenny, 2012). Kennyová (tamtéž) ale uvádí, že důležitá role překladatelů pro samotnou funkčnost SMT je často marginalizována. Již samotný jazyk, kterým firmy své strojové překladače

---

⁵⁴ Překladač Google Translate využívá i plugin MyMemory v SDL Trados, rozšířeném nástroji CAT.

⁵⁵ Jedná se o online platformu pro editaci textů vygenerovaných nástrojem Google Translate. Překladateli umožňuje tyto texty editovat, nahrávat k překladu vlastní dokumenty, vytvářet glosáře a překladatelské paměti a spolupracovat na projektech s dalšími překladateli. Lze jej také použít pro lokalizaci webových stránek (Drugan a Babych, 2010, s. 5).

⁵⁶ Jak ale upozorňují Kennyová a Doherty (2014, s. 288), používání tohoto programu již vyžaduje od překladače vyšší počítačové dovednosti.

⁵⁷ Uvědomujeme si, že tato definice je velice strohá a že princip fungování strojových překladačů je výrazně složitější. Pro potřeby této diplomové práce ale považujeme za dostačující vysvětlit pouze základní princip těchto nástrojů. Stejně tak nechceme více pojednávat o kvalitě výstupů z těchto překladačů, jelikož se jedná o téma, které by si zasloužilo vlastní diplomovou práci a empirický výzkum. O tomto tématu více viz Garcia (2009).

popisují, představuje někdy překlad jako cosi abstraktního (např. jako „potravu pro počítač“, „sklizená data“, „přírodní zdroje“ apod. [Kenny, 2012, s. 7]). Kennyová (tamtéž) upozorňuje na to, že tímto přístupem se překladatelé stávají v podstatě neviditelnými. Viditelnost překladatelů přitom úzce souvisí s prestiží překladatelského povolání a anonymizací překladatelské činnosti se tato prestiž snižuje (McDonough Dolmaya, 2011b). To lze považovat za neetické jednání vůči překladatelům.

Dalším etickým problémem je fakt, že pokud překladatel využívá volně dostupný strojový překladač typu Google Translate, používá vlastně i překlad cizího (neuvedeného) překladatele, který by s použitím svého překladu možná odmítl dát souhlas⁵⁸ (Kenny a Doherty, 2014, s. 288). Jedná se tedy vlastně o porušení autorských práv původního překladatele. V případě nástroje Google Translator Toolkit (a dalších) se toto dotýká i překladových pamětí. V běžných nástrojích CAT lze na základě metadat autory jednotlivých pamětí rozeznat: překladatel tak ví, jestli mu program nabízí segmenty z jeho vlastní překladové paměti, nebo segmenty z paměti jiného překladatele, a do jaké míry tedy může nabízenému překladu důvěřovat (Drugan a Babych, 2010, s. 7). Smlouvy s klienty či agenturami dnes většinou zahrnují ustanovení, kterým se uznává překladatelovo autorské právo na překladovou paměť a kterým zároveň překladatel dává svolení k dalšímu užívání této paměti agenturou či klientem. Jak uvádí Druganová a Babych (2010, s. 8), v případě nástrojů Googlu žádné takovéto ustanovení neexistuje. Překladatel neví, čí překladovou paměť mu nástroj nabízí, a zároveň nemůže nástroji zakázat, aby jeho vlastní překlady nešířil dál.⁵⁹

Otázku práv duševního vlastnictví nyní rozebereme podrobněji. Na otázku, komu patří autorská práva na překladovou paměť, neexistuje podle Smithe (2009) jednoznačná odpověď. V případě překladatelů-zaměstnanců má autorská práva na překladovou paměť většinou zaměstnavatel (tamtéž). V případě překladatelů pracujících na volné noze je ale situace o něco komplikovanější. Problém způsobuje fakt, že překladová paměť je tvořena jak překladem (na který má práva překladatel), tak originálem (na který má práva klient/autor textu). V případě, že v zakázce figuruje ještě zprostředkovatel, například překladatelská agentura, může si práva na překladovou paměť nárokovat i on, pokud překladovou paměť vytvořil a spravuje.⁶⁰

---

⁵⁸ Zároveň překladatel neví, zda k nahrání do SMT dal souhlas samotný autor textu, jehož práva by tím byla porušena také (Kenny, 2012).

⁵⁹ I v případě vytvoření nesdílené paměti Google uvádí, že může tato data využít pro svůj strojový překlad (Drugan a Babych, 2010, s. 6).

⁶⁰ Tyto problémy vznikají samozřejmě pouze za předpokladu, že klient či agentura vyžadují překladovou paměť jako součást překladatelem dodaných dokumentů.

Podle Smithe (2009) se většina právníků, kteří se k problematice vyjádřili, shoduje na tom, že (není-li smlouvou upraveno jinak) autorská práva patří překladateli. Někteří právníci však namítají, že autorská práva se dělí mezi překladatele a autora výchozího textu. Podle Smithe (2009) ale překladatelé v rámci překladové paměti vytvářejí nejen překlad, ale zasahují i do výchozího textu. Podle vlastního uvážení segmentují výchozí text tak, aby překladová paměť fungovala co nejlépe. I v případě vytvoření překladové paměti z porovnání originálu a překladu (tzv. alignment) je zapotřebí překladatele, který odborně posoudí, zda si segmenty skutečně odpovídají, a podle potřeby do struktury paměti opět zasahuje. Nelze tedy říci, že překladatel zasahuje pouze do překladové části paměti. Z tohoto důvodu Smith (tamtéž) usuzuje, že autorská práva na překladovou paměť patří překladateli⁶¹ a že překladatelská agentura nebo klient nemají právo překladovou paměť dále využívat, pokud jim k tomu překladatel nedá svolení⁶². Nejlepším řešením, jak se vyhnout potenciálním problémům a možnému neetickému jednání, je podle Smithe (2009) ujasnit si s klientem či agenturou před započítím překladu otázku autorských práv a budoucího využití překladové paměti ve smlouvě.⁶³

Vrátíme-li se zpět k otázce statistického strojového překladu, dalším etickým problémem je zachování důvěrnosti informací. Jak uvádí Kennyová (2012), statistický strojový překladač shromažďuje texty, které jsou do něj vkládány (v případě nástroje Google Translator Toolkit i překladatelskou paměť překladatele) a využívá je k dalšímu zlepšování svých predikcí. Zdrojový text se tak stává součástí dat, která nástroj využívá. Jejich ochranu lze zajistit šifrováním, jak ale uvádějí Druganová a Babych (2010, s. 6), data obou nástrojů Googlu šifrovaná nejsou. Prakticky každý etický kodex přitom uvádí ochranu důvěrných informací jako jedno ze základních pravidel překladatelské profese. Obecně lze říci, že v podstatě s každým textem by měl překladatel nakládat jako s důvěrným, jelikož každá informace je zneužitelná, ačkoli to nemusí být na první pohled zřejmé.⁶⁴ V momentě, kdy překladatel použije veřejně dostupný⁶⁵ strojový překladač, ztrácí nad těmito informacemi

---

⁶¹ Smith (2009, s. 5) dodává, že situace je jednodušší v případě terminologických databází, na které mají autorské právo výhradně překladatelé, protože jsou upraveny evropskou směrnicí 96/9/ES o právní ochraně databází.

⁶² 4. prosince 2008 se konala konference agentury Channel Crossings s názvem *Překlad reklamních textů a problematika autorských práv*, kde bylo téma autorství překladové paměti rovněž probíráno. Shrnutí z konference se nám bohužel nepodařilo dohledat, bližší informace viz http://www.chc.cz/o-nas/tiskove-zpravy.html/3_401-konference-preklad-reklamnich-textu-a-problematika-autorskych-prav/1.

⁶³ Více viz Byrneová (2007), která ve své prezentaci přehledně ilustruje, z jakých důvodů si jednotlivé strany nárokují práva na překladovou paměť a jak postupovat před podepsáním smlouvy.

⁶⁴ Druganová a Babych (2010, s. 6) uvádějí především právní, zdravotní a technické dokumenty (s výjimkou dokumentace k volně dostupné službě, např. softwaru) a manuály.

⁶⁵ Problém nenastává v případě použití proprietárních strojových překladačů vytvořených přímo klientem či překladatelem, jelikož u těch lze zajistit odpovídající způsob ochrany.

kontrolu. Ještě závažnější z hlediska etiky je situace, kdy má překladatel s klientem podepsanu dohodu o mlčenlivosti (Kenny a Doherty, 2014, s. 288). V tomto případě lze předpokládat, že je použití veřejně dostupného strojového překladače vždy neetické, ať již je jeho použití v dohodě výslovně uvedeno, či ne.

Jak uvádějí Kennyová a Doherty (2014, s. 288), překladatelé by měli statistické strojové překladače využívat co nejméně a k překladu jen velmi krátkých segmentů textu. Dodávají, že možným řešením pro překladatele by bylo vytvořit a spravovat svůj vlastní strojový překladač, což je ale pochopitelně značně technicky náročné. Nabízí se také využití placeného programu, který překladateli umožní korigovat vstupy a výstupy překladače a více zasahovat do jeho fungování, např. BeGlobal od SDL, SmartMATE od společnosti Capita apod. (Kenny a Doherty, 2014, s. 289). Tyto nástroje ale stále vyžadují určitou míru počítačových dovedností.

Zmíníme se krátce ještě o post-editaci textu vypracovaného strojovým překladačem. S rozvojem moderních technologií lze předpokládat, že tato práce bude stále častější, někteří autoři dokonce hovoří o vzniku zcela nového povolání, tzv. monolingvních posteditorů, kteří budou pracovat pouze v cílovém jazyce (Koehn, 2010). V současnosti však tuto činnost ještě stále vykonávají překladatelé. Některé výzkumy ale již poukazují na to, že post-editace výstupu strojového překladu může vést k přesnějšimu, jasnějšimu a kvalitnějšimu textu než tradiční metoda překladu (Garcia, 2009). Jak uvádějí Druganová a Babych (2010, s. 5), v případě některých textů (manuálů) je u některých jazykových kombinací rychlejší post-editace výstupu strojového překladače než tradiční překlad.⁶⁶ Ve většině případů však je čas strávený post-editací a překladem srovnatelný, závisí totiž na kvalitě strojového překladu, která se může velmi různit, v závislosti na jazykové dvojici či oboru textu.

Záleží ale také na tom, zda se jedná o základní, či úplnou post-editaci. Základní post-editace (*light post-editing*) má za cíl opravit pouze nejzávažnější gramatické a obsahové chyby v textu, tak aby byl text fakticky správně a bez chyb. Nejsou ale zohledněny drobné chyby, stylistické aspekty textu či hloubková kontrola správnosti a jednotnosti terminologie, cílem post-editora je dosáhnout takové úrovně, která bude pro uživatele textu dostačující k tomu, aby obsahu textu porozuměl (Densmer, 2014). Úplná post-editace (*full post-editing*)

---

⁶⁶ Zdálo by se, že tento princip je v souladu s Pymovým (2012) prosazováním co nejnižších nákladů na překlad, o nichž jsme hovořili v kapitole 3.4. Pym je ale vůči moderním technologiím spíše skeptický. Hovoří (2004) o tom, že přílišnou komputerizací a členěním textů na segmenty v nástrojích CAT v podstatě dochází k zastírání komunikačního kontextu a především lidských faktorů, které překlad obklopují a které jsou podstatou etických otázek. Přílišné používání překladové paměti zase redukuje hlavní cíle, o něž překladatel usiluje, pouze na výkonnost a konzistentnost. Možnost překladatele dělat samostatná rozhodnutí (včetně těch etických) se pak podle Pyma (2004) snižuje s tím, jak se překladatelský proces dělí mezi stále více osob – kolegy překladatele, správce terminologie, korektory, projektové manažery apod.

naopak zahrnuje opravu všech chyb – včetně stylistických – stejně jako hloubkovou kontrolu správnosti terminologie. Překladatel také podle uvážení upraví (adaptuje či vysvětlí) případné kulturní reference (idiomy apod.) (Densmer, 2014). Cílem úplné post-editace je tedy opravit výstup strojového překladače v takové míře, aby nebylo poznat, že text nebyl již od samého počátku přeložen překladatelem.

Jak uvádí Kennyová (2012), základní post-editace s sebou často nese snížení nároků na kvalitu výsledného textu. Požadavek na text, jehož kvalita je pouze „dostačující“, je ale v přímém rozporu s Chestermanovou (2001) představou etického překladatele, který se vždy snaží odvést co nejlepší práci. Je tedy etická post-editace něco jiného než etický překlad? Je možné odvést co nejlepší práci v případě, že cílem je pouze něco „dostačujícího“ (Kenny, 2012, s. 8)? Z tohoto hlediska může být základní post-editace v rozporu s hodnotami zmiňovanými v etických kodexech, jako jsou věrnost originálu a snaha o přirozený a bezchybný překlad do cílového jazyka.

Etické kodexy ovšem v současné době tuto problematiku nijak nereflktují a k moderním překladatelským technologiím se nevyjadřují. Stejně tak i nová norma ISO 17100, která uvádí požadavky na překladatelské služby, výslovně zmiňuje, že „použití hrubého výstupu ze strojového překladu a jeho redigování“⁶⁷ není součástí jejího obsahu. Jak ale uvádí Safar (2014), strojovým překladem a post-editací by se měla zabývat norma ISO 18587, která se nyní připravuje. Nicméně upozorňuje na to, že tato norma nerozlišuje mezi základní a úplnou post-editací a také stanovuje, že kvalifikace post-editora by měla být stejná jako kvalifikace překladatele – Safar (tamtéž) poukazuje na to, že by bylo vhodnější práci post-editora od práce překladatele odlišit a lépe tak reflektovat rozdílnost obou činností.

Podle výzkumu McDonough Dolmayaové (2011a) jsou na překladatelských fórech otázky týkající se etiky a moderních technologií velice časté. Etické kodexy na ně ale nedávají žádnou odpověď. Přestože základní hodnoty, k nimž jsme se v této souvislosti vyjadřovali – autorská práva, důvěrnost informací, snaha odvést vždy co nejlepší práci, jsou v etických kodexech zmíněny, pro praktické potřeby překladatelů by byla vhodná jejich detailnější reflexe. Je totiž také možné, že si překladatelé tyto etické problémy ani neuvědomují.

---

⁶⁷ ČSN EN ISO 17100 (761501) Překladatelské služby – Požadavky na překladatelské služby, *Technor.cz*, 2005-2015.

5 EMPIRICKÁ ČÁST

5.1 Úvod

Tato část diplomové práce je empirická. Jejím cílem je představit výsledky provedeného dotazníkového šetření, které zkoumá jednání překladatelů v eticky problematických situacích. Nejprve popíšeme metodiku výzkumu a důvody, které nás vedly k jejímu zvolení, představíme také tři stanovené hypotézy. Poté podrobněji charakterizujeme jednotlivé části dotazníku – modelové situace, škálové otázky a segmentační otázky. Přiblížíme také výsledky provedeného pilotního výzkumu.

Následně se zaměříme na analýzu dat respondentů. Nejprve prostřednictvím grafů založených na datech ze segmentačních otázek představíme vzorek respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili. Posléze podrobíme analýze jednání překladatelů v modelových situacích se zaměřením na důvody, které respondenty vedly k jejich rozhodnutí. Následně budeme analyzovat data ze škálových otázek na pozadí otázek segmentačních. Na závěr výsledky šetření shrneme, poukážeme na problematické aspekty výzkumu a uvedeme, zda se nám podařilo potvrdit stanovené hypotézy.

5.2 Cíle a metody výzkumu

Cílem tohoto výzkumu je zkoumat jednání překladatelů ve vztahu k určitým vybraným etickým otázkám. Naší snahou bylo získat data, která budou (v rámci omezeného rozsahu výzkumu) co možná nejlépe reflektovat rozhodování překladatelů v konkrétních, eticky problematických situacích.

Pro empirický výzkum jsme zvolili metodu smíšeného výzkumu formou standardizovaného dotazníku. Ke zvolení smíšeného výzkumu nás vedlo několik důvodů. Čistě kvalitativní výzkum (například formou rozhovorů s menším počtem respondentů) by nám poskytl malé množství konkrétních dat, která by ale byla těžko zobecnitelná. K použití metod kvantitativního výzkumu nás navíc vedla skutečnost, že jsme si před výzkumem stanovili několik hypotéz, které máme za cíl ověřit. Mezi tyto hypotézy patří následující:

1. Překladatelé, kteří jsou členy profesních organizací, jednají etičtěji.
2. Překladatelé, kteří jsou členy překladatelských skupin na sociálních sítích, jednají etičtěji než ti, kteří členy takovýchto skupin nejsou. Překladatelé, kteří

jsou na těchto skupinách aktivní, jednají etičtěji než ti, kteří jsou pouze pasivními členy.

3. Překladaelé s menší délkou praxe více schvalují jednání začínajících překladatelů pracujících za nižší sazby.

Jednotlivé hypotézy ovšem nemůžeme ověřit u všech typů otázek. Hodnotit etičnost chování překladatelů lze totiž jenom v případě, že lze jejich jednání jednoznačně označit za etické či neetické v dané konkrétní situaci, přičemž při tomto hodnocení budeme vycházet z ustanovení etických kodexů popsaných v předcházející kapitole. Mimo tyto jednoznačné případy není naším cílem jednání překladatelů hodnotit, chceme především popsat a analyzovat jejich motivaci k danému jednání.

K tomu nám má sloužit právě kvalitativní výzkum. Čistě kvantitativní výzkum by nám neumožnil pokládat respondentům otázky tak, aby nebyli ve svých odpovědích omezováni předem vybranými možnostmi. Naším cílem bylo poskytnout respondentům co možná největší prostor pro vyjádření tak, abychom získali co nejpodrobnější data. Jak vyplývá z předcházejících kapitol, etika rozhodně není černobílá, je silně závislá na kontextu a ze své podstaty je poměrně těžko měřitelná. Jedním z problémů výzkumu v oblasti etiky je totiž samotné téma, které přímo zkoumá a hodnotí jednání daného jedince, tudíž je velice citlivé. Respondent se totiž může z důvodu ochrany tváře vědomě (i podvědomě) snažit na otázky odpovídat „společensky přijatelně“, tedy do určité míry nepravdivě⁶⁸. Naším cílem bylo respondenty co nejméně ovlivnit v rozhodování, která odpověď je „správná“ a která „špatná“, což nám umožnil právě kvalitativní výzkum,

Dotazník se skládá ze tří částí: otevřených otázek ve formě modelových situací, uzavřených škálových otázek a uzavřených výběrových otázek. Tyto části nyní podrobněji popíšeme⁶⁹.

5.2.1 Části výzkumu

První část se skládá ze sedmi otázek zaměřených na řešení *modelových situací*. Její umístění hned na začátek dotazníku bylo cílené, jelikož ji pro respondenty pokládáme za nejzajímavější. Tato část je výzkumem kvalitativním. Respondenti jsou konfrontováni

---

⁶⁸ Z tohoto důvodu jsme se rozhodli respondenty neinformovat o tom, že se jedná o výzkum zaměřující se na etiku: předmět výzkumu jsme zobecnili na „jednání překladatelů v modelových situacích“ a slovo etika v žádné části dotazníku nepoužíváme. Pochopitelně i přesto si mohli respondenti téma dotazníku na základě pokládaných otázek domyslet.

⁶⁹ Kompletní dotazník je uveden v Příloze 1.

s modelovou situací, na niž mohou reagovat libovolně dlouhou odpovědí. Na konci každé modelové situace jsou respondenti vyzváni k tomu, aby uvedli nejen, jak by v dané situaci jednali, ale také důvod, který je k tomuto jednání vedl. Naším cílem totiž není zkoumat pouze to, *jak* překladatelé v problematických situacích jednají, ale i to, *proč* tak jednají. Respondenty jsme také v návaznosti na pilotní průzkum upozornili, že popsanou modelovou situaci nemusejí nutně považovat za problematickou. I to je totiž určitý etický postoj, který poukazuje na to, že respondent určité hodnoty při svém rozhodování nezohledňuje.

Druhá část obsahuje pět *uzavřených otázek*, v rámci nichž překladatelé odpovídají na škále *Rozhodně ano – Spíše ano – Nevím – Spíše ne – Rozhodně ne*. Tato část je výzkumem kvantitativním a v kombinaci se segmentačními otázkami (věk, délka praxe respondentů apod.) nám má poskytnout srovnatelná data o konkrétních skupinách překladatelů.

Při tvorbě otázek v obou těchto částech jsme se inspirovali příklady otázek pro akreditační zkoušky NAATI (2013) z překladatelské etiky, dále výzkumem Krugerové a Crotsové (2014), studií Druganové a Megoneho (2011) a také tématy, která v roce 2015 a v první polovině roku 2016 zaznívala⁷⁰ v překladatelských skupinách na sociálních sítích – konkrétně jsme vycházeli z příspěvků ve skupině *Simultánní blekotání*⁷¹ na sociální síti Facebook a dále z příspěvků na portálu ProZ.com v kategorii *Translation Theory and Practice*⁷². V neposlední řadě jsme vycházeli i z vlastních zkušeností z praxe. V případě modelových situací jsou otázky pochopitelně do jisté míry vždy stylizované a nelze v nich podrobně popsat všechny možné proměnné – přesto jsme se snažili respondentům popsat danou situaci co nejdělněji.

Třetí část je tvořena uzavřenými *segmentačními otázkami*, jež mají za cíl zjistit profil respondentů a umožnit nám srovnávat data z předchozích dvou částí dotazníku podle vybraných kritérií. Kromě klasických kategorií (věk, pohlaví, vzdělání) jsme se zaměřili i na kategorie specifické pro překladatele – typ pracovního úvazku, počet přeložených normostran za den, délku překladatelské praxe, typ překládaných textů, typ klientů, členství v profesních organizacích a členství v překladatelských skupinách či fórech na internetu.

5.2.2 Pilotní výzkum

K vytvoření dotazníku jsme použili nástroj Formuláře Google. Posléze jsme provedli pilotní výzkum mezi studenty magisterského oboru překladatelství (v různých jazykových

---

⁷⁰ Jedná se ovšem pouze o naše subjektivní pozorování, které není podloženo statistikou.

⁷¹ Viz <https://www.facebook.com/groups/simtlum/>.

⁷² Viz http://www.proz.com/forum/translation_theory_and_practice-21.html.

kombinacích) na Ústavu translologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Cílem pilotního výzkumu bylo především otestovat celkovou délku dotazníku a také jednoznačnost a srozumitelnost otázek. Výzkum na internetu vyplnilo celkem 12 studentů, dalších 6 studentů vyplnilo dotazník v tištěné formě. Obě skupiny měly možnost se na konci dotazníku vyjádřit k jeho formě i obsahu.

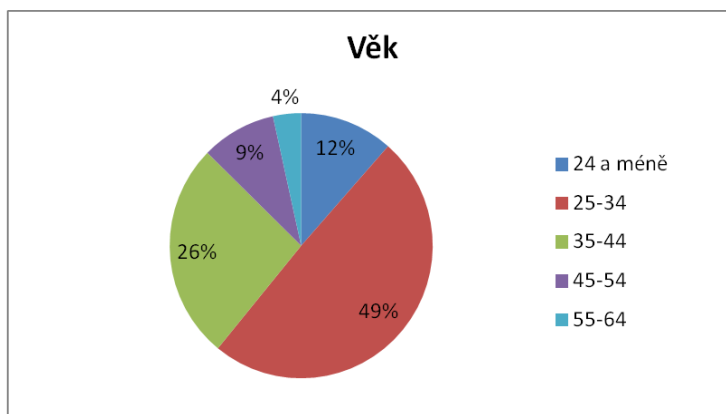
Z pilotního výzkumu vyplynulo, že dotazník v původní podobě byl příliš dlouhý – rozhodli jsme se tedy zredukovat počet otázek tak, aby vyplňování dotazníku respondentům netrvalo déle než dvacet minut. Zároveň jsme vzali v úvahu připomínky u konkrétních otázek – v případě uzavřených otázek jsme doplnili více odpovědí, stejně jako (u vybraných otázek) možnost zvolit více odpovědí současně. U otevřených otázek jsme se zaměřili na jednotlivé připomínky k nejednoznačnosti okolností modelových situací. Po těchto úpravách jsme znění otázek ještě konzultovali s absolventkou Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, která nám pomohla také s formulací instrukcí pro respondenty. V úvodu dotazníku jsme se rozhodli respondenty informovat o tom, že dotazník je zaměřen na zkoumání jednání překladatelů v modelových situacích a je zcela anonymní. Na konci dotazníku měli respondenti možnost se k jeho obsahu i jednotlivým otázkám vyjádřit.

Finální podobu dotazníku jsme opět vytvořili pomocí Formulářů Google. Následně jsme o jeho vyplnění požádali ve dvou překladatelských skupinách na sociální síti Facebook, oslovili jsme také členy Jednoty tlumočnicků a překladatelů prostřednictvím newsletteru této profesní organizace. Celkem jsme získali odpovědi od 87 respondentů, ne všichni respondenti však odpověděli na všechny otázky.

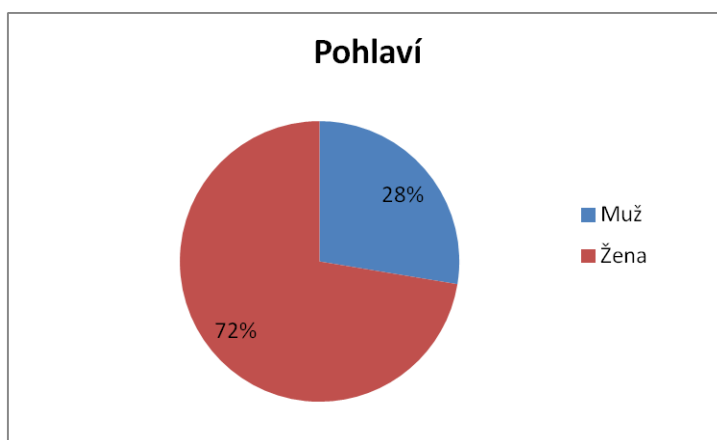
5.3 Analýza sebraných dat

5.3.1 Segmentační otázky

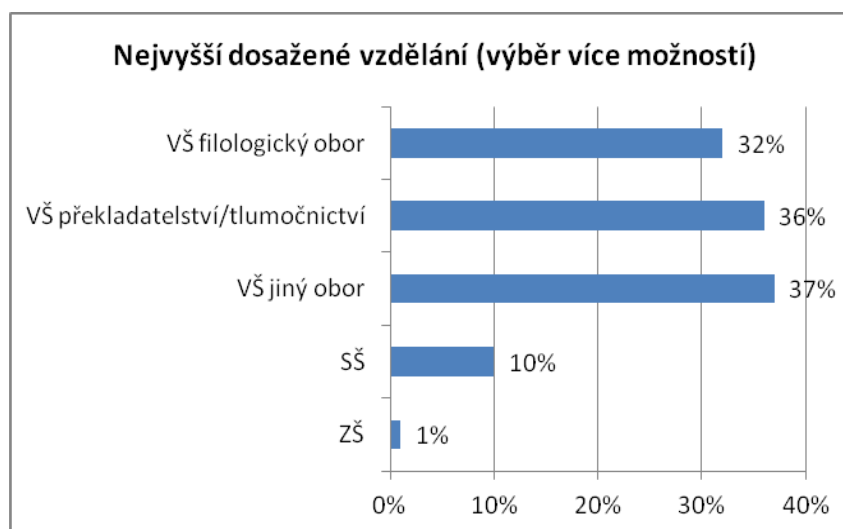
Zpracovaná data ze segmentačních otázek nyní pro přehled ilustrujeme prostřednictvím grafů. Přestože respondenti vyplňovali tuto část jako poslední, považujeme za vhodné začít analýzu sebraných dat představením vzorku respondentů tohoto výzkumu. V případě, že respondenti měli na výběr z více možností, uvádíme tak v popisu grafů, procentuální počty v těchto grafech označují poměr překladatelů, kteří zvolili danou kategorii samostatně nebo v kombinaci s jinými kategoriemi. Nepovažujeme za nutné všechny grafy blíže komentovat, pouze připomeneme, že celkový počet respondentů byl 87.

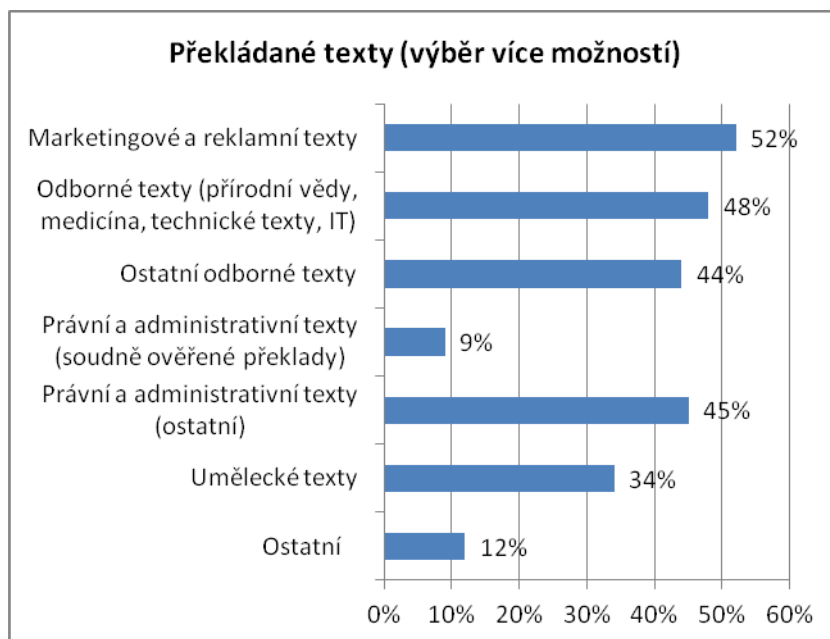
Graf 1 – Věk

Graf 2 – Pohlaví

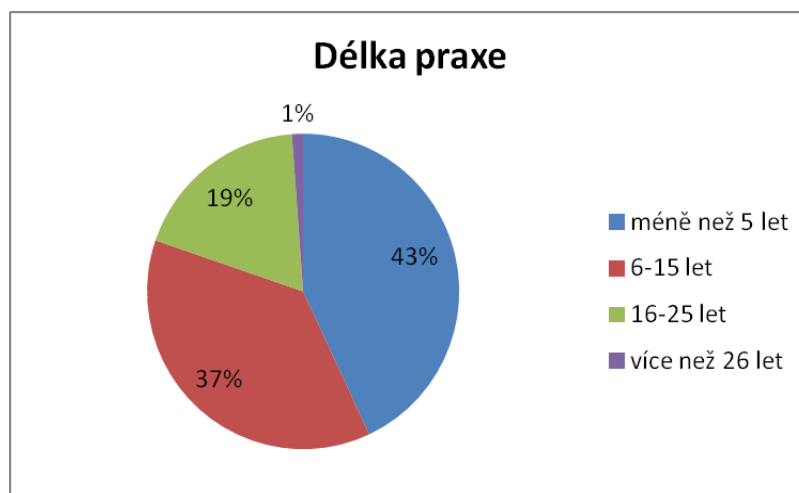

Graf 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání

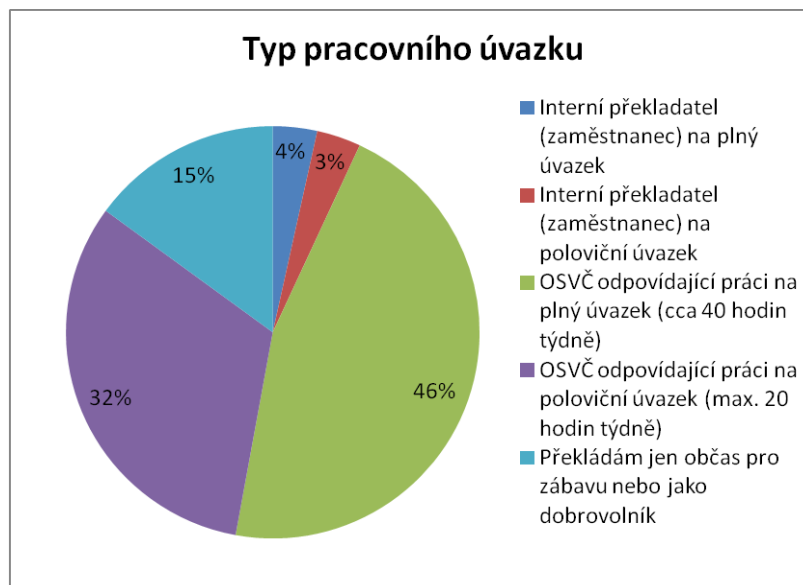

Graf 4 – Kategorie nejčastěji překládaných textů

Rozlišení respondentů podle nejčastěji překládaných textů mělo za cíl odlišit odpovědi překladatelů v relevantních otázkách zaměřených na překlad umělecké literatury (5.3.2.3) a marketingových textů (5.3.2.4).

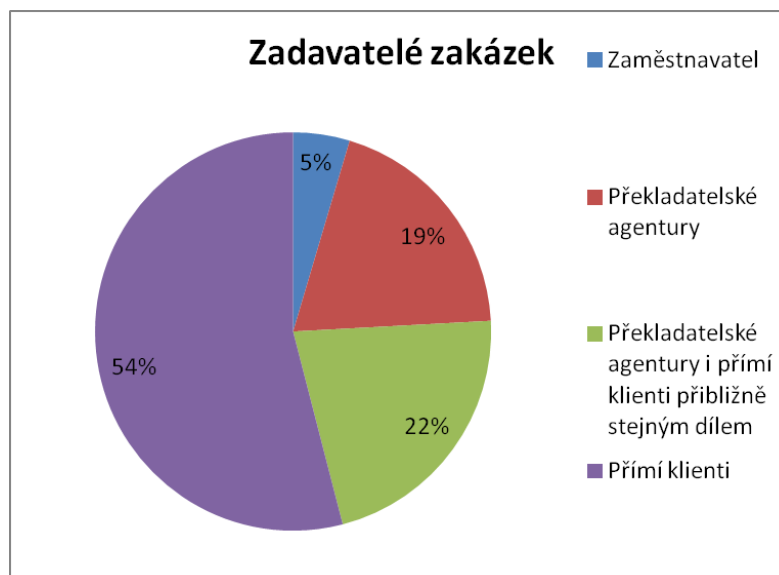

Graf 5 – Délka překladatelské praxe

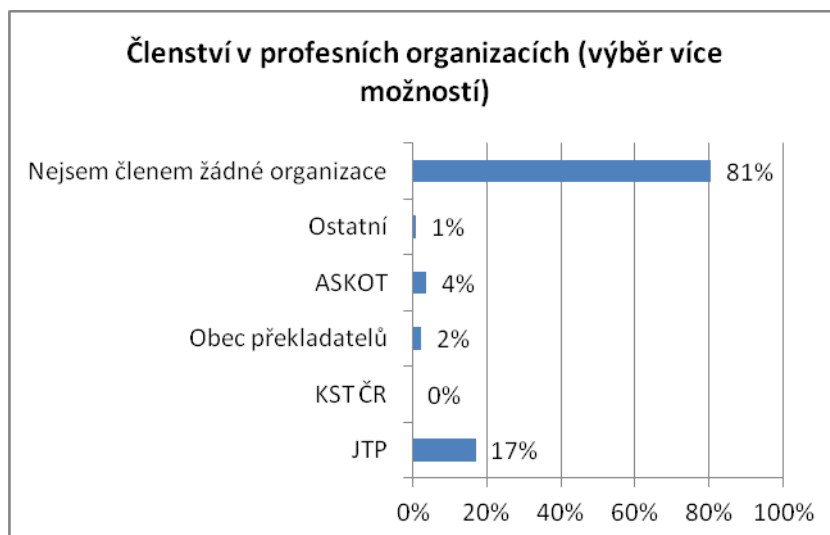
Graf 6 – Typ pracovního úvazku

Cílem této otázky bylo odlišit skupiny respondentů podle toho, jak často se samotné překladatelské činnosti věnují. Také jsme chtěli odlišit překladatele na volné noze a překladatele-zaměstnance pro případné srovnání u relevantních otázek, které se zaměřují na problematické požadavky klientů, nicméně velmi nízké množství překladatelů v zaměstnaneckém poměru nám toto srovnání prakticky znemožňuje.

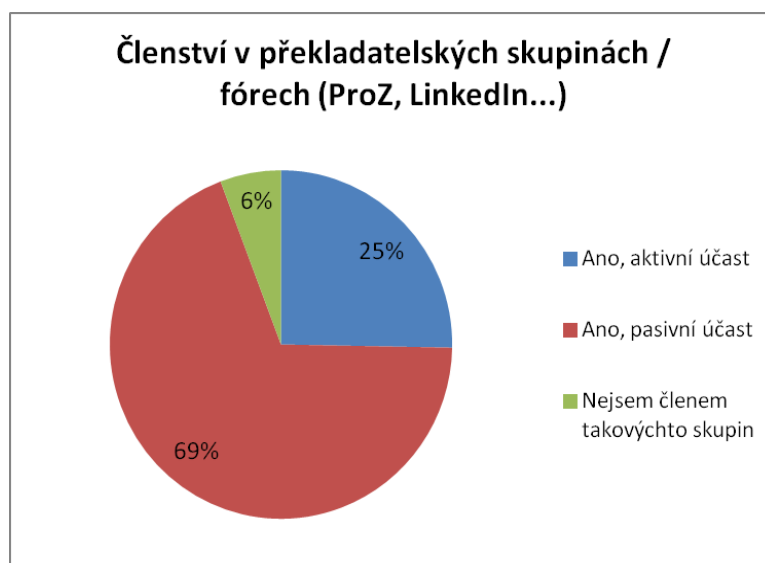
Graf 7 – Klasifikace respondentů podle typu zadavatele

Graf 8 - Členství v profesních organizacích

Rozdělení respondentů na členy profesních organizací a zbývající překladatele nám umožňuje srovnávat, zda má členství v profesních organizacích vliv na rozhodování překladatelů.

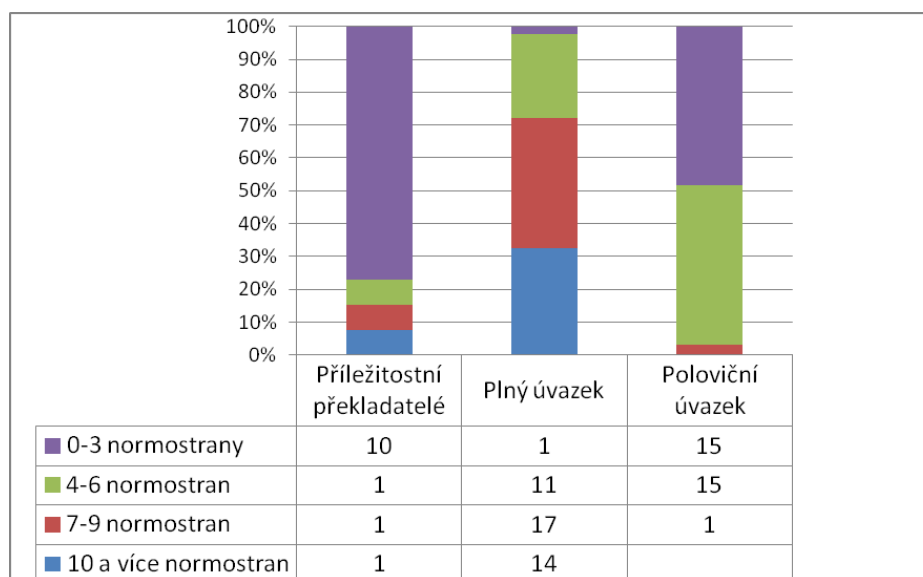
Graf 9 – Členství v překladatelských skupinách

Jak jsme uvedli v podkapitole 4.3, je možné, že na etičnost jednání překladatelů může mít vliv i jejich členství v překladatelských skupinách či fórech.⁷³ Respondenti byli dotázáni na to, zda se v případě členství aktivně zapojují do diskuzí v těchto skupinách, či zda jsou členy, kteří do diskuzí spíše nepřispívají. Bohužel, jak ukazuje Graf 9, dotazník vyplnilo

⁷³ Jsme si vědomi toho, že ProZ.com a LinkedIn jsou poměrně odlišné typy fór – zatímco ProZ.com je překladatelský portál, LinkedIn slouží spíše jako platforma pro networking a marketing. Nicméně i zde můžeme najít překladatelské skupiny, v nichž překladatelé diskutují o tématech z praxe.

velmi malé množství respondentů, kteří nejsou členy žádné překladatelské skupiny, což nám srovnávání jednotlivých kategorií značně ztěžuje.

Poslední otázkou byl dotaz na počet přeložených normostran za den. Tu jsme použili jako kontrolní k otázce na typ úvazku – naším cílem je v analýze některých odpovědí porovnat rozhodování skupiny překladatelů, kteří překládají více (nejlépe na plný úvazek), s těmi, kteří překládají pouze občas, chtěli jsme si tedy být jisti, že uvedené kategorie jsou směrodatné. Vycházíme přitom z *Doporučených tarifů JTP (2015)*, které uvádějí, že práce na plný úvazek odpovídá zhruba 6 normostranám za den.⁷⁴

Graf 10 – Závislost počtu přeložených normostran na typu úvazku

Jak vyplývá z Graf 10, kategorie plného úvazku a polovičního úvazku podle vnímání samotných překladatelů spíše odpovídají běžněji uváděnému standardu 8 normostran za den. Porovnání dat ukazuje, že jednotlivé tři kategorie překladatelů se množstvím přeložených normostran dostatečně odlišují natolik, abychom je mohli srovnávat.

5.3.2 Modelové situace

Otázky na modelové situace byly otevřené, vzhledem k množství respondentů (86, jelikož jeden z respondentů tuto část dotazníku nevyplnil) nám ale poskytly dostatek materiálu pro určité zobecnění uváděných odpovědí. V závislosti na konkrétní modelové situaci se zaměřujeme na určitá kritéria (např. přijetí/nepřijetí zakázky, upozornění/neupozornění zadavatele), která popisujeme a posléze třídíme do jednotlivých skupin. K určitému zobecnění

⁷⁴ „Běžný časový rámec pro vypracování překladu je 6 NS překladu za jeden pracovní den.“ Bod 2.1.4, Doporučené minimální tarify pro překladatele a tlumočníky na rok 2016. *ToP (tlumočení-překlad)*. Praha: JTP, 2015, roč. 26, č. 118, s. 22.

došlo v případě popisu a kvantifikace důvodů, které překladatelé uváděli pro svá rozhodnutí (příčemž zdaleka ne všichni respondenti své rozhodnutí zdůvodnili). V případě, že překladatel uvedl více než jeden důvod, snažili jsme se stanovit důvod, který má větší váhu. Nepovažujeme tento způsob kvantifikace za zcela ideální, nicméně druhou variantu – uvádět všechny důvody a poté měřit četnost uvádění jednotlivých důvodů v rámci dané otázky – jsme považovali za ještě problematičtější, jelikož by došlo ke značnému zkreslení dat. Překladatelé, kteří uvedli více důvodů, by totiž měli více hlasů než překladatelé, kteří uvedli pouze jeden. Naše metoda je tedy poměrně zobecňující, ale poskytne nám alespoň nějaké východisko pro přesnější popis získaných dat. Zároveň pro ilustraci uvádíme vybrané odpovědi respondentů, v plném rozsahu a bez jakýchkoli jazykových úprav či jiných zásahů.⁷⁵ Citované odpovědi nevyjadřují názory autorky a dovolujeme si upozornit, že některé odpovědi jsou kolokviálního charakteru.

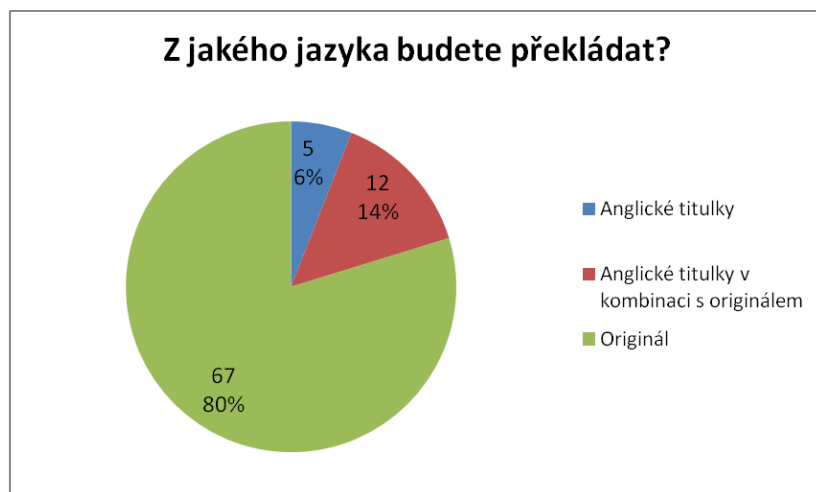
5.3.2.1 Modelová situace č. 1

Vytváříte titulky k festivalovému filmu o lidských právech. Hovoříte jazykem, ve kterém je film natočen, jedná se o malý jazyk (např. islandština, litevština). Od zadavatele dostanete pokyn překládat z dodaných anglických titulků (či titulků v jiném velkém jazyce). Při srovnávání titulků zjistíte, že anglické titulky jsou významově nepřesné a výrazně redukovatelné kulturní specifičnost originálu (více než nad rámec běžné redukce, která je daná prostorovým i časovým omezením titulků). Od zadavatele víte, že budete uvedeni jako autor překladu a že během promítání budou viditelné české i anglické titulky. Z jakého jazyka budete překládat a proč?

Cílem této otázky je vytvořit konflikt hodnot věrnosti původnímu textu a loajality vůči klientovi, který vyžaduje překlad z titulků, jež samy hodnotu věrnosti porušují. Kromě významové nepřesnosti navíc „stírají“ původní kulturu originálu – v otázce tedy budeme zkoumat i to, jestli se některý z respondentů vyjádří k tomuto jevu, který, jak jsme uvedli dříve, například Venuti (1998) považuje za silně neetický. Podmínky, že při promítání budou viditelné oboje titulky a že na konci bude uvedeno jméno respondenta coby autora českých titulků, mají zároveň za cíl zkoumat, jestli respondenti berou v úvahu také zásadu odpovědnosti za svou práci, vůči sobě samému i vůči profesi. Diváci totiž mohou potenciálně titulky srovnávat a považovat příliš odlišný překlad za podezřelý, což může překladatele poškodit. Stejně tak jej může poškodit, pokud bude uveden jako autor významově nepřesných titulků.

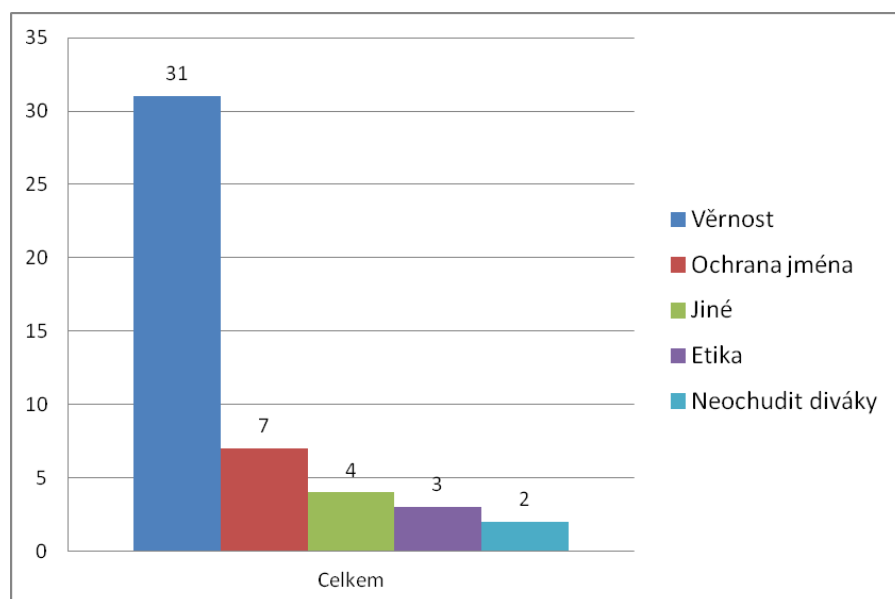
---

⁷⁵ Úplné odpovědi respondentů na modelové otázky jsou uvedeny v Příloze 2.

Graf 11 – Volba výchozího jazyka pro překlad

K první modelové otázce se vyjádřilo 84 respondentů z celkových 86. V Graf 11 vidíme, že naprostá většina respondentů (80 %) by překládala z jazyka originálu. 14 % by překládalo z anglických titulků s přihlédnutím k originálu a 6 % by překládalo přímo z anglických titulků. Nyní se zaměříme na konkrétní motivaci u respondentů v jednotlivých kategoriích.

Graf 12 – Důvody respondentů pro překlad z jazyka originálu

Žádný důvod svého rozhodnutí neuvodlo 26 respondentů (30 %). Zaměříme-li se na překladatele, kteří by překládali z jazyka originálu, pak výrazně převažovala snaha o věrný převod původního smyslu, kterou uvedlo celkem 31 respondentů (46 %). Překladatelé uváděli, že cílem překladu je být vůči originálu co nejpřesnější a zachytit co nejvíce jemných významů. Otázka věrnosti byla často spojována s kvalitou – překladatelé ve veliké míře

upozorňovali na to, že překlad z druhé ruky má za následek nekvalitní text, jelikož jím dojde k velké ztrátě informací nebo ke změně významu. Skutečnost, že tím dojde k rozporu mezi anglickými a českými titulky, tyto respondenti nepovažovali za příliš důležitou. Uváděli, že vnímaví diváci pochopí, že anglické titulky jsou zjednodušující. Níže pro ilustraci uvádíme některé odpovědi respondentů:⁷⁶

Překládat přes „zprostředkovávací“ jazyk je nerozumné, a navíc zbytečně prodraží cenu za překlad (překládá se 2x), přičemž kvalita výsledného překladu bude každým „mezijazykem“ horší.

Z malého jazyka, i za cenu toho, že české titulky nebudou anglickým odpovídat. Myslím, že důležitější je kulturní přenos původního filmu než to, že diváci budou mít pocit, že se jedná o špatný překlad. Dám ale vědět zadavateli a situaci s ním proberu.

Budu raději překládat z originálu – cítím loajalitu vůči tvůrcům filmu, nikoli k překladateli anglických titulků, a to i za cenu toho, že se diváci, kteří stihnou číst zároveň anglické a české titulky, budou zřejmě místy divit.

Celkem 7 překladatelů by se rozhodlo překládat z originálu na základě obav, že při překladu z nepřesných anglických titulků by je uvedení jejich jména coby autorů překladu mohlo poškodit. Překladatelé si tedy uvědomovali odpovědnost za svůj výkon a nechtěli být spojováni s nekvalitním překladem. Důvod, že by u titulků bylo uvedeno jejich jméno, byl jedním z hlavních, proč by překladatelé zakázku odmítli v případě, že by se snažili s klientem vyjednávat o možném řešení, ale neuspěli by.

Jelikož nesmím samovolně vytvářet titulky, které nerespektují zdrojový text (jakkoliv je chybný), kontaktuji zadavatele a na problém ho upozorním. Bude-li trvat na překladu dle zdrojových titulků, odmítnu. Jde o prestižní záležitost, nechci, aby moje jméno bylo spojováno s případnou kritikou titulků.

Z originálu, nechci se za svou práci muset stydět, případně nechat popotahovat.

Mezi ostatními důvody překladatelé uváděli nesmyslnost požadavku, upozorňovali také na to, že nemají odpovědnost za špatný výkon anglického překladatele. Tři překladatelé se výslovně odkázali na to, že překlad z původního jazyka je v souladu se zásadami profesní etiky (respondenti se odkazovali na „profesní“ a „stavovskou čest“ či „etiku“). Dva překladatelé poté jako svůj důvod uvedli snahu neochudit diváka o kulturní specifičnost originálu – ačkoli bychom tuto položku mohli zahrnout do kategorie „věrnost“, odlišuje se tím, že výslovně zmiňuje ohled na cílového čtenáře. Překladatelé uvedení v nejvíce

---

⁷⁶ Odpovědi respondentů budeme v celé empirické části citovat stejným způsobem formátování.

zastoupené kategorii „věrnost“ se totiž odvolávali výhradně na přesnost a věrnost vůči textu, případně autorům filmu. Rozhodnutí těchto dvou překladatelů tedy bylo (alespoň z hlediska formulace) řízeno odpovědností vůči cílové komunikační situaci spíše než výchozí.

Z malého jazyka, protože profesní čest by mi nedovolila odevzdat neadekvátní překlad. Zadavatele bych předem informovala, a pokud by se vzpíral, zakázku bych odmítla (bez ohledu na to, zda by bylo mé jméno uvedeno).

Zdrojového - abych neochudila diváky

12 překladatelů by překládalo z anglického jazyka s přihlédnutím k originálu v místech, kde by byly významové rozpory nejzávažnější, případně tam, kde to umožňuje omezený rozsah titulků. Jedná se tedy o určitý kompromis a část překladatelů uvedla, že by k této možnosti přistoupili pouze v případě, že by se pokoušeli s klientem vyjednat překlad z originálu, ale klient by tuto možnost odmítl, nebo v případě, že by rozpory byly příliš zásadní. Většina z respondentů důvod neuvedla, ti, kteří jej uvedli, uváděli především snahu zachovat kulturní specifičnost originálu (3), neochudit o tuto specifičnost diváka (1) a obavu, že diváci budou anglické a české titulky srovnávat (1). Jeden respondent zároveň uvedl, že by tím poukázal na fakt, jaká je překladatelská norma anglosaské kultury. Byl ale jediným, který na tento jev upozornil.

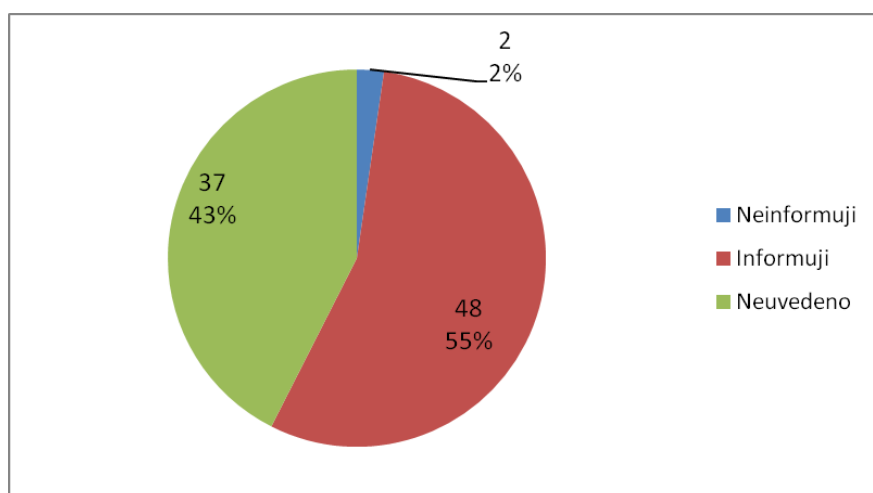
Pokusím se o kompromis a o zachování podstatných složek koloritu původní menší kultury, abych o ně diváka neochudil. Jako bonus tím zároveň pozorným divákům ukážu, jak má velká anglosaská kultura tendenci zplošťovat.

Budu překládat z angličtiny a nejvýraznější rozdíly zkonkultuji se zadavatelem. Pokud by rozdíly byly natolik významné, že bych se za svůj překlad musela stydět, a pokud by nebylo možné se s klientem dohodnout na vzájemně přijatelném znění, práci bych odmítla.

Z anglických titulků by překládalo 5 překladatelů, přičemž čtyři z nich by zadavatele upozornili na to, že anglické titulky obsahují nedostatky. Jako důvody svého rozhodnutí překladatelé uváděli skutečnost, že se jedná o zadání klienta, a dále možnost, že diváci budou anglické titulky srovnávat s českými.

z anglického protože: a) tak zní zadání klienta; b) z popisu situace nejsou anglické titulky fakticky chybné, „pouze“ ochuzují cílové publikum (ale je těžké představit si kulturní specifičnost filmu o lidských právech); c) pokud budou zároveň promítány české a anglické titulky, neměly by být od sebe významově odlišné, protože je jistá část publika bude srovnávat

5.3.2.1.1 Rozhodnutí informovat klienta

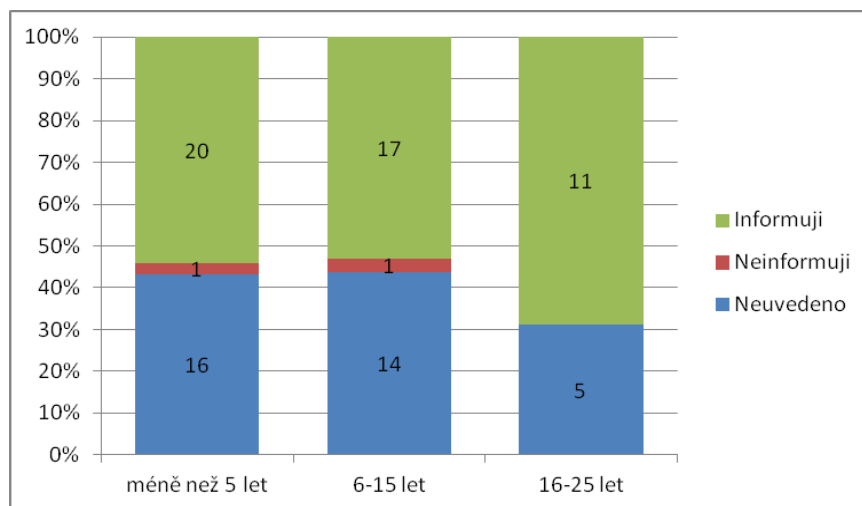

Graf 13 – Rozhodnutí respondentů informovat klienta

55 % respondentů uvedlo, že by klienta o problémech s anglickými titulky informovalo a pokoušelo by se s ním situaci řešit. Kromě snahy přesvědčit klienta o vhodnosti překladu z originálu překladatelé jako alternativu navrhovali úpravu anglických titulků, kterou by zajistil buďto klient, nebo sám překladatel, případně to, aby nebyli uvedeni jako autoři titulků. V případě, že by klient návrhu překladatele nevyhověl, zakázku by výslovně odmítlo 16 (33 %) z těchto překladatelů; jeden z nich přitom uvedl, že by toto neudělal za předpokladu, že by tím výrazně zkomplikoval situaci klientovi několik dní před odevzdáním překladu.

Vysvetlim zadavateli duvody, proc prekladat z puvodniho jazyka. Pokud trva na prekladu z aj, odmitnu, aby bylo uvedeno me jméno. Pokud nevyhovi, odmitnu preklad.

Z malého jazyka, protože profesní čest by mi nedovolila odevzdat neadekvátní preklad. Zadavatele bych predem informovala, a pokud by se vzpiral, zakázku bych odmítla (bez ohledu na to, zda by bylo mé jméno uvedeno).

Graf 14 – Rozhodnutí informovat klienta v závislosti na délce praxe

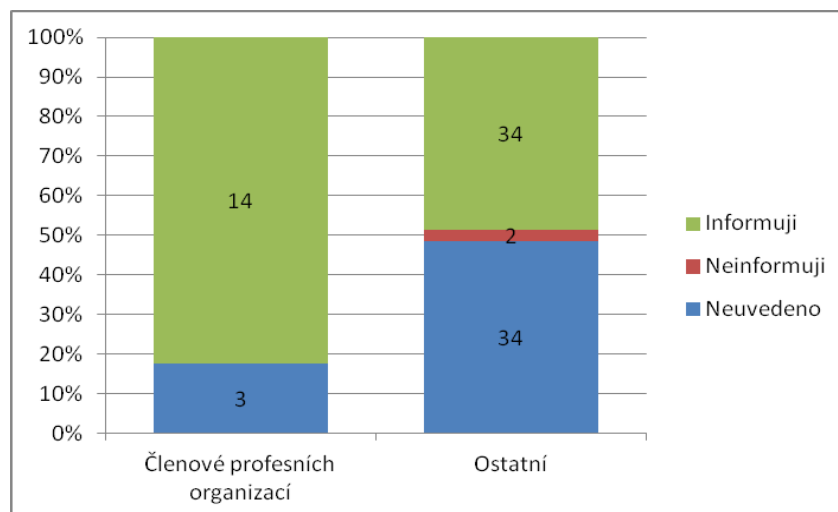
V Graf 14 vidíme, jak překladatelé upozorňovali klienta na problém v závislosti na délce praxe (jediný respondent s praxí delší než 26 let neuvedl, zda by klienta upozornil, či nikoli). Graf naznačuje, že s narůstající praxí v dané skupině mírně stoupá také procento překladatelů, kteří se rozhodli klienta o problémech informovat. Nicméně kategorie „neuvedeno“ tuto domněnku problematizuje, jelikož nelze automaticky předpokládat, že překladatelé v této kategorii by klienta neinformovali.

Dva překladatelé výslovně uvedli, že by nerespektovali zadání klienta, a tudíž by jej ani neinformovali o tom, že budou překládat z jazyka originálu. Domníváme se, že toto jednání lze označit za neetické, jelikož přestože je vedeno snahou překladatelů o vytvoření kvalitního překladu, je zároveň v protikladu s požadavkem na čestné jednání vůči klientovi, jehož součástí je i informovat klienta o nastalých problémech či výrazných chybách v původním textu (viz pododíl 4.4.2.5).

Překlad odevzdám na poslední chvíli, abych se nemusel se zadavatelem hádat, že to chtěl jinak a mám to předělat.

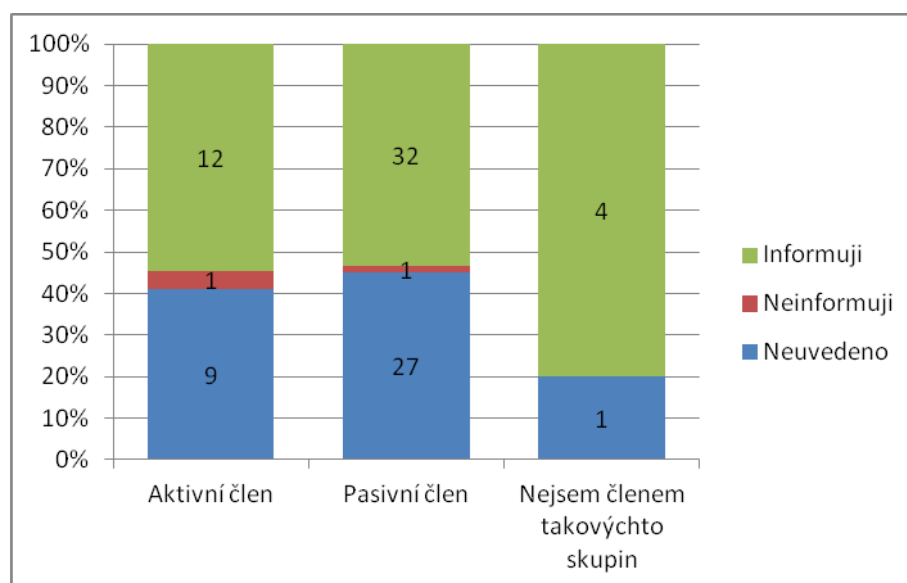
Budu překládat z malého jazyka, který znám, a ignorovat anglické titulky i pokyn zadavatele, protože je to blbost.

Graf 15 – Rozhodnutí informovat klienta v závislosti na členství v profesních organizacích

Srovnáme-li rozhodování překladatelů dle členství v profesních organizacích, je patrné, že u členů byl výrazně vyšší podíl respondentů, kteří explicitně zmínili kontaktování klienta. Oba případy neetického jednání se vyskytovaly v druhé skupině respondentů, jednání členů profesních organizací by tedy bylo možné (s přihlédnutím k nízkému počtu rozhodujících dat) označit za etičtější.

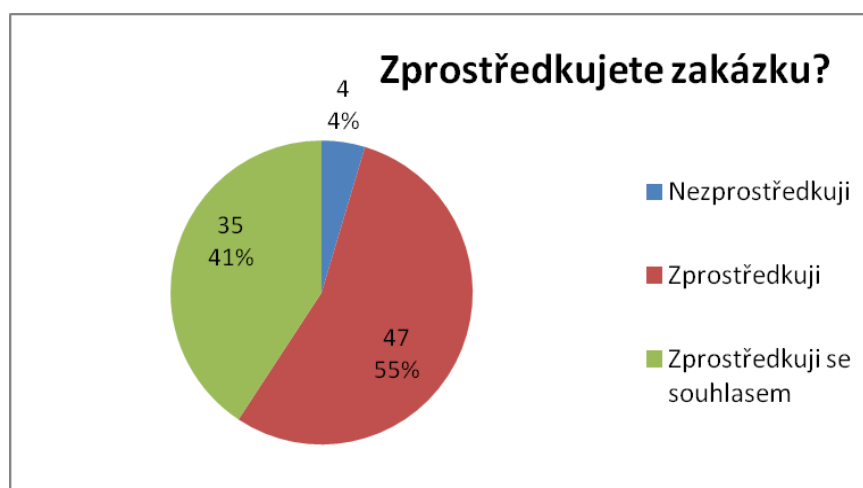
Graf 16 – Rozhodnutí informovat klienta v závislosti na členství v překladatelských skupinách

Z Graf 16 vyplývá, že z hlediska členství v překladatelských skupinách v tomto případě jednali etičtěji překladatelé, kteří členové skupin nejsou. Neetické jednání vykazovali členové skupin, mezi aktivními a pasivními členy byl z hlediska informování klienta jenom minimální rozdíl.

5.3.2.2 Modelová situace č. 2

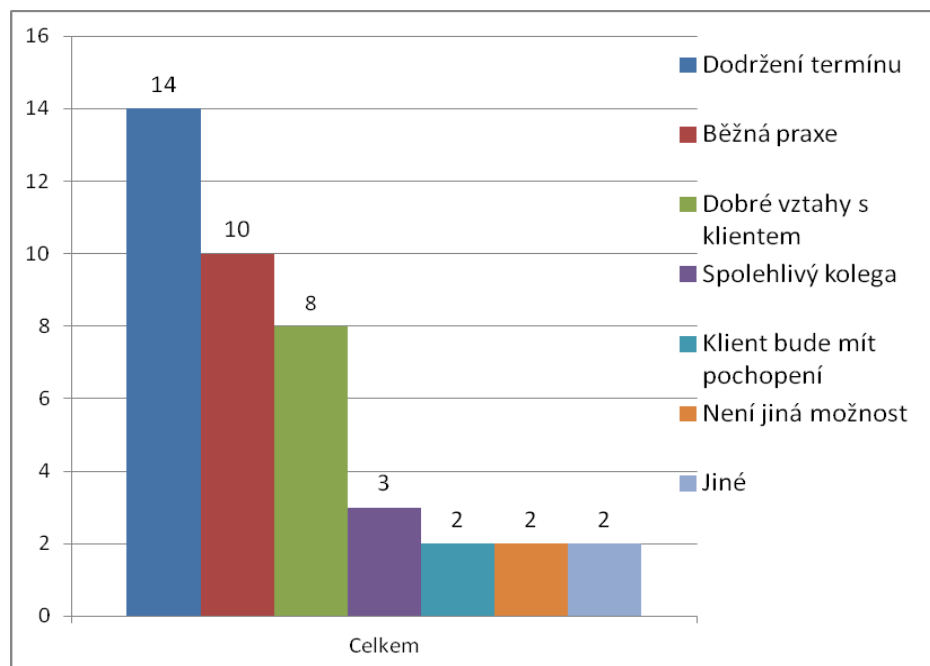
Od svého stálého klienta jste přijali zakázku na překlad interního firemního dokumentu. V průběhu překládání zjistíte, že nebudete schopni klientovi dodat text včas. Víte, že klient musí text dostat ve stanoveném termínu. Víte také, že máte kolegu, který je plně kvalifikován na to, aby část překladu vyhotovil za vás. Zprostředkujete kolegovi práci, či nikoli, a proč?

V této otázce jsme se zaměřovali na konflikt povinnosti překladatele zajistit důvěrnost citlivých informací, která ohrožuje splnění závazku daného klientovi (v tomto případě jde o dva kolidující aspekty etiky služby). Cíleně nezmiňujeme, zda má překladatel s klientem podepsanou dohodu o mlčenlivosti (tzv. NDA – Non Disclosure Agreement), jelikož jsme tuto informaci považovali za příliš návodnou. Zároveň zkoumáme to, jak budou překladatelé otázku důvěrnosti informací řešit se svým kolegou.

Graf 17 – Rozhodnutí respondentů o zprostředkování zakázky

Na druhou modelovou situaci odpovědělo všech 86 respondentů. Většina (82; 96 %) uvedla, že by kolegovi práci zprostředkovala, přičemž 11 z nich by se nejprve pokusilo s klientem vyjednat o posunutí termínu. 35 (41 %) respondentů výslovně uvedlo, že by práci zprostředkovali pouze se souhlasem klienta, přičemž devět z nich toto odůvodnilo tím, že by si nedovolili potenciálně citlivé informace šířit bez vědomí klienta. Pouze 4 (4 %) respondenti by práci nezprostředkovali. Tito respondenti jako důvod uváděli to, že cítí odpovědnost pouze za svou vlastní práci a delegování práce z důvodu časové tísně považují za neprofesionální jednání. Jeden respondent uvedl, že zachovat důvěrnost informací je u interního dokumentu důležitější než jeho včasné odevzdání, a vyjádřil přesvědčení, že stálý klient bude mít pro nastalou situaci pochopení.

Graf 18 – Důvody respondentů, kteří by zakázku zprostředkovali

Žádný důvod svého rozhodnutí neuvedlo 41 respondentů (48 %). Graf 18 ukazuje důvody respondentů, kteří by práci zprostředkovali – nejdůležitějším kritériem bylo pro respondenty dodržení termínu (14). Překladatelé uváděli, že prioritou je dodat klientovi text včas a že je lepší práci zprostředkovat než text vůbec nedodat. Dalším důležitým důvodem (10) bylo zachování dobrého vztahu s klientem – tedy nezklamat důvěru klienta, nezpůsobit mu potíže pozdním odevzdáním překladu, zajistit, aby zůstal spokojen, jelikož to je zárukou budoucí spolupráce.

Ano, obrátím se na kolegu, u něž mohu mít jistotu zachování důvěrnosti, a požádám ho o pomoc. Prioritou je dodat klientovi překlad včas. Při práci pro stálé zákazníky se snažím mít vždy v záloze alespoň jednoho kolegu nebo malý tým, abych byla schopna vždy uspokojit potřeby zákazníka.

Ano ale nejdřív upozorním/se zeptám klienta. Důvod: nechci klienta zklamat a způsobit problém nevhodným dodáním. Protože se jedná o interní dokument, musím ale brát v úvahu důvěrnost dokumentu.

ano, před odevzdáním jeho překlad ale zkontroluji. Je důležité zachovat dobré vztahy s klientem

Překladatelé dále uváděli, že zprostředkovávat si práci s kolegy v podobných situacích je běžnou praxí a označovali toto řešení za samozřejmé. Někteří respondenti uváděli, že dané řešení nepovažují za problém, přičemž část respondentů z této skupiny své prohlášení doplnila o informaci, že řešení nepovažují za problém z důvodu spolupráce s osvědčeným kolegou.

Samozřejmě, že ano, běžně to dělám, pokud je textu hodně a času málo.

Ano, pokud je to kolega, se kterým pravidelně spolupracuji a mám v něj plnou důvěru, to jest vím, že zachovává veškerá profesní pravidla, tak nevidím důvod, proč ne.

Mezi další důvody, které překladatelé (již v mnohem menší míře) uváděli, patřila nemožnost jiného řešení, snaha nepoškodit si pověst a přesvědčení, že stálý klient bude mít pro nastalou situaci pochopení. Překladatelé také jako důvod udávali to, že mají několik kolegů, na které se mohou absolutně spolehnout, stejně jako to, že odpovědnost za odevzdaný text zůstává stále zcela na nich, tudíž ponесou i potenciální následky svého jednání.

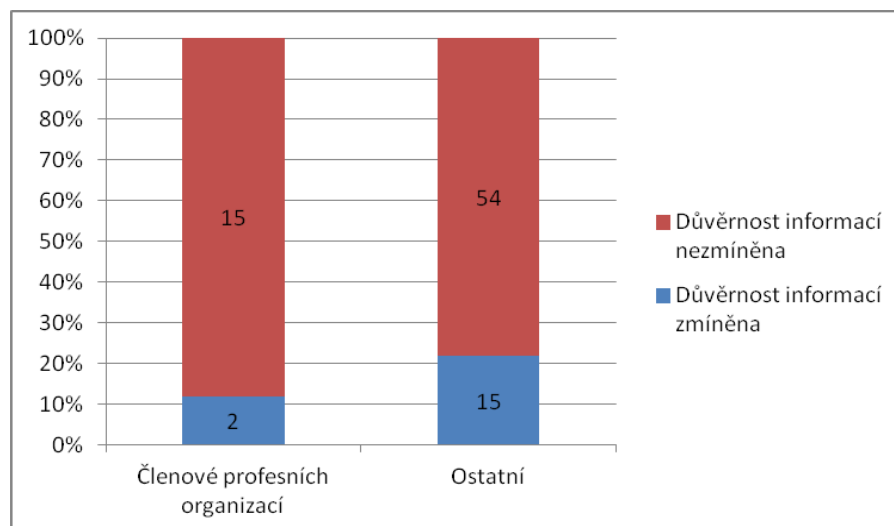
Dominantní roli v rozhodování překladatelů tedy hrály hodnoty běžné podnikatelské etiky – snaha splnit závazek a udržovat s klientem dobré vztahy.

5.3.2.2.1 Důvěrnost informací

Ochrana důvěrnosti informací byla pro většinu respondentů, kteří ji zmínili, podmínkou pro zprostředkování práce. Někteří překladatelé uváděli, že v případě, že by měli s klientem podepsanou dohodu o mlčenlivosti, dali by tuto dohodu podepsat i svému kolegovi. Jako další řešení by někteří z nich volili zprostředkovat kolegovi části dokumentu, které důvěrné informace neobsahují. Ochranu důvěrnosti informací by také zajistila spolupráce s diskrétním kolegou.

Nejdřív kontaktuji klienta, situaci mu vysvětlím a požádám o povolení ke zprostředkování (i za cenu toho, že bude naštvaný a možná o něj přijdu). Bez přímého svolení bych text dál neposlala, zachování mlčenlivosti (tj. i nešíření zadaných dokumentů) je pro mě z profesionálního hlediska velice důležité – a to i když nemám s klientem podepsanou dohodu o mlčenlivosti!

Rozdělím si práci s kolegou, o kterém vím, že odvádí dobrou práci. Pravděpodobně se za celý text zaručím sama a na kolegově překladu provedu korekturu. Nepřijde mi, že bych tím jednála neeticky, pokud bych měla s klientem podepsanou dohodu o mlčenlivosti či podobný dokument, budu jej o postupu informovat.

Graf 19 – Zmínění důvěrnosti informací v závislosti na členství v profesních organizacích

Otázku důvěrnosti informací nějakým způsobem reflektovalo 17 z celkem 86 respondentů. Členové profesních organizací překvapivě toto téma explicitně zmiňovali méně (12 %) než překladatelé, kteří členy profesních organizací nejsou (22 %).

Celkem 28 (33 %) z 86 respondentů se ve spojitosti s důvěrností informací nějakým způsobem vyjádřilo o kvalitě kolegy, kterému by práci zprostředkovali. Respondenti zdůrazňovali, že pro postoupení zakázky jinému překladateli je klíčová jeho profesní způsobilost tuto zakázku vypracovat. Jako klíčové vlastnosti svých kolegů uváděli spolehlivost, důvěryhodnost, diskrétnost, kvalifikovanost, kompetentnost, kolega by měl cítit profesní pravidla, neměl by také svému zprostředkovateli přebrat klienta – v zásadě tedy překladatelé vyjmenovávali hlavní povinnosti, které pro překladatele vyplývají z etických kodexů. Překladatelé jsou si tedy vědomi toho, že by zakázku měli zprostředkovávat kolegům, o nichž jsou přesvědčeni, že dodržují etická pravidla profese, a považují tuto podmínku za důležitý faktor pro zprostředkování práce. I přes spolupráci s kolegy ale překladatelé stále cítili odpovědnost za finální podobu textu. Celkem 21 (24 %) z 86 respondentů uvedlo, že by po svých kolezích práci zkontrolovali a sjednotili by styl a terminologii textu.

Ano, je-li opravdu plně kvalifikován. Ale finální úpravu a sjednocení stylu budu provádět já, pořád jsem za práci zodpovědná já.

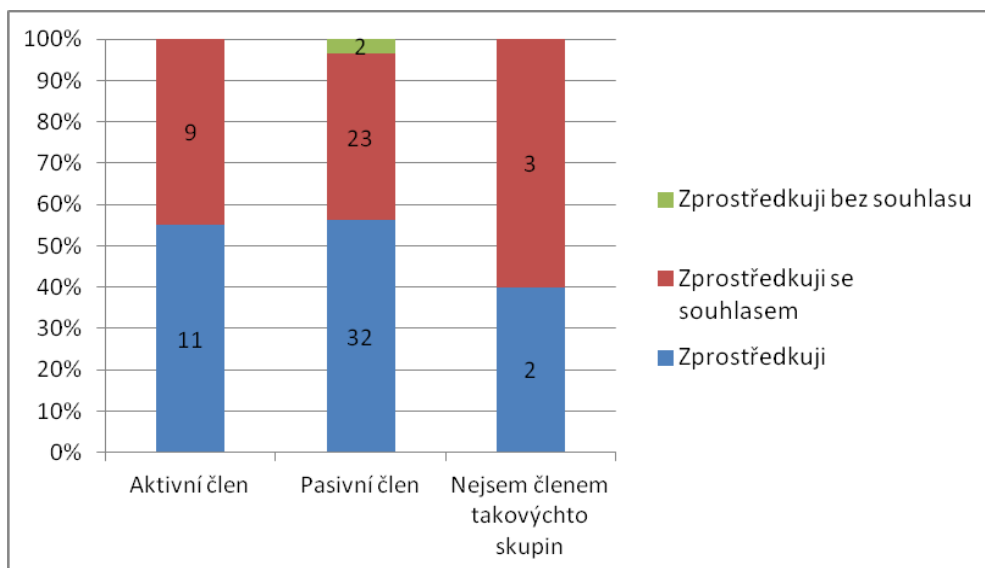
Ano, obrátím se na kolegu, u něž mohu mít jistotu zachování důvěrnosti, a požádám ho o pomoc. Prioritou je dodat klientovi překlad včas. Při práci pro stálé zákazníky se snažím mít vždy v záloze alespoň jednoho kolegu nebo malý tým, abych byla schopna vždy uspokojit potřeby zákazníka.

5.3.2.2 Rozhodnutí informovat klienta

Někteří překladatelé explicitně nezmiňovali, zda by klienta o svém postupu informovali – nelze ale automaticky předpokládat, že by tak v reálné situaci neučinili. Respondenti jako celek většinou nspecifikovali, proč by klienta o svém jednání (ne)informovali (v drtivé většině případů pouze uvedli, že by jej informovali, případně se k této otázce vůbec nevyjadřovali). Několik respondentů, kteří by se rozhodli klienta informovat, jako důvod napsalo, že by považovali za neférové jednání neinformovat klienta o tom, že překlad vyhotoví někdo jiný. Devět respondentů uvedlo, že by si nedovolili postupovat bez souhlasu klienta z důvodu práce s interním firemním dokumentem a potenciálně důvěrnými informacemi. Pro několik respondentů byla otázka důvěrnosti klíčová – informace v interním dokumentu považovali za důvěrné i v případě, že by s klientem neměli podepsanou NDA. Jeden respondent byl z tohoto důvodu ochoten klienta o problému informovat i přes riziko, že klient jeho služeb již příště nevyužije.

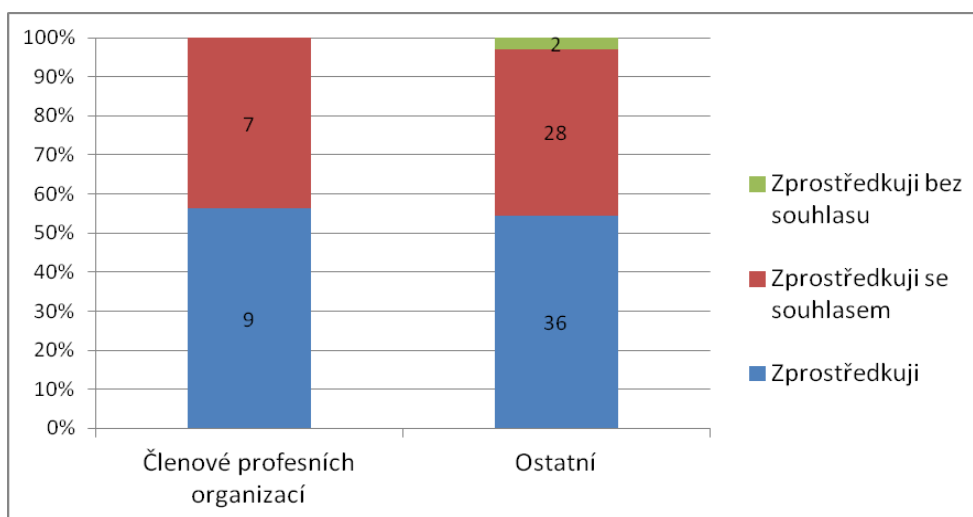
Dva překladatelé na druhou stranu výslovně uvedli, že by klienta neinformovali. Jeden překladatel odpověděl, že zadavatel nemusí být o postupu informován, protože tak překladatel bude mít více času na vypracování překladu. Další respondent by klienta informoval pouze v případě, že by s ním měl podepsanou dohodu o mlčenlivosti, v jiném případě to nepovažoval za nutné. Toto jednání lze opět označit za neetické – etické kodexy jasně uvádějí, že překladatel by měl o subdodavatelství zakázky svého klienta informovat vždy.

Domluvím se s kolegou, že mi za poplatek pomůže přeložit část textu, sama ovšem vše ověřím/upravím a neodešlu nic, za co bych se nepostavila. Zadavatel nic vědět nemusí, urychlím tím vypracování a stihnu termín. V žádném případě termín neposunu, pokud hoří.

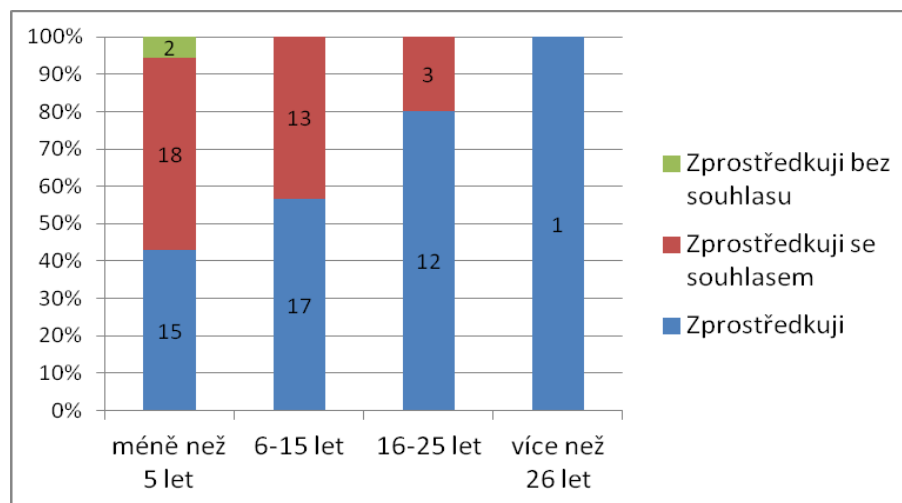
Graf 20 – Rozhodnutí informovat klienta v závislosti na členství v překladatelských skupinách

Graf 20 ukazuje závislost odpovědí respondentů na členství v překladatelských skupinách. Procento těch, kteří by klienta o svém postupu informovali, je o něco vyšší v případě aktivních členů (45 %) než pasivních (40 %). Oba případy neetického jednání se vyskytovaly u pasivních členů, jednání aktivních členů bychom tedy mohli označit za etičtější, nicméně svůj závěr zakládáme na velice malém množství rozhodujících dat. Překladaelé, kteří nejsou členy žádných skupin, by klienty informovali častěji (60 %).

Graf 21 – Rozhodnutí informovat klienta v závislosti na členství v profesních organizacích

Graf 21 zachycuje tuto hodnotu v závislosti na členství v profesních organizacích. Poměr rozhodnutí „zprostředkují se souhlasem“ mírně převažuje u členů profesních organizací, oba případy neetického jednání se vyskytují u překladatelů, kteří členy profesní organizace nejsou. Rozhodování členů by tedy bylo možné označit za etičtější.

Graf 22 – Rozhodnutí informovat klienta v závislosti na délce praxe

Graf 22 porovnává rozhodnutí překladatelů v závislosti na délce jejich praxe. Jak je patrné, oba případy neetického jednání spadají do kategorie překladatelů s praxí kratší než pět let, s rostoucí délkou praxe klesá podíl překladatelů, kteří explicitně zmínili, že práci zprostředkují pouze se souhlasem klienta. Je ovšem možné, že s větší pracovní zkušeností se tento požadavek stává jaksí samozřejmým, a tudíž jej respondenti nepovažovali za nutné zmiňovat. Ani jeden závěr však nemůžeme z dostupných dat potvrdit ani vyvrátit.

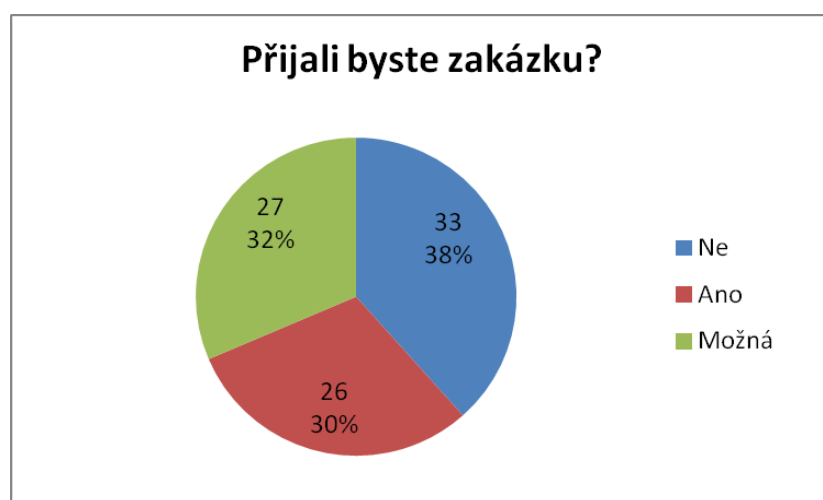
Na závěr považujeme za důležité zmínit, že celkem 11 z 86 překladatelů uvedlo, že by se v podobné situaci neměl překladatel vůbec ocitnout, protože je sám odpovědný za to, jak si rozvrhne čas a které zakázky přijme. Překladatelé uváděli, jakými konkrétními způsoby oni sami jednájí preventivně tak, aby se jim tato situace nestala – například se vždy snaží vyjednat pozdější termín odevzdání překladu, aby měli časovou rezervu, případně mají vždy k dispozici kolegu (nebo tým kolegů), který jim pomůže uspokojit potřeby zákazníka. Za jediné možné přijatelné důvody ke vzniku situace považovali tito respondenti například náhlé onemocnění nebo podobné nepředvídatelné situace, v jiném případě je překladatel plně odpovědný za své špatné rozhodnutí a měl by tedy nést i případné následky či sankce vyplývající ze smluv. Respondenti tak zmínili další podstatný etický princip, a to sice překladatelskou kompetenci, v tomto případě časové možnosti na vypracování zakázky.

5.3.2.3 Modelová situace č. 3

Od nakladatele jste dostali nabídku na překlad 300stránkového románu. Jedná se o vašeho oblíbeného autora a víte, že překlad vás bude bavit. Finanční ohodnocení, které nakladatel nabízí, je 130 Kč za normostranu. Přijmete nabídku, či nikoli, a proč?

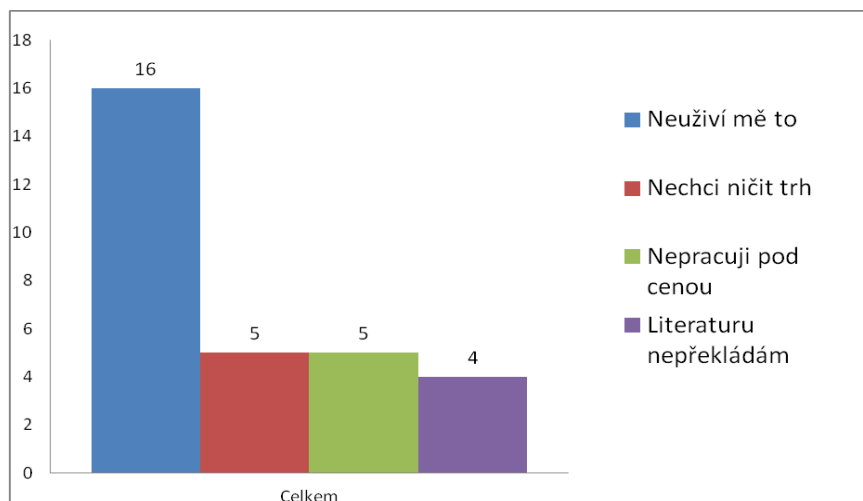
V této otázce se zaměřujeme na otázku spravedlivé odměny za překlad. Vycházíme přitom ze své znalosti z praxe o tom, že překlady umělecké literatury jsou obecně hůře placené než překlady jiných textů. *Doporučené tarify JTP (2015)* pro rok 2016 uvádějí minimální sazbu za normostranu překladu z cizího jazyka B do mateřského jazyka 390 korun – nicméně tato částka je, podle naší zkušenosti, v případě uměleckého překladu většinou nereálná. Při stanovování částky 130 korun za normostranu jsme vycházeli z konkrétního příspěvku na sociální síti Facebook.⁷⁷ Budeme zkoumat, zda jsou překladatelé ochotni poskytovat své služby za velmi nízkou sazbu v případě, že jsou silně motivováni jiným aspektem práce – například její zajímavostí.

Graf 23 – Rozhodnutí o přijetí zakázky

Na tuto otázku odpovědělo 85 respondentů. Graf 23 ukazuje, že kategorie odpovědí jsou poměrně vyrovnané. Nejvíce překladatelů (38 %) by překlad odmítlo, o něco méně (32 %) pro přijetí překladu stanovilo určitou podmínku, 30 % respondentů by překlad přijalo. V následujících grafech se zaměříme na konkrétní motivaci respondentů u jednotlivých typů rozhodnutí.

⁷⁷ Příspěvek z 08. 04. 2016 se vyskytl ve skupině *Simultánní blekotání* a diskutující v něm vyjadřovali své názory na to, zda by měl autor příspěvku přijmout překlad 450 normostran esejů za 130 korun za normostranu.

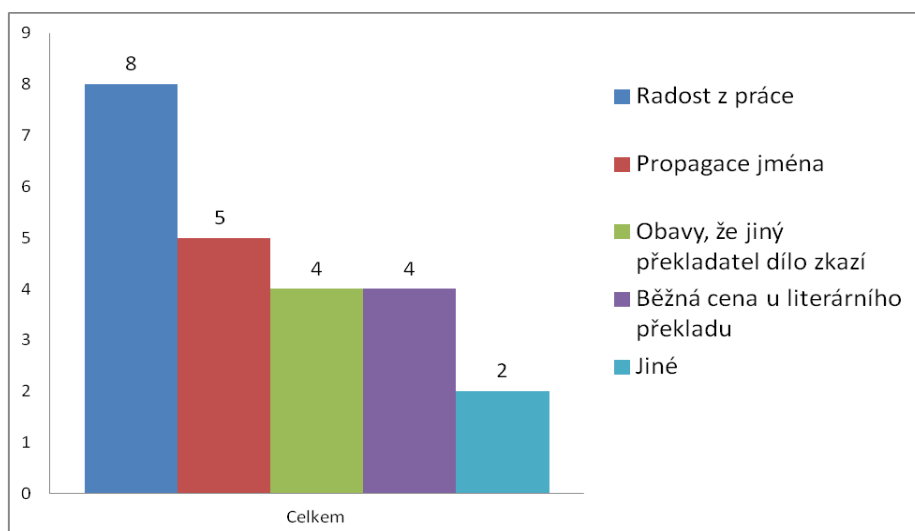
Graf 24 – Důvody respondentů, kteří by zakázku odmítli

Překladaelé, kteří by zakázku odmítli, nejčastěji uváděli, že je takováto práce neuživí, přičemž dva výslovně uvedli, že se při rozhodování řídí cenou a nikoli tím, zda je práce bude bavit. Již v menší míře poté překladaelé uváděli, že nechtějí kazit trh a nepodporují dumpingové ceny, čtyři překladaelé by odmítli s odůvodněním, že nepřekládají umělecké texty. Zbylí překladaelé by odmítli pracovat pod svým cenovým minimem. Společným důvodem k odmítnutí (pomineme-li skupinu, která nepřekládá literaturu) byla tedy příliš nízká sazba.

Ne, za překlad je to málo a tím spíš za román (byť by mě bavil). Vím, že nakladatelství platí mizerně, a proto pro ně nedělám. Domnívám se, že to je nehorázné pohrdání prací překladaele.

Ne, je to urážka. Mám nějakou stavovskou čest.

Ne. I překladael musí být z něčeho živ.

Graf 25 – Důvody respondentů, kteří by zakázku přijali

Překladařelé, kteří by se rozhodli zakázku přijmout, za nejdůležitější faktor pokládali fakt, že je práce bude bavit. Následovala prestiž spojená s uvedením jejich jména v knize. Čtyři respondenti uvedli, že v oblasti literárního překladu se jedná o běžnou sazbu, stejný počet respondentů by zakázku přijal s odůvodněním, že by ji v případě jejich odmítnutí stejně vypracoval jiný překladařel, který by ale možná neodvedl dobrou práci. Jeden respondent uvedl, že překladařelství je pouze jeho vedlejším příjmem, tudíž toto nepovažuje za problém, další překladařel by práci pojímal jako typ charity.

Ano, přijmu, jsem si vědoma finančního ohodnocení v rámci uměleckého překladu a vím, že v dohledné době na tom jedinec bohužel nic nezmění. Protože mě však umělecký překlad baví nejvíce, rozhodně bych nabídku přijala.

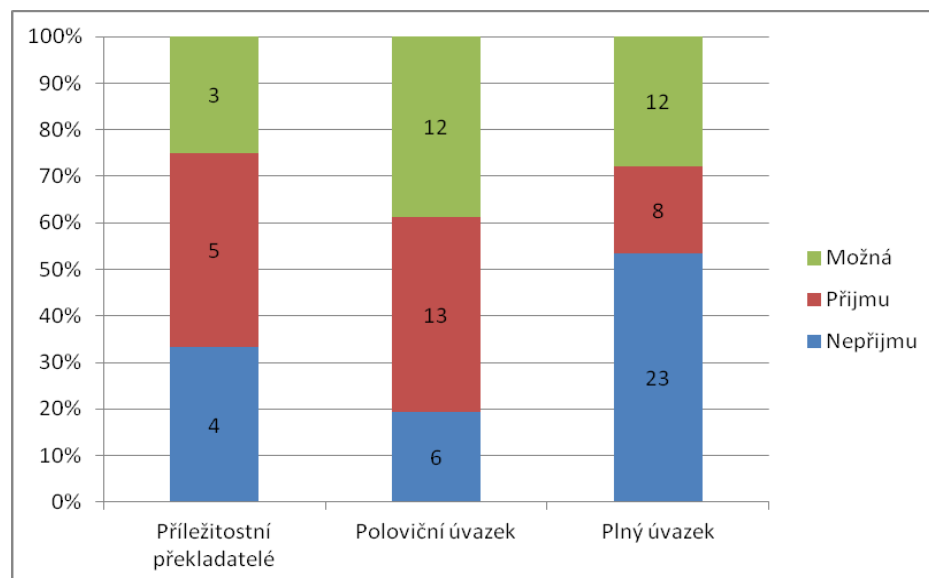
Nejprve bych zkusila vyjednávat o ceně. Ale dost pravděpodobně bych to vzala, protože mám i jiné (reklamní) překlady, díky kterým jsem finančně zajištěna a nechtěla bych, aby to vzal nějaký packal, který to odflákne.

Určitě přijmu. Pokud je to oblíbený autor, tak by odměnou nebyly jen dohodnuté peníze, ale i uspokojení z práce a hotové knihy.

Překladařelé, kteří by zakázku přijali pod určitou podmínkou, všichni shodně uvedli, že by zakázku přijali v případě dostatečného finančního zajištění, aby si takovou práci mohli dovolit, kdyby neměli žádné jiné pracovní nabídky, a především kdyby na překlad měli tolik času, aby mohli nadále přijímat jiné zakázky. Román by překládali po večerech, mimo svou standardní pracovní dobu. Jeden respondent uvedl, že by tuto práci přijal, pouze pokud by ho o ni požádal stálý a dobrý klient. Konkrétní důvod svého rozhodnutí však uvedlo jen 37 % respondentů. Za nejdůležitější považovali informaci, že je práce bude bavit, přičemž tento fakt byl pro ně důležitější než finanční ohodnocení (6). Další překladařelé předpokládali, že by prací mohli získat nové kontakty a potenciální práci do budoucna (2). Jeden překladařel opět vyjádřil obavu, že by román mohl přeložit někdo, jehož práce nebude kvalitní, a jeden překladařel by práci pojímal jako charitu.

Pokud na překlad bude hodně času, tak aby se v jeho průběhu dalo pracovat i na jiných zakázkách, přijmu ho. Upřednostňuji dobrou náplň práce před finančním ohodnocením.

Přijmu jen za předpokladu, že to bude natolik atraktivní nabídka, že ji budu moci dělat ve volném čase jako zábavu. V tomto případě by ale musel být termín vyhotovení velmi dlouhý - například jeden rok - abych kvůli tomu nepřicházela o lépe placenou práci.

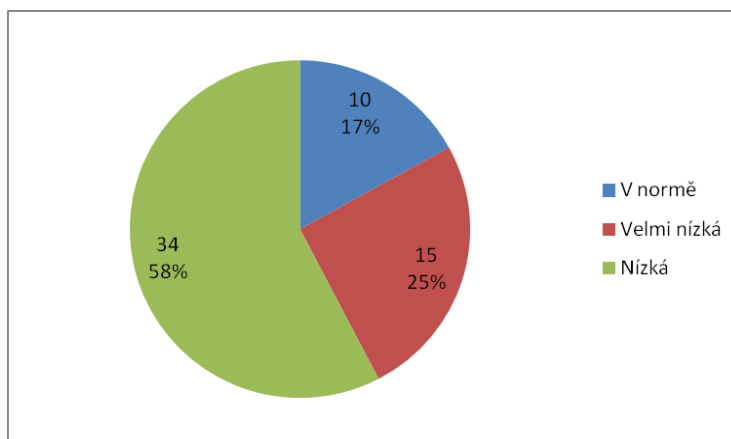

Graf 26 – Rozhodnutí o přijetí zakázky v závislosti na typu pracovního úvazku

Z Graf 26 vyplývá, že zakázku by spíše přijímali překladatelé, kteří překládají pouze občas nebo na poloviční úvazek. Zelená kategorie „možná“ označuje překladatele, kteří by zakázku přijali pod podmínkou, že by byli dostatečně finančně zajištěni nebo by měli čas na jiné, placené zakázky. Tato kategorie je ve všech typech úvazku zastoupena poměrně vyrovnaně. Výrazný rozdíl je ale patrný u kategorií „ano“ a „ne“ – překladatelé na plný úvazek odmítali zakázku výrazně více, ostatní dvě skupiny respondentů byly ochotnější zakázku přijmout. I u respondentů, kteří důvod svého rozhodnutí nevedli, lze tedy předpokládat, že hlavním rozhodovacím kritériem byla sazba za překlad – u překladatelů „dobrovolníků“ a překladatelů na poloviční úvazek lze předpokládat jiný, stabilní zdroj příjmů, který jim umožní více zohlednit důvody jako „radost z práce“, „propagace jména“ v případě jednorázové, špatně placené zakázky.

5.3.2.3.1 Sazba

Nyní se budeme více věnovat reakcím překladatelů na nízkou sazbu 130 korun za stránku. Celkem 15 překladatelů by se pokusilo o ceně smlouvat, 59 respondentů se pak k sazbě nějakým způsobem přímo vyjádřilo.

Graf 27 – Reakce respondentů na uvedenou sazbu

Z grafu vyplývá, že většina respondentů označuje cenu za nízkou, 25 % dokonce za velmi nízkou. Tito respondenti uváděli, že se jedná o dumpingovou cenu, která ničí trh a vede ke znevažování překladatelské profese, a označovali ji za „směšnou, těžce podhodnocenou, mizernou a nemravnou“. Respondenti tedy cítili, že se jedná o porušení jejich práva na spravedlivou odměnu za překlad a nedocnění jejich práce, a přijetí zakázky považovali za škodlivé pro celý překladatelský trh.

Ani omylem. Oblíbeného autora nemám, beletrii nečtu (ani nepřekládám). Překlady knih jsou u nás (i ve srovnání s jinými postkomunistickými zeměmi) těžce finančně podhodnocené, a na tomto se nehodlám podílet.

Nabídku nepřijmu. 130,- Kč/NS je nemravná cena, kterou by žádný profesionální překladatel neměl akceptovat. Pokud se nenaučíme držet spolu a zachovávat určitou "cenovou politiku", budou překlady stále nedoceňované a špatně hodnocené. Měli bychom se inspirovat lékaři či právníky, kteří umí profesně "držet pospolu".

Zakázku nepřijmu, jelikož nepodporuji dumping.

17 % respondentů však uvedlo, že daná sazba se ještě vchází do normy toho, co česká nakladatelství překladatelům nabízejí. Překladatelé také uváděli konkrétní částky, za které tyto překlady běžně vyhotovují – podle odpovědí se jedná o sazbu v rozmezí zhruba od 150 do 180 korun. Jeden respondent uvedl, že v oblasti beletrie se setkal i se sazbami nižšími, než je 130 korun. Respondenti z této kategorie poměrně často vyjadřovali svou lítost nad nízkými sazbami za umělecký překlad a uváděli, že tento typ práce je určitým typem charity či vedlejšího přivýdělku a věnují se mu pouze z důvodu svého velikého osobního zaujetí pro literaturu. Z tohoto důvodu jsou ochotni snížit své nároky na finanční ohodnocení a smířit se se špatnou situací na trhu. Někteří respondenti zase byli ochotni zohlednit sociální kapitál

(kontakty na nakladatele) a symbolický kapitál (prestiž spojená s uveřejněním jména či s překladem významného díla) a snížit své nároky na kapitál ekonomický.

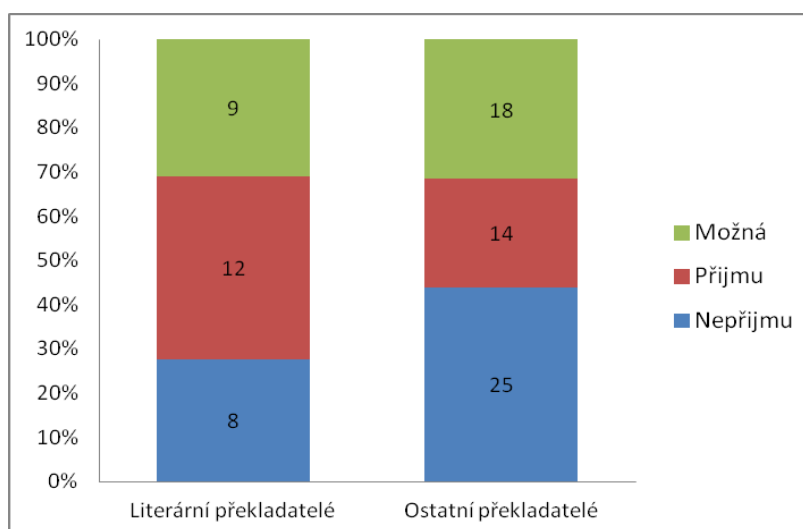
Příliš hypotetické, záleží na aktuální finanční situaci, protože si tím zablokují čas. V zásadě však ano, co mě baví přeložím za odpovídající cenu, pokud mě to baví hodně, i zadarmo. Naopak, co mě nebaví beru jedině kvůli penězům, nebo také vůbec ne - opět dle situace.

to je hrozný dilema - křiví to trh, ale jestli mám toho autora ráda a navíc jako mladý překladatel potřebuju praxi a reference... snažila bych se vyjednat alespoň 150 Kč

Určitě přijmu. Pokud je to oblíbený autor, tak by odměnou nebyly jen dohodnuté peníze, ale i uspokojení z práce a hotové knihy.

Za zajímavý důvod k přijetí zakázky považujeme obavy překladatelů, že by zakázku mohl přijmout jiný překladatel, který by potenciálně mohl vytvořit nekvalitní překlad. Překladatelé tedy cítili odpovědnost vůči autorovi románu a chtěli si být jisti, že jeho text bude přeložen věrně a kvalitně. Z odpovědí respondentů vyplývá, že i na trhu s uměleckou literaturou působí řada neprofesionálních překladatelů. Je otázka, zda je přijetí finančně podhodnocené zakázky neetickým jednáním v případě, že se jím překladatel v zásadě snaží zabránit neetickému jednání ze strany jiného překladatele, který by mohl vytvořit substandardní překlad.

Nabídku bych přijala podle svých časových možností. Pokusila bych se o ceně vyjednávat. Nicméně překlad by za danou cenu stejně někdo udělal a mohl by nekvalitní práci ublížit mému oblíbenému autorovi.

Graf 28 – Rozhodnutí o přijetí zakázky u literárních překladatelů a ostatních překladatelů

Graf porovnává skupinu překladatelů umělecké literatury a ostatních překladatelů a jejich rozhodnutí, zda by zakázku přijali. Zatímco v kategorii „možná“ jsou překladatelé obou skupin v podstatě na stejné úrovni, je vidět, že překladatelé uměleckých textů byli spíše ochotni text přijmout. V kombinaci s důvody, které respondenti uváděli pro své rozhodnutí, je patrné, že překladatelé umělecké literatury jsou ochotnější překládat literaturu za nízké sazby. Pokud jsou ale nízké sazby za překlad literatury normou a pokud překladatel nemá dostatečně silnou mocenskou pozici na to, aby tuto situaci změnil, má na výběr, pokud jednoduše chce uměleckou literaturu překládat?

Předpokládáme, že situace může být jiná v případě překladatelů, kteří si sami vybírají texty pro překlad a posléze je nabízejí k publikaci. Jejich vyjednávací pozice může být totiž silnější. Stejně tak nepředpokládáme, že všichni nakladatelé nabízejí překladatelům dumpingové sazby. Významnou roli ve finální výši částky mohou hrát také procenta ze zisku.

Všeobecně však lze nízké sazby za umělecký překlad označit za neetické jednání vůči překladatelům. Příliš nízké sazby jsou porušením práva překladatele na spravedlivou odměnu, mohou vést ke znevažování překladatelské profese a k odlivu profesionálních překladatelů z této oblasti. S ohledem na výše zmíněné faktory při rozhodování překladatelů si nedovolujeme hodnotit, zda je přijetí zakázky etické, či nikoli – pokud ale respondenti uvádějí, že 130 korun je běžná sazba za umělecký překlad, jednání některých nakladatelů si za neetické označit dovolíme.

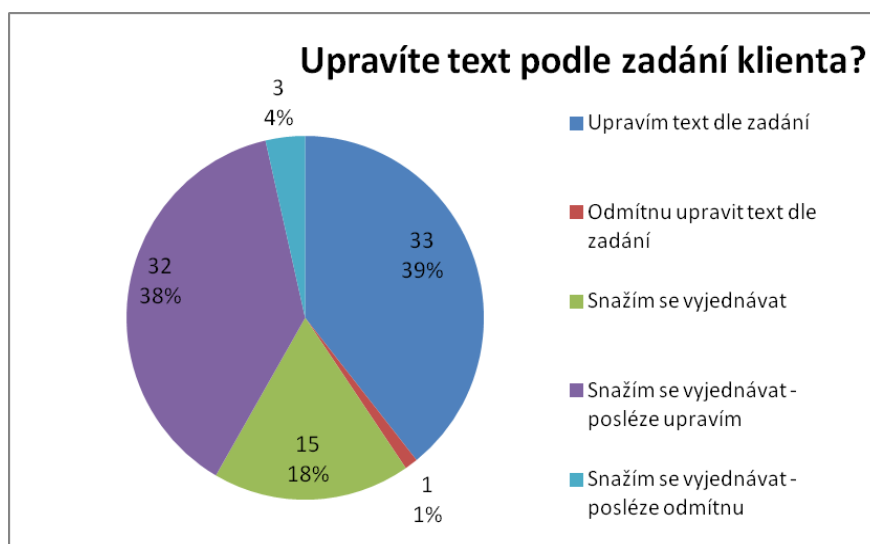
5.3.2.4 Modelová situace č. 4

Pro agenturu jste do češtiny (mateřského jazyka) přeložili marketingový text pro zahraniční firmu, která chce prodávat své výrobky v ČR (zemi, kde se hovoří vaším mateřským jazykem). Agentura vám však text vrátí k přepracování: klient požaduje, aby v textu zůstala zachována klíčová slova v původním jazyce (firemní „buzzwords“). Víte, že pokud v textu tato slova zachováte, nebude překlad působit přirozeně. Co uděláte a proč?

V této otázce se zaměřujeme na roli cílové komunikační situace. Požadavky klienta (a zároveň i požadavky na věrnost původnímu textu) mohou způsobit porušení hodnoty srozumitelnosti (tedy jazykové normy, viz podkapitola 3.5), což může vést k nekvalitnímu překladu, který pro cílového čtenáře nebude funkční (a ve výsledku může klientovi i uškodit). Záměrně jsme použili kategorii marketingového textu, která většinou nepředpokládá, že bude u překladu uvedeno jméno překladatele, a navíc v této kategorii může častěji docházet k porušování jazykových norem s cílem zaujmout potenciálního zákazníka. Stejně tak jsme

záměrně použili spolupráci s agenturou – bude nás zajímat, zda se překladatelé budou s problémem obracet na agenturu, nebo přímo na klienta.

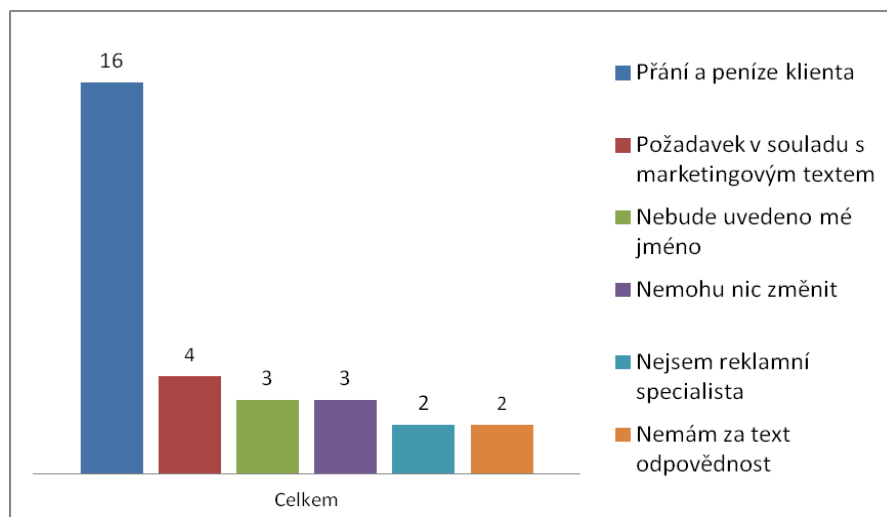
Otázku celkem zodpovědělo 86 respondentů. Jeden respondent uvedl, že by s agenturami v první řadě nikdy nespolupracoval, jeden respondent uvedl, že popis situace je příliš obecný a nelze na něj odpovědět. Z důvodu nedostatku dat tyto respondenty do následujících přehledů nezahrnujeme a pracujeme pouze s daty od 84 respondentů.

Graf 29 – Rozhodnutí o úpravě textu podle zadání klienta

Nejvíce překladatelů (39 %) odpovědělo, že by text okamžitě upravilo podle zadání klienta. Pouze o jedno procento překladatelů méně uvedlo, že by se nejprve pokoušelo s klientem vyjednávat a přesvědčit jej o změně přístupu – v případě, že by klient odmítl, upravili by tito překladatelé text podle daného zadání. 18 % překladatelů odpovědělo, že by se pokoušeli s klientem vyjednávat, dále však svou odpověď nerozváděli. 4 % překladatelů by se pokoušela s klientem vyjednávat, a pokud by klient nezměnil své požadavky, odmítli by překlad upravit. Jeden překladatel uvedl, že by od zakázky odstoupil ihned po obdržení tohoto požadavku.

Graf 30 – Důvody překladatelů, kteří by se řídili zadáním klienta

Žádný důvod svého rozhodnutí neuvědlo 54 respondentů (64 %). Graf 30 ukazuje důvody, které překladatele vedly k dodržení klientova požadavku. Překladatelé své rozhodnutí většinou odůvodňovali tím, že se jedná o přání klienta a jako takové je musí respektovat, chtějí-li za práci dostat zapláceno. Překladatelé také jako důvod uváděli skutečnost, že u textu nebude uvedeno jejich jméno, dále vyjadřovali přesvědčení, že na klientově požadavku stejně nemohou nic změnit. Někteří překladatelé poznamenali, že přání klienta uposlechnou, ačkoli to udělají s jistou mírou sebezapření.

Přizpůsobím se požadavku klienta, ten platí a rozhoduje. Jsem v oboru už 15 let, nemám ambice měnit svět. :-)

dám mu tam ta jeho slova, když to chce a platí mě za to

Pokusím se s agenturou o problému diskutovat. Bude-li klient na zachování buzzwords trvat, pokusím se je do textu co nejméně násilně zakomponovat. Proč? Skopos.

Poslu požadovanou verzi s komentarem. Me jméno nebude s překladem spojeno a platí to ucty.

Respondenti také ve větší míře uváděli, že zákazníkův požadavek je v souladu s typem textů z oblasti marketingu, který je na anglicismy zvyklý (tento důvod se někdy překrýval s první kategorií „přání a peníze klienta“). Dále respondenti odůvodňovali své rozhodnutí tím, že zhodnotit možné dopady reklamního textu na zákazníky nespadá do jejich překladatelské kompetence, že nenesou odpovědnost za klientova rozhodnutí ani za potenciální úspěch či neúspěch jeho textu.

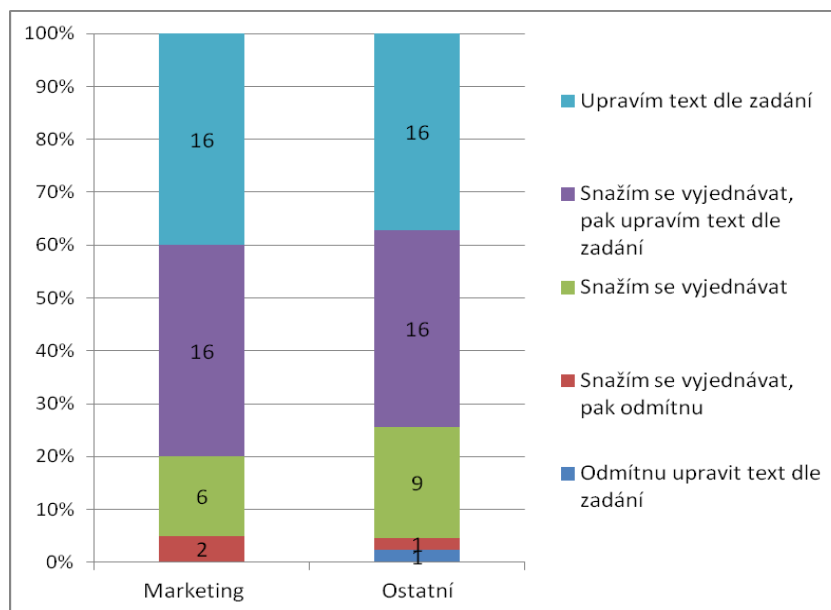
Vysvětlím, jak nejlépe umím, ale v zásadě vyhovím. Zákazník má právo si naběhnout, pokud si to přeje. Jsem tu od překladu, ne jako marketingový poradce (to bych si účtoval mnohem víc).

Pokud se jedná o text z oblasti marketingu, kde je použití anglické terminologie běžné, určitě bych text přepracovala a klíčová slova ponechala, jak si klient žádá.

Pokusím se vysvětlit svoji situaci, navrhnout nějaká alternativní řešení (například, pokud to připadá v úvahu z kontextu, použití těchto slov a následný opis), ale pokud na tomto klient trvá, překlad předělám - jak proto, že se jedná o klientovo přání, tak proto, že osobně si nemyslím, že puristické tendence v překladu zvláště marketingových textů jsou vždy vhodné; překladatel bývá spíše konzervativní uživatel jazyka a nemyslím si, že dokáže vždy posoudit jeho vývoj a posun objektivně.

Z výsledků je patrné, že se překladatelé řídili v zásadě pragmatickými důvody a snažili se vycházet klientovi vstříc, nejsilnějším faktorem tedy byla odpovědnost vůči klientovi. Překladatelé, kteří by se snažili klienta přesvědčit, že jím navrhované změny povedou k nepřírozeně znějícímu překladu, zohledňovali jazykovou hodnotu srozumitelnosti – v případě, že by klient jejich argumentaci odmítl, by však v naprosté většině splnili zadání. Odpovědnost vůči klientovi tedy převážila a překladatelé následně nepociťovali odpovědnost za finální podobu textu, jestliže byl pozměněn na výslovné přání klienta. Překladatelé navíc předpokládali, že u textu nebudou uvedeni jako autoři. 14 % překladatelů, kteří by text upravili podle zadání klienta (buďto po předchozím vyjednávání, či bez), by jej odevzdalo společně s prohlášením, že provedené změny nedoporučují. Buďto by k překladu přiložili písemný komentář, nebo by odevzdali dvě verze překladu – svou a po úpravách dle přání klienta. Překladatelé se tímto distancovali od potenciální kritiky ze strany klienta v budoucnu. Jeden respondent uvedl, že by si od klienta nechal písemně stvrdit, že požaduje v textu provést změny, s nimiž překladatel nesouhlasí. Tito překladatelé se tedy snažili dát konkrétním způsobem najevo, že za finální podobu textu nenesou odpovědnost, a pojistit se proti případné reklamaci.

Překladatelé zároveň poukazovali na to, že marketingové texty jsou zvyklé na porušování jazykových norem, lze uvažovat o tom, že porušování jazykové normy se u tohoto typu textu stalo normou očekávání (viz 3.5). Dodržením této normy by tedy překladatel jednal eticky právě tím, že cizí slova v překladu ponechá. Za velmi zajímavou považujeme poslední odpověď respondenta uvedenou výše, v níž zaznívá argument, že překladatelé mohou být někdy při výběru jazykových prostředků až příliš konzervativní, což u marketingového textu nemusí být vždy vhodné.

Graf 31 – Rozhodnutí překladatelů v závislosti na typu překládaných textů

V Graf 31 jsme srovnali překladatele (nikoli výhradně) marketingových a reklamních textů s překladateli jiných typů textů. Překladatelé marketingových textů byli o něco ochotnější požadavek klienta splnit (ale nikoli výrazně). Předpokládáme, že tito překladatelé mohou být více zvyklí jak na odlišný jazykový charakter těchto textů, tak na podobné požadavky ze strany klientů.

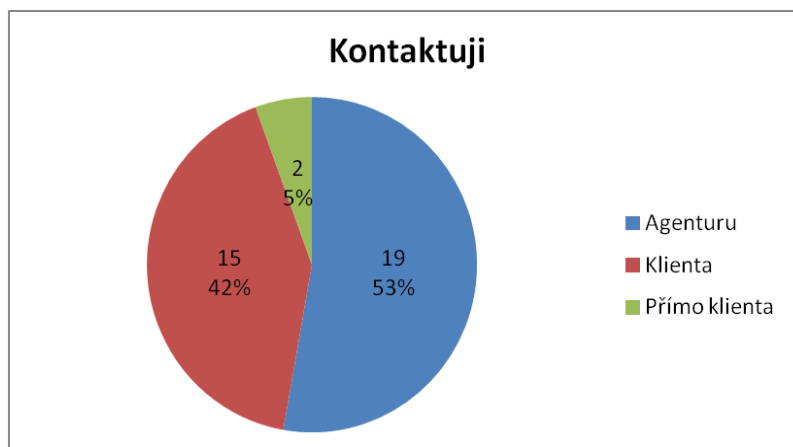
Z respondentů, kteří by klientem navrhované změny odmítli, důvod výslovně uvedl pouze jeden – ochranu vlastního jména.

Odmítну pokračovat na zakázce. Jde o mou pověst.

Budu se kroutit a protestovat. Pokud to bude přespříliš, tak s tím seknu.

5.3.2.4.1 Kontaktování klienta

60 % respondentů se rozhodlo klienta informovat o skutečnosti, že podle jejich názoru nebude za použití anglických slov český překlad působit přirozeně. Modelová situace popisuje stav, kdy je překlad zprostředkovan přes překladatelskou agenturu – bylo by tedy neetické kontaktovat klienta přímo, bez vědomí agentury, a to z jakéhokoliv důvodu. Toto pravidlo uvádí většina etických kodexů, je také v souladu s principy běžné podnikatelské etiky. Podobné jednání totiž narušuje obchodní vztahy.

Graf 32 – Rozhodnutí respondentů, zda kontaktují klienta, či agenturu

Jak ukazuje Graf 32, z respondentů, kteří uvedli, na koho by se při řešení problému obrátili, více než polovina uvedla, že by jednali s překladatelskou agenturou. Respondenti by agenturu informovali o problému, požádali by ji o tlumočení připomínek klientovi, případně by agenturu požádali o kontakt na klienta. Překladatelé by tedy klienta kontaktovali přes zprostředkovatele (agenturu), což lze označit za etické jednání.

Upozorním na to agenturu a jejím prostřednictvím klienta, a pokud budou trvat na svém, budu tiše zuřit.

Napišu zpátky, že klientův požadavek je nesmyslný, a budu se mu snažit vysvětlit důvod a přimět ho, aby ustoupil. Pokud neustoupí, pravděpodobně vymyslím nějaké kompromisní řešení, kdy pokyny částečně dodržím a částečně odignoruju, tak aby to stále ještě bylo čitelné.

Zkusím přes agenturu poslat komentář, a pokud bude klient stále trvat na svém, tak se budu řídit jeho pokyny (je to jeho věc, jak chce působit, navíc předpokládám, že překlad nebude spojován s mým jménem).

Dva respondenti uvedli, že by klienta kontaktovali bez vědomí zprostředkovatele, porušili by tedy princip subdodavatelství. Oba respondenti spadají z hlediska typu úvazku do kategorie „příležitostných“ překladatelů (jeden uvedl, že s danou situací nemá zkušenosti, tudíž neví, zda je navrhované jednání možné).

Ovlivněn tím, že marketingové texty sám vyrábím, obrátím se přímo na marketingové oddělení oné zahraniční firmy, vysvětlím problém a poptám se, zda to tak opravdu chtějí. Pokud ano, bez zábran upravím - nejsem strážcem bratra svého.

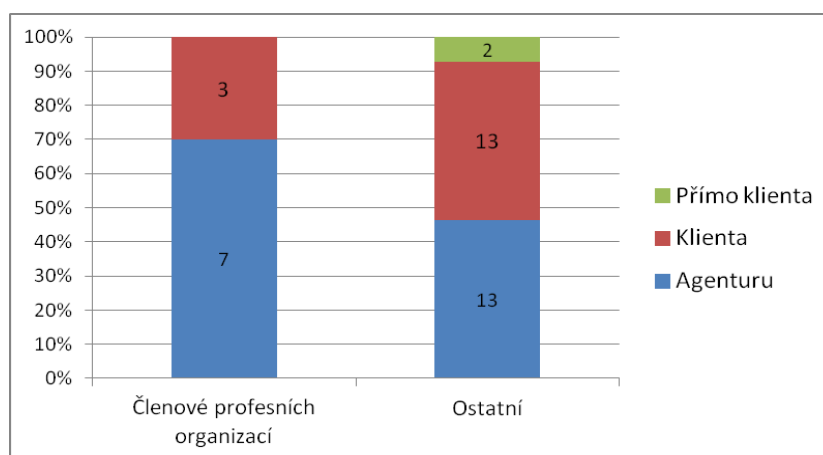
Přepracovávat nebudu, pokusila bych se jednat rovnou s klientem a vysvětlit, proč jsem to udělala tak (nevím, jestli to jde, zkušenost nemám).

36 % respondentů odpovědělo, že by se pokusili komunikovat s klientem. Tito překladatelé neuvodli, zda by tento kontakt zprostředkovala agentura, či zda by kontaktovali klienta přímo, přikláníme se spíše k druhé možnosti. Tato kategorie je tedy z hlediska interpretace poněkud problematická, jednání překladatelů můžeme označit za potenciálně neetické.

Klienta na tuto skutečnost upozorním, ale jeho požadavek budu respektovat.

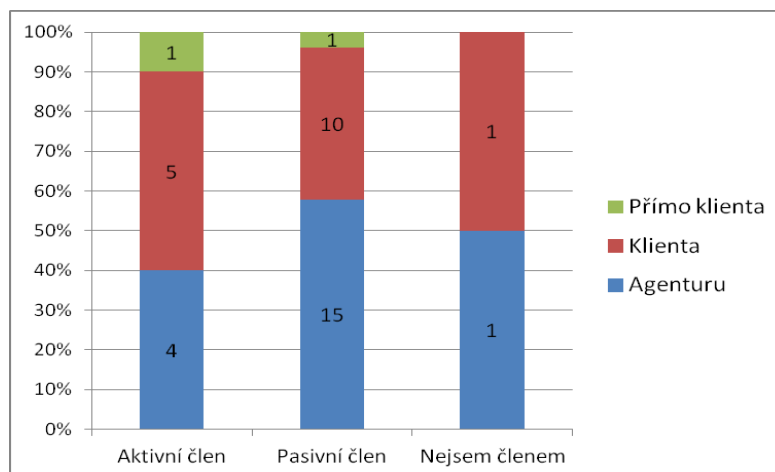
Zákazník je náš pán, tudíž mu sice určitě předem řeknu, jakého účinku tím dosáhne, avšak pokud se stejně rozhodne pro tuto variantu, přeložím to, jak si bude přát.

Zadavatele upozorním na "nepřirozenost" v případě takového překladu a klidně to předelám dle jeho představ. Koneckoncu, je to jeho materiál.

Graf 33 – Kontaktování klienta či agentury v závislosti na členství v profesních organizacích

Při srovnání respondentů podle členství v profesních organizacích vidíme, že členové profesních organizací častěji uváděli kontaktování klienta přes zprostředkovatele, ani jednou naopak neuvodli kontaktování klienta napřímo. Naopak u respondentů, kteří nejsou členy žádné organizace, byl vyrovnaný poměr u kontaktování agentury a kontaktování klienta. Oba případy jednoznačně neetického jednání byly také z této skupiny. Členové profesních organizací tedy v tomto případě jednali v průměru více eticky než překladatelé, kteří členy žádné organizace nejsou.

Graf 34 – Kontaktování klienta či agentury v závislosti na členství v překladatelských skupinách

Při srovnání překladatelů podle členství v překladatelských skupinách se naopak ukázalo, že oba případy neetického jednání patří respondentům, kteří jsou členy těchto skupin. U pasivních členů navíc docházelo k poměrově častějšímu kontaktování klienta prostřednictvím agentury. V tomto případě tedy nelze říci, že aktivní členové jednají etičtěji než pasivní. Poměrně jednali etičtěji i překladatelé, kteří členy žádné skupiny nejsou.

Z analýzy odpovědí respondentů tedy vyplývá, že většina překladatelů se snažila s klientem problém řešit, ať již zprostředkovaně, či nikoli. Lze říci, že kontaktování klienta je prevencí budoucí reklamace překladu z jeho strany. Máme za to, že má-li překladatel pochybnost o kvalitě výsledného textu po zásazích klienta, měl by se klient o této skutečnosti dozvědět – může a nemusí si jí být totiž vědom. Překladatel jako jazykový odborník by měl dané změny v rámci svých kompetencí zhodnotit. Otázka vhodnosti použití daných „buzzwords“ v překladu do veliké míry záleží na konkrétních slovech, která nebyla v modelové situaci uvedena, a pochopitelně i na samotném jazykovém vnímání překladatele či jeho zkušenostech s daným typem textů. Považuje-li ale překladatel požadavek klienta za problematický, je podle našeho názoru neetické vůči klientovi ho o tomto neinformovat, v zásadě totiž dochází k porušení etiky služby.

Za jednoznačně neetické můžeme označit kontaktování klienta napřímo, bez vědomí překladatelské agentury. Dochází tím totiž k narušení obchodních vztahů mezi jednotlivými stranami.

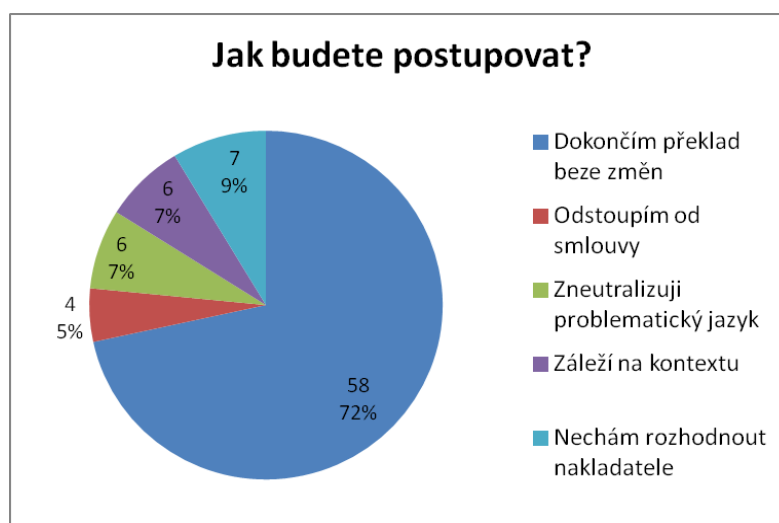
5.3.2.5 Modelová situace č. 5

S nakladatelstvím máte podepsanou smlouvu na překlad populárně-naučné historické knihy.

V polovině knihy zjistíte, že autor má rasistické narážky na Afroameričany. Co uděláte a proč?

V této otázce se zaměříme na to, jak budou překladatelé řešit situaci s eticky problematickým textem⁷⁸. Zajímá nás hlavně otázka, jestli se překladatelé budou cítit za překlad tohoto textu odpovědní, či nikoli, a jak budou postupovat při samotném převodu problematického jazykového materiálu. Situaci komplikuje fakt, že překladatel zjistil etický problém až v polovině textu, odstoupením od zakázky by tedy porušil smlouvu.

Na otázku v zásadě odpovědělo všech 86 respondentů. Jeden respondent ovšem uvedl, že nemůže odpovědět, jelikož nepřekládá literaturu, čtyři respondenti uvedli, že by se do podobné situace nikdy nedostali, protože by si knihu přečetli předem. K tomuto bodu se ještě více vyjádříme později, jelikož jej zmiňovali i jiní respondenti, nicméně ti napsali, jak by situaci řešili „teoreticky“. Pro nedostatek dat od těchto pěti respondentů budeme tedy v následujících přehledech pracovat s odpověďmi pouze 81 respondentů.

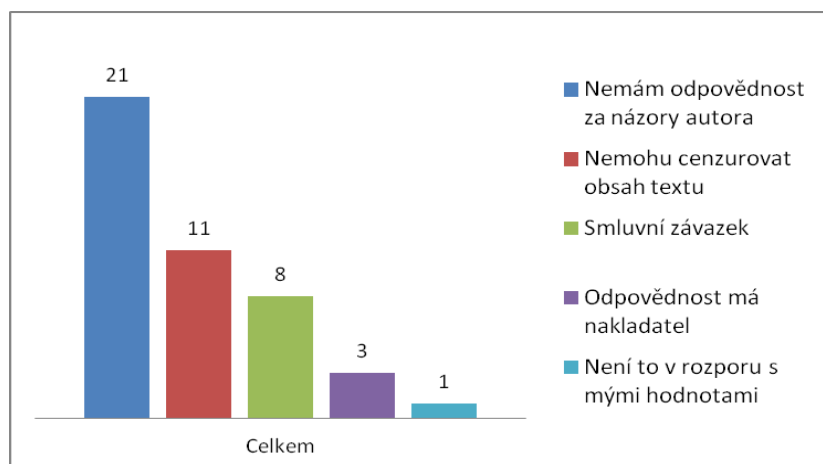

Graf 35 – Reakce respondentů

Graf 35 ukazuje, že dvě třetiny respondentů by dokončily překlad bez jakýchkoli zásahů do textu. Tito respondenti v mnoha případech nepovažovali danou modelovou situaci za problematickou. 9 % respondentů uvedlo, že by další postup v zásadě nechalo na nakladateli, 7 % respondentů své rozhodnutí podmínilo větší znalostí kontextu a konkrétních problematických slov. 7 % překladatelů by se pokusilo problematický jazyk neutralizovat a

⁷⁸ V průběhu cirkulace dotazníku mezi respondenty (08. 07. 2016) se na portálu ProZ.com v sekci *Translation Theory and Practice* objevil příspěvek s názvem *Ethical Question*, jehož autor se dostal v podstatě do stejné problematické situace. Více viz http://www.proz.com/forum/translation_theory_and_practice/304160-ethical_question.html.

5 % by se pokusilo odstoupit od smlouvy. Své rozhodnutí odůvodnilo celkem 60 % všech respondentů, 26 překladatelů (32 %) by se problém snažilo řešit ve spolupráci s nakladatelem.

Graf 36 – Důvody překladatelů, kteří překlad dokončí beze změn

Žádný důvod svého rozhodnutí neuvedlo 27 (33 %) překladatelů. Graf 36 zachycuje důvody překladatelů, kteří by překlad dokončili beze změn. Většina respondentů uváděla, že nemají odpovědnost za názory autora, jsou totiž pouze překladatelé a text tedy nevyjadřuje jejich názor. Respondenti také upozorňovali na to, že v překladu nezáleží na jejich osobních názorech a že není nutné, aby se s obsahy textů, které překládají, ztotožňovali. S tím souvisí i druhá nejčastější kategorie – překladatelé odpovídali, že cílem překladu je věrně převést obsah textu, nikoli jej cenzurovat. Někteří respondenti také poukázali na to, že nemusí mít dostatečnou kompetenci pro posouzení vhodnosti či problematičnosti obsahu.

Přeložím je, přece jde o překlad textu, ne o vyjádření vlastního názoru nebo schvalování názoru autora.

Překládám dál. Podle mě není součástí práce překladatele souhlasit se vším, co překládám. Není překladatelův problém, že autor je čuñas.

Přeložím práci autora. Práci překladatele není měnit obsah zdroje. Čtenář si může úsudek udělat sám.

Osm respondentů uvedlo, že již podepsali smlouvu a nechtějí porušit svůj závazek, zároveň bylo překladatelům líto vzdát se odměny za již odvedenou práci. Podle tří respondentů má odpovědnost za text nakladatel, pro jednoho respondenta nebyl překlad v textu v protikladu s jeho osobními názory.

Pokračuji v překladu a případně se s nakladatelství domluvím (smluvně, před odevzdáním hotového překladu) na tom, že knihu vydají bez uvedení jména překladatele, případně pod pseudonymem překladatele. Není důvod přijít o peníze jen proto, že autor má posunutou morálku.

Přeložím to. Nakladatelství ať si rozhodne, co s tím.

Pokud jsem si ve smlouvě sám nevyhradil, že rasisitické texty nechci, nezbyvá mi, než všechno přeložit co nejpřesněji.

Překladatelé, kteří se rozhodli text přeložit, za jeho obsah tedy necítily odpovědnost. Osm z těchto respondentů ale uvedlo, že by se s nakladatelem domluvili na vložení předmluvy, doslovu nebo poznámek pod čarou. Chtěli tedy explicitně upozornit na to, že názor autora není názorem jejich.

Důvody respondentů, jejichž řešením by bylo problematické výrazy zmírnit, neutralizovat či zcela vypustit (7 %), byly poměrně rozmanité a v zásadě i protichůdné – jeden respondent uvedl, že zaujatost autora není problémem překladatele, jeden respondent naopak to, že tyto výrazy považuje u tohoto žánru z výchovného hlediska za nebezpečné. Jeden respondent položil zajímavou otázku, a to sice, zda má překladatel právo originál vylepšovat.

Na tohle jsem ještě nenarazil, předpokládám, že bych se pokusil prorazit s nějakým nenápadným "obrušováním hran" (překladatel smí originál vylepšovat, nebo ne???)

Narážky bych zjemnila, to je celé. Jsem překladatel, nikoliv soudce. Překlad má působit jako originál, tak ho také zprostředkuji. Zaujatost autora není překladatelův problém, etika stranou.

Nějak mu to zneutralizuju a nikomu nic neřeknu.

Pravděpodobně se pokusím nářádky zmírnit. Prostě proto, aby tam nebyly a neotravovaly čtenáře.

Zřejmě bych upozornil redaktora, a pokud by mu to nevadilo, pokusil bych se je alespoň tlumit, protože u tohoto vzdělávacího žánru mohou být takové nářádky z výchovného hlediska nebezpečné.

Čtyři respondenti výzkumu odpověděli, že by překlad knihy odmítli dokončit, jelikož text je v rozporu s jejich morálním přesvědčením. Dva z těchto respondentů uvedli, že se do problému dostali vlastním zaviněním tím, že si knihu předem nepřečetli, nicméně od smlouvy by se stejně pokusili odstoupit.

Smlouvy podepisuji, až když znám obsah díla. Kdyby se to stalo shodou okolností, poradil bych se s právníkem o tom, jak nejlépe odstoupit od smlouvy. Odporuje to mým názorům.

Nakladatelství na danou skutečnost upozorním a zkusím rozpoutat diskuzi, zda takovou knihu má smysl vydat. Pokud se nakladatelství rozhodne pro vydání, od smlouvy odstoupím, protože to poškozuje nejen mé jméno, ale je to nemorální záležitost.

Zbývajících šest respondentů uvedlo, že jejich postup by závisel na kontextu a na konkrétních „rasistických narážkách“. Překladaelé uváděli, že jednalo-li by se o historický text a tyto výrazy by měly za cíl dokreslovat dobovou atmosféru, případně pokud by měl překlad za cíl upozorňovat na problematiku rasismu, knihu by přeložili beze změn. Pět z nich by ale knihu odmítlo přeložit, pokud by měla napomáhat šíření nenávisti (z čehož jeden by vydal knihu pod pseudonymem v případě, že by nemohl odstoupit od smlouvy). Zbýající respondent by tuto druhou variantu řešil pomocí vysvětlivek v textu. Jako důvod tito překladaelé uváděli, že nechtějí napomáhat šíření nenávisti a takový text by odporoval jejich názorům.

Dám vědět nakladatelství a zeptám se, jestli s překladem chtějí pokračovat (za sebe budu prosazovat, že bychom měli překlad zrušit, i za cenu toho, že nedostanu zapláceno). Pokud ano, překlad dokončím, ale vydám ho pod pseudonymem. Myslím si, že by se texty podporující jakoukoli nesnášenlivost neměly vůbec šířit, natož ještě překládat, na druhou stranu budu respektovat svou obchodní dohodu s nakladatelstvím.

Posoudím kontext. Pokud budu mít pocit, že můj překlad bude sloužit jako dokument pojednávající o jevech, s nimiž nesouhlasím, budu pokračovat. V případě, že by byla práce neslučitelná s mým svědomím, odmítla bych pokračovat. Myslím ale, že bych na to nepřišla až v polovině knihy.

Těžká otázka. Zkusím se domluvit s nakladatelstvím, jestli chce knihu vydat i za těchto okolností – s ohledem na morální aspekty, pověst nakladatelství atd. Já sama jsem do překladu pravděpodobně ještě neinvestovala žádné úsilí, protože si celou knihu přečtu dřív, než na ní začnu pracovat. Pokud ale nakladatelství bude chtít pokračovat, cítím povinnost překlad dodat. Bude záležet na tom, jestli se text nese v duchu nejapných vtípků, které jsou jen lehce za hranicí dobrého vkusu, nebo jestli se jedná o explicitní útoky. V druhém případě bych musela od smlouvy odstoupit.

5.3.2.5.1 Rozhodování podle typu textu

Překladaelé v poslední kategorii upozornili na pravidlo, že překladael by se neměl podílet na potenciálně škodlivém, či dokonce ilegálním jednání, čímž podněcování k rasové nenávisti je. Přestože jsme v modelové situaci uvedli, že se jedná o populárně-naučný text, respondenti zvažovali, zda by tento text nemohl vykazovat rysy rasistické propagandy. V tom případě by podle Newmarka (viz 3.6) eticky jednající překladael měl takovýto text odmítnout, což by respondenti, kteří tuto možnost zvažovali, udělali. Jiná je situace v případě, že překlad je

dokumentární a zasazuje daný text do dějinného kontextu (například komentované vydání knihy *Mein Kampf*).

V případě populárně-naučného textu je však uvedeno autorovo jméno, překladatel (či sám nakladatel) má také možnost využít doslovu či poznámek pod čarou k tomu, aby na problémy čtenáře upozornil. Toto řešení uvedlo celkem 13 (16 %) ze všech respondentů – knihu by přeložili, nicméně by svůj názor na text vyjádřili prostřednictvím předmluvy, doslovu nebo poznámek pod čarou.

Zajímavé je, že dva respondenti uvedli, že by nechtěli, aby kniha vyšla pod jejich jménem – buďto by jejich jméno nebylo uvedeno vůbec, nebo by použili pseudonym. Tito překladatelé tedy měli pravděpodobně obavu, že by uvedení jejich jména u takového textu mohlo v zásadě snížit jejich symbolický kapitál (prestiž) a ohrozit jejich dobré jméno.

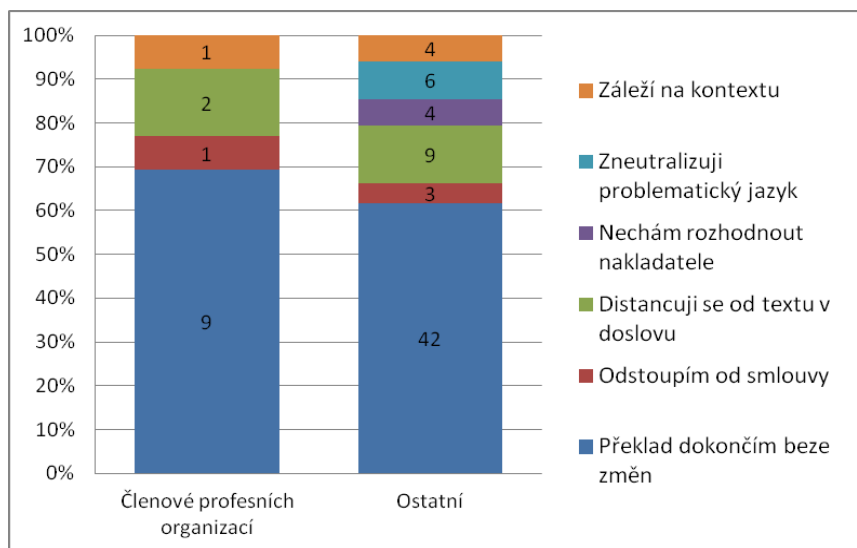
5.3.2.5.2 Překlad problematického jazyka

Jak by měl překladatel postupovat při překladu zmiňovaného diskriminujícího jazyka? Pokud budeme vycházet ze základních předpokladů, že překladatel není autorem textu a nenesete tedy odpovědnost za jeho obsah, nemůže ani nést odpovědnost za potenciální problematický jazyk autora.

U diskriminujícího jazyka v naší popsané modelové situaci je pravděpodobně třeba zvážit, zda takovýto jazyk nabádá k rasové nesnášenlivosti, nebo je spíše projevem zaujatosti autora (záleží tedy na tom, jestli je jazyková funkce těchto poznámek spíše persvazivní, nebo expresivní). Podle Newmarka (viz 3.6) by překladatel měl s takovými texty nakládat jednoznačně – problematické výrazy zachovat a explicitně na ně čtenáře upozornit tak, aby čtenář v textu našel stejné problematické kategorie, jaké v něm odhalil překladatel. Zachování rasistických narážek a zvolení doslovu či poznámek pod čarou se tedy z tohoto pohledu jeví jako nejetičtější řešení této modelové situace, kterou zvolilo celkem 13 (16 %) překladatelů. Zároveň je pravděpodobně i nejpraktičtější: překladatel má sice právo odmítnout zakázku, která není v souladu s jeho morálním přesvědčením, v praxi by toto ale měl nejlépe udělat před samotným přijetím zakázky. Porušení smlouvy je totiž značně problematické, nakladatel se může domáhat náhrady škod, nemusel by překladateli proplatit již odvedenou práci a podobně. Jedná se zároveň o neetické jednání vůči klientovi.

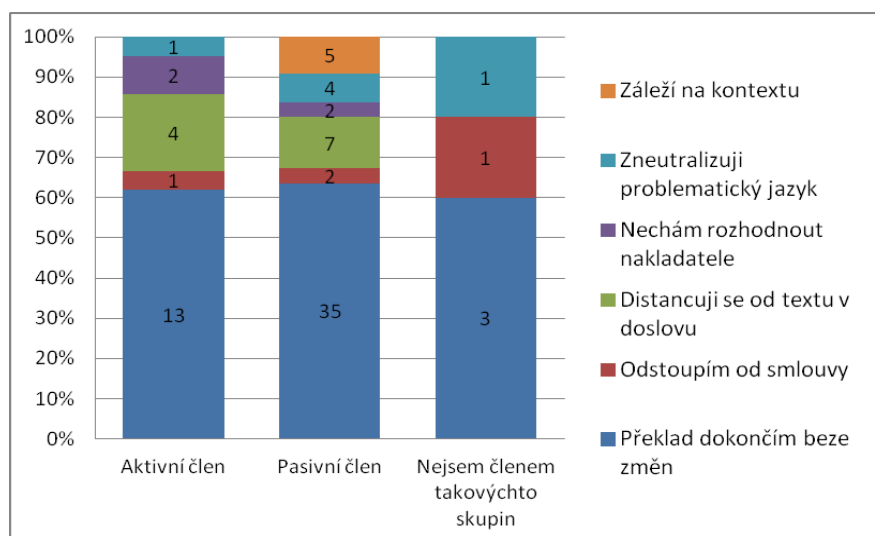
Respondenti také uváděli možnost neutralizace problematického jazyka. Etické kodexy stanovují pravidlo, že překladatel by měl zachovat obsah textu věrně a přesně. Domníváme se tedy, že překladatel by neměl text cenzurovat či se snažit problematické výrazy eliminovat nebo neutralizovat (k překladatelským posunům z hlediska intenzity výrazů

ale může pochopitelně dojít vždy), jelikož tím dochází k manipulaci s textem i se čtenářem. Navíc v případě, kdy by byl autor problematického textu ve své zemi kritizován za svou volbu výrazů a v českém překladu by se žádné takovéto výrazy nevyskytovaly, český překladatel by se mohl dostat do nezáviděníhodné situace. Toto jednání tedy považujeme za neetické vůči čtenářům. Jak jsme uvedli, volilo by jej šest (7 %) respondentů.

Graf 37 – Reakce respondentů v závislosti na členství v profesních organizacích

V Graf 37 srovnáváme jednání překladatelů, kteří jsou členy profesních organizací, a zbývajících překladatelů. Případy jednání, které jsme vyhodnotili jako neetické, tedy neutralizace jazyka, se všechny vyskytují v kategorii „nečlenů“. Případy jednání, které jsme vyhodnotili jako etické, jsou zhruba stejně zastoupeny v obou skupinách. Lze tedy říci, že členové profesních organizací jednali o něco etičtěji než ostatní překladatelé.

Graf 38 – Reakce respondentů v závislosti na členství v překladatelských skupinách

V případě srovnání překladatelů podle příslušnosti k překladatelským skupinám na sociálních sítích se zdá, že z hlediska poměru různých typů rozhodnutí vykazovali překladatelé zhruba podobné jednání. Členové skupin sice jako možnost uváděli využití doslovu, u obou se ale v podobné míře vyskytla i neutralizace jazyka. Rozdíl mezi aktivními a pasivními členy nebyl tolik výrazný, mezi členy a nečleny skupin bylo rozdílů více, ale z důvodu malého počtu nečlenů opět tento výsledek nepovažujeme za příliš směrodatný.

Do kategorie etického jednání ale můžeme zařadit i překladatele v kategorii „záleží na kontextu“, jelikož ti by text přeložili pouze v případě, že by se nejednalo o propagandu. Rozhodnutí nechat rozhodnout nakladatele v zásadě nemůžeme hodnotit. Nechceme hodnotit ani překladatele, kteří by odstoupili od smlouvy – jednájí neeticky vůči klientovi, ale zároveň využívají svého práva nepřekládat texty, které jsou v rozporu s jejich morálním přesvědčením. Nejširší kategorii – „knihu dopřeložím beze změn“ lze označit za etickou v případě, že překladatelé automaticky předpokládají, že rasistické narážky neznamenaají podněcování k rasové nesnášenlivosti. Nicméně i zde se nabízí otázka, zda je samotné šíření textu i s mírnými rasistickými narážkami etické – jak jsme uvedli v kapitole 2.4, záleží na tom, zda odpovědnost překladatele vnímáme v užším pojetí překladatelské etiky, nebo v širším. Z výzkumu je patrné, že většina překladatelů se od obsahu překládaných textů distancuje, tedy vnímá svou odpovědnost za text v užším kontextu.

5.3.2.5.3 Preventivní jednání

Celkem 13 respondentů (16 %, včetně čtyř respondentů zmíněných na začátku tohoto pododdílu) vyjádřilo přesvědčení, že překladatel by si měl před podepsáním smlouvy vždy přečíst celou knihu, čímž by tato problematická situace nenastala. Stejně jako v případě zprostředkování překladu spolehlivému kolegovi (viz pododdíl 5.3.2.2) v případě časové tísně, kdy někteří respondenti uváděli, že správný překladatel by měl těmto situacím předcházet, i toto považujeme za zcela relevantní námitku, zejména v případě překladu knihy. Jak bylo uvedeno v pododdíle (4.4.2.4), překladatel by nikdy neměl přijmout zakázku, aniž by předem viděl práci, kterou má překládat (toto zároveň chrání překladatele před podobnou situací, jakou popisuje tato modelová situace). Jsme ale toho názoru, že někdy může tato situace nastat i přes snahu překladatele seznámit se předem s celým textem – například v případě, kdy text vzniká postupně a je dodáván překladateli po částech. Je také poměrně běžnou praxí, že například překladatelské agentury posílají překladatelům při nabídce zakázky k nahlédnutí pouze část textu. Z hlediska překladu textu, který bude vydán knižně, bývá ale tento text k dispozici celý – a v tom případě by se překladatel skutečně měl s textem seznámit

předtím, než podepíše smlouvu. 9 % respondentů uvedlo, že by si po problematické zkušenosti dali příště na podobnou situaci pozor, jelikož kdyby si celou knihu přečetli předem, smlouvu by nepodepsali a problému by se vyhnuli.

přeložila bych to, aniž bych se to snažila nějak zmírnit, s tím, že bych si na tohoto autora příště dala pozor, tj. nekupovala si jeho knihy, nepřekládala od něj žádné další texty, napsala o tom na sociálních sítích, myslím, že bych na to upozornila i nakladatele a zeptala se na jeho názor na věc, podle mě by si seriózní nakladatelství nemělo vůbec dovolit něco takového vydávat

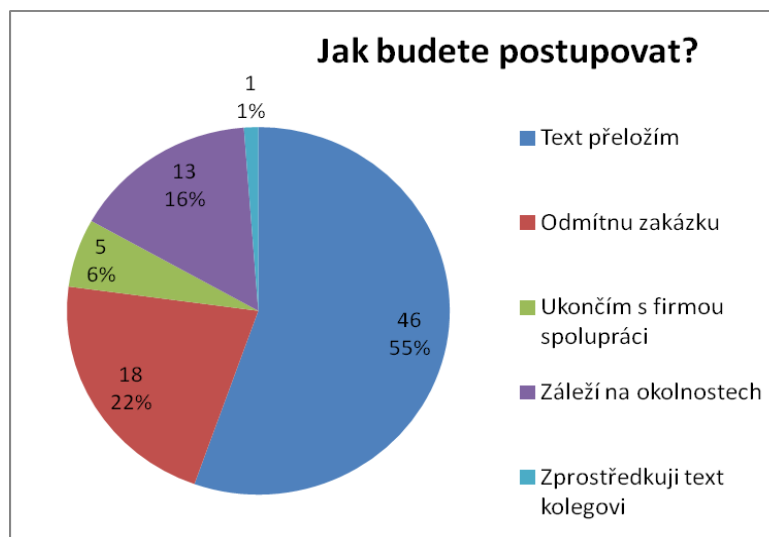
Přeložím rasistické narážky na Afroameričany, dokončím překlad knihy, příště nepřijmu žádnou zakázku na díla tohoto autora a na autora si udělám příslušný dlouhodobý názor, podle kterého se budu chovat. Před příštím přijímáním zakázek knih si také udělám lepší rešerši o autorovi - zvláště v anglofonním prostředí takovéto narážky obvykle neprojdou nepovšimnuté a je tudíž možné si je vygooglit předem.

5.3.2.6 Modelová situace č. 6

Vaším stálým klientem je firma, která se zabývá prodejem potravinových doplňků. Dosud jste pro ni překládali pouze složení výrobků. Nyní vám firma zaslala informační materiály pro léčitele, kteří tyto výrobky nabízejí. Text kritizuje konvenční způsoby léčení rakoviny a doporučuje místo nich své preparáty. Co uděláte a proč?

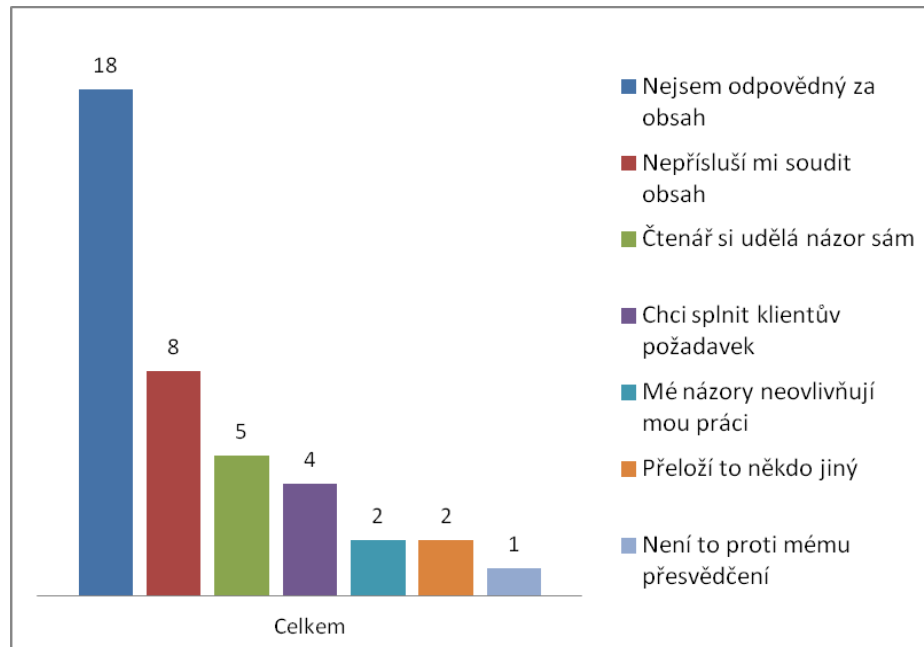
Tato otázka zkoumá, jak jsou překladatelé při rozhodování ovlivněni svojí osobní etikou. Propagace léčebných metod popsána v této otázce není v České republice zakázána zákonem, lze ji ale považovat za neetickou a potenciálně škodlivou. Budeme zkoumat, zda překladatelé cítí profesní (či osobní) odpovědnost za překlad tohoto typu textu. Zaměříme se také na to, zda se budou překladatelé vyjadřovat ke své schopnosti zachovat neutralitu v případě překladu textu, s nímž nemusejí vnitřně souhlasit.

Na otázku odpovědělo všech 86 respondentů, nicméně dva překladatelé uvedli, že neví, jak by situaci řešili. Jeden respondent by podle svých slov nespolupracoval s danou firmou již od samého začátku. Budeme tedy pracovat s daty celkem 83 respondentů.

Graf 39 – Reakce respondentů

Z Graf 39 vyplývá, že většina respondentů (55 %) by text přeložila. Celkem 28 % překladatelů by však zakázku odmítlo, 6 % by s firmou celkově ukončilo spolupráci. Šestnáct procent překladatelů uvedlo, že by záviselo na konkrétních okolnostech (podrobněji je popíšeme níže). Jeden respondent by firmě sdělil, že nemá na překlad kapacitu, a zakázku by předal kolegovi.

Graf 40 – Důvody respondentů, kteří by text přeložili

Žádný důvod svého rozhodnutí neuvodlo 22 překladatelů (26 %). Respondenti, kteří by text přeložili, jako nejčastější důvod uváděli to, že jsou pouze překladatelé a nejsou odpovědní za obsah textu ani za názory autora. Někteří z těchto překladatelů opět upozorňovali na to, že nechtějí texty cenzurovat. Osm respondentů uvedlo, že nemají právo

(ani kompetenci) posuzovat vhodnost či pravdivost textu, navíc poukazovali na to, že text nenabádá k nezákonnému jednání. Jeden respondent přímo uvedl, že by bylo neprofesionální obsah komentovat. Překladaelé v těchto kategoriích tedy svou etiku opět vnímali v užším kontextu, kdy jejich odpovědnost za text nezahrnuje jeho potenciální důsledky.

Text bych přeložila jako jakoukoli jinou zakázku. Co si o tom případně myslím, je moje věc. Bylo by neprofesionální to jakkoli komentovat. Klienta navíc nezajímá názor překladatele, on chce mít jen přeložený text.

Obsah je opět problém zadavatele, pokud není v příkrém rozporu se zákony a dobrými mravy. Kritika způsobů léčby rakoviny mi nepřipadá ani jedno, takže bez problémů přeložím.

Přeložím, viz výše. Jsem placená za převod informací z jazyka do jazyka, ne za to, abych se ztotožnila se vším, co napíšu.

prelozim, nesouhlasim s cenzurou a nas zakaznik nas pan. Nепrekladam svuj nazor ale text.

Pět překladatelů uvedlo, že není jejich odpovědností, co čtenáři s textem udělají a jak se po jeho přečtení zachovají. I tito překladatelé tedy odmítli rozšiřovat svou odpovědnost na potenciální následky zpřístupnění takového textu. Stejně hledisko zastávali i překladatelé, kteří uvedli, že pokud by zakázku odmítli, jednoduše by ji přeložil někdo jiný, tudíž by jejich rozhodnutí stejně nemělo žádný reálný důsledek a poškodili by pouze sami sebe.

Text přeložím - předpokládám, že celý text se nese v subjektivním duchu, ať si tedy názor udělá každý sám. Cítím rozdíl oproti předchozí otázce v porušování základních lidských práv (rasistickým vyjádřením) a v názoru na určité téma.

Pokud text nepřeložím já, přeloží ho někdo jiný a výdělek se mi hodí. Odmítnutím překladu eticky nic nezmůžu.

Přeložím text podle zadání. Pokud bych práci odmítla, stejně by překlad vznikl a poškodila bych tím pouze vlastní činnost.

Čtyři respondenti chtěli splnit požadavek klienta, případně nechtěli svého stálého klienta ztratit. Jeden respondent se rozhodl text přeložit, přestože byl v rozporu s jeho názory.

Opět - ač můj morální kodex je poměrně silně zakořeněn, zde jde o udržení stálého klienta a o peníze, projednou musí jít souhlas/nesouhlas s překládaným textem stranou.

Dva respondenti uvedli, že jejich osobní názory nemohou zasahovat do jejich práce – tito respondenti tedy zcela jednoznačně oddělovali svou osobní etiku od etiky profesní.

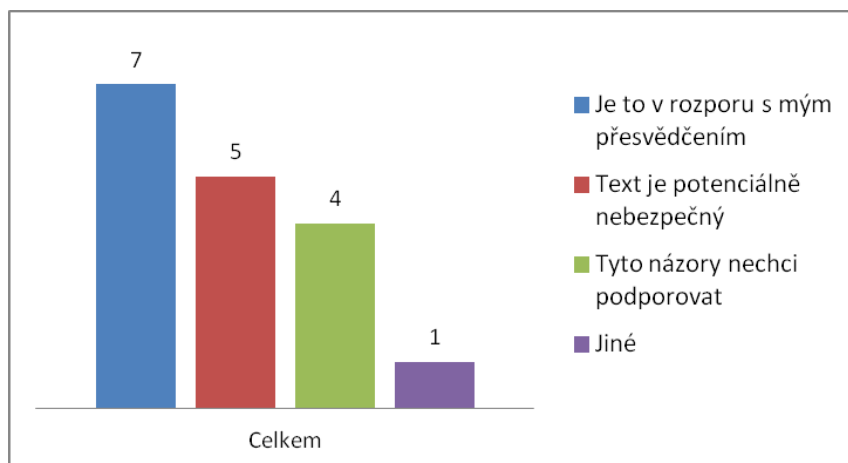

Zbývající respondent uvedl, že obsah textu není v rozporu s jeho přesvědčením, zvažoval tedy roli své osobní etiky, ale neshledal text problematickým.

Text přeložím, tak jak je, s tímto nemám žádný morální problém (nepřikláním se ani k jednomu ani druhému) a jako autorka překladu nebudu beztak nikde uvedena.

Možná si o autorovi textu pomyslím své, ale nebude to pro mne důvod k odmítnutí spolupráce.

Text přeložím- v překladech nezáleží na mých osobních názorech

Graf 41 – Důvody respondentů, kteří by zakázku odmítli

Respondenti, kteří by zakázku odmítli, nebo by dokonce zcela ukončili spolupráci s daným klientem, většinou zdůvodňovali své rozhodnutí tím, že je v rozporu s jejich osobním přesvědčením. Dále také respondenti uváděli, že nechtějí podporovat názory v textu obsažené (jedná se o kategorii podobnou první, nicméně respondenti výslovně upozorňovali na to, že se na šíření těchto názorů nechtějí podílet). Pět respondentů uvedlo, že text by mohl být pro čtenáře potenciálně nebezpečný, a jeden respondent uvedl, že nemůže překládat text, kterému nevěří.

Šíření bludů je pro mne z morálního hlediska nepřijatelné, zvláště pokud jde o hazard se zdravím. Zdá se, že v tomto případě se jedná vysloveně o text, který nabádá k zavrhování skutečné medicíny, nikoli o něčí osobní názor nebo text, který bude lidem prezentován jako příklad něčeho špatného. Překlad proto odmítnu a s firmou celkově nejspíš ukončím spolupráci.

Odmítla bych. Na něčem takovém bych se z etických důvodů nechtěla podílet. Zdánlivě to odporuje mé odpovědi u otázky 5, ale zatím co tam je problémem jen názor autora, tady bych se přímo podílela na neetickém, nebezpečném a možná i trestném jednání.

Do toho bych nešel, vysvětlil bych jim, že tomu nevěřím. nemůžu překládat něco, čemu nevěřím.

Překlad odmítnu, protože mám pocit, že bych jím mohla někoho přímo poškodit, ne-li ohrozit na životě, což je daleko za mou hranicí etiky.

Těmto respondentům tedy v přijetí zakázky bránila jejich osobní etika. Nicméně by bylo možné uvažovat i o tom, že pokud překladatelé zmiňují potenciální škodlivé následky šíření daných názorů či samotného textu (kategorie „tyto názory nechci podporovat“ a „text je potenciálně nebezpečný“), mohlo by se jednat o profesní etiku v širším slova smyslu, kdy překladatel cítí odpovědnost za následky, které jeho překlad může mít, a nechce se aktivně podílet na šíření určitých myšlenek. Přesto ale usuzujeme, že v tomto případě se stále spíše jedná o projev osobního přesvědčení překladatelů a jejich odpovědnosti jako jedinců, nikoli překladatelů.

V případě, že by text vykazoval známky toho, že je proti veřejnému zájmu a je v protikladu s dobrými mravy, překladatel by jej měl podle pravidel většiny etických kodexů odmítnout – v tomto případě je toto součástí překladatelské etiky. Pokud ale překladatel považuje text za problematický a přitom jej nemůže objektivně označit za ilegální či v rozporu s dobrými mravy, jedná se již o projev osobní etiky.

Celkem 13 (16 %) překladatelů podmínilo své rozhodnutí určitými okolnostmi. Pět z nich jako podmínku uvedlo svou aktuální finanční situaci. Tito překladatelé zohledňovali svou osobní etiku a uvedli, že text se přičí jejich názorům – nicméně by zakázku přijali v případě, že by její odmítnutí výrazně ohrozilo jejich finanční stabilitu do budoucna (pokud by se jednalo o významného klienta). Pragmatické důvody by zde tedy převážily nad osobní etikou, překladatelé opět upozorňovali na to, že pokud překlad nepřeloží oni, přeloží jej někdo jiný.

Pokud je pro mne zákazník jen marginální a nejsem schopna se s textem smířit, překlad odmítnu.

Pokud jde o významného zákazníka, který mne "živí", text zřejmě přeložím - boj za pravdu je sice hezká věc, ale pokud to nepřeložím já, stejně se najde někdo jiný .....

Pokud bych zrovna neměla finanční krizi, asi bych tento překlad nepřijala. Je mi ovšem jasné, že když to nepřeložím já, přeloží to někdo jiný.

Pokud si to budu moct dovolit, zakázku odmítnu.

Šest respondentů by se rozhodovalo podle konkrétních informací a způsobu jejich prezentace v textu, jeden respondent by se pokusil od obsahu distancovat pomocí upozornění uvedeného v textu. Jeden respondent by přeložil text, ale zakázku by odmítl v případě, že by

se jednalo o rozsáhlejší veřejnou kampaň, například prostřednictvím letáků. Respondent důvod neuvedl, lze ale předpokládat, že mohl mít obavy z možného poškození svého jména. Tito respondenti tedy zvažovali, zda by text byl již natolik problematický, že by za jeho následky nechtěli nést odpovědnost. V tomto případě se tedy tato skupina do jisté míry překrývá s respondenty, kteří text označili za potenciálně nebezpečný a kteří uvedli, že tyto názory nechtějí podporovat.

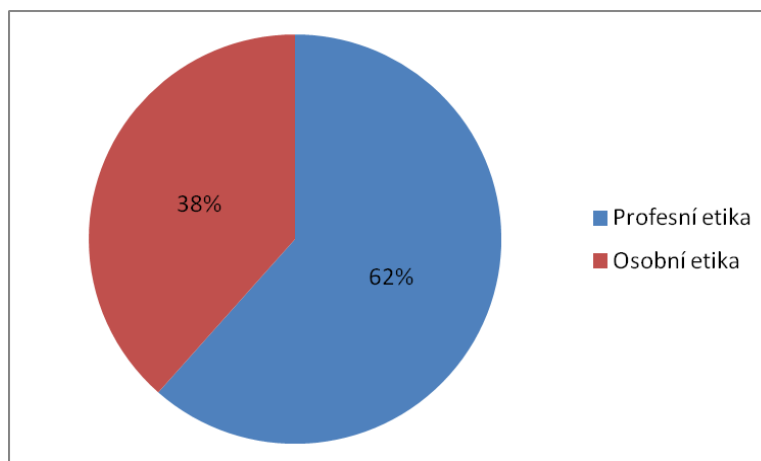
Nevím. Záleželo by na konkrétním znění a vyhocenosti informací. Rozhodně bych se zdráhala být zprostředkovatelem silně zavádějících informací.

Je mnoho věcí mezi nebem a zemí. Pokud to nebudou očividné lži a demagogie, nemám s tím problém.

Pokud bude článek skutečně hodně "přitažený za vlasy" (záleží na tom, zda bude konvenční způsoby kritizovat či zcela otevřeně "zakazovat" - v prvním případě vše ponechám, jak je, částečně také proto, že dle mého názoru konvenční léčba skutečně často má své nedostatky), vše zkonultuji s klientem, bude-li znám autor textu, navrhnou například vložení větičky typu: "Informace uvedené v tomto článku vyjadřují pouze názor autora."

Zbývající dva respondenti uvedli jiné podmínky: jeden uvedl, že záleží na tom, zda již s klientem podepsal smlouvu, pro jednoho by byla rozhodující cena, což jsou obojí opět v zásadě pragmatické důvody.

5.3.2.6.1 Osobní a profesní etika

Graf 42 – Podíl osobní a profesní etiky na rozhodování překladatelů

V Graf 42 porovnáваме počet překladatelů, kteří se při svém rozhodování řídili osobní etikou, a těch, kteří se řídili etikou profesní (tj. necítili odpovědnost za obsah textu, případně uvedli, že jejich překladatelská činnost nesouvisí s jejich soukromými názory). Je

patrné, že vliv osobní etiky na rozhodování překladatelů je poměrně výrazný, přestože stále menší než vliv etiky profesní.

Lze předpokládat, že otázka, zda se překladatel rozhodne řídit svou osobní etikou, či nikoli, závisí spíše na daném jedinci než na příslušnosti k určité skupině respondentů. Bylo by zajímavé výzkumem ověřit, jak sami překladatelé vnímají svou schopnost zůstat neutrální v případě, že jsou nuceni překládat text, který je v rozporu s jejich etickým cítěním – tedy důkladněji prozkoumat kategorii překladatelů, která si uvědomuje etický problém, ale z praktických důvodů (finance, dlouhodobá spolupráce s klientem) se rozhodnou text přeložit.

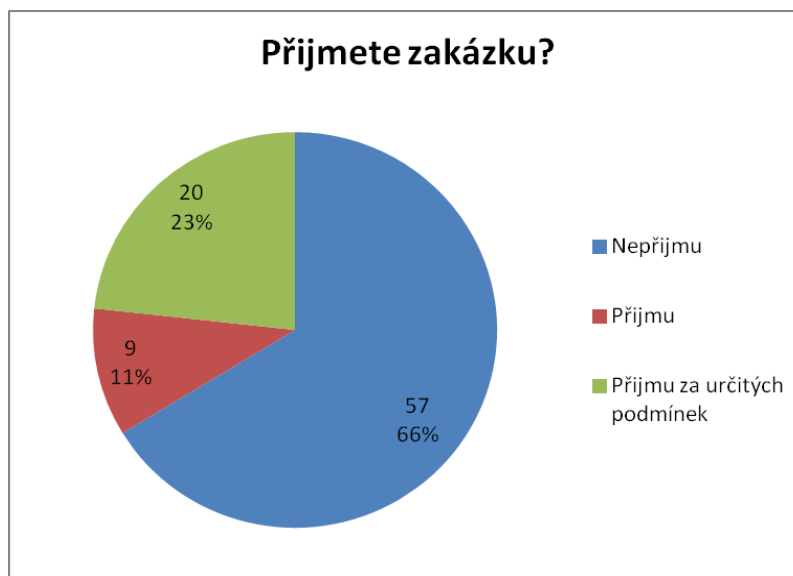
Řada překladatelů uváděla, že za obsah překládaného textu nenesou odpovědnost a není jejich úkolem text hodnotit. Souhlasí tedy s užším vymezením překladatelovy odpovědnosti, tak jak bylo popsáno v oddílu 2.4.1. Překladatelé, kteří nechtěli nést odpovědnost za potenciální škodlivé následky překladu, zase vycházeli z rozporu tohoto textu s jejich vlastními názory, jednalo se tedy o jejich osobní etiku. Tato modelová situace tedy naznačuje, že odpovědnost za text ve smyslu etiky v širším kontextu (viz 2.4.2) překladatelé nepocítují.

5.3.2.7 Modelová situace č. 7

Dostanete nabídku na post-editaci textu, který byl vyhotoven strojovým překladačem. Agentura vám sdělí, že stačí, když zkontrolujete správnost obsahu, a nemusíte se příliš starat o stylistiku nebo gramatiku. Přijmete zakázku, či nikoli, a proč?

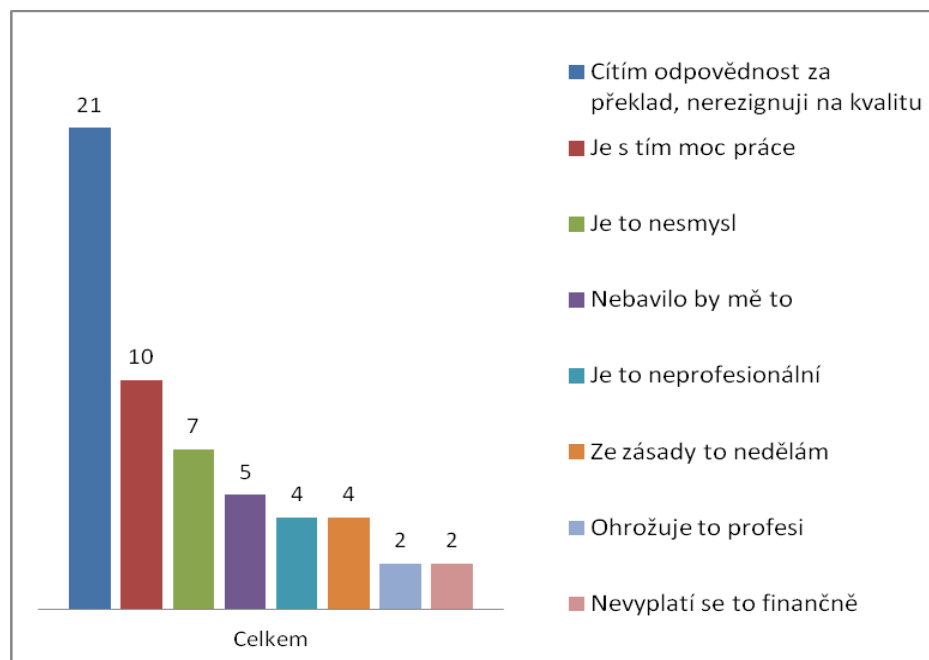
V této otázce se zaměříme na to, zda jsou překladatelé ochotni nevykonávat svou práci podle „svého nejlepšího vědomí a svědomí“ v případě, že jsou o to požádáni. V tomto případě se jedná o požadavek na základní post-editaci (viz 4.4.3). Rezignace na kontrolu stylistiky a gramatiky (a tedy opět ohrožení hodnoty srozumitelnosti) může pochopitelně vést ke vzniku substandardního překladu. Zároveň se ovšem může jednat o požadavek ze strany klienta, který se chce pouze seznámit s obsahem určitého dokumentu. Bude nás také zajímat názor překladatelů na post-editaci textu vyhotoveného strojovým překladačem všeobecně.

Na tuto otázku odpovědělo všech 86 respondentů.

Graf 43 – Rozhodnutí o přijetí zakázky

Z Graf 43 vyplývá, že většina respondentů (66 %) by nabídku k post-editaci nepřijala. 23 % respondentů by zakázku přijalo za určitých podmínek: 19 % překladatelů uvedlo, že záleží na částce, kterou za post-editaci obdrží, 2 % by se rozhodovala podle typu textu a 2 % podle typu textu i ceny. Nabídku by přijalo 11 % respondentů.

Graf 44 – Důvody respondentů k odmítnutí zakázky

Žádný důvod svého rozhodnutí neuvědlo 11 respondentů (13 %), k této modelové situaci se tedy překladatelé vyjadřovali nejvíce ze všech. Graf 44 ukazuje důvody překladatelů, kteří by zakázku odmítli. Překladatelé nejčastěji uváděli, že cítí odpovědnost za

finální podobu překladu a nejsou schopni rezignovat na kvalitu a odevzdat text bez kontroly stylistiky a gramatiky (21). V zásadě by tedy dělali práci, za kterou nedostali zapláceno (2). Sedm překladatelů označilo post-editaci textu po strojovém překladači bez zohlednění stylistiky a gramatiky za nesmysl, čtyři ji označili za neprofesionální přístup ze strany překladatele. Z odpovědí překladatelů vyplývá, že z důvodu nízké kvality výstupu strojových překladačů jsou mnohdy nuceni přeložit celý text znovu, opravovat text po strojovém překladači je totiž pro ně mnohem zdouhavější, a navíc značně vyčerpávající (10 – tento důvod však v odpovědích respondentů zazníval častěji v kombinaci s jinými). Překladatelé také uváděli, že by je práce nebavila a nebyli by spokojeni s jejím výsledkem (5). Čtyři respondenti odpověděli, že post-editaci textu nedělají ze zásady, a dva respondenti uvedli, že post-editace ohrožuje překladatelskou profesi.

Ne, paskvily neprodukuji. A nic jiného by z toho nebylo.

Zakázku nepřijmu. Přejde mi neprofesionální produkovat překlady, které jsou podle mého názoru i podle zcela objektivních kritérií špatné. Hlavně ale zcela sobecky chci, aby mě překládání ještě dlouho bavilo a uspokojovalo, což se nestane, pokud budu mechanicky vytvářet mizerné pseudotexty.

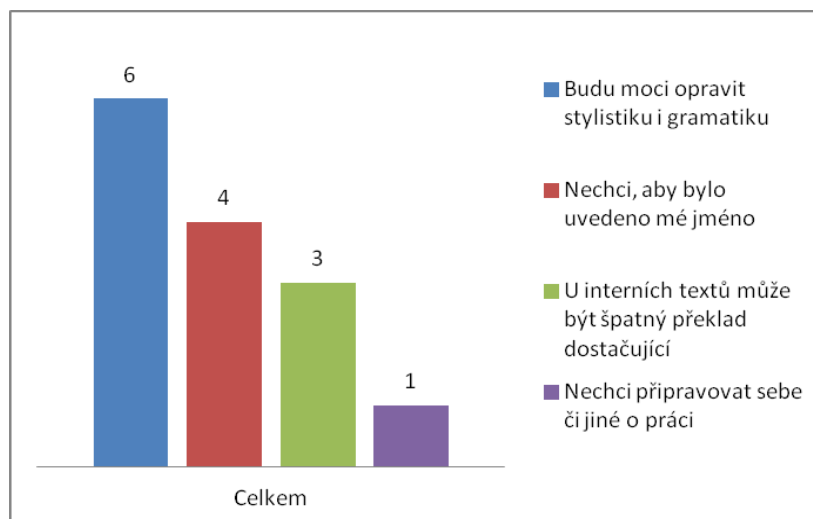
Ne. To je hrozná otročina, práce nevděčná a neprofesionální a je to neskutečně ubíjející. (Neprospívá to mé duši milovníka jazyka rodného i cizího.)

Odmítnu. Překládám do češtiny, ne do googlovštiny.

Ne, je to amorální postup, který nepodporuji. Možná jednou v budoucnu, až kvalita strojového překladu bude na velmi dobré úrovni, budu nucen místo překladu provádět již jen výlučně takové opravy a úpravy...

Odmítnu zakázku - nebudu tlačit na pilu, která podřezává mou větev.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že překladatelé nejsou příliš svolní rezignovat na kvalitu odevzdávaného textu, i když je o to agentura (klient) požádá. Post-editaci považují za činnost neatraktivní, nezáživnou a nudnou, činnost, která je nenaplnuje, a navíc není ani dobře finančně ohodnocena. Někteří překladatelé také uváděli, že by agenturu upozornili na to, že tento typ práce nemají překladatelům nabízet.

Graf 45 – Důvody překladatelů k přijetí zakázky za určitých podmínek

Překladatelé, kteří přijetí zakázky podmiňovali různými důvody, většinou uváděli, že by si za post-editaci nechali zaplatit jako za běžný překlad (19 % respondentů). V takovém případě by totiž mohli opravit i stylistiku a gramatiku, jelikož by za tuto práci dostali zaplaceno. Jeden respondent jako důvod této podmínky uvedl, že nechce připravovat sebe či jiné překladatele o práci tím, že by post-editaci textu přijal za původní cenu.

Čtyři respondenti uvedli, že v případě, že by se jednalo o dokument, který by nebyl nikde publikován a u něhož by nebylo uvedeno jejich jméno, s post-editací by souhlasili. Podle tří respondentů pak může být požadavek na takovýto typ post-editace oprávněný, pokud se jedná například o interní firemní dokument.

Zakázku bych přijal za zvýšenou cenu (blížíci se ceně překladu), což by asi zákazníka odradilo. Pokud ne, pak bych opravil i gramatiku a stylistiku.

Je-li za dobrou cenu (ve které je zohledněno i to, že mě práce moc nebaví), tak ano - jedná se o přání agentury a k některým účelům mohou být texty ze strojových překladačů dostačující.

Pokusím se zjistit, zda někdo provede ještě finální redakci. Pokud ne, budu se rozhodovat dle textu. Půjde-li o důležitý text, kde hrozí, že bude sdílen či dokonce publikován, zakázku odmítnu. Půjde-li však o text, kde toto nehrozí, post-editaci provedu.

Zakázku přijmu za podmínky standardní sazby překladu.

- 1. Taková korektura je leckdy mnohem náročnější, než překlad samotný.*
- 2. Nebud připravovat někoho jiného nebo sebe samotného o práci.*

Respondenti, kteří by zakázku na post-editaci textu přijali (9 respondentů, 11 %), v zásadě uváděli stejné důvody – dva by se ujistili, že nebudou pod textem podepsáni, jeden by agentuře nejprve zkusil nabídnout vlastní překlad textu (a pokud by odmítla, zakázku by

přijal), jeden respondent opět upozornil, že v případě interního dokumentu firmy nevidí se zakázkou problém. Jeden respondent by zakázku přijal proto, že tato práce bude pro překladatele v budoucnu stále častější. Jeden respondent by zakázku přijal, ale opravil by i stylistiku a gramatiku.

Anonymne ano. Zjistím, jestli planuji text publikovat a kde, v případě interní potřeby se to děje často.

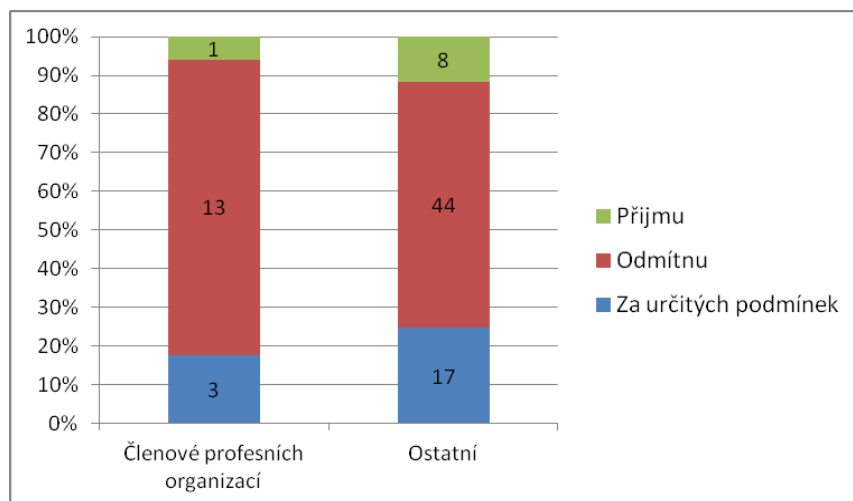
Záleží na okolnostech, překladatel pracující pro agenturu obvykle není pod ničím podepsán, a pokud někdo chce takovouhle oblidnost a je ochoten za ni zaplatit, tak proč mu nevyhovět.

Přijmu. Spousta firem jen potřebuje informativní překlad např. pro tvorbu vlastních materiálů a já chápu, že ne vždy mají finance na kvalitní překlad něčeho, co nakonec nebudou nijak využívat nebo publikovat.

Lze se domnívat, že požadavek na vyhotovení textu bez přihlídnutí ke gramatice a stylistice nabádá překladatele k neetickému jednání. Pravidla překladatelské profese stanovují, že by měl překladatel vždy odvést svou práci podle nejlepšího vědomí a svědomí, tedy odvést práci v náležité kvalitě. Z toho lze usuzovat, že by překladatel neměl takovéto zadání přijmout ani v případě, že nebude pod textem podepsán. Odpovědi respondentů ukazují, že odměna za tuto práci neodpovídá množství času strávenému s jejím zpracováním (z důvodu často nekvalitního výstupu ze strojového překladače). Navíc, jak překladatelé sami uváděli, v zásadě je nemožné při úpravě textu zcela rezignovat na stylistiku i gramatiku, jelikož jednotlivé části textu (význam a výraz) od sebe jednoduše nejde oddělit – překladatelé by tedy odváděli nezaplacenou práci navíc, což není v souladu s pravidlem spravedlivé odměny za překlad.

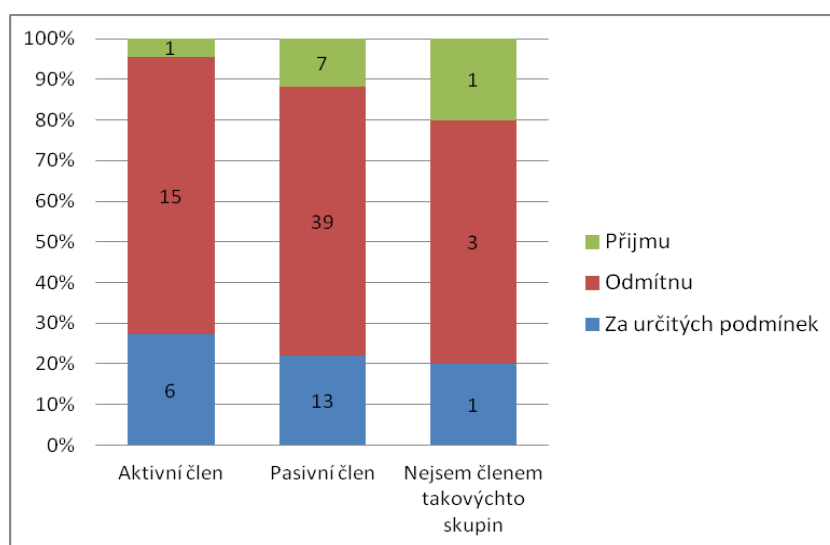
Argument, že někdy může klient skutečně požadovat jenom zkontrolování správnosti obsahu, jelikož dokument má například pro svou vlastní potřebu, ale považujeme za validní. Je patrně třeba si uvědomit, že post-editace v zásadě není překlad a že na ni nejspíš nelze uplatňovat stejná etická pravidla jako na překladatele. Z hlediska překladatelské etiky ale můžeme označit přijetí této zakázky za neetické, jelikož vede ke vzniku substandardního překladu, pokud tedy překladatel nenavýší sazbu a neprovede i kontrolu stylistiky a gramatiky.

Graf 46 – Rozhodnutí překladatelů v závislosti na členství v profesních organizacích

Graf 46 porovnává rozhodnutí členů profesních organizací a ostatních překladatelů. V kategorii členů by zakázku přijal jeden respondent a za určitých podmínek tři – je ale třeba říci, že všichni tři respondenti by zakázku přijali za sazbu za překlad a provedli by i úpravu stylistiky a gramatiky. Z porovnání je tedy zřejmé, že v tomto případě lze označit rozhodování členů profesních organizací za etičtější.

Graf 47 – Rozhodnutí překladatelů v závislosti na členství v překladatelských skupinách

Aktivní členové překladatelských skupin by zakázku přijali méně často než pasivní. Za splnění určitých podmínek by ji ale přijali častěji než členové pasivní – přičemž čtyři z šesti uvedených respondentů by zakázku opět přijali pouze za sazbu blížíící se sazbě za překlad a upravili by i stylistiku a gramatiku. I zde tedy můžeme usuzovat, že jednání respondentů aktivních v překladatelských skupinách bylo v tomto ohledu etičtější.

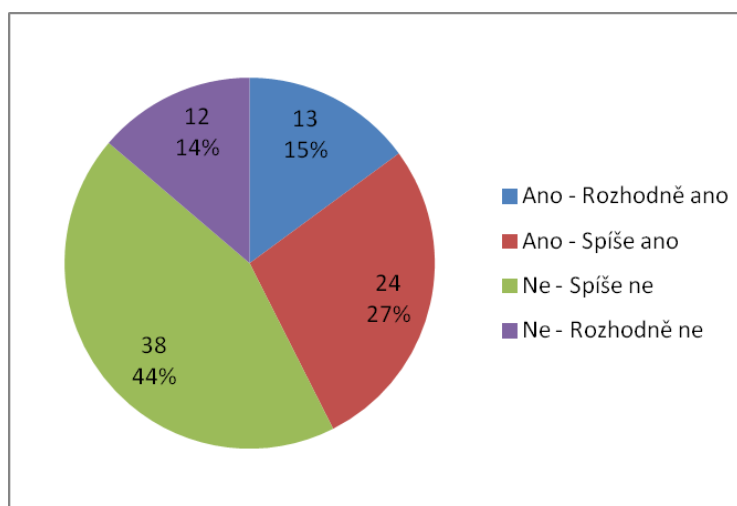
5.3.3 Škálové otázky

V případě škálových otázek se nám podařilo získat odpovědi celkem od 87 respondentů (s výjimkou otázky č. 3 – 86). Naším cílem bylo popsat data z těchto otázek na pozadí dat ze segmentačních otázek – u každé z otázek porovnáme respondenty z hlediska délky praxe, typu pracovního úvazku, členství v profesních organizacích a členství v překladatelských skupinách, případně podle dalších vybraných kritérií.

5.3.3.1 Škálová otázka č. 1

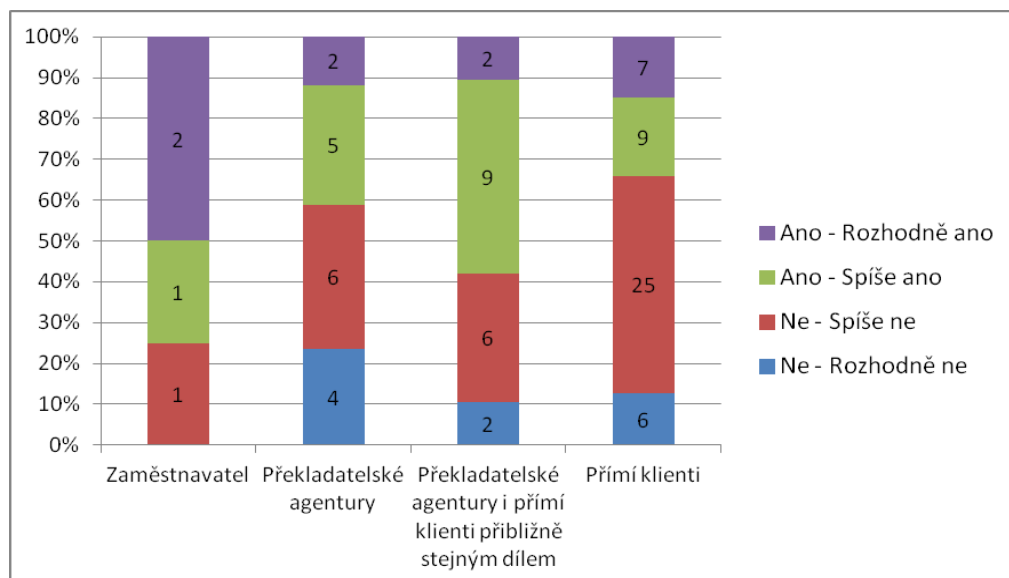
Ovlivňuje skutečnost, že překlad po vás bude ještě číst někdo jiný, výslednou podobu vašeho překladu ve srovnání se situací, kdy svůj překlad odesíláte přímo klientovi? (Např. čas, který strávíte finální kontrolou textu, důslednost při kontrole interpunkce apod.)

Podle mnoha etických kodexů by měl překladatel vždy odevzdat svou práci v co nejvyšší možné kvalitě. Tato otázka zkoumá, zda tomu tak je vždy – zajištění této kvality totiž nemusí záviset pouze na překladatelích. Pokud nezasílají text klientovi přímo, jejich překlad může kontrolovat ještě revizní pracovník (korektor). Budeme zkoumat, zda překladatelé provádějí méně pečlivou kontrolu svého překladu v případě, že jejich text uvidí ještě „druhý pár očí“ – čistě z hlediska etických kodexů lze totiž toto jednání označit za neetické.

Graf 48 – „Ovlivňuje kontrola revizním pracovníkem vaši finální kontrolu překladu?“

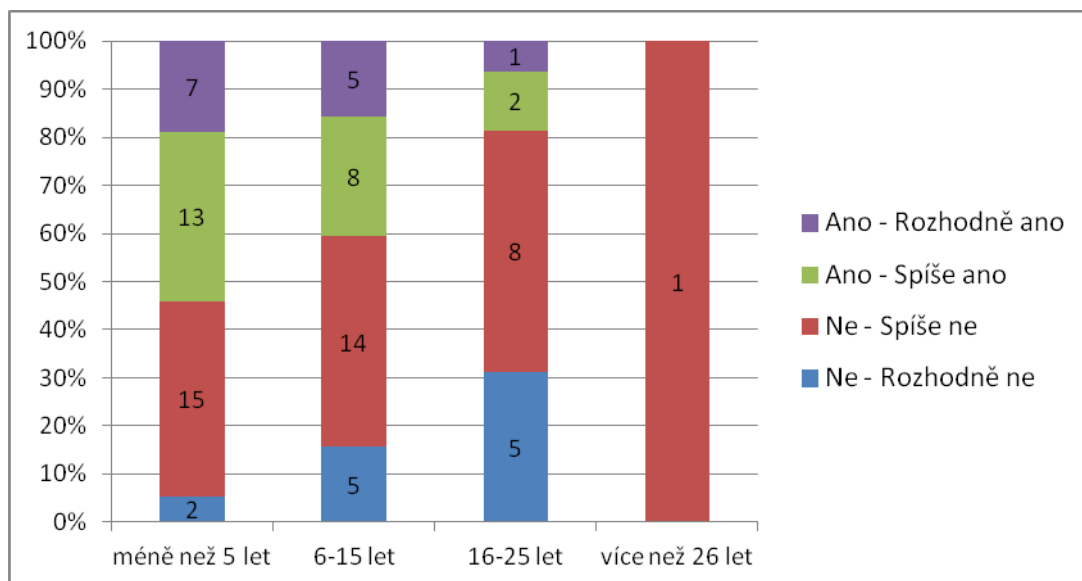
Graf 48 ukazuje, že většinu překladatelů neovlivňuje, pokud po nich text ještě prochází revizí – 44 % odpovědělo „spíše ne“, 14 % překladatelů „rozhodně ne“. Podíl překladatelů v kategorii „ano“ je celkem 42 %, přičemž „rozhodně ano“ uvedlo 15 % překladatelů – v porovnání s kategorií „ne“ je zde tedy poměrně vyšší podíl respondentů, kteří v této kategorii zvolili odpověď na kraji škály.

Graf 49 – Odpovědi respondentů podle nejčastějšího typu klientů

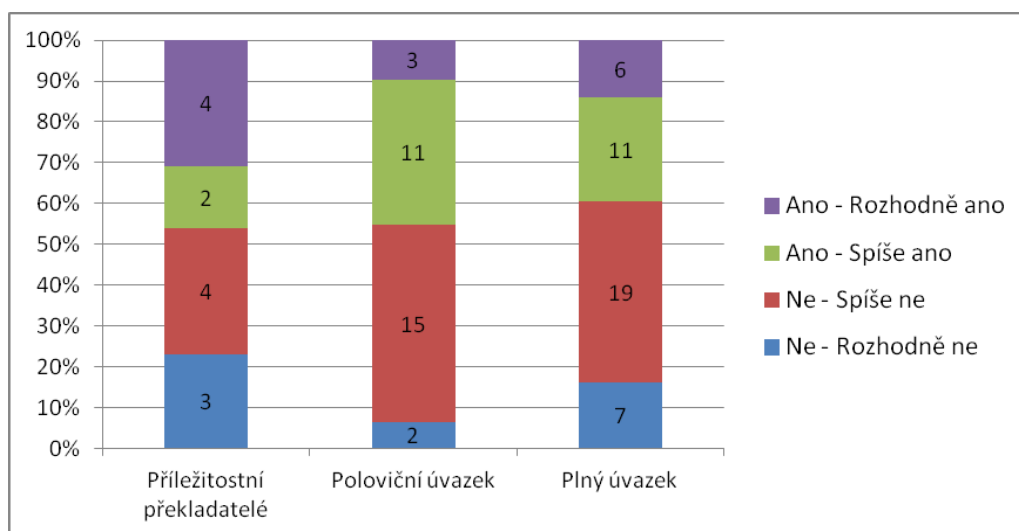
Při srovnání respondentů podle typu klientů je patrný výraznější poměr kategorie „rozhodně ano“ u překladatelů v zaměstnaneckém poměru, částečně i u překladatelů pro přímé klienty. V porovnání s překladateli, kteří spolupracují s agenturami, překladatelé z těchto skupin vykazují větší míru důvěry vůči revizním pracovníkům. U skupiny překladatelů-zaměstnanců nenajdeme jediný výskyt „rozhodně ne“ – naopak poměrně nejvyšší je u překladatelů, kteří spolupracují převážně s překladačskými agenturami. U skupiny překladatelů, která překládá výhradně pro přímé klienty, pak celkově převažuje kategorie „ne“ – naznačuje to, že překladatelé mohou cítit větší odpovědnost za výslednou podobu textu, což je pravděpodobně zapříčiněno i zpravidla užšími obchodními vztahy u spolupráce překladatele a klienta než například překladatele a překladačské agentury. Může se jednat i o preventivní jednání, tedy předcházení riziku potenciální ztráty klienta.

Při rozhodování překladatelů také může hrát roli, zda konkrétního revizního pracovníka znají a mají v něj důvěru, či zda se jedná o neznámou osobu například z překladačské agentury, o jejíž kompetenci pro kontrolu překladu nemá většinou překladatel žádné informace. V případě překladatelů-zaměstnanců to mohou být kolegové v týmu, v případě překladatelů pro přímé klienty korektor, se kterým překladatel pravidelně spolupracuje. Tím by se dala vysvětlit veliká převaha odpovědi „spíše ano“ i „spíše ne“ prakticky u všech skupin.

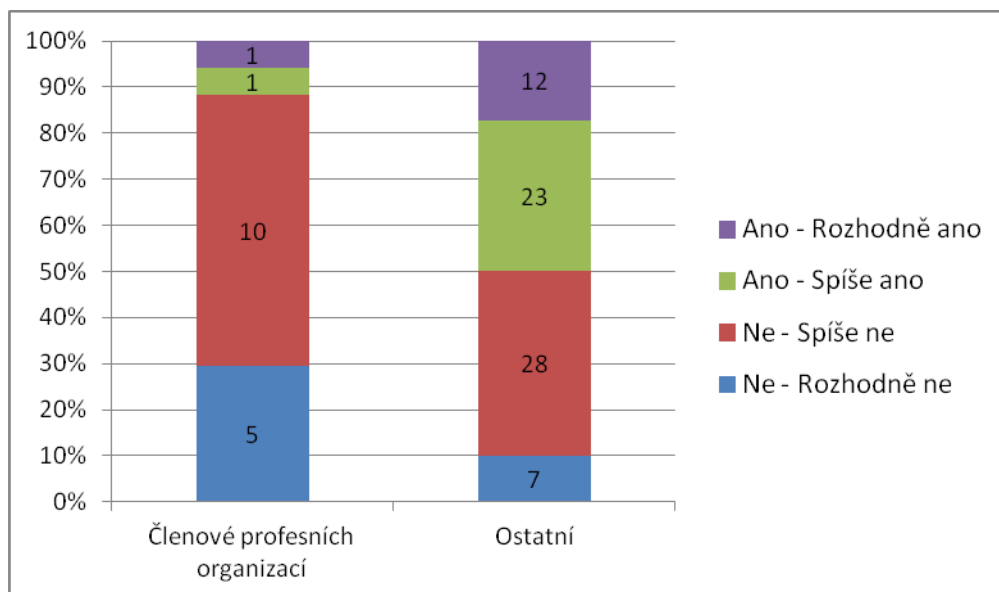
Graf 50 – Odpovědi respondentů podle délky překladatelské praxe

Pokud odpovědi respondentů srovnáme podle délky praxe, je patrné, že s narůstající délkou praxe cítí překladatelé i větší odpovědnost za vlastní finální kontrolu textu. Poměr odpovědi „rozhodně ne“ narůstá, poměr odpovědi „spíše ne“ zůstává prakticky konstantní, naopak odpovědi „rozhodně ano“ a „rozhodně ne“ postupně slábnou. Ve skupině délky praxe nad 26 let byl pouze jeden respondent, nicméně i ten do jisté míry následuje tento trend.

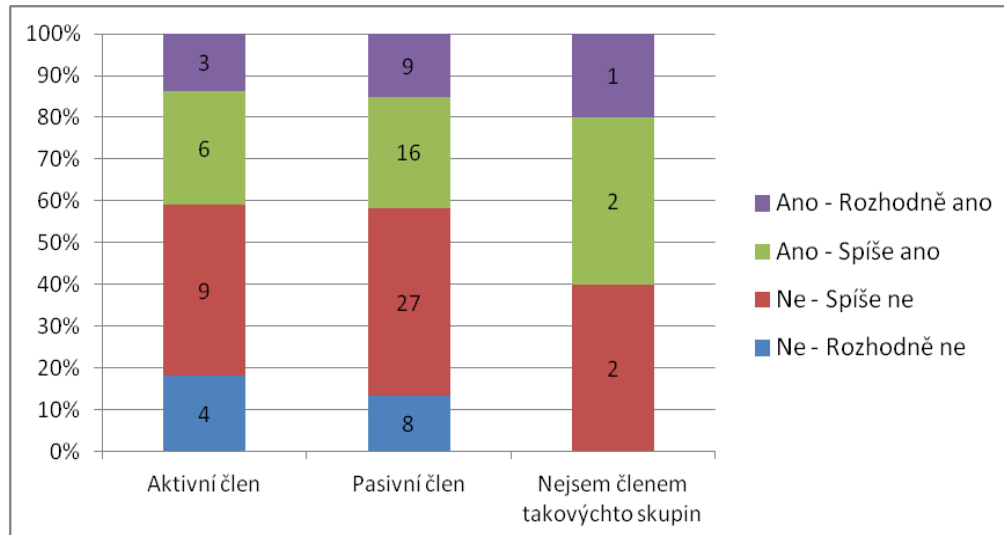
Graf 51 – Odpovědi respondentů podle typu pracovního úvazku

Při srovnání respondentů podle typu pracovního úvazku vidíme asi nejvýraznější rozdíly mezi kategoriemi „spíše ano“ a „rozhodně ano“ a mezi „spíše ne“ a „rozhodně ne“ v rámci jednotlivých skupin – celkově je však mezi skupinami počet odpovědí v kategorii „ano“ skoro neměnný, stejně jako počet odpovědí v kategorii „ne“.

Graf 52 – Odpovědi respondentů podle členství v profesních organizacích

U členů profesních organizací převažuje jednoznačně kategorie „ne“, u překladatelů, kteří členy profesních organizací nejsou, je poměr „ano“ i „ne“ zcela vyrovnaný. Čistě z hlediska etických kodexů tedy členové profesních organizací více splňují zkoumané pravidlo překladatelské profese.

Graf 53 – Odpovědi respondentů podle členství v překladatelských skupinách

Z hlediska členství v překladatelských skupinách je patrné, že u členů těchto skupin převažovala kategorie „ne“, rozdíly mezi aktivními a pasivními členy byly minimální. U nečlenů byla naopak více zastoupena kategorie „ano“.

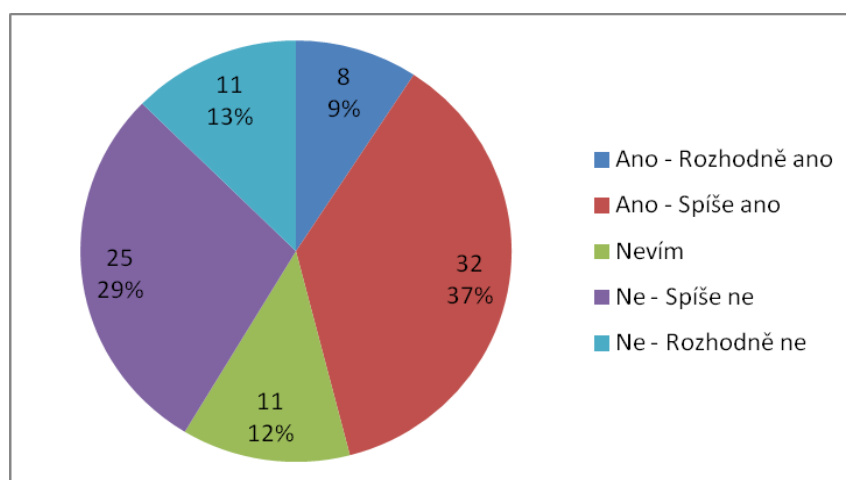
Z analýzy těchto dat docházíme k závěru, že překladatelé pravděpodobně používají minimaxovou strategii i v případě kontroly kvality – pokud jsou si jisti, že se na revizního pracovníka mohou spolehnout, je možné, že snižují své vlastní nároky na kontrolu překladu.

Přestože z hlediska etiky bychom mohli toto jednání označit za neetické, z praktického hlediska to překladateli může umožnit věnovat ušetřenou část své kapacity jiným překladatelským problémům. Zároveň jsme se v otázce překladatelů ptali na míru pečlivosti při závěrečné kontrole, odpověď „rozhodně ano“ a „spíše ano“ tedy neznamená, že překladatel rezignuje na kvalitu textu.

5.3.3.2 Škálová otázka č. 2

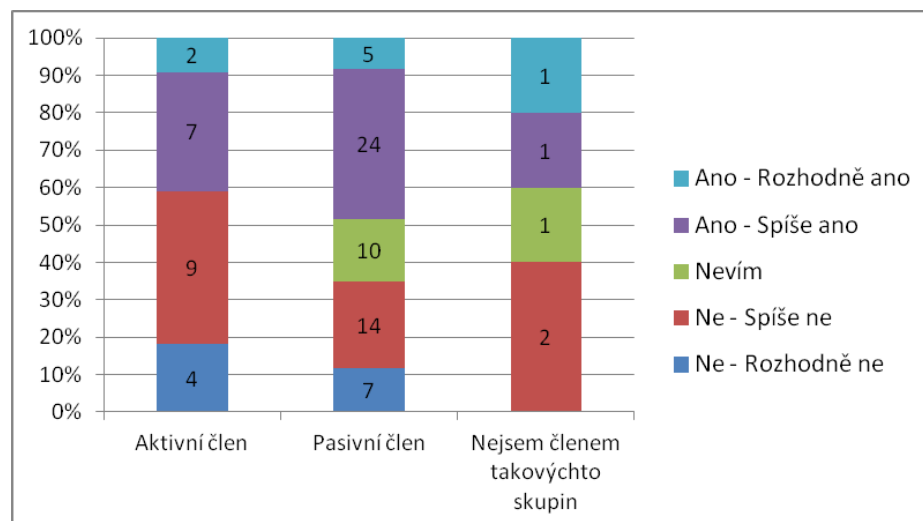
Schvalujete jednání začínajících překladatelů, kteří pracují za nízké sazby a zdůvodňují to nutností získat praxi a kontakty?

Tato otázka zkoumá reakci respondentů na téma, které na překladatelských fórech zaznívá poměrně často. Zkoumanou kategorií je spravedlivá odměna za překlad a výměna ekonomického kapitálu za kapitál jiný, v tomto případě sociální (kontakty) a inkorporovaný (praxe). Bude nás zajímat reakce respondentů na potenciálně neetické jednání za strany začínajících kolegů.

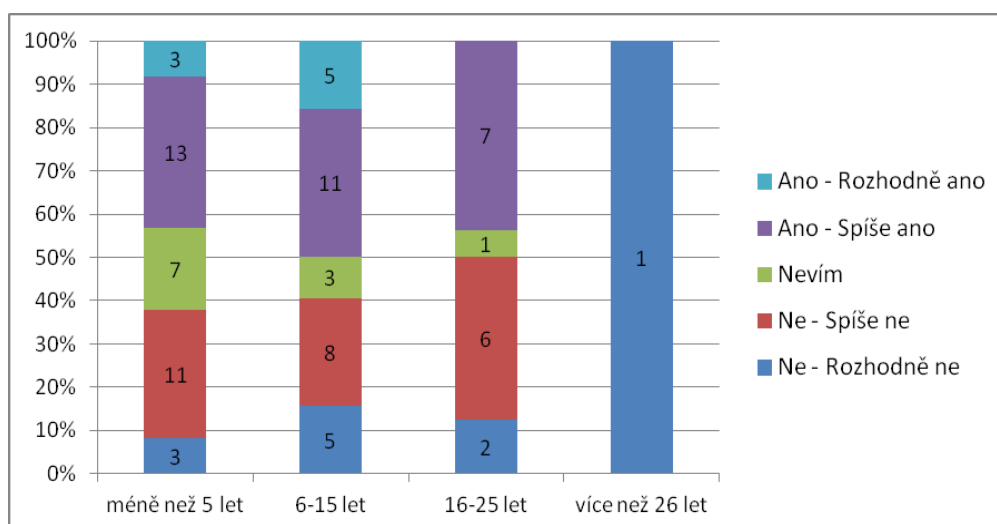
Graf 54 – „Schvalujete jednání začínajících překladatelů pracujících za nízké sazby?“

Graf 54 ukazuje, že 48 % respondentů jednání začínajících překladatelů schvaluje, 42 % neschvaluje a 12 % se nepřiklání ani k jedné straně. Počet překladatelů v kategorii „rozhodně“ je o něco vyšší v případě skupiny, která toto jednání odmítá. Nejvýraznější jsou ale opět skupiny „spíše ano“ a „spíše ne“, což naznačuje, že pravděpodobně opět záleží na konkrétní situaci.

Graf 55 – Odpovědi respondentů podle členství v překladatelských skupinách

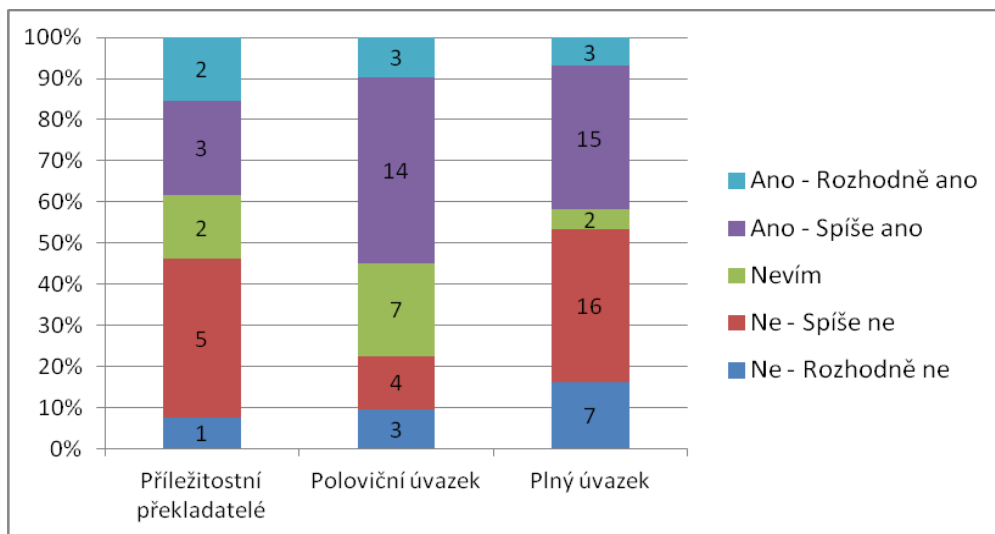
Tuto otázku jsme si vybrali částečně i proto, že se často objevuje na překladatelských fórech. Z Graf 55 vyplývá, že aktivní členové překladatelských skupin toto jednání převážně odmítají, zatímco pasivní členové jej spíše schvalují (případně se nepřiklání ani k jedné ze stran). Aktivnější (ačkoli početně menší) skupina tedy zastává odlišný názor než skupina pasivní. Toto může vést k tomu, že názory v diskuzích na překladatelských fórech se mohou značně odlišovat od názorů většiny členů těchto fór.

Graf 56 – Odpovědi respondentů podle délky překladatelské praxe

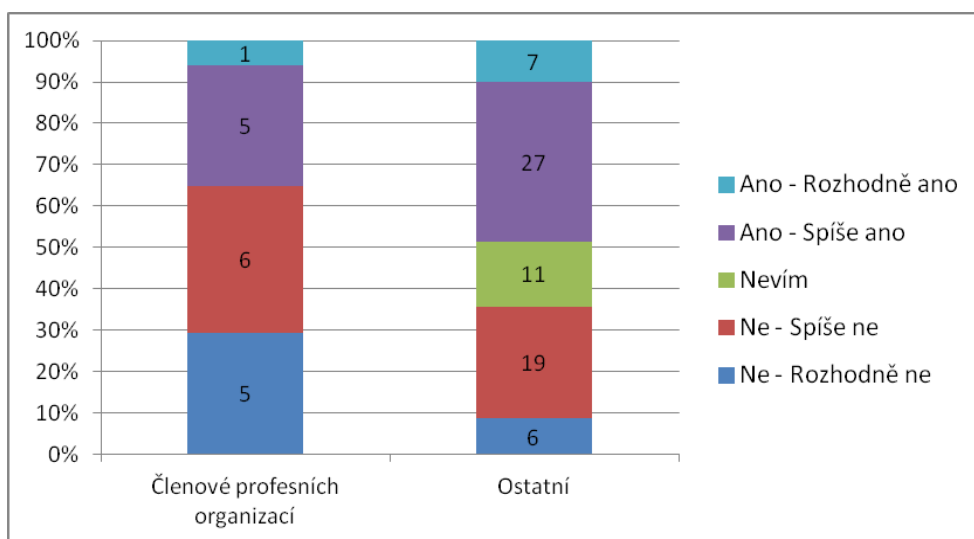
Překladaelé s kratší zkušeností v oboru popisované jednání schvalují více než jiné skupiny – pouze u skupin s praxí „méně než 5 let“ a „6–15 let“ se vyskytuje odpověď „rozhodně ano“. Nicméně i ve třetí skupině, „16–25 let“, je poměr překladatelů, kteří toto jednání spíše schvalují, zhruba stejný jako v předchozích dvou skupinách. Průběžně klesá především počet respondentů v kategorii „nevím“, při zvyšování praxe mírně stoupá počet

respondentů, kteří dané jednání neschvalují, u třetí skupiny dosahuje 50 %. Kvalitní srovnání skupin opět problematizuje fakt, že poslední skupinu zastupuje pouze jeden respondent.

Graf 57 – Odpovědi respondentů podle typu pracovního úvazku

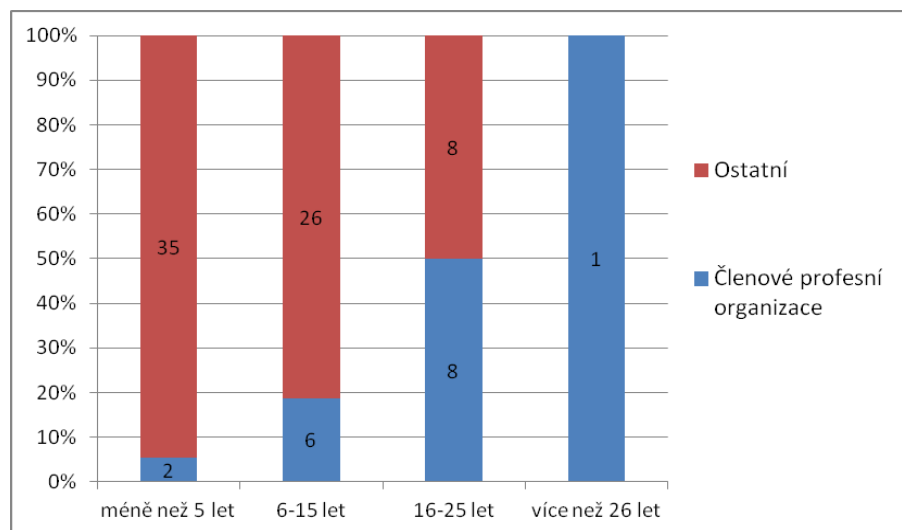
Srovnáme-li odpovědi překladatelů podle typu pracovního úvazku, odlišuje se především skupina překladatelů na poloviční úvazek. Tato skupina má výrazně větší podíl odpovědí v kategorii „ano“ a výrazně menší v kategorii „ne“ než ostatní skupiny. Zároveň má poměrně veliké zastoupení v kategorii „nevím“. V případě překladatelů, kteří překládají pro zábavu nebo jako dobrovolníci (příležitostní překladatelé), byla překvapivě nižší tolerance tohoto chování než u překladatelů pracujících na poloviční úvazek. Skupina byla naopak více podobná překladatelům pracujícím na plný úvazek.

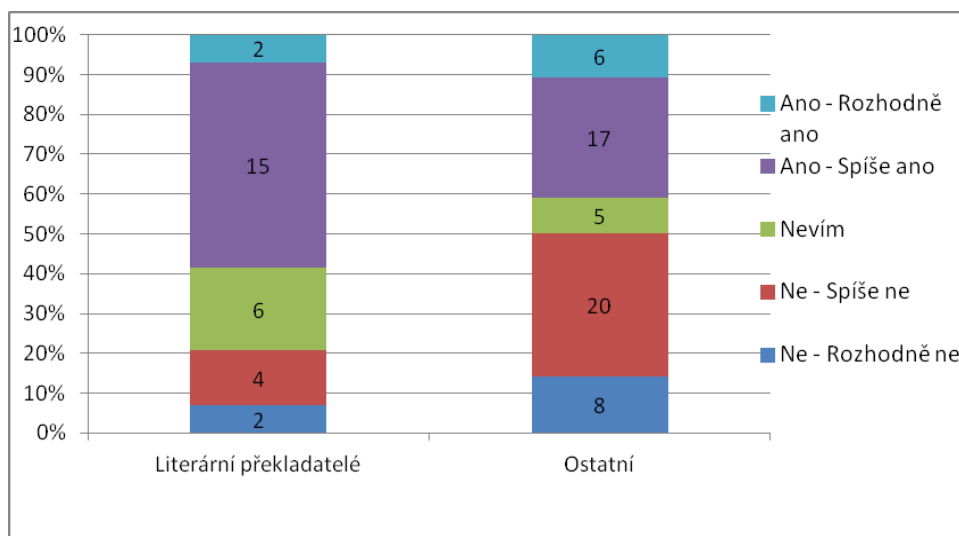
Graf 58 – Odpovědi respondentů podle členství v profesních organizacích

Graf 58 ukazuje, že zatímco členové profesních organizací popisované jednání spíše odmítají (65 % „ne“), překladatelé, kteří nejsou členy, jej spíše schvalují (49 % „ano“). U členů je navíc mnohem výrazněji zastoupena kategorie „rozhodně ne“. Jak ale ukazuje graf níže, toto může být způsobeno tím, že překladatelé s větší délkou praxe jsou zároveň častěji členy profesních organizací.

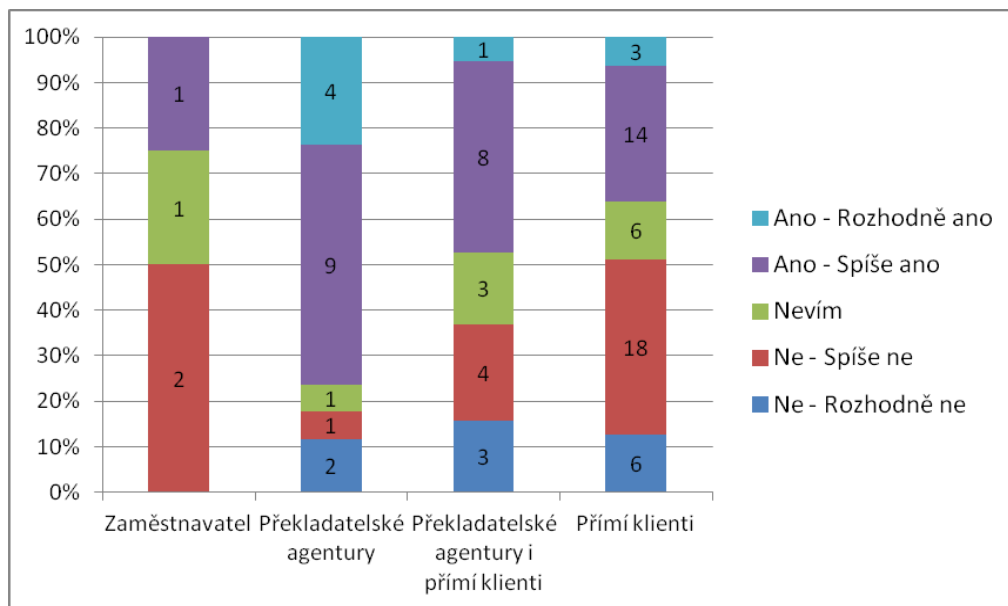
Graf 59 – Závislost členství v profesních organizacích na délce praxe

Graf 60 – Odpovědi respondentů podle typu překládaných textů

V návaznosti na modelovou situaci č. 3 jsme srovnali odpovědi překladatelů uměleckých textů a překladatelů ostatních textů. Modelová situace č. 3 ukázala, že překladatelé uměleckých textů bývají ochotnější vzdát se části svého ekonomického kapitálu výměnou za kapitál jiný. Z Graf 60 vyplývá, že překladatelé literárních textů toto jednání celkově schvalují více než druhá skupina. Nicméně je potřeba upozornit na to, že v kategorii „rozhodně ano“ poměrně převažuje druhá skupina, v kategorii „rozhodně ne“ zase literární

překladatelé. Literární překladatelé jsou tedy celkově vůči tomuto jednání shovívavější, ale jejich názory jsou o něco vyhraněnější.

Graf 61 – Odpovědi respondentů podle nejčastějšího typu klientů

Odpovědi respondentů se výrazně liší podle typu jejich nejčastějších klientů. Kategorie „ne“ je zhruba stejně zastoupená u zaměstnanců i u překladatelů pro přímé klienty. Kategorie „ano“ výrazně převažuje u překladatelů, kteří pracují pro překladatelské agentury. Tato kategorie také převažuje, byť již ne tak výrazně, u překladatelů, kteří překládají přibližně stejným dílem pro agentury i klienty. Klesá u nich také poměrné zastoupení odpovědi „rozhodně ano“. Naopak výraznější nesouhlas s jednáním začínajících překladatelů se projevuje u respondentů pracujících pro přímé klienty.

Výsledky tohoto porovnání do jisté míry naznačují, že překladatelé pracující pro agentury jsou na toto jednání možná více zvyklí a považují jej za méně škodlivé než překladatelé pracující pro přímé klienty. Není neobvyklé, že některé agentury překladatelům přidělují zakázky podle nejnižší nabídnuté sazby. Překladatelé, kteří jsou ochotni slevit ze svého ekonomického kapitálu ve snaze získat jiný, jsou tímto pravděpodobně ještě více motivováni k tomuto jednání. Navíc lze předpokládat, že spolupráce s agenturou je pro začínající překladatele z praktického hlediska jednodušší než vyhledávání nových klientů, navíc s sebou nese určitou přidanou jistotu „odborného zázemí“, jímž může být například konzultace problémů s pracovníky agentury.

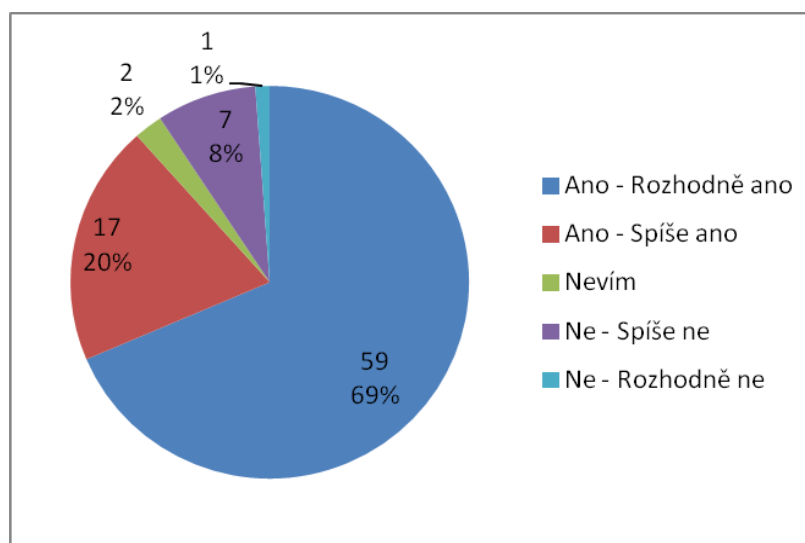
V případě překladatelských agentur je také pravděpodobné, že ceny na trhu mohou „tlačit dolů“ agentury společně s překladateli, v případě spolupráce s přímými klienty mají na tento jev vliv především sami překladatelé. To může být také důvodem vyššího odmítání

tohoto jednání v případě překladatelů spolupracujících s přímými klienty. Skupina překladatelů spolupracujících jak s agenturami, tak s klienty, je z hlediska hodnot zhruba uprostřed mezi těmito póly, což by tyto závěry mohlo potvrzovat.

5.3.3.3 Škálová otázka č. 3

Zprostředkováváte práci kolegům vždy bezplatně? (Zprostředkováním se rozumí předání kontaktu na klienta, vyvěšení nabídky na překladatelské fórum apod.)

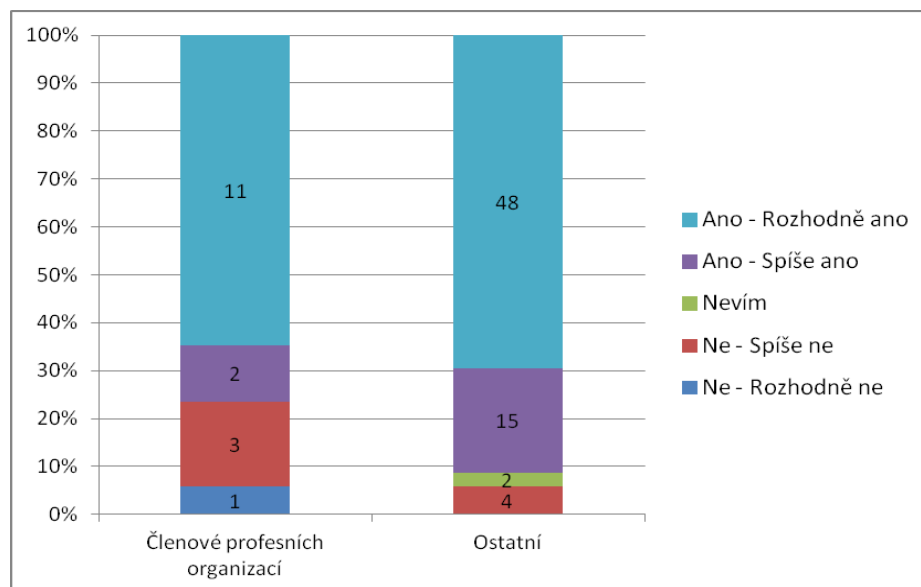
Tato otázka se zaměřuje na dodržování zásady profesní koležiality. Jak jsme upozorňovali v teoretické části (viz 4.4.2.10), překladatelé by si měli práci zprostředkovávat bezplatně. Nicméně v případě, že při zprostředkování nesou i určitou míru rizika, není podle některých autorů neetické toto pravidlo porušit. Například etický kodex JTP (2006) ale takovéto porušení pravidla nepřipouští: „Tlumočník a překladatel zprostředkuje jinému tlumočnickovi nebo překladateli tlumočení nebo překlad vždy bezplatně.“⁷⁹

Graf 62 – „Zprostředkováváte práci kolegům vždy bezplatně?“

Otázku vyplnilo 86 respondentů. Graf 62 ukazuje, že v této otázce docházelo u respondentů k výraznější shodě. 69 % respondentů uvedlo, že kolegům rozhodně zprostředkovávají práci bezplatně, 20 % odpovědělo „spíše ano“. Celkem 9 % překladatelů ale spadá do kategorie „ne“, přičemž jeden respondent uvedl, že práci zásadně bezplatně nezprostředkovává.

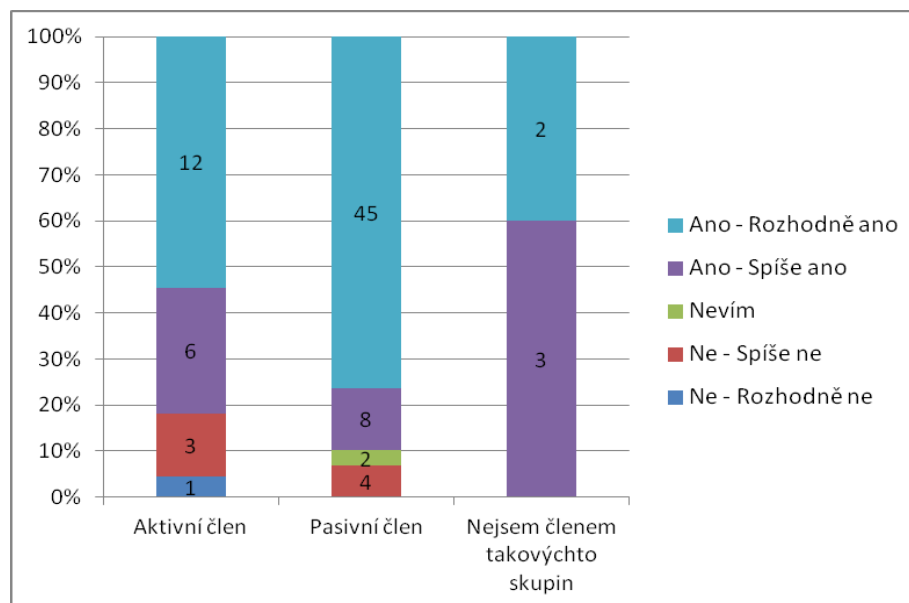
⁷⁹ Stanovy Jednoty tlumočnicků a překladatelů. Etický kodex tlumočnicka a překladatele, 2006.

Graf 63 – Odpovědi respondentů podle členství v profesních organizacích

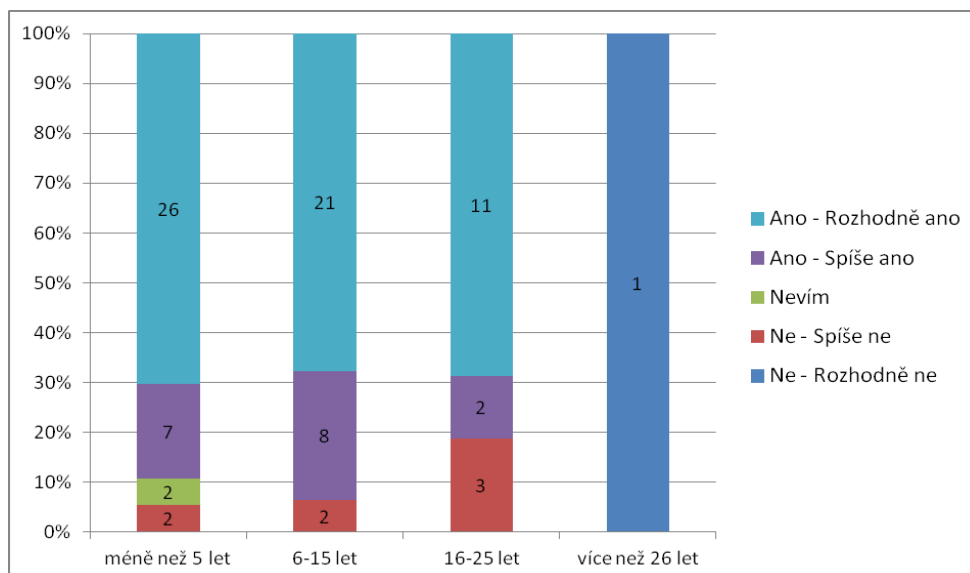
Je překvapivé, že procentuálně se u členů profesních organizací vyskytovaly odpovědi „spíše ne“ častěji než u druhé skupiny, a dokonce i jedna odpověď „rozhodně ne“. Respondenti, kteří uvedli „spíše ne“, byli všichni členy JTP. Protože tento kodex uvádí podmínku, že členové mají práci bezplatně zprostředkovat vždy, respondenti touto odpovědí v zásadě porušili kodex své profesní organizace (JTP, 2006). Podle něj by členové JTP jednali neeticky i v případě volby „spíše ano“. Respondent, který odpověděl „rozhodně ne“, je členem Asociace konferenčních tlumočnicků, která má ve svých zásadách (ASKOT, 2016) uvedeno, že „člen ASKOT zprostředkuje práci jinému členovi ASKOT vždy bezúplatně“⁸⁰. Tato zásada ovšem nic neříká o zprostředkování zakázek jiným tlumočnickům, tudíž je poměrně složité tuto odpověď hodnotit. O etickou odpověď by se totiž jednalo v případě, že by respondent zprostředkoval práci výhradně kolegům mimo svou profesní organizaci, což nepovažujeme za pravděpodobné, ale ani za nemožné. Celkově lze z těchto důvodů jednání členů označit za méně etické než jednání druhé skupiny.

⁸⁰ *Etické zásady tlumočnicka*, ASKOT, 2016.

Graf 64 – Odpovědi respondentů podle členství v překladačských skupinách

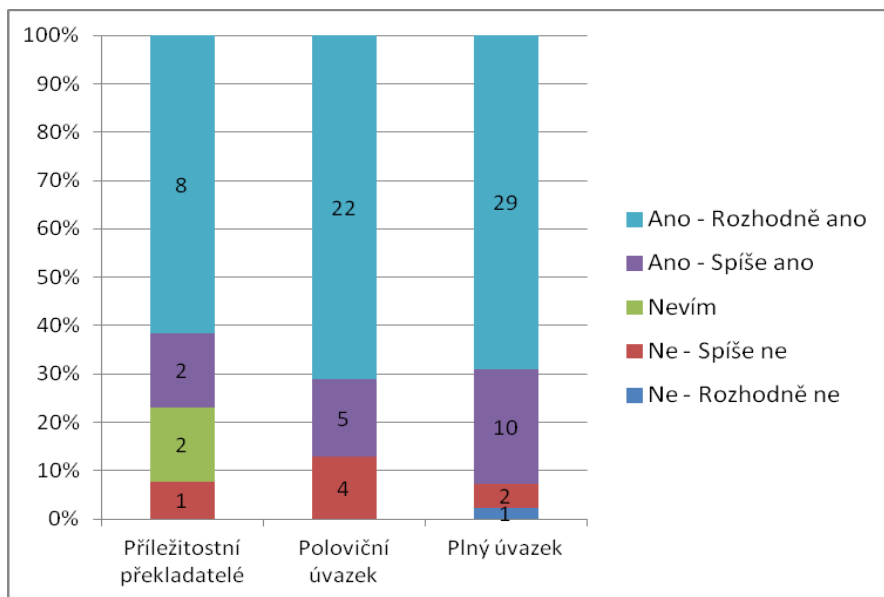
U překladatelů, kteří nejsou členy skupin na internetu, se vyskytovaly výhradně odpovědi z kategorie „ano“. Pasivní členové překladačských skupin zprostředkovávají práci bezplatně častěji než členové aktivní. U všech skupin je ale opět vysoká míra zastoupení bezplatného zprostředkování. V návaznosti na Graf 63 lze říci, že pasivní členové jednali etičtěji než aktivní, jelikož ve skupině aktivních jsou zastoupeni 3 členové profesních organizací, jejichž jednání jsme v předchozím grafu označili za neetické.

Graf 65 – Odpovědi respondentů podle délky překladačské praxe

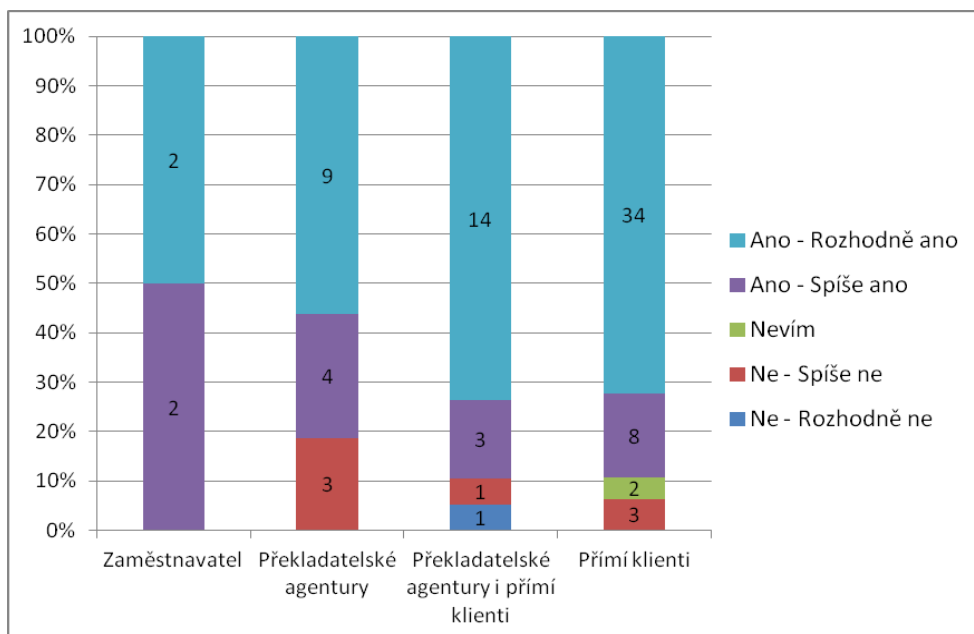
Při srovnání respondentů podle délky praxe je patrné, že kategorie „rozhodně ano“ je zastoupena u všech (relevantních) skupin respondentů zhruba stejně. S rostoucí délkou praxe

mírně stoupá poměr těch, kteří práci kolegům zprostředkovávají spíše za poplatek. Stále však ve veliké míře převažuje bezplatné zprostředkování.

Graf 66 – Odpovědi respondentů podle typu úvazku

U překladatelů pracujících na plný úvazek převažuje míra bezplatného zprostředkování nad ostatními skupinami. V kategorii „rozhodně ano“ je tato skupina v zásadě vyrovnaná se skupinou překladatelů na poloviční úvazek, příležitostní překladatelé vykazovali nejmenší podíl bezplatného zprostředkování. Odpovědi v kategorii „ne“ jsou u všech skupin podobně zastoupené, převažují u překladatelů na poloviční úvazek.

Graf 67 – Odpovědi respondentů podle typu klientů

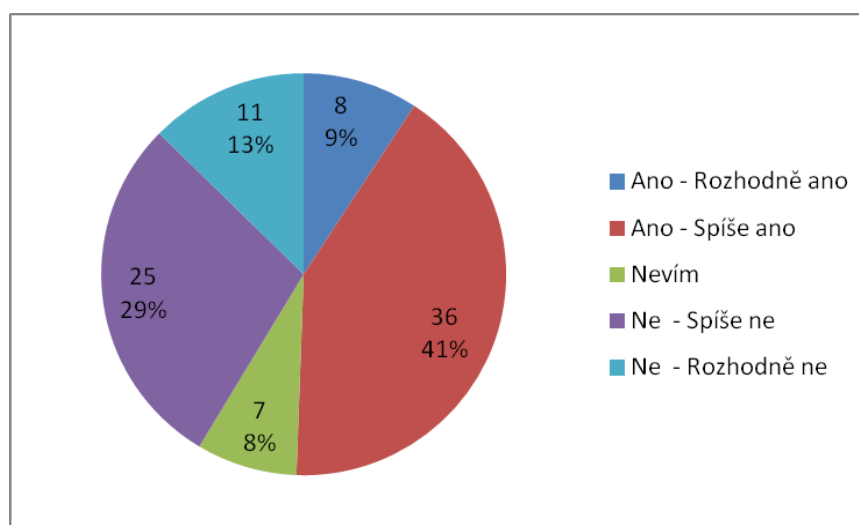
Překladatelé-zaměstnanci by zprostředkovali práci převážně bezplatně. Bezplatné zprostředkování (kategorie „ano“) je naopak nejméně zastoupeno u překladatelů pro překladatelské agentury. Hodnota odpovědi „rozhodně ano“ je vyšší u obou skupin překladatelů spolupracujících s přímými klienty. U těchto skupin jsou méně četné i odpovědi v kategorii „ne“. Protože přímých klientů je na trhu mnohem více než překladatelských agentur, lze se domnívat, že překladatelé pracující pro klienty mohou být více ochotní předávat zakázky svým kolegům bezplatně, jelikož nemusejí mít obavy, že by tak snížili množství svých potenciálních zakázek.

Z výsledků grafů vyplývá, že překladatelé většinou zprostředkovávají práci bezplatně, nikoli však vždy. Protože etické kodexy se rozcházejí v tom, kam až tato povinnost sahá, je poměrně složité odpovědi respondentů hodnotit. Jak jsme uvedli v teoretické části (podkapitola 4.4.2.10), v případě, že na sebe překladatel nebere zprostředkováním žádné riziko, nebylo by etické si nechat za zprostředkování zaplatit. V případě, že se ale překladatel zprostředkováním vystavuje určitému riziku (ručí za výkon kolegy), není neetické toto riziko zohlednit. Domníváme se, že ve výzkumu toto zohlednění představují kategorie „spíše ano“ a „spíše ne“.

5.3.3.4 Škálová otázka č. 4

Řídíte se při kalkulování ceny doporučenými tarify Jednoty tlumočnicků a překladatelů?

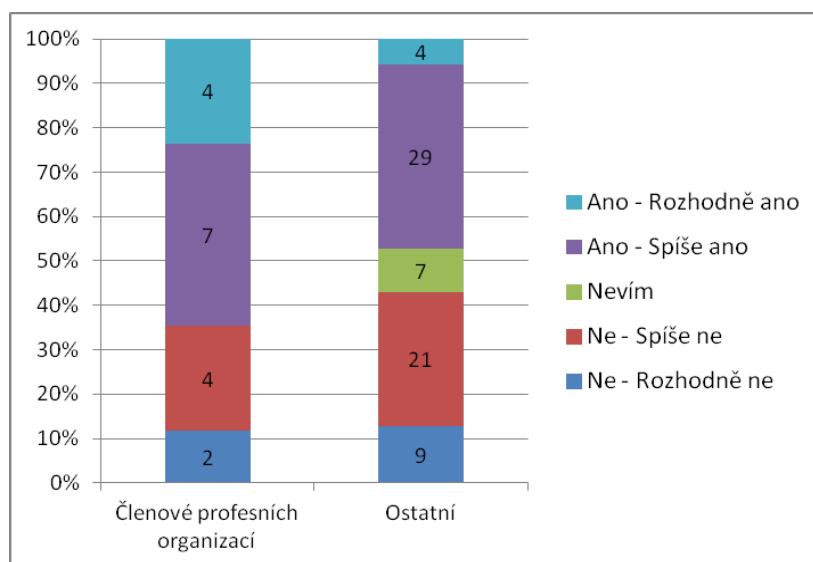
Tato otázka zkoumá, zda se překladatelé řídí psanou etickou normou týkající se spravedlivé odměny za překlad. *Doporučené tarify JTP (2015)* nejsou pro překladatele závazné, nicméně poskytují vodítko pro stanovování sazeb a stanovují jejich spodní hranici.

Graf 68 – „Řídíte se při kalkulování ceny doporučenými tarify JTP?“

Respondenti nejvíce uváděli, že se doporučenými tarify z větší míry řídí (41 %), plně se jimi řídí 9 %. Přesně polovina respondentů tak při kalkulaci ceny tarify využívá. Více se od nich odchyluje 29 % překladatelů a 13 % uvedlo, že se jimi neřídí vůbec. 8 % respondentů se nepřiklonilo ani k jedné z možností.

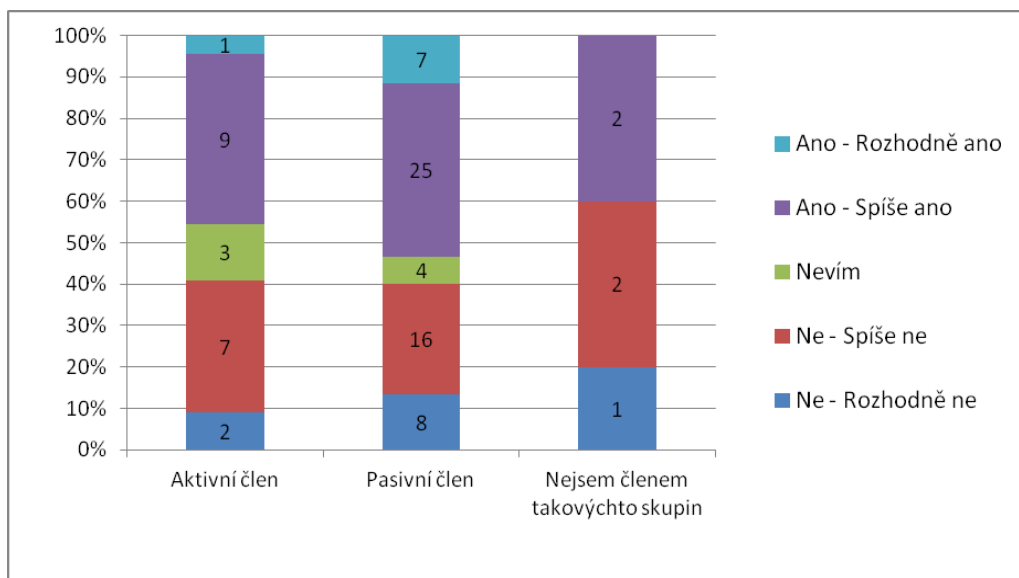
Otázka bohužel nezkoumá, zda se překladatelé od těchto tarifů odchylojí směrem nahoru, či dolů: jednotlivé kategorie tedy nelze konkrétněji zhodnotit. Tarify JTP (2015) v zásadě nepřipouštějí odchylky směrem dolů, nicméně uvádějí, že odchylky směrem nahoru jsou běžné. Lze předpokládat, že překladatelé v kategoriích „spíše ne“ a „rozhodně ne“ mohou nabízet jak sazby nižší, tak sazby vyšší.

Graf 69 – Odpovědi respondentů podle členství v profesních organizacích

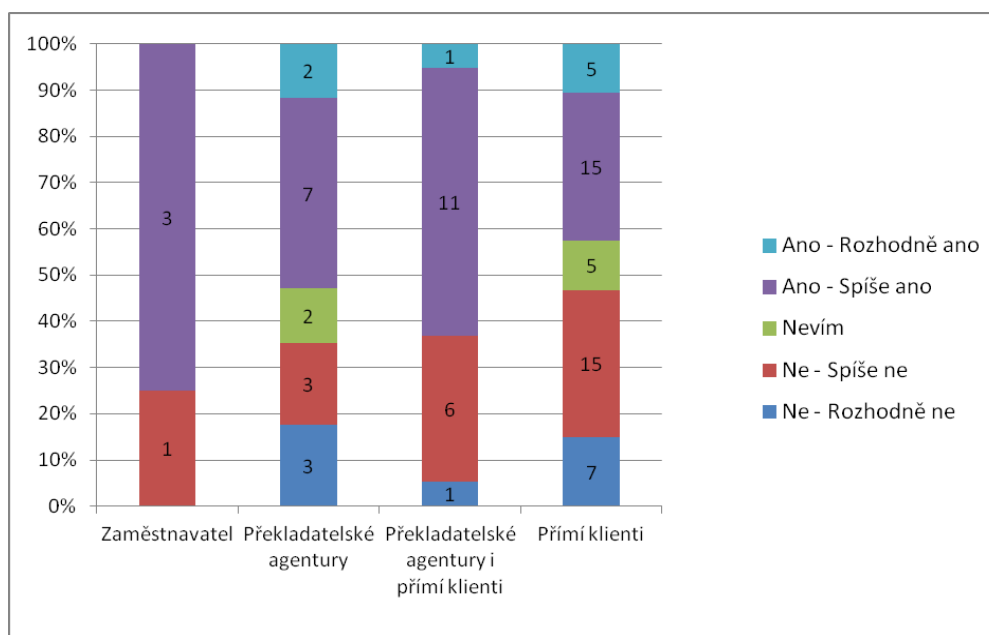
Členové profesních organizací se cenovými tarify řídí více než ostatní překladatelé – celkem 65 % odpovědí spadá do kategorie „ano“. Někteří členové se ale tarify řídí méně a někteří vůbec – v kategorii „spíše ne“ je jeden respondent příslušníkem Obce překladatelů, zbylí jsou členové JTP, stejně jako respondenti v kategorii „rozhodně ne“. V případě nečlenů je počet odpovědí v kategorii „ano“ 47 %, přičemž odpověď „rozhodně ano“ zabírá v této kategorii podstatně menší část než u členů. Nicméně i v této skupině se většina překladatelů doporučenými tarify spíše řídí.

Graf 70 – Odpovědi respondentů podle členství v překladatelských skupinách

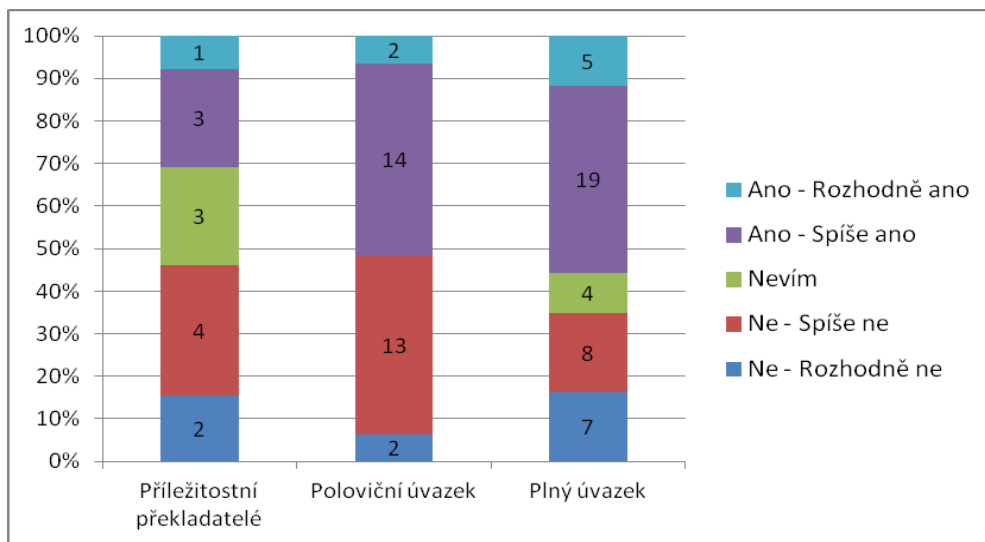
Pasivní členové překladatelských fór se tarify JTP (2015) řídí více než členové aktivní, častěji také volili možnost na obou koncích škálového spektra. Odpovědi v kategorii „ne“ jsou ale u obou skupin v zásadě vyrovnané. Překladatelé, kteří nejsou členy překladatelských skupin, se ale těmito tarify řídí poměrně méně.

Graf 71 – Odpovědi respondentů podle typu klientů

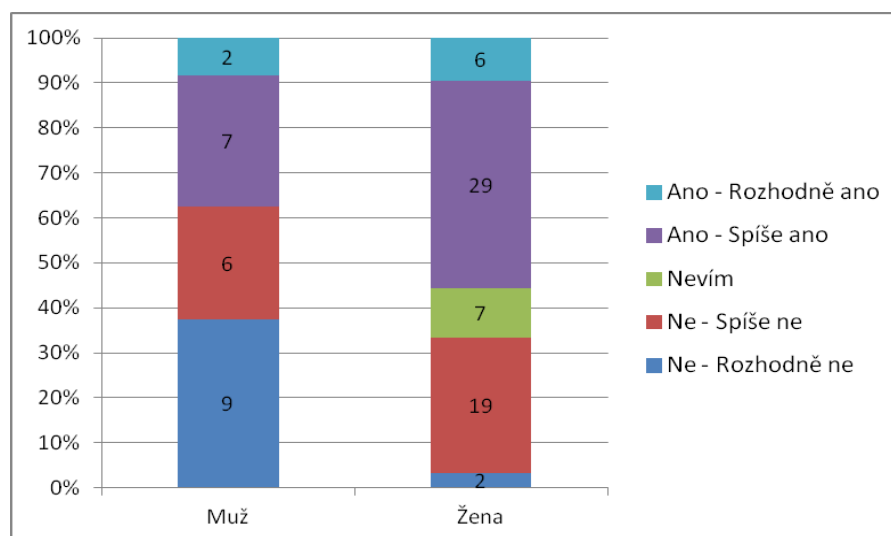
Překladatelé pracující pro přímé klienty se svými odpověďmi nejvíce blížili překladatelům pracujícím pro překladatelské agentury, druhá skupina se však tarify řídila více. Ve skupině „přímí klienti“ docházelo k poměrně nejvyšším odpovědím z kategorie „ne“ – lze přepokládat, že překladatelé mohou svou sazbu více měnit v závislosti na typu klienta, zatímco překladatelé pracující pro agentury mají většinou nastavenou pevnou sazbu.

Překladaelé pracující pro agentury i přímé klienty méně uváděli obě krajní možnosti škály a celkově se z těchto tří skupin tarify řídili nejvíce. Nejvýraznější převahu kategorie „ano“ můžeme pozorovat u překladatelů v zaměstnaneckém poměru.

Graf 72 – Odpovědi respondentů podle typu pracovního úvazku

U skupiny překladatelů, kteří překládají pouze občas, je patrné zhruba stejné zastoupení všech typů odpovědí. Naopak překladatelé na poloviční úvazek výrazněji volili odpovědi blíže centru škály a poměr kategorií „ano“ a „ne“ u nich byl v zásadě vyrovnaný. Překladaelé na plný úvazek měli na druhou stranu výraznější zastoupení obou krajních odpovědí. Z Graf 72 vyplývá, že s narůstajícím pracovním úvazkem roste procento překladatelů, kteří se doporučenými tarify řídí – roste jak celkové zastoupení kategorie „ano“, tak i zastoupení kategorie „rozhodně ano“.

Graf 73 – Odpovědi respondentů podle pohlaví

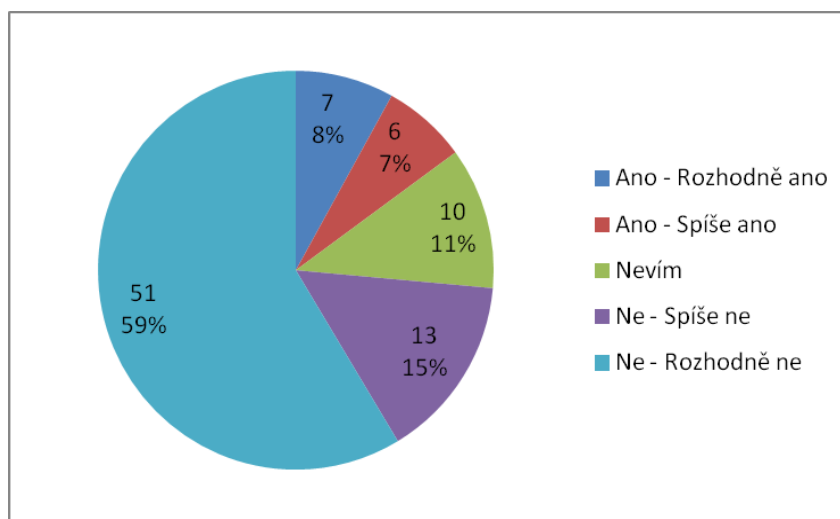
Graf 73 ukazuje, že překladatelé se od stanovených tarifů odchyľují výrazně více než překladatelky. Procentuálně u překladatelů převažuje kategorie „ne“ (63 %), u překladatelek naopak kategorie „ano“ (56 %). Překladatelé také mají výraznější zastoupení v kategorii „rozhodně ne“.

Z výzkumu vyplývá, že *Doporučené tarify JTP (2015)* plní pro překladatele svou funkci, jelikož se jimi do veliké míry řídí přesně polovina respondentů. Jak jsme již zmínili, data nám neumožňují určit, jakým směrem se respondenti od tarifů odchyľují. Bylo by zajímavé zjistit, jakým způsobem se od tarifů odlišují především respondenti z kategorie „ne“.

5.3.3.5 Škálová otázka č. 5

Používáte strojový překladač (Google Translate, MyMemory plugin v SDL Trados apod.) v případě, že máte s klientem podepsanou dohodu o mlčenlivosti?

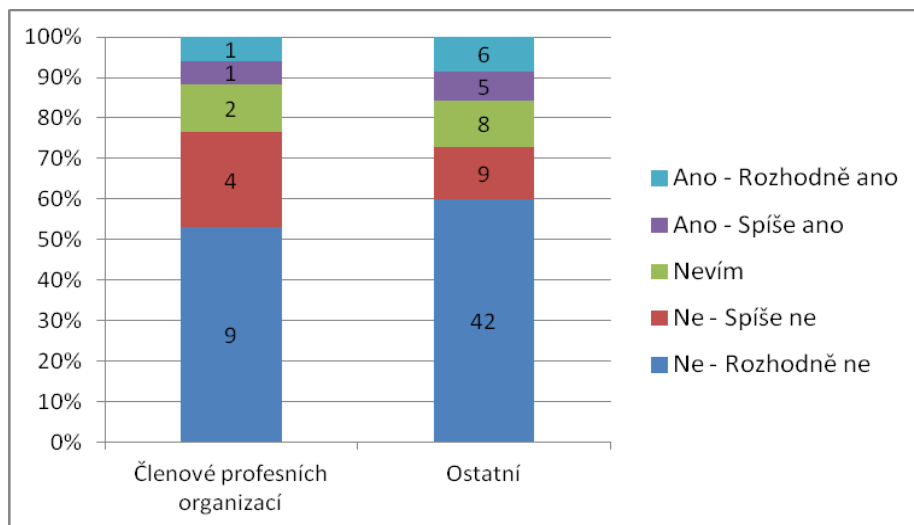
Tato otázka se zaměřuje na ochranu důvěrnosti informací v případě práce se strojovým překladačem. Jak vyplývá z teoretické části, přestože toto není v etických kodexech uvedeno, používáním strojového překladače typu Google Translate může dojít k ohrožení důvěrnosti citlivých dat klienta. Při použití tohoto nástroje v případě podepsané dohody o mlčenlivosti (NDA) by překladatel porušil smlouvu. K tomuto může dojít i při použití pluginu MyMemory pro nástroj SDL Trados, který částečně překladače Google Translate využívá.

Graf 74 – „Používáte strojový překladač v případě podepsané NDA?“

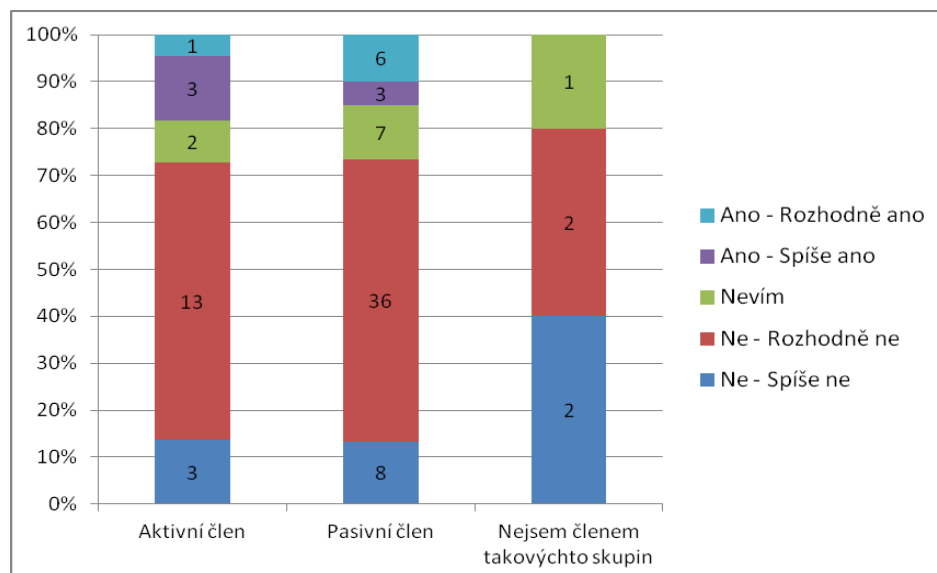
Většina respondentů (59 %) odpověděla, že strojový překladač v daném případě rozhodně nepoužívají. 15 % uvedlo, že jej spíše nepoužívají, 7 % spíše ano a 8 % překladatelů uvedlo, že tento nástroj rozhodně používají. 11 % respondentů se nepřiklonilo ani k jedné

z možností. Za neetickou považujeme celou kategorii „ano“, jelikož může znamenat ohrožení důvěrnosti citlivých informací.

Graf 75 – Odpovědi respondentů podle členství v profesních organizacích

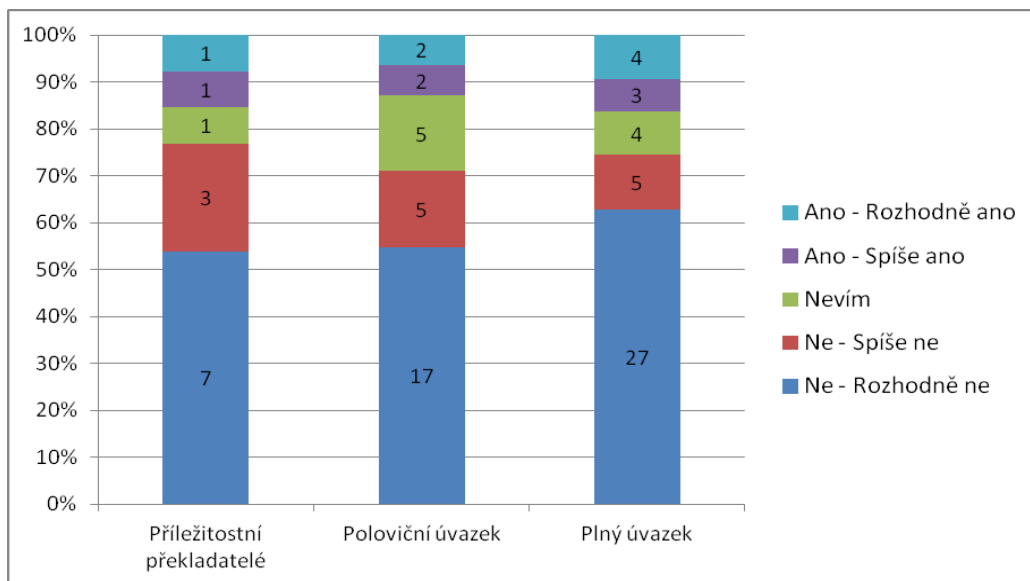
U členů profesních organizací při srovnání s ostatními překladateli mírně převažoval poměr respondentů v kategorii „ne“, odpověď „rozhodně ne“ ovšem byla výrazněji zastoupena u druhé skupiny. U překladatelů, kteří nejsou členy profesních organizací, byla o něco více zastoupena kategorie „ano“, nicméně tyto odpovědi se vyskytovaly i u členů. V zásadě si tedy byly obě skupiny velmi podobné.

Graf 76 – Odpovědi respondentů podle členství v překladatelských skupinách

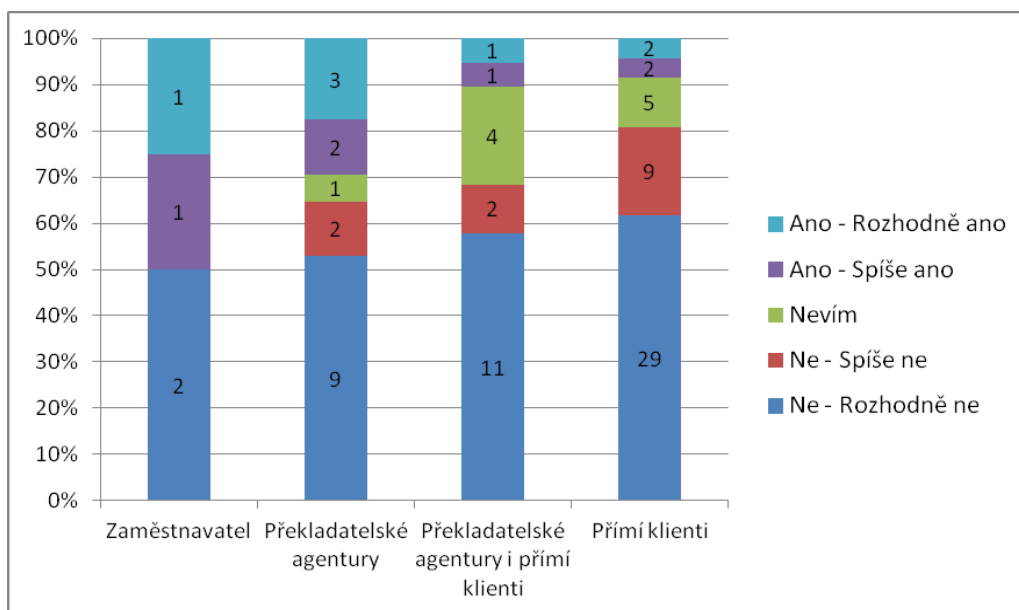
Neetické odpovědi se vyskytovaly u obou skupin členů, u pasivních byla výrazněji zastoupena odpověď „rozhodně ano“. Celkově ale byly obě skupiny velmi vyrovnané,

v zastoupení kategorie „ne“ je mírně převyšovala skupina nečlenů, u které se nevyskytovala ani jedna z neetických odpovědí.

Graf 77 – Odpovědi respondentů podle typu pracovního úvazku

Při srovnání překladatelů podle typu pracovního úvazku jsou si výsledky skupin poměrně blízké. Nejvíce používání strojového překladače odmítaly skupiny příležitostných překladatelů a překladatelů na plný úvazek – u těch se ve větší míře vyskytovaly odpovědi z obou pólů škály. Zdá se tedy, že typ pracovního úvazku neměl na rozhodování překladatelů příliš velký vliv.

Graf 78 – Odpovědi respondentů podle typu klientů

Výraznější rozdíly můžeme zaznamenat u porovnání podle typu klientů. Překladaelé pracující pro agentury používají strojový překladač výrazně více než překladaelé pracující pro přímé klienty. U překladaelů pracujících pro přímé klienty byla nejvíce zastoupena kategorie „ano“ (i „rozhodně ano“) a zároveň nejméně zastoupena kategorie „ne“. Překladaelé pracující rovným dílem pro agentury i klienty byli v kategorii „ne“ na podobné úrovni jako skupina pracující pro agentury, nicméně v kategorii „ano“ měli výrazně blíže skupině pracující pro klienty. Procentuálně nejvíce problematické jednání vykazovali zaměstnanci, k jejichž datům ale nemůžeme příliš přihlížet.

Při práci pro agenturu většinou překladael podepíše NDA na začátku spolupráce. Stejně tak ji pravděpodobně podepíše překladael v zaměstnaneckém poměru při nástupu do nového zaměstnání. Překladael pracující s přímými klienty se ale s dohodou o mlčenlivosti může setkávat častěji v závislosti na tom, jaké typy textů překládá a jak často začíná spolupráci s novými klienty. Klienti vyžadující podepsání NDA budou pravděpodobně také více využívat služeb překladaelů bez zprostředkovatele (agentury) a pokusí se co nejvíce omezit počet osob, které budou s citlivým materiálem pracovat. Předpokládáme, že z těchto důvodů může být poslední skupina respondentů na otázku používání strojového překladače citlivější.

Jak jsme popsali v teoretické části v podkapitole 4.4.3, překladael by měl se strojovým překladačem nakládat obezřetně i v případě, že s klientem NDA podepsanou nemá. V případě jejího podepsání by k používání tohoto nástroje nemělo vůbec docházet (i v případě, že zákaz použití strojového překladače není v dohodě výslovně zmíněn). Nicméně, jak uvedl jeden respondent v komentářích na konci dotazníku, součástí překládaného citlivého dokumentu může být například text, jenž je veřejně přístupný (např. zákon), jehož nahrání do strojového překladače v zásadě není neetické. Toto je relevantní poznámka – v praxi platí, že za důvěrné informace nejsou považovány ty informace, které jsou veřejně dostupné. Záleží ale také na konkrétním znění NDA. Stále lze však říci, že odpovědi „spíše ano“ a „rozhodně ano“ implikují vysokou míru používání tohoto nástroje, což považujeme za problematické jednání.

5.4 Shrnutí výzkumu

5.4.1 Modelové situace

První modelová situace (překlad titulků přes druhý jazyk) ukázala, že cílem většiny překladaelů je co nejvěrněji a nejpresněji zachovat význam původního textu. Překladaelé odmítají překládat přes druhý jazyk, protože to má za následek substandardní překlad.

V případě, že od nich klient tento překlad vyžaduje, snaží se překladatelé s klientem tuto situaci konzultovat a přesvědčit jej o nevhodnosti jeho požadavku. Většina překladatelů stavěla požadavek věrnosti originálu nad odpovědnost vůči zadání klienta – více než dvě třetiny překladatelů by překládaly z původního jazyka. Pro překladatele hrála kromě věrnosti důležitou roli i ochrana vlastního jména. Více než polovina respondentů by své jednání konzultovala se zadavatelem. Pouze někteří respondenti vykazali jednání, které jsme si dovolili označit za neetické, když výslovně uvedli, že by klienta neupozornili na to, že budou jednat v protikladu se zadáním.

Druhá modelová situace (zprostředkování interního textu kolegovi z důvodu časové tísně) ukázala, že překladatelé kladou veliký důraz na to, aby dodrželi své závazky vůči klientům. V případě, že jsou k tomu okolnostmi nuceni, jsou ochotni zprostředkovat část své práce kolegovi – téměř všichni překladatelé by zakázku zprostředkovali, z čehož skoro polovina by tak učinila pouze s výslovným souhlasem klienta. Překladatelé by práci svěřili pouze kolegovi, který dodržuje etické zásady překladatelské profese, mezi něž patří i ochrana důvěrnosti informací. Překladatelé však stále cítili odpovědnost za práci svých kolegů a řada z nich by ještě provedla finální revizi textu. Za jednoznačně etické jednání jsme označili zprostředkování práce se souhlasem klienta, za neetické naopak jednání některých respondentů, kteří výslovně uvedli, že by práci zprostředkovali, ale klienta o tom neinformovali.

Třetí modelová situace (překlad uměleckého textu za nízkou sazbu) ukázala, že do určité míry jsou někteří překladatelé ochotni slevit ze svého požadavku na spravedlivou odměnu za překlad výměnou za jiné hodnoty, tedy vyměnit kapitál ekonomický například za kapitál sociální a symbolický. Pro řadu překladatelů jsou důležité hodnoty jako radost z práce (překlad literatury), získání nových kontaktů či prestiž spojená s překladem literárního díla – třetina překladatelů by zakázku za nízkou sazbu přijala. Třetina respondentů ale výměnu své finanční odměny za tyto kategorie naopak razantně odmítla. Tito překladatelé označovali uvedenou sazbu 130 korun za normostranu za dumpingovou. Z analýzy odpovědí vyplývá, že ceny na trhu s uměleckými texty jsou obecně značně nízké a vůči překladatelům neetické.

Čtvrtá modelová situace (upravení textu podle požadavků klienta) ukazuje, že překladatelé jsou svolní mírně slevit ze svých vlastních požadavků na kvalitu textu v případě, že je o to požádá klient. Téměř polovina překladatelů by překlad upravila podle zadání klienta i s vědomím, že text nebude znít zcela přirozeně. Zhruba třetina respondentů by se pokoušela s klientem vyjednávat, ale pokud by překladatelé ve své argumentaci neuspěli, text by také upravili podle přání klienta. Překladatelé uváděli, že nemají odpovědnost za klientovo

rozhodnutí, byť jej považují za špatné. Řídili by se pragmatickými důvody a snažili by se udržet si přízeň klienta a dostat za zakázku zaplacenou. Svou roli hrál i fakt, že u textu by nebylo uvedeno jméno překladatele. Přesto by určitá část překladatelů překlad odevzdala s prohlášením, že s provedenými úpravami nesouhlasí, aby se vyhnuli potenciální reklamaci v budoucnu. Za neetické jsme v této situaci označili odpovědi překladatelů, kteří by z důvodu konzultace kontaktovali přímo klienta a nikoli překladatelskou agenturu.

Pátá modelová situace (překlad textu s rasistickými narážkami) ukázala, že překladatelé se necítí odpovědní za obsahy textů, které překládají. Dvě třetiny respondentů by překlad eticky problematického textu dokončili beze změn. Jako důvod překladatelé uváděli požadavek věrnosti obsahu a odmítali text cenzurovat. Třetina překladatelů by situaci řešila ve spolupráci s nakladatelem, již menší část překladatelů by se od obsahu textu výslovně distancovala prostřednictvím předmluvy či poznámek pod čarou. Překladatelé upozorňovali na to, že při překladu eticky problematického textu silně záleží na kontextu, do kterého je zasazen, a jaká má být jeho cílová funkce – tedy zda se nejedná o rasistickou propagandu. Někteří překladatelé se rozhodli problematické výrazy neutralizovat či zcela vypustit – toto jednání jsme označili za neetické, dochází při něm totiž k manipulaci se čtenářem.

Šestá modelová situace měla za cíl poukázat na roli osobní etiky v rozhodování překladatelů (překlad textu kritizujícího standardní léčebné metody a propagujícího alternativní léčbu). Více než polovina překladatelů by se eticky problematický text rozhodla přeložit, opět s odůvodněním, že za obsah textu nenesou odpovědnost, připomínali také, že text nenabádá k nezákonnému jednání. Třetina respondentů by zakázku odmítla z důvodu kolize s jejich osobním přesvědčením. Respondenti se také nechtěli přímo účastnit jednání, které považovali za potenciálně nebezpečné. Někteří respondenti by ovšem text přeložili i přes silný osobní nesouhlas s jeho obsahem, pokud by je k tomu nutily finanční důvody. Odpovědi překladatelů opět poukazovaly na to, že do otázek etiky zasahují i zcela pragmatické důvody, například odměna za překlad či udržení přízně stálého klienta.

Sedmá modelová situace (nabídka základní post-editace textu) ukázala, že většina překladatelů se velmi silně vymezuje vůči post-editaci textu po strojovém překladači. Modelový požadavek agentury na kontrolu obsahu a nikoli stylistiky a gramatiky považovali překladatelé za scestný, nicméně měli výhrady i k post-editaci všeobecně. Dvě třetiny respondentů by nabídku nepřijaly, většina zbývajících překladatelů by ji přijala, pokud by za ni dostala zaplacenou standardní překladatelskou sazbu. Překladatelé zdůvodňovali své rozhodnutí tím, že nemohou rezignovat na výslednou kvalitu textu, post-editace je nebvá, jelikož opravování výstupů strojového překladače je zdlouhavé. Navíc je podle mnohých

post-editace špatně placená. Někteří respondenti také nechtěli podporovat systém, který je v budoucnu může podle jejich slov připravit o práci. Jednání překladatelů, kteří by zakázku přijali a byli ochotni výrazně snížit kvalitu výsledného textu, jsme označili za neetické – nicméně z hlediska překladatelské etiky, nikoli etiky post-editace, která by se podle našeho názoru mohla řídit jinými pravidly.

5.4.2 Škálové otázky

U první otázky více než polovina respondentů uvedla, že jejich závěrečnou kontrolu textu neovlivňuje, pokud po nich text bude číst revizní pracovník. Překladatelé-zaměstnanci a překladatelé, kteří překládají pro přímé klienty, v porovnání s ostatními skupinami častěji odpovídali, že tento faktor jejich jednání ovlivňuje. Usuzujeme z toho, že na rozdíl od překladatelů pro agentury mají tyto respondenti vyšší důvěru v osoby, které revizi provádějí. Překladatelé pracující pro přímé klienty snižování nároku na kontrolu textu převážně odmítali. Stejně tak toto výrazně odmítali členové profesních organizací. Výzkum dále ukázal, že s narůstající délkou praxe překladatele faktor revizního pracovníka ovlivňuje stále méně. Přestože z hlediska etických kodexů by měl překladatel vždy odevzdat práci v co nejvyšší možné kvalitě, předpokládáme, že překladatelé i v tomto aspektu své práce využívají tzv. strategie minimaxu.

U druhé otázky byl poměrně vyrovnaný podíl respondentů, kteří schvalují jednání začínajících překladatelů pracujících za nižší sazby, a těch, kteří toto jednání odmítají. Z výzkumu vyplynulo, že překladatelé s kratší dobou praxe mají o něco větší tendence toto jednání schvalovat. S rostoucí délkou praxe postupně klesal podíl překladatelů, kteří toto jednání tolerují. Naopak ve skupinách s délkou praxe do 15 let se vyskytovaly všechny případy odpovědí, kdy respondenti toto jednání schvalovali bez výhrad. Dále z výzkumu vyplynulo, že členové profesních organizací jsou ochotni toto jednání tolerovat méně než překladatelé, kteří členy těchto organizací nejsou – nicméně členství v profesních organizacích je výrazně provázáno s délkou praxe. Výzkum také ukázal, že překladatelé uměleckých textů jednání začínajících překladatelů tolerují více, což odpovídá i jejich vlastním reakcím na modelovou otázku č. 3. Nejvýraznější rozdíly jsme zaznamenali u porovnání podle typu klientů – překladatelé pracující převážně pro překladatelské agentury vykazovali vysokou toleranci tohoto jednání, naopak zaměstnanci a překladatelé s přímými klienty toleranci velmi nízkou.

U třetí otázky jsme se zaměřili na to, zda překladatelé svým kolegům zprostředkují práci vždy bezplatně. Dvě třetiny respondentů toto profesní pravidlo dodržují vždy, většinou

jej dodržuje zhruba pětina překladatelů. Pouze malé množství respondentů práci zprostředkovává spíše za poplatek či zásadně za poplatek. Ze srovnání překladatelů podle členství v profesních organizacích vyplynulo, že někteří členové porušili etické kodexy svých organizací. Poukázali jsme na to, že rozdílnost v ustanoveních etických kodexů vede k tomu, že lze stejné jednání překladatelů hodnotit různě. Za nejvýraznější faktor v této otázce můžeme považovat typ klientů – překladatelé pracující pro přímé klienty uváděli bezplatné zprostředkování práce více než překladatelé pracující výhradně pro překladatelské agentury.

Čtvrtá otázka zkoumala, zda se překladatelé řídí *Doporučenými tarify JTP (2015)*. Celkem polovina překladatelů uvedla, že se těmito tarify řídí. Členové profesních organizací k tarifům přihlíželi více než nečlenové, i v této skupině se ale vyskytovali respondenti, kteří se doporučenými tarify neřídili. Otázka ovšem nezkoumala, jestli si překladatelé účtují vyšší, nebo nižší sazby, než doporučuje JTP. Zatímco překladatelé v zaměstnaneckém poměru se tarify z větší míry řídili, překladatelé spolupracující s agenturami takto odpověděli zhruba v polovině případů a u překladatelů pracujících pro přímé klienty již převažovala odpověď, že k tarifům spíše nepřihlížejí. Výzkum ale ukázal, že překladatelé se tarify řídí tím více, čím větší je jejich pracovní úvazek – u překladatelů na plný úvazek byla kategorie „ano“ zastoupena nejvíce. Na závěr výzkum také ukázal, že od doporučených tarifů se mnohem více odchylují překladatelé než překladatelky.

V páté škálové otázce jsme zkoumali, jestli překladatelé používají strojový překladač typu Google Translate v případě, že mají s klientem podepsanu dohodu o mlčenlivosti. Více než dvě třetiny respondentů odpověděly, že strojový překladač téměř nepoužívají (z toho více než polovina jej nepoužívá nikdy). Na rozhodování překladatelů nemělo příliš veliký vliv členství v profesních organizacích, členství v překladatelských skupinách ani typ pracovního úvazku. Jiné však bylo poměrné zastoupení odpovědí podle typu klientů – překladatelé pracující pro přímé klienty mnohem více odmítali používání strojového překladače v případě podepsané NDA. U překladatelů pro agentury bylo naopak toto jednání četnější. Jednání respondentů, kteří uváděli možnosti „spíše ano“ a „rozhodně ano“, jsme označili za neetické, jelikož může ohrozit důvěrnost informací klienta.

5.4.3 Obecné závěry

Z výzkumu vyplývá, že jednání překladatelů je řízeno mnoha navzájem se ovlivňujícími faktory, z nichž není možné určit jeden dominantní. Přesto lze říci, že asi nejvýrazněji do rozhodování překladatelů zasahují otázky ryze pragmatické – především otázka finanční. Překladatelé se snaží jednat tak, aby vycházeli vstříc svým (především stálým) klientům a

často zvažují, jaký vliv bude jejich rozhodnutí mít na jejich finanční situaci. V případě, že klient požaduje po překladatelích odchylky od jejich standardního výkonu, překladatelé se snaží s klienty vyjednávat a přesvědčovat je. V zásadě jsou ale překladatelé ochotni slevit ze svých vlastních požadavků na kvalitu v případě, že to zaručí spokojenost klienta a potenciální zakázku v budoucnu. Překladatelé jsou také schopni krátkodobě překládat texty, které jsou pro ně osobně eticky problematické, pokud vyhodnotí, že odmítnutí takového textu by pro ně znamenalo příliš zásadní a dlouhodobý finanční výpadek.

Překladatelé ale zároveň chtějí svou práci odvést co nejlépe a cítí odpovědnost za kvalitu výsledného textu – kontrola revizním pracovníkem jejich vlastní standardy kontroly kvality většinou nesnižuje, překladatelé také cítí odpovědnost zkontrolovat překlad kolegy (ač spolehlivého), kterému zprostředkovali práci pro svého klienta. Překladatelé jsou proto ochotni tolerovat zásahy do svých textů jen do určité míry. V případě, že by odchylky od požadované kvality měly být výrazné a mohly by vést k průměrnému, až substandardnímu překladu, nejsou překladatelé příliš ochotni svůj pracovní standard snižovat a tyto požadavky často odmítají. Důležitým faktorem, který s tímto souvisí, je ochrana vlastního jména. Překladatelé, kteří mají obavu, že by mohlo dojít k poškození jejich jména, buďto zakázku zcela odmítnou, nebo prosazují, aby u textu nebyli jako překladatelé vůbec uvedeni, případně by použili pseudonym.

V zásadě se zdá, že překladatelé ctí hodnotu loajality ke klientovi, a to do té míry, dokud tato loajalita výrazně nenarušuje hodnotu věrnosti původnímu textu. V tomto případě pro překladatele nastává důležitá otázka, zda by porušení hodnoty věrnosti mohlo vést i k ohrožení jejich dobrého jména. V případě, že se jedná o texty anonymní, jsou překladatelé více ochotni ustoupit klientovi a hodnotu věrnosti porušit (neplatí to však výlučně). Pokud ale překladatelé cítí, že je překlad může poškodit, spíše navrhované změny odmítnou. Zdá se tedy, že jednou z dominantních hodnot, která řídí etiku překladatelů, je také odpovědnost vůči sobě samým.

Překladatelé dále nepocítují odpovědnost za obsahy textů, které překládají. Od názorů autorů se distancují a jsou ochotni překládat i texty, s nimiž se vnitřně neztotožňují. Přestože někteří překladatelé zakázku odmítnou v případě, že je v silné kolizi s jejich vlastními hodnotami, ve většině případů překladatelé své názory od své práce oddělují. Z toho vyplývá, že překladatelé vnímají rozsah své odpovědnosti v omezené míře, tak jak jsme ji definovali v podkapitole 2.4.1. Z profesního hlediska se necítí odpovědní za to, jaké potenciální dopady může jejich překlad mít, zejména v případě, že tyto potenciální dopady z veliké míry určuje charakter výchozího textu či požadavky klienta.

Výzkum dále ukázal, že v otázce adekvátní odměny za práci nepanuje mezi překladateli jasná shoda na tom, co tato adekvátní odměna vlastně je. Z odpovědí respondentů vyplývá, že překladatelé nejsou vůči práci za nízké sazby tolik kritičtí, jak by se mohlo zdát při četbě diskuzí na překladatelských fórech, v nichž se o tomto tématu často hovoří. Téměř polovina respondentů toleruje práci začínajících kolegů za nižší sazbu z důvodu získání praxe, třetina respondentů by sama přijala špatně ohodnocenou zakázku výměnou za jiné formy odměny. Nejedná se ale o zcela dobrovolné rozhodnutí – řada těchto respondentů totiž současně vyjádřila své politování nad současným stavem věcí, zejména v případě sazeb za překlad uměleckých textů. Jedná se tedy o poměrně složitý problém, jelikož práci za nízké sazby překladatelé porušují zásadu profesní kolegiality, zároveň jde ale o reakci na neetické jednání ze strany klientů, kteří takovéto sazby nabízejí (ať již literárním, či začínajícím překladatelům).

Dále jsme zjistili, že odpovědi respondentů se zpravidla nejvíce lišily při porovnání podle typu klientů, pracovního úvazku a délky překladatelské praxe. Lze se domnívat, že všechny tyto kategorie mají přímý vliv na zkušenosti překladatelů s eticky problematickými situacemi, jelikož ze své podstaty určují, s jakými problémy (a jak často) se překladatel ve své praxi setká. Někteří respondenti v odpovědích uváděli, že se s daným problémem již setkali, někteří naopak uváděli, že se do podobné situace nikdy nedostali a nedovedou si ji příliš představit. Výzkum nás tedy vede k závěru, že ačkoli etické kodexy dávají překladatelům určitý obecný návod, při řešení konkrétních problémů překladatelé budou pravděpodobně více vycházet z vlastních zkušeností. Zároveň může na základě těchto zkušeností dojít k rozdílnému hodnocení konkrétního jednání a možná do jisté míry i „přivyknutí“ určitému jevu, jako v případě škálové otázky č. 2, kdy překladatelé pracující výhradně pro agentury mnohem více tolerovali práci za nízké sazby výměnou za praxi než ostatní překladatelé.

Na závěr výzkumu můžeme konstatovat, že jednání většiny respondentů ve všech modelových situacích i škálových otázkách lze označit za etické. Přesto u některých otázek docházelo i k odchýlkám, z nichž některé jsme si nedovolili hodnotit, některé jsme však mohli označit za jednoznačně neetické.

5.5 Diskuze

5.5.1 Shromážděná data

Podářilo se nám získat data od celkem 87 respondentů (v modelových situacích od 86), což považujeme za poměrně vysoké číslo, které nám již umožnilo jistou míru zobecnění výsledků. Nicméně v některých konkrétních kategoriích jsme nezískali dostatek respondentů k tomu,

abychom výsledky vztahující se k těmto kategoriím mohli považovat za skutečně vypovídající. Například se nám nepodařilo získat data od jediného příslušníka KST ČR, z hlediska věku překladatelů byla velmi výrazně zastoupena kategorie překladatelů od 25 do 34 let, naopak méně zastoupená byla věková kategorie od 45 let výše. Nízký byl také počet respondentů, kteří nejsou členy žádné překladatelské skupiny na sociálních sítích. K dotazníku se také vyjádřilo poměrně malé množství překladatelů v zaměstnaneckém poměru, převažovali překladatelé na volné noze, a struktura dotazníku se celkově soustředila převážně na překladatele, kteří smlouvy uzavírají podle počtu normostran a nikoli paušálně (tedy například překladatele v médiích).

Shromážděná data tedy zahrnují jenom určitý malý výsek překladatelského trhu a rozhodně nenabízejí komplexní obraz. Toto vyplyne i ze srovnání s výzkumem z roku 2009, který analyzoval složení českého překladatelského trhu (Svoboda, 2011). Výzkum byl prováděn především mezi členy JTP (nikoli však výhradně, dotazník byl také distribuován účastníkům *Jeronýmových dnů 2009*), z čehož také mohou plynout rozdílné profily respondentů obou výzkumů. Zatímco ve výzkumu z roku 2009 převažovali překladatelé s délkou praxe mezi 16 a 20 lety (výrazně byly zastoupeny i skupiny s délkou praxe 6–10 let i 11–15 let), v našem výzkumu téměř polovina respondentů uvedla praxi kratší než 5 let. V našem výzkumu také pouze jeden respondent uvedl praxi delší než 26 let, zatímco ve výzkumu z roku 2009 byla tato kategorie zastoupena více než pětinou respondentů. Ve výzkumu z roku 2009 byli dále více zastoupeni respondenti, kteří jsou členy profesních organizací – převažovali členové JTP (41 %), poměrně výrazně byla zastoupena i KST ČR (18 %) (Svoboda, 2011). V našem výzkumu naopak většina respondentů k žádné profesní organizaci nepříslušela (81 % nečlenů), KST ČR nebyla zastoupena vůbec. Podle typu klientů a pracovního úvazku si byly oba výzkumy poměrně podobné, v našem byli o něco více zastoupeni překladatelé pracující výhradně pro překladatelské agentury (19 % namísto 10 % ve výzkumu z roku 2009), u obou převažovali překladatelé pracující pro přímé klienty (v obou výzkumech zhruba dvě třetiny respondentů). Z tohoto srovnání vyplývá, že náš vzorek respondentů byl v některých aspektech výrazně odlišný a nezahrnul překladatele s delší praxí, kteří jsou členy profesních organizací. Přičítáme to tomu, že dotazník jsme šířili především prostřednictvím sociálních sítí a newsletter JTP nám nezískal příliš vysoký počet respondentů. Vhodnější dobou pro distribuci dotazníku by také pravděpodobně bylo jiné než letní období (dotazník respondenti vyplňovali v průběhu července 2016), například podzim, kdy by na probíhající výzkum bylo možné překladatele upozornit například právě na Jeronýmových dnech.

V dotazníku jsme zkombinovali používání otevřených a uzavřených otázek, což vedlo k určitým problémům s kvantifikací dat v případě otevřených otázek. Problematická byla především klasifikace důvodů, které respondenti uváděli pro své rozhodnutí – někteří respondenti totiž uváděli důvodů více. Rozhodli jsme se u každého respondenta určit jeden dominantní důvod, aby měl hlas každého překladatele, který svou odpověď zdůvodnil, stejnou váhu. Z hlediska zobecnitelnosti závěrů ale způsobuje problém fakt, že zhruba polovina respondentů většinou žádný důvod nevedla (počet těchto respondentů se v rámci jednotlivých otázek lišil). Přestože tedy respondenti uváděli, jak by v daných situacích jednali, data, která by tato rozhodnutí zdůvodňovala, nejsou dostatečná a je tedy potřeba je vnímat spíše jako orientační. Cílem otevřených otázek koneckonců nebylo získat „tvrdá data“, ale spíše odhalit a blíže popsat určité vzorce jednání překladatelů v konkrétních situacích.

Z reakcí respondentů (jak přímo u daných otázek, tak na konci dotazníku, kde měli respondenti možnost sdělit své připomínky) vyplývá, že popis modelových situací byl pro některé respondenty příliš obecný a nezmiňoval například přesná slova, která byla v situaci označena za problematická. Respondenti také uváděli, že ne vždy byli schopni na danou otázku odpovědět, jelikož se týkala oblasti, které se vůbec nevěnují (např. v případě literárního překladu). Tyto výtky považujeme za oprávněné, nicméně jsme při tvorbě dotazníku také museli brát v potaz celkovou délku jeho vyplňování. Zároveň jsme se snažili pokrýt co nejširší škálu různorodých etických problémů z různých oblastí překladu. Případný navazující výzkum by tedy pravděpodobně bylo vhodné provést pomocí textových úryvků a doplněním nutného kontextu, ale za použití celkově menšího množství otázek.

U škálových otázek považujeme za problematické otázky číslo 4 a 5. U škálové otázky č. 4 nás po rozeslání dotazníku mezi respondenty jeden z nich upozornil, že otázka nereflektuje, zda se překladatelé od tarifů JTP odchyľují směrem nahoru, nebo dolů. Bohužel v průběhu cirkulace dotazníku již nebylo možné tuto chybu opravit. V zásadě jsme tak nebyli schopni z dat získat podrobnější informace o jednání překladatelů. Podařilo se nám ale alespoň zjistit, že polovina respondentů považuje *Doporučené tarify JTP (2015)* za referenční bod pro stanovování svých sazeb.

Otázka číslo 5 svou formulací mohla překladatele svádět ke „správné odpovědi“, tedy že strojový překladač v případě podepsané dohody o mlčenlivosti rozhodně nepoužívají. Nicméně z pilotního výzkumu vyplynulo, že respondenti i přesto odpovídali na otázku různě, rozhodli jsme se tedy její znění zachovat. Navíc bez zdůraznění faktoru podepsané dohody o mlčenlivosti by otázka byla natolik obecná, že by její výsledky nebyly relevantní. Je ale možné, že někteří respondenti na tuto otázku neodpověděli pravdivě.

5.5.2 Ověření hypotéz

Na začátku výzkumu jsme si stanovili tři hypotézy, které jsme se prostřednictvím výzkumu pokusili ověřit. Tyto hypotézy jsme ovšem mohli ověřit pouze u některých otázek.

5.5.2.1 Hypotéza č. 1

„Překladaelé, kteří jsou členy profesních organizací, jednají etičtěji.“

V **první modelové situaci** jsme zkoumali rozhodnutí informovat klienta o problémech se zadáním. Členové profesních organizací v tomto případě jednali etičtěji. V zásadě totožné srovnání jsme učinili i ve **druhé modelové situaci**, z níž opět jako etičtěji jednající skupina vyšli členové profesních organizací. Ve **čtvrté modelové situaci** jsme zkoumali, zda překladatelé při řešení problému kontaktují přímo klienta, nebo agenturu. Členové profesních organizací častěji uváděli kontaktování agentury, nedošlo u nich také k žádné zmínce o přímém kontaktování klienta – na rozdíl od druhé skupiny. Členové profesních organizací tedy opět jednali etičtěji. V případě **páté modelové situace** jsme za neetické jednání označili neutralizaci či eliminaci problematického jazyka. U členů profesních organizací se toto jednání nevyskytlo ani jednou, případy etického jednání byly v obou skupinách poměrně vyrovnané, členové profesních organizací tedy vykazovali větší míru etického jednání. U **sedmé modelové situace** jsme za neetické označili rozhodnutí přijmout zakázku na post-editaci překladu bez přihlédnutí ke kontrole stylistiky a gramatiky. Jednání členů by bylo možné označit za etičtější, přestože i v této skupině byl přítomen jeden případ neetického jednání.

U **první škálové otázky** jsme hodnotili, zda překladatelé věnují kratší dobu kontrole textu v případě druhé kontroly revizním pracovníkem. Členové více dodržovali profesní pravidlo, že překladatel by měl práci vždy odevzdat v co nejvyšší kvalitě. U **třetí otázky** jsme hodnotili bezplatné zprostředkování zakázek kolegům. U některých členů profesních organizací došlo k porušení etického kodexu jejich profesní organizace, jejich jednání jsme celkově vyhodnotili jako méně etické. U **páté otázky** jsme zkoumali dodržení důvěrnosti informací – odpovědi členů byly s odpověďmi nečlenů v zásadě totožné, v tomto případě jsme k hodnocení nepřistoupili.

Pokud tyto výsledky shrneme, můžeme konstatovat, že se nám tuto hypotézu potvrdit podařilo. Členové profesních organizací jednali etičtěji než překladatelé, kteří členy těchto organizací nejsou.

5.5.2.2 Hypotéza č. 2

„Překladaelé, kteří jsou členy překladatelských skupin na sociálních sítích, jednají etičtěji. Překladaelé, kteří jsou na těchto skupinách aktivní, jednají etičtěji než ti, kteří jsou pouze pasivními členy.“

Ověření druhé hypotézy problematizuje především nízký počet respondentů ve skupině překladatelů, kteří nejsou členy překladatelských fór. Srovnávané kategorie byly stejné jako v případě první hypotézy, nebudeme je tedy podrobně popisovat znovu. V **první modelové situaci** se jednání členů překladatelských skupin jevílo jako méně etické a v zásadě nedošlo k rozdílu mezi členy aktivními a pasivními. Ve **druhé situaci** jednali etičtěji členové aktivní než členové pasivní, nicméně méně eticky než nečlenové. V případě **čtvrté situace** jednali pasivní členové etičtěji než aktivní, obě skupiny ale jednaly méně eticky než nečlenové. V **páté situaci** uváděly všechny tři skupiny velmi podobné odpovědi, nicméně jednání členů překladatelských skupin bychom mohli označit za etičtější. V **sedmé situaci** jsme jednání aktivních členů zhodnotili jako nejetichtější ze všech skupin.

V případě **první škálové otázky** jsme jednání členů označili za etičtější, rozdíl mezi aktivními a pasivními členy však byl minimální. U **třetí otázky** jednali nejetichtější ze všech členové pasivní. U **páté otázky** vykazovali příslušníci všech skupin velmi podobné jednání, mírně etičtěji jednali nečlenové.

S ohledem na výše uvedené můžeme konstatovat, že jsme tuto hypotézu vyvrátili v obou jejích bodech. Zdá se, že členství v překladatelských skupinách na internetu nemá na rozhodování překladatelů výrazný vliv. Jiné výsledky by možná přinesl výzkum s větším počtem respondentů v kategorii nečlenů.

5.5.2.3 Hypotéza č. 3

„Překladaelé s menší délkou praxe budou více schvalovat jednání začínajících překladatelů pracujících za nižší sazby.“

Třetí hypotézu jsme zkoumali pouze u škálové otázky č. 2. S přibývajícím praxí mírně rostlo procento respondentů, kteří toto jednání neschvalují, naopak mírně klesalo procento těch, kteří jej schvalují. Vyšší míra tolerance tohoto jednání zasahovala i do skupiny překladatelů s praxí mezi 6 až 15 lety, což nemůžeme považovat za zcela krátkou délku praxe. Je ale možné, že toto způsobil široký rozptyl u dané odpovědi a že výsledky mohli zkreslit respondenti na dolní hranici této skupiny. Úplné srovnání také zkomplikoval nedostatek dat

v poslední skupině překladatelů s praxí nad 26 let. Tuto hypotézu se nám však potvrdit podařilo.

5.6 Závěr

Cílem této kapitoly bylo představit výsledky provedeného dotazníkového šetření, které zkoumalo jednání překladatelů v eticky problematických situacích. Charakterizovali jsme použité metody sběru a zpracování dat, stejně jako jednotlivé části dotazníku, a popsali jsme výsledky provedeného pilotního výzkumu.

V další části této kapitoly jsme prostřednictvím grafů přiblížili vzorek respondentů. Následně jsme analyzovali jejich odpovědi v modelových situacích a pokusili se blíže popsat důvody, které je vedly k danému typu rozhodnutí. Poté jsme analyzovali data respondentů ze škálových otázek, dali je do souvislosti s daty ze segmentačních otázek a pokusili se najít příčinu některých významných jevů. Na základě analýzy dat se nám podařilo potvrdit dvě ze tří stanovených hypotéz. V závěru empirické části jsme shrnuli výsledky šetření a poukázali jsme na některé problematické aspekty výzkumu.

6 ZÁVĚR

Tématem této diplomové práce byla etika překlada. Práce byla teoreticko-empirická a jedním z jejích cílů bylo popsat, jakým způsobem etické otázky a principy ovlivňují překladatelskou činnost a na základě jakých kritérií lze jednání překladatelů označit za etické či neetické. Zároveň bylo cílem této práce prostřednictvím empirického výzkumu zjistit, jaké etické principy řídí jednání překladatelů v konkrétních situacích a jaké etické postoje překladatelé zastávají.

V teoretické části jsme definovali základní pojmy z oblasti etiky a podali přehled dosavadního výzkumu etiky v translatologické literatuře. Charakterizovali jsme tři způsoby, jimiž lze na etiku překlada pohlízet, stejně jako hlavní oblasti, které pod toto téma spadají. Podrobně jsme se věnovali etickým kodexům a jejich funkci pro překladatelskou praxi. Podali jsme přehled práv a povinností, které z etických kodexů pro překladatele vyplývají, a upozornili jsme na situace, kdy může dojít k porušení práv překladatele ze strany jiných osob. V závěru teoretické části jsme se věnovali etickým aspektům práce s nástroji CAT a strojovým překladem.

V empirické části jsme představili data získaná prostřednictvím dotazníkového šetření mezi českými překladateli. Cílem našeho výzkumu bylo zkoumat jednání (a důvody tohoto jednání) překladatelů v modelových situacích, které byly konkrétním způsobem eticky problematické. Zároveň jsme chtěli popsat postoje překladatelů k vybraným etickým otázkám (například sazby za překlad). Na začátku výzkumu jsme si stanovili tři hypotézy, z nichž se nám podařilo dvě potvrdit a jednu vyvrátit. Výzkum ukázal, že příslušníci profesních organizací se v průměru rozhodují etičtěji než překladatelé, kteří členy těchto organizací nejsou. Ze získaných dat také vyplynulo, že překladatelé jsou více ochotni tolerovat jednání svých začínajících kolegů, kteří pracují za nižší sazby z důvodu získání praxe, pokud je jejich vlastní délka praxe kratší než 15 let. Po této hranici tolerance tohoto jednání klesá. Hypotézu, že na rozhodování překladatelů má vliv jejich členství v překladatelských skupinách na sociálních sítích, se nám potvrdit nepodařilo.

Cílem této diplomové práce bylo poskytnout komplexní přehled oblastí, které souvisejí s překladatelskou etikou. Přestože je etika nedílnou součástí překladatelské práce, nepovažujeme tuto oblast za dostatečně probádanou, touto prací jsme tedy chtěli přispět k jejímu lepšímu popisu. Kvůli veliké šíři tématu se nám pochopitelně nepodařilo pokrýt veškeré oblasti, jichž se překladatelská etika dotýká. Naše práce se na toto téma zaměřovala

především ze synchronního hlediska, bylo by ale zajímavé, kdyby vznikl výzkum i z hlediska diachronního, který by podrobněji prozkoumal etické jevy, jež většinou vyžadují jistý časový odstup – například cenzura či plagiátorství. Navazující výzkum by se také mohl více zaměřit na etiku post-editace a etiku překladu ve vztahu k nástrojům CAT a strojovému překladu všeobecně – jedná se o oblasti, které budou v překladatelské práci pravděpodobně hrát stále významnější roli, a jak jsme uvedli, jedná se zároveň o oblasti, které dosud nejsou uspokojivě popsány. Naše diplomová práce se také zabývala etikou překladu výhradně z hlediska profesionálních překladatelů. Bylo by proto zajímavé zkoumat etiku překladu v komunitách dobrovolných překladatelů, tedy v oblastech jako je crowdslation či fansubbing.

Naším cílem bylo také toto téma vztáhnout k současné české překladatelské praxi a pokusit se definovat určité tendence překladatelského jednání v eticky problematických situacích, stejně jako obecné postoje překladatelů k určitým vybraným otázkám. Ze strany respondentů jsme se setkali s převážně pozitivní odezvou a také s poměrně vysokým zájmem o zaslání výsledků dotazníkového šetření – jedná se tedy o téma, které v komunitě překladatelů jistým způsobem rezonuje. Domníváme se proto, že navazující výzkumy by mohly nejen přispět k lepšímu poznání jednání překladatelů, ale mohly by mít i reálný dopad na překladatelskou praxi.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ABDALLAH, Kristiina, 2012. Translators in production networks. Reflections on agency, quality and ethics. In: *Dissertations in education, humanities, and theology No 21*. Joensuu: University of Eastern Finland.

BAKER, Mona, 2006. *Translation and conflict: a narrative account*. London: Routledge.

BAKER, Mona; CHESTERMAN, Andrew, 2008. Ethics of renarration. An interview with Mona Baker. In: *Cultus*, roč. 1, č. 1, s. 10–33. Dostupné z: <http://www.helsinki.fi/~chesterm/2008g.ethics.Cultus.html>

BAKER, Mona, 2011. *In other words: A coursebook on translation*. London: Routledge.

BAKER, Mona; MAIER, Carol, 2011. Ethics in interpreter & translator training: critical perspectives. In: *The Interpreter and Translator Trainer*, roč. 5, č. 1, s. 1–14.

BELL, Terena, 2010. Personal Ethics in Language Services. In: *Multilingual*, 2010, roč. 21, č. 8, s. 41–43.

BOURDIEU, Pierre, 1990. *The logic of practice*. Stanford: Stanford University Press.

BYRNE, Tracey, 2007. *Copyright protection for Translation memories* [online prezentace]. SDL Trados Technologies, [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://www.fit-europe.org/vault/barcelone/Byrne.pdf>

CIEŠLAROVÁ, Danka; KLIMUSOVÁ, Helena, 2012. Deontologický a teleologický prístup k morálnym dilematám. In: Halama, Peter; Hanák, Róbert; Masaryk, Radomír, eds., *Sociálne procesy a osobnosť 2012: Zborník príspevkov z 15. ročníka medzinárodnej konferencie*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie, s. 285–289.

CORSELLIS, Ann; LEANDRO, Felix Fernández, 2001. Code of Ethics and Conduct and Guidelines to Good Practice. In: Hertog, Erik, ed., *Aequitas: Access to Justice across Language and Culture in the EU*. Antwerpen: Departement Vertaaler-Tolk – Lessius Hogeschool, s. 77–87.

CHESTERMAN, Andrew, 2001. Proposal for a Hieronymic Oath. In: Pym, Anthony, ed., *The Translator. Special Issue. The Return to Ethics*. St. Jerome Pub., roč. 7, č. 2, s. 139–154.

CHESTERMAN, Andrew, 2009. The name and nature of translator studies. In: *Hermes – Journal of Language and Communication Studies*, roč. 42, č. 2, s. 13–22.

CHESTERMAN, Andrew, 2016. *Memes of Translation: The spread of ideas in translation theory: Revised edition*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

DENSMER, Lee, 2014. Light and Full MT Post-Editing Explained. In: *Moravia* [online]. 19. 08. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://info.moravia.com/blog/bid/353532/Light-and-Full-MT-Post-Editing-Explained>.

DRUGAN, Joanna, 2011. Translation ethics wikified: How far do professional codes of ethics and practice apply to non-professionally produced translation? In: *Linguistica Antverpiensia New Series – Themes in Translation Studies*, roč. 10, s. 111–127.

DRUGAN, Joanna; BABYCH, Bogdan, 2010. Shared resources, shared values? Ethical implications of sharing translation resources. In: Zhechev, Ventsislav, ed., *Proceeding on the Second Joint EM+/CNGL Workshop. “Bringing MT to the User: Research on Integrating MT in the Translation Industry”*. Denver, Colorado: American Machine Translation Association, s. 3–9.

FERENČÍK, Ján, 1982. *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.

FLOROS, Georgios, 2011. ‘Ethics-less’ Theories and ‘Ethical’ Practices. In: *The Interpreter and Translator Trainer*, roč. 5, č. 1, s. 65–92.

GARCIA, Ignacio, 2009. Beyond Translation Memory: Computers and the Professional Translator. In: *The Journal of Specialised Translation* [online]. č. 12 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.jostrans.org/issue12/art_garcia.php.

GOUADEC, Daniel, 2007. *Translation as a profession*. Amsterdam: Benjamins.

HUMARÁN, Aurora Matilde, nedatováno. IAPTI DECRIES Student Exploitation. In: *International Association Of Professional Translators And Interpreters* [online]. [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <https://www.iapti.org/articles/art7-iapti-decries-student-exploitation.html>.

INGHILLERI, Moira; MAIER, Carol, 2009. Ethics. In: Baker, Mona; Saldanha, Gabriela, eds., *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London & New York: Routledge, 2. vydání, s. 100–104.

KAUER, Zdeněk, 2012. *Etika tlumočení a překladu*. Ostrava. Bakalářská práce. Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Vladimír Šiler.

KENNY, Dorothy, 2012. The Ethics of Machine Translation. In: Ferner, Sibylle, ed., *Proceedings of the NZSTI Annual Conference 2011*. Auckland: NZSTI. Dostupné z: http://doras.dcu.ie/17606/1/The_Ethics_of_Machine_Translation_pre-final_version.pdf

KENNY, Dorothy; DOHERTY, Stephen, 2014. Statistical machine translation in the translation curriculum: overcoming obstacles and empowering translators. In: *The Interpreter and Translator Trainer*, roč. 8, č. 2, s. 276–294. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/1750399X.2014.936112>.

KLABAL, Ondřej, 2014. *Peter Newmark a jeho přínos translatologii* [online]. [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/126247>. Vedoucí práce Zuzana Jettmarová.

KOEHN, Philipp, 2010. Enabling Monolingual Translators: Post-Editing vs. Options [online]. In: *Human Language Technologies: The 2010 Annual Conference of the North American Chapter of the ACL*. [cit. 2016-07-15], s. 537–545. Dostupné z: <http://www.mt-archive.info/NAACL-HLT-2010-Koehn.pdf>.

KUFNEROVÁ, Zlata, 2009. *Čtení o překládání*. Jinočany: Nakladatelství H&H, s. 123–127.

KULIHOVÁ, Alica, 2013. Osvojovanie si princípov etiky prekladu a tlmočenia v procese výučby jazyka. In: *Opera Slavica*, roč. 12, č. 4, s. 252–260.

KRUGER, Haidee; CROTS, Elizabeth, 2014. Professional and personal ethics in translation: A survey of South African translators' strategies and motivations. In: *Stellenbosch Papers in Linguistics*, roč. 43, s. 147–181.

LAYGUES, Arnaud, 2001. Death of a Ghost: A Case Study of Ethics in Cross-Generation Relations between Translators. In: *The Translator. Special Issue. The Return to Ethics*. St. Jerome Pub., roč. 7, č. 2, s. 169–183.

- LEFEVERE, André, 1992. *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame* [online]. London: Routledge, [cit. 2016-07-21]. Translation studies [Routledge]. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>.
- LEVÝ, Jiří, 1971. *Bude literární věda exaktní vědou?* Praha: Čs. spisovatel.
- LEVÝ, Jiří, 1996. *České teorie překladu*. Praha: Ivo Železný.
- LEVÝ, Jiří, 2012. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof.
- LINHART, Jiří; VODÁKOVÁ, Alena; PETRUSEK, Miloslav, 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- MCDONOUGH DOLMAYA, Julie, 2011a. Moral ambiguity: Some shortcomings of professional codes of ethics for translators. In: *The Journal of Specialized Translation* [online]. č. (15), [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.jostrans.org/issue15/art_mcdonough.php
- MCDONOUGH DOLMAYA, Julie, 2011b. The Ethics of Crowdsourcing. In: *Linguistica Antverpiensia New Series – Themes in Translation Studies*, roč. 10, s. 97–111.
- MUNDAY, Jeremy, 2012. *Introducing translation studies: theories and applications*. New York: Routledge.
- NEWMARK, Peter, 1988. *A textbook of translation*. New York: Prentice-Hall International.
- NEWMARK, Peter, 1991. Paragraphs on Translation 12. In: *The Linguist*, roč. 30, č. 2, s. 60–64.
- NEWMARK, Peter, 1993. Paragraphs on Translation 23. In: *The Linguist*, roč. 32, č. 1, s. 28–32.
- NEWMARK, Peter, 1998. Paragraphs on Translation 58. In: *The Linguist*, roč. 37, č. 6, s. 190–191.
- NEWMARK, Peter, 2007. A new theory of translation. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 33, S 13.
- NEWMARK, Peter, 2008. Translation Now No. 50. In: *The Linguist*, roč. 47, č. 2, s. 30–32.

- NEWMARK, Peter, 2009. The place of the readership in ethical translation. In: Shlesinger, Miriam; Dimitriu, Rodica, eds., *Translators and Their Readers. In Homage to Eugene A. Nida*. Brussels: Editions du Hazard, s. 335–345
- NORD, Christiane, 1991. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam: Rodopi.
- PICH, Hans, 2014. From EN 15038 to ISO 17100 [online presentace]. In: *LinkedIn SlideShare*. [Cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/HansPich/rws-2014-iso17100tlcwarsawen>.
- POKORN, Nike K., 2012. *Post-socialist translation practices: ideological struggle in children's literature*. Amsterdam: John Benjamins, Benjamins translation library.
- POPOVIČ, Anton, 1975. *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran.
- PYM, Anthony, 1992. *Translation and Text Transfer. An Essay on the Principles of Intercultural Communication*. Frankfurt/Main, Bern: Peter Lang.
- PYM, Anthony (ed.), 2001. *The return to ethics: special issue. The Translator. Special issue*. Manchester: St. Jerome Pub., roč. 7, č. 2, s. 130–321.
- PYM, Anthony, 2004. Translational ethics and electronic technologies. In: *A Profissionalização do Tradutor*. Lisboa: Fundação para a Ciência e a Tecnologia / Uniao Latina, [cit. 2016-07-17], s. 121–126. Dostupné z: http://usuaris.tinet.cat/apym/online/translation/lisbon_ethics.pdf.
- PYM, Anthony, 2012. *On translator ethics: principles of mediation between cultures*. Amsterdam: John Benjamins.
- RÁDY, Andrej, 2004. Etické otázky práce tlumočníka. In: Rády, Andrej, ed., *Jazyky kandidátskych krajín EÚ*. Praha: PhDr. Andrej Rády, s. 72–78.
- REISS, Katharina; VERMEER, Hans Josef, 2013. *Towards a general theory of translational action: skopos theory explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- RICHTEROVÁ, Hana, 2015. *Strategie ochrany tváře tlumočníka* [online]. [Cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/158990>. Vedoucí práce Ivana Čeňková.

SAFAR, Libor, 2014. ISO 17100: 10 Questions about the New Translation Services Standard, Answered. In: *Moravia* [online]. 14. 08. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://info.moravia.com/blog/bid/353203/ISO-17100-10-Questions-about-the-New-Translation-Services-Standard-Answered>.

SIMON, Sherry, 1996. *Gender in translation: Cultural identity and the politics of transmission*. London: Routledge.

SIMONS, Fay, 2010. *Translation Ethics – Moral Issues in the Translation Business* [online]. 11. 01. [cit. 2016-07-08]. Dostupné z: <http://www.articlesbase.com/ethics-articles/translation-ethics-moral-issues-in-the-translation-business-1698911.html>.

SKORUPSKI, John, 2010. *The Routledge companion to ethics*. London: Routledge. Routledge philosophy companions.

SKOUMALOVÁ, Zdena, 1994. Plagiát a překladatelský experiment. In: Kufnerová, Z.; Poláčková, M.; Zkoumalová Z. et. al. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H.

SMITH, Ross, 2009. *Copyright Issues in Translation Memory Ownership* [online]. [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://www.mt-archive.info/Aslib-2009-Smith.pdf>.

STEMWEDEL, Janet D., 2013. The ethics of naming and shaming. In: *Scientific American* [online]. 22. 03. [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://blogs.scientificamerican.com/doing-good-science/the-ethics-of-naming-and-shaming/>.

SVOBODA, Tomáš, 2011. Anketa – průzkum překladatelského trhu. In: *ToP – překlady a tlumočení*. Praha: JTP, roč. 22 , č. 99, s. 15–17.

SVOBODA, Tomáš, 2013. Norma v oblasti překladů: přidaná hodnota a šance pro trh. In: *Perspektivy kvality*, roč. 2, č. 1, s. 14–17. Dostupné z: https://www.academia.edu/11956000/Norma_EN_15038_v_oblasti_p%C5%99eklad%C5%AF_p%C5%99idan%C3%A1_hodnota_a_%C5%A1ance_pro_trh.

ŠUBRT, Jiří; BALON, Jan, 2010. *Soudobá sociologická teorie*. Praha: Grada Publishing.

TOURY, Gideon, 1995. *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins.

TYMOCZKO, Maria, 2007. *Enlarging translation, empowering translators*. Manchester: St Jerome.

VALENTA, Jan, 2007. *Sociologické aspekty překladových norem v právním prostředí* [online]. [Cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/51399>. Vedoucí práce Jana Králová-Kullová.

VENUTI, Lawrence, 1995. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.

VENUTI, Lawrence, 1998. *The scandals of translation: towards an ethics of difference*. London: Routledge.

VILÍMEK, Vítězslav, 2008. Etické otázky překladatelské a tlumočnické činnosti. In: *Pamięć kulturowa i pamięć lingwistyczna w przekładzie*. Bielsko-Biała: Akademia techniczno-humanistyczna, s. 95–100.

VILÍMEK, Vítězslav, 2012. Etické konflikty při překladu a tlumočení a etické kodexy. In: *Letná škola prekladu 11*. Bratislava: Slovenská spoločnosť prekladateľov odbornej literatúry.

Etické kodexy, právní předpisy ČR

145/16 Návrh zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích, 2016. *Hospodářská komora České republiky* [online]. 11. 08. [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/pro-podnikani/legislativa-a-normy/pripominkovani-legislativy/nove-materialy-k-pripominkam/145-16-navrh-zakona-o-soudnich-tlumocnicich-a-soudnich-prekladatelich-t-11-8-2016.aspx>.

ATA, 2010. Code of Ethics and Professional Practice. *American Translators Association* [online]. [Cit. 2016-07-14]. Dostupné z: https://www.atanet.org/governance/code_of_ethics_commentary.pdf.

ASKOT, 2016. Etické zásady tlumočnicka. *Asociace konferenčních tlumočnicků v České republice* [online]. [Cit. 2016-07-14]. Dostupné z: <http://www.askot.cz/cz/eticke-zasady/>.

AUSIT, 2012. Ethics of interpreting and translating. A guide to obtaining NAATI credentials. *Australian Institute of Interpreters and Translators* [online]. [Cit. 2016-07-15]. Dostupné z: http://ausit.org/ausit/documents/code_of_ethics_full.pdf.

FIT, 1994. Translator's Charter. *Fédération Internationale des Traducteurs* [online]. 09. 07. [cit. 2016-07-17]. Dostupné z: <http://www.fit-ift.org/?p=251>.

FIT, 2009. Code of Professional Practice. *Fédération Internationale des Traducteurs* [online]. 11. 09. [cit. 2016-07-17]. Dostupné z: http://www.fit-europe.org/vault/deont/CODE_PROF_PRACTICE.pdf.

ITI, 2013. Code of professional conduct for individual members. *Institute of Translation and Interpreting* [online]. 08. 09. [cit. 2016-07-14]. Dostupné z: http://www.iti.org.uk/attachments/article/154/Code%20of%20professional%20conduct%2008%2009%202013_Final.pdf.

ITIA, 2009. Code of practice and professional ethics. *Irish Translators' and Interpreters' Association* [online]. 24. 04. [cit. 2016-07-14]. Dostupné z: http://www.fit-europe.org/vault/ITIA_code_interpreters.pdf.

JTP, 2015. Doporučené minimální tarify pro překladatele a tlumočníky na rok 2016. In: *ToP (tlumočení-překlad)*. Praha: JTP, roč. 26, č. 118, s. 22–26.

JTP, nedatováno. Doporučení z Nairobi. *Jednota tlumočnicků a překladatelů* [online]. [Cit. 2016-05-14]. Dostupné z: www.jtpunion.org/spip/IMG/rtf/Doporuzeni_z_Nairobi.rtf.

JTP, 2006. Stanovy Jednoty tlumočnicků a překladatelů. Etický kodex tlumočnicka a překladatele. *Jednota tlumočnicků a překladatelů* [online]. 01. 03. [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: http://www.jtpunion.org/spip/article.php3?id_article=260.

Kodex etické praxe a práv překladatelů, 1966. In: *Dialog*. Praha: Překladatelská sekce svazu československých spisovatelů, s. 87–89.

KST ČR, 2015. Etický kodex KST ČR. *Komora soudních tlumočnicků České republiky* [online]. 28. 02. [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/cz/kst-cr-eticky-kodex>.

NAATI, 2013. Ethics of interpreting and translation: a guide to professional conduct in Australia / National Accreditation Authority for Translators and Interpreters (NAATI). *National Accreditation Authority for Translators and Interpreters* [online]. Canberra: NAATI [cit. 2016-18-07]. Dostupné z: https://www.naati.com.au/media/1257/ethics_information_booklet.pdf.

SATI, 2007. Code of ethics for individual members. *South African Translators' Institute* [online]. [Cit. 2016-07-17]. Dostupné z http://translators.org.za/sati_cms/downloads/dynamic/sati_ethics_individual_english.pdf.

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, 2010–2016. *Zákony pro lidi.cz* [online]. [Cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>.

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění, 2010–2016. *Zákony pro lidi.cz* [online]. [Cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1967-36>.

Internetové stránky

Alboum, nedatováno [online]. [Cit. 2016-04-26]. Dostupné z: www.alboum.com.

ČSN EN ISO 17100 (761501) Překladatelské služby – Požadavky na překladatelské služby, 2005–2015. *Technor.cz* [online]. [Cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://www.technicke-normy-csn.cz/761501-csn-en-iso-17100_4_98946.html.

Ethical Question, 2016. *ProZ.com* [online]. 08. 07. [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: http://www.proz.com/forum/translation_theory_and_practice/304160-ethical_question.html.

Konference „Překlad reklamních textů a problematika autorských práv“, 2008. *Channel Crossings* [online]. 24. 11. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: http://www.chc.cz/o-nas/tiskove-zpravy.html/3_401-konference-preklad-reklamnich-textu-a-problematika-autorskych-prav/1.

Performing free test translations, 2011. *Proz.com Wiki* [online]. 28. 9. [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: http://wiki.proz.com/wiki/index.php/Performing_free_test_translations.

Rainbow Translations, nedatováno [online]. [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://rainbowtranslations.net/en>.

Simultánní blekotání, 2015. *Facebook* [online]. 08. 04. [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/simtlum/>

Translation Ethics, 2013 [online]. [Cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <http://translationethics.blogspot.cz/p/blog-page.html>.

Translation Theory and Practice, nedatováno. *ProZ.com* [online]. [Cit. 2016-07-20]. Dostupné z: http://www.proz.com/forum/translation_theory_and_practice-21.html.

Translator Scammers Directory, 2013–2016 [online]. [Cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://www.translator-scammers.com/>.

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Dotazník – 5 stran

Příloha 2 – Odpovědi respondentů na modelové otázky – 32 stran

Celkem tištěných příloh: 37 stran

Příloha 1 – Dotazník (5 stran)

Příloha 2 – Odpovědi respondentů na modelové otázky (32 stran)